

การศึกษาระยะและการเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์
สมัยรัตนโกสินทร์

ปริญญานิพนธ์
ของ
พีระพล อ่อนลำเนา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
สิงหาคม 2560

การศึกษาระยะและการเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์
สมัยรัตนโกสินทร์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
สิงหาคม 2560
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาระยะและการเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์
สมัยรัตนโกสินทร์

บทคัดย่อ
ของ
พระพล อ่อนลำเนา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
สิงหาคม 2560

พระพล อ่อนลำเนา. (2560). การศึกษาสาระและการเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ สมัยรัตนโกสินทร์. ปริญญาโท ศศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษา: รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเด่น บุญปก.

การศึกษาระบบและการเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาระในข้อพระราชบัญญัติและการเชื่อมโยงความของการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในสมัยรัตนโกสินทร์ อันเป็นเครื่องมือกำกับบทบาทของพระสงฆ์ในบริบทสังคมยุครัตนโกสินทร์ ตอนต้นตลอดจนถึงยุคปัจจุบัน

ผลการศึกษาพบว่า ในส่วนของบทบาทของพระสงฆ์ในบริบทที่เปลี่ยนแปลงของสังคมไทย พบว่ามีบทบาท 4 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่ และด้านสาธารณูปการ โดยจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แต่สำหรับด้านการปกครอง นอกจากยุคสมัยแล้ว ยังเปลี่ยนไปตามระบบการปกครองของบ้านเมือง และอิทธิพลทางการเมืองอีกด้วย สาระสำคัญในข้อพระราชบัญญัติที่พบมี 4 ประเภท คือ สาระที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่ง สาระที่เป็นการแจ้งให้ทราบ สาระที่เป็นการอนุญาต และสาระที่เป็นคำจำกัดความ โดยสาระที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่ง เป็นสาระที่มีการพบมากที่สุด รองลงมาคือ สาระที่เป็นการอนุญาต ส่วนสาระที่เป็นการแจ้งให้ทราบและสาระที่เป็นคำจำกัดความมีความถี่ในการพบไม่แตกต่างกัน ในแต่ละสาระมีโครงสร้างองค์ประกอบที่แตกต่างกัน สาระสำคัญของข้อพระราชบัญญัติทำให้ทราบเจตนาของผู้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในแต่ละยุคสมัย ในด้านการศึกษาระบบและการเชื่อมโยงความพบมีการเชื่อมโยงความในข้อพระราชบัญญัติ 6 ประเภท คือ การใช้คำเชื่อมแสดงความคล้ายตาม การใช้คำเชื่อมแสดงความสัมพันธ์แบบขัดแย้ง การใช้คำเชื่อมแสดงเงื่อนไข การใช้คำเชื่อมแสดงการให้เลือกละเลยสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การใช้คำเชื่อมแสดงการขยายความ และการใช้คำเชื่อมแสดงเวลาและลำดับเหตุการณ์ จากการศึกษาการเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ ทำให้เห็นความเป็นเอกภาพของพระราชบัญญัติสงฆ์ คือ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ทำให้การตราพระราชบัญญัติมีความรอบครอบ กะทัดรัด รัดกุม แจ่มชัด ปราศจากช่องโหว่ กล่าวคือ ภาษาที่ใช้ต้องถูกต้อง เข้าใจง่าย ปราศจากข้อสงสัยในทางกฎหมาย เพื่อให้ผู้นำไปปฏิบัติสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

SUBSTANCE AND COHESION STUDIES IN THE SANGKHA COUNCIL
OF ACTS IN THE RATTANAKOSIN PERIOD.

Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Master of Arts degree in Thai
at Srinakharinwirot University
August 2017

Peerapol Onlumnaow. (2560). *Substance and Cohesion Studies in the Sangkha Council of Acts in the Rattanakosin Period*. Master's thesis, M.A. (Thai). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assoc. Prof. Dr.Duangden Boonpok.

This research is a study of the substance and the cohesion of the Sangkha Act of the Rattanakosin Period aims to study the essence and cohesion of the Acts used to direct the roles of monks in the early Rattanakosin Period until the present day.

The results of the study has indicated that the roles of the monks roles consist of four actions; (1) administration; (2) education; (3) propagation; and (4) public assistance, with some roles changing depending on the period. This is especially true if, the administration has had to adjust to the new Thai government regulations.

The substance of the Act consists of four categories: (1) the substance on commands, (2) the substance on notifications, (3) the substance on permissions, (4) the substance on definitions. The commands were mentioned the most with permissions, notifications and definitions, respectively. Each of these factors demonstrate a difference in the details. The substance appearing in the Act allows us to understand the intention of those who issue. Such Acts.

The study has found that the cohesion of the Acts consisting of six categories as follows: (1) cohesion in agreement; (2) cohesion in contrast; (3) cohesion in condition; (4) cohesion in alternatives; (5) cohesion in expansion; and (6) cohesion in chronology. After a study of the cohesion of the Act, it has been found that the unity of the Act is clear concise and therefore needs to be used correctly and effectively.

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ “การศึกษาสาระและการเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์” เสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยผู้วิจัยได้รับความเมตตาเป็นอย่างสูงจาก พระเดชพระคุณ พระเทพสิทธิโกศล (ใหญ่ ชวโน) เจ้าอาวาสวัดพลับพลาชัย พระศรีธรรมภาณี (วัลลพ โกวิโล) ผู้อำนวยการสำนักงานพระสอนศีลธรรม พระครูภัทรกิตติสุนทร (แถม กิตติภทฺโท) เจ้าอาวาสวัดพระพิเรนทร์ พระครูปริยัตยาทร (บุญชู จิตตมโล) เจ้าอาวาสวัดศรีวิชัยวนาราม พระมหาปรีชา ปภงกโร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระพิเรนทร์ ที่เมตตาตามโอกาส ทุนการศึกษา ความรู้ ประสบการณ์ ที่พึงพิง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงยิ่ง

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเด่น บุญปก ที่กรุณารับเป็นผู้ควบคุมปริญญานิพนธ์ โดยกรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำ อีกทั้งให้ทัศนคติในการดำเนินชีวิต ผู้วิจัยรู้ซึ่งในเมตตา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง และขอขอบพระคุณคณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์ ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.เรืองเดช ปันเขื่อนขัตติย์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์ภาภรณ์ บุญประเสริฐ

ขอขอบพระคุณ ประธานหลักสูตร ศศ.ม.ภาษาไทย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภัค มหารวากร คณาจารย์ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ รองศาสตราจารย์จินตนา พุทฺธเมตเต ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์ ดร.รัชนีญญา กลิ่นน้ำหอม ดร.นิธอร อำพรไพสกุล ดร.ทรงภพ ขุนมธุรส ตลอดจนถึงอาจารย์ชฎิล มหาสุวรรณ ดร.รุ่งอรุณ โรจน์รัตนาดำรง และคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ให้ความเมตตาและถ่ายทอดความรู้อันเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณและขอบคุณ พี่ปรกรณ์ พี่โอ พี่เต้ย พี่ดำ ครูภัฏ์ ครูบอล พี่หรั่ง ครูต้อม ครูเกิ้ล น้องพลอย พี่น้องชาวพิบูล พี่น้องสำนักงานพระสอนศีลธรรม ตลอดจนถึงสหธรรมิกทุกท่าน โดยเฉพาะสหธรรมิก ศศ.ม.ภาษาไทย รุ่น “ช้างเผือก” ที่เป็นกำลังใจถามไถ่กันและกัน แม้มีหลายคนที่ไม่ไปถึงฝั่ง แต่ทุกคนเหล่านั้นสร้างแรงผลักดันได้อย่างดีเยี่ยม

ขอขอบพระคุณ คุณยายจันทรา เฮงบำรุง คุณยายผิว จังอินทร์ คุณยายจารุวรรณ วีระศักดิ์ คุณแม่ คุณพ่อ คุณป้า และครอบครัว ท่านเหล่านี้คือเบื้องหลังของความสำเร็จในครั้งนี้

บุญกุศลอันใดที่เกิดจากปริญญานิพนธ์ “การศึกษาสาระและการเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์” ขออุทิศถวาย พระเดชพระคุณ พระเทพสิทธิมงคล (พรหมา จันทโสภโณ) พระสุวรรณหิรัญญารักษ์ (มูลตรี มหัพพโล) ผู้เป็นพระอุปัชฌาย์ในทั้ง 2 วาระ พระเดชพระคุณ พระเทพวิสุทธิโมลี (อุทัย อุทโย) พระครูสิริวิราภรณ์ (บุญมี วีรบุญโญ) พระอาจารย์ผู้เปี่ยมด้วยเมตตาต่อศิษย์ และอุทิศให้คุณปู่สนุ่น คุณย่าทองพูน อ่อนลำเนาวั ผู้เป็นที่รักยิ่ง ตลอดจนถึงผู้มีพระคุณ

พีระพล อ่อนลำเนาวั

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	5
ความสำคัญของการวิจัย	6
ขอบเขตของการวิจัย	6
ข้อตกลงเบื้องต้น	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
2 ความเป็นมาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ การศึกษาภาษา	
กฎหมาย กรอบแนวคิด และทฤษฎีการวิจัย	8
ประวัติความเป็นมาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์	8
พระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ รัตนโกสินทรศก 121	10
พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484	14
พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505	16
พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535	17
กรอบแนวคิดทฤษฎีการวิจัย	21
แนวคิดเรื่องวัจนกรรม	21
แนวคิดเรื่องการเชื่อมโยงความ	26
การศึกษาภาษากฎหมาย	35
ภาษาที่ใช้ในกฎหมาย	35
คำศัพท์เฉพาะทางกฎหมาย	35
3 วิธีดำเนินการวิจัย	40
ขั้นตอนการเตรียมการ	41
ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	41
ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	42
ขั้นตอนการสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล แล้วนำเสนอเชิงพรรณนาวิเคราะห์	42

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิจัย	44
บทบาทของพระสงฆ์ในบริบทที่เปลี่ยนแปลงของสังคมไทย	44
บทบาทด้านการปกครอง	44
บทบาทด้านการศึกษา	47
บทบาทด้านการเผยแผ่	48
บทบาทด้านการสาธารณูปการ	48
การศึกษาสาระในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์	50
สาระที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่ง	51
สาระที่เป็นการแจ้งให้ทราบ	59
สาระที่เป็นการอนุญาต	61
สาระที่เป็นคำจำกัดความ	65
การศึกษาการเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์	72
การอ้างอิง	72
การซ้ำ	76
การใช้คำเชื่อม	80
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	92
สรุป	92
อภิปรายผล	97
ข้อเสนอแนะ	98
บรรณานุกรม	100
ภาคผนวก	104
ประวัติย่อผู้วิจัย	165

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 ความถี่ของการเชื่อมโยงความโดยการอ้างถึง	76
2 ความถี่ของการเชื่อมโยงความโดยการซ้ำ	80
3 ความถี่ของการเชื่อมโยงความโดยการใช้คำเชื่อม	89
4 สรุปความถี่ของการเชื่อมโยงความประเภทต่างๆ ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัย รัตนโกสินทร์	90

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ช่วงรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 3	9
2 โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ช่วงรัชกาลที่ 5 เปรียบเทียบกับ โครงสร้างการปกครองฝ่ายราชอาณาจักร	12
3 โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484	16
4 โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535	19
5 แผนภูมิแท่งแสดงจำนวนสภาระที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่ง	58
6 แผนภูมิแท่งแสดงจำนวนสภาระที่เป็นการแจ้งให้ทราบ	61
7 แผนภูมิแท่งแสดงจำนวนสภาระที่เป็นการอนุญาต	65
8 แผนภูมิแท่งแสดงจำนวนสภาระที่เป็นคำจำกัดความ	67
9 แผนภูมิวงกลมเปรียบเทียบจำนวนสภาระทั้ง 4 สาระ	69
10 แผนภูมิแท่งเปรียบเทียบจำนวนสภาระทั้ง 4 ฉบับ	70

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

กฎหมาย เป็นกฎเกณฑ์ที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ได้ตราขึ้น เพื่อใช้บังคับบุคคลให้ปฏิบัติตาม เป็นการกำหนดกฎระเบียบ ข้อปฏิบัติ และการลงโทษ เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ในการบริหารประเทศ สร้างความสัมพันธ์ ความเรียบร้อย และความผาสุกระหว่างบุคคลหรือระหว่างบุคคลกับรัฐ กฎหมายเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากจารีตประเพณีอันเป็นที่ยอมรับนับถือกันในสังคม ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายต้องได้รับบทลงโทษ โดยในประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด ในด้านเสรีภาพของปวงชนชาวไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้กำหนดเสรีภาพของประชาชนชาวไทยไว้ว่า “...ปวงชนชาวไทยมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา นิคม ลัทธิ ความเชื่อทางศาสนา และเสรีภาพในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของตน...” รัฐธรรมนูญระบุว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธ มามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภกในการดูแลอุปถัมภ์ทุกศาสนาที่ปวงชนชาวไทยนับถือ จะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญไทยให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาแก่ประชาชนไทย และองค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะด้วยเหตุที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักที่ประชาชนไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน ดังผลสำรวจจำนวนประชากรของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ณ เดือนตุลาคม พ.ศ. 2557 ที่พบว่าประชาชนไทยอายุ 13 ปีขึ้นไปนับถือพระพุทธศาสนาร้อยละ 94 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557: ออนไลน์) ในส่วนของภาครัฐมีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 79 กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่ารัฐมีหน้าที่ในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ข้อความในมาตราดังกล่าวจึงเป็นการเน้นย้ำความสำคัญของพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาหลักของประเทศไทยที่ประชาชนไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน

พุทธศาสนิกชนชาวไทยยึดมั่นตามหลักคำสอนของพระพุทธองค์ และเคารพศรัทธาพระสงฆ์ผู้เป็นสาวกเผยแผ่พระธรรมของพระพุทธเจ้า กิจของพระสงฆ์จึงมีความสำคัญควบคู่กับพระพุทธศาสนาเสมอมา ประเทศไทยมีการตรากฎหมายเกี่ยวกับพระสงฆ์เรียกว่า “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์” เพื่อให้อำนาจรัฐในการอุปถัมภ์ดูแลพระพุทธศาสนาได้อย่างเต็มที่ การตรากฎหมายเกี่ยวกับคณะสงฆ์เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 การตรากฎหมายดังกล่าวเรียกว่า “กฎพระสงฆ์” โดยมีข้อกำหนดเพียง 10 ข้อ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 มีนิกายสงฆ์ใหม่ชื่อว่าธรรมยุติกนิกาย แต่การปกครองยังคงอยู่ในรูปแบบเดิม รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ก็ยังคงใช้กฎพระสงฆ์ที่ตราขึ้นมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 เป็นหลัก เพียงแต่หากมีสิ่งใดเพิ่มเติมก็ใช้วิธีออกประกาศเป็นครั้งคราวไป กฎพระสงฆ์มีการปรับเปลี่ยนครั้งสำคัญในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติเกี่ยวกับคณะสงฆ์ขึ้น โดยใช้ชื่อเรียกว่า “พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ รัตนโกสินทรศก 121” สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2457: 36) ทรงพระ

นิพนธ์เกี่ยวกับเรื่องการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไว้ในแถลงการณ์คณะสงฆ์ว่า “ภิกษุสงฆ์ แม้จะมีพระวินัยเป็นกฎหมายสำหรับตัวอยู่ส่วนหนึ่งแล้ว ก็ยังจะต้องอยู่ในใต้อำนาจแห่งกฎหมาย ฝ่ายอาณาจักรอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งตราไว้เฉพาะหรือเพื่อคนทั่วไปและยังควรอนุวัติจารีตของบ้านเมือง อันไม่ขัดต่อกฎหมายสองประเภทนั้นอีก” พระนิพนธ์ดังกล่าว ทำให้ทราบว่าพระสงฆ์ต้องยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตามพระธรรมวินัย จารีตประเพณี และกฎหมายบ้านเมือง พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 บังคับใช้จนมาถึงในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 กระแสประชาธิปไตยรุนแรงขึ้น สถานการณ์บ้านเมืองเดินมาถึงจุดเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ทรงสละราชสมบัติมีการเปลี่ยนระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นประชาธิปไตย ใน พ.ศ. 2475 ส่งผลกระทบให้มีพระภิกษุกลุ่มหนึ่งเรียกร้องความเท่าเทียมกันระหว่างคณะสงฆ์ทั้งสองนิกาย จนในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ชำระพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ รัตนโกสินทรศก 121 จนนำไปสู่การตรากฎหมายพระสงฆ์ที่เรียกว่า “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484” บังคับใช้จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 และมีการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ขึ้นใหม่ใน พ.ศ. 2505 เรียกว่า “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505” เพื่อปรับปรุงและแก้ไขในสิ่งที่เคยเป็นปัญหา พระราชบัญญัติฉบับนี้มีการแก้ไขอีกครั้งในเวลาต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นการแก้ไขให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น เรียกว่า “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535” พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับพ.ศ. 2535 จึงเป็นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน พระเทพปริยัติสุธี (2545: 6) ได้กล่าวสรุปเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ไว้ในการคณะสงฆ์และการพระศาสนาว่า

การปกครองคณะสงฆ์นั้น แก่นแท้คือการปกครองตามพระธรรมวินัยกล่าวคือ ยึดถือพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญการปกครอง โดยใช้อำนาจรัฐและจารีตเป็นหลักหนุนช่วย คราวใดเกิดความไม่เรียบร้อยขึ้นในคณะสงฆ์ ได้อาศัยอำนาจรัฐเข้าช่วยจัดการแก้ไขความไม่เรียบร้อยนั้น ดังเช่นในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช การคณะสงฆ์และการพระศาสนาดำเนินมาได้ด้วยลักษณะอย่างนี้

ข้อความดังกล่าวเป็นไปตามหลักธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในเรื่องบริษัท 4 ประกอบไปด้วย ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา องค์ประกอบทั้ง 4 อย่างนี้จะช่วยปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เป็นผู้ชี้แนะ เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตามคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ส่วนอุบาสกอุบาสิกาที่ฟังคำชี้แนะและปฏิบัติตาม อีกทั้งช่วยอุปถัมภ์ปกป้องพระพุทธศาสนาด้วย เมื่อเกิดความไม่เรียบร้อยขึ้นในพระพุทธศาสนา บริษัททั้ง 4 ก็ช่วยกันจัดการให้เกิดความเรียบร้อยโดยอาศัยพระธรรมวินัย และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นเครื่องมือ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่บริษัททั้ง 4 ต้องรับรู้

เข้าใจในพระธรรมวินัยและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เพื่อความสงบสุข การดำรงอยู่ และความเจริญงอกงามของพระพุทธศาสนา

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์มีความน่าสนใจคือ เป็นภาษาทางกฎหมายที่ใช้เฉพาะกลุ่มพระสงฆ์ โดยมีความสัมพันธ์กับบุคคลส่วนมากในทางอำนาจการปกครอง มีการใช้ภาษาอย่างระมัดระวัง ชัดเจน มีความสอดคล้องกับพระธรรมวินัย จาริต จากการที่ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลการศึกษาภาษาในกฎหมายโดยทั่วไป เบื้องต้นพบว่า ส่วนมากจะศึกษาในเรื่องของสาระ ศึกษาการเชื่อมโยงความ ศึกษาโครงสร้างทางวากยสัมพันธ์ ศึกษาทางด้านคำศัพท์ และจากการที่ผู้วิจัยได้สำรวจงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภาษาในกฎหมายทั้งในระดับคำ (Word) ระดับประโยค (Sentence) และระดับข้อความ (Discourse) พบว่า ยังไม่มีผู้วิจัยท่านใดศึกษาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในมิติทางภาษา อาจเนื่องจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นพระราชบัญญัติที่ตราขึ้นเฉพาะกลุ่ม ซึ่งหมายถึงใช้ในการปกครองคณะสงฆ์เท่านั้น เมื่อพิจารณาข้อมูลของจำนวนพระภิกษุสามเณรในประเทศไทยแล้วจะพบว่ามีจำนวนถึง 348,433 รูป (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. 2557: ออนไลน์) และในจำนวนสามแสนกว่ารูปนี้ยังไม่นับรวมบรรพชิตนานาชาติที่เข้ามาศึกษาในประเทศไทยซึ่งต้องอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไทยเช่นกัน

ในการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่า การศึกษาสาระในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ โดยพิจารณาจากบริบทและเจตนา ผู้วิจัยสามารถนำแนวคิดเรื่องวัจนกรรม (Speech Acts) มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาได้ ยกตัวอย่างดังนี้

สาระที่เป็นข้อบังคับ เช่น การกำหนดบทบาทของบุคคลใดบุคคลหนึ่งให้มีอำนาจหน้าที่ และต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างไร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

มาตรา 10 ในเมื่อไม่มีสมเด็จพระสังฆราช ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยพรรษา ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ประกาศสถาปนาสมเด็จพระราชาคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชตามมาตรานี้ในราชกิจจานุเบกษา

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2535)

สาระที่เป็นข้อบังคับ ในการกำหนดบทบาทของบุคคลใดบุคคลหนึ่งให้มีอำนาจหน้าที่และต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างไรมีคำว่า “ให้” เป็นคำบังคับ จากตัวอย่างสามารถแสดงให้เห็นว่าในมาตรานี้ตราขึ้นเพื่อบังคับให้เป็นไปตามกฎนี้เท่านั้นไม่สามารถเปลี่ยนผู้ปฏิบัติและแนวทางการปฏิบัติเป็นอย่างอื่นได้ แต่ในกรณีของการกำหนดบทบาทหน้าที่ให้ผู้มีเกียรติยศสูงสุดของแผ่นดินกระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดจะปรากฏการใช้วัจนกรรมบังคับเพื่อกำหนดให้กระทำอย่างระมัดระวัง เช่น

มาตราที่ 7 พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2505)

ในมาตราที่ 7 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์กำหนดให้พระมหากษัตริย์มีอำนาจและบทบาทหน้าที่ในการแต่งตั้งผู้ที่สมควรดำรงตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช โดยเลี่ยงการใช้คำบ่งชี้การกระทำคือ คำว่า “ให้” ซึ่งเป็นการใช้วัจนกรรมที่แตกต่างจากการกำหนดบทบาทหน้าที่ของ “สมเด็จพระราชาคณะ” และ “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ” ดังนั้นข้อความที่กล่าวว่า “พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช” จึงเป็นวัจนกรรมที่ถวายพระเกียรติยศอย่างสูงสุด เนื่องจากพระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจและเกียรติยศสูงสุดของแผ่นดินที่ผู้ใดจะละเมิดมิได้ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ หากใช้คำว่า “ให้” ย่อมเป็นการไม่สมควรเพราะเป็นการสั่งให้พระมหากษัตริย์กระทำ หรือเป็นการใช้คำที่บ่งบอกถึงการบังคับ การทำความเข้าใจกับความหมายของข้อกำหนดมาตรา 7 จึงสามารถตีความได้ว่าพระมหากษัตริย์เป็นผู้ที่มีอำนาจสถาปนาตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชแต่เพียงผู้เดียวในประเทศไทย บุคคลอื่นใดนอกเหนือจากที่ระบุไว้ในมาตรา 7 ย่อมไม่มีสิทธิ์ไม่มีหน้าที่ และไม่มีบทบาทที่จะกระทำได้

สาระที่เป็นข้อประกาศ เช่น

มาตราที่ 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505”

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2505)

จากตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่าสาระสำคัญในข้อนี้คือการประกาศ หรือการแจ้งให้ทราบ โดยมีลักษณะเป็นการบอกกล่าวให้ทราบโดยตรงไปตรงมาและชัดเจนว่าพระราชบัญญัตินี้มีชื่อว่าอย่างไร โดยไม่มีการใช้ภาษาที่แสดงถึงการบังคับ ภาษาที่แสดงถึงการให้คำจำกัดความ ภาษาที่เป็นนัย ภาษาที่ต้องตีความ หรือภาษาที่คลุมเครือยากแก่การทำความเข้าใจ

ด้านการศึกษาการเชื่อมโยงความของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ผู้วิจัยศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีการเชื่อมโยงความ (Cohesion) ในเบื้องต้นพบการเชื่อมโยงความหลายลักษณะ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การเชื่อมโยงความด้วยการอ้างอิง มีคำบ่งชี้ที่พบคือ **นี้** **นั้น** เช่น

มาตรา 2 ตั้งแต่วันที่ใช้**พระราชบัญญัตินี้**ในที่ใด ให้ยกเลิกบรรดากฎหมาย แบบแผน ประเพณีที่ขัดขวางต่อ**พระราชบัญญัตินี้** มิให้ใช้ใน**ที่นั้น**สืบไป

(พรบ.สงฆ์ ร.ศ.121)

จากตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่ามีการใช้คำบ่งชี้ “**นี้**” เชื่อมโยงถึงพระราชบัญญัติฉบับที่บังคับใช้อยู่ในขณะนั้นเพียงเท่านั้นคือ “พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ รัตนโกสินทรศก 121” และมีการใช้คำบ่งชี้ “**นั้น**” เพื่อเชื่อมโยงอ้างถึงผู้ที่ยังใช้กฎหมายหรือแบบแผนที่ขัดต่อพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ รัตนโกสินทรศก 121

การเชื่อมโยงความด้วยการซ้ำ ซึ่งคำซ้ำที่พบคือ **อย่างหนึ่ง** เช่น

มาตรา 5 วัดกำหนดตามพระราชบัญญัตินี้เป็น 3 อย่าง คือ พระอารามหลวงอย่างหนึ่ง อารามราษฎร์อย่างหนึ่ง ที่สำนักสงฆ์อย่างหนึ่ง

(พรบ.สงฆ์ ร.ศ.121)

จากตัวอย่างจะเห็นว่ามีการใช้คำว่า “อย่างหนึ่ง” ซ้ำๆ กัน เพื่อแสดงให้เห็นว่า ทั้ง อารามหลวง อารามราษฎร์ ที่สำนักสงฆ์ ล้วนแต่เป็นวัดที่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ รัตนโกสินทรศก 121

พระสงฆ์มีหน้าที่ที่จะต้องรับรู้ เข้าใจ ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ อีกทั้งพระสงฆ์ต้องรู้และปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองเช่นเดียวกันกับประชาชนทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับที่ธานินทร์ กรัยวิเชียร (2543: 1) ได้กล่าวว่า “กฎหมายเป็นข้อบังคับซึ่งใช้บังคับแก่บุคคลทั่วไปและบุคคลทั่วไปจำเป็นต้องอ่านและเข้าใจกฎหมายนั้นๆ ด้วย เพราะหลักกฎหมายสำคัญมีอยู่ว่าความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัว” และการที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปต้องเกี่ยวข้องติดต่อกับพระสงฆ์ ประชาชนจึงควรทราบในเบื้องต้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจ การเรียนรู้ ประพฤติปฏิบัติ และแสดงออกอย่างเหมาะสมกับพระภิกษุสามเณร ในประเด็นด้านการใช้ภาษาของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์นอกจากจะเป็นเรื่องภาษากฎหมายแล้ว ยังเป็นลักษณะของการใช้ภาษาเฉพาะกลุ่มภาษาในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์นอกจากจะมีความกระชับ รัดกุม และต้องสอดคล้องกับพระธรรมวินัย การทำความเข้าใจกับภาษาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์นั้นต้องอาศัยความรู้ทางภาษา การตีความทางภาษา ความรู้ด้านพระธรรมวินัย และความรู้ด้านพระพุทธศาสนาประกอบกันด้วย

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาษาในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ เพื่อให้เข้าใจสาระในมาตราต่างๆ และศึกษาการเชื่อมโยงความให้เห็นความเป็นเอกภาพของตัวบทพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในแต่ละมาตรา ซึ่งนอกจากจะได้ศึกษาลักษณะของภาษาในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์แล้ว ยังสามารถทำให้ทราบถึงจุดมุ่งหมายของคณะผู้บัญญัติพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ตลอดจนถึงการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในสังคมที่สะท้อนออกมาจากข้อกำหนดในตัวบทพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และบทบาทของพระสงฆ์ในบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอีกด้วย

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. ศึกษาสาระในมาตราต่างๆ ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์
2. ศึกษาการเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ทำให้เข้าใจสาระและการเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งแสดงถึงจุดมุ่งหมายและเจตนาของการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ อันสะท้อนให้เห็นบทบาทของพระสงฆ์ในบริบทที่เปลี่ยนแปลงของสังคมไทย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะภาษาที่ปรากฏใน พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ รัตนโกสินทรศก 121 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535 ที่รวบรวมโดย พระธรรมเจดีย์ (ประกอบ ธรรมเสฏฐโฐ ป.ธ. 9) โดยศึกษาวิเคราะห์ทุกมาตรา

ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในสมัยรัตนโกสินทร์ จำนวน 4 ฉบับ ผู้วิจัยจึงให้การใช้อักษรย่อ/คำย่อ ในการบ่งบอกพระราชบัญญัติที่อ้างถึงของแต่ละมาตรา ดังนี้

1. พรบ.สงฆ์ ร.ศ. 121 ย่อมาจาก พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ รัตนโกสินทรศก 121
2. พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2484 ย่อมาจาก พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484
3. พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2505 ย่อมาจาก พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505
4. พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2535 ย่อมาจาก พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. เชื่อมโยงความ หมายถึง การแสดงความสัมพันธ์กันทางความหมายของประโยคและเนื้อความของภาษาระดับข้อความ
2. พระราชบัญญัติ หมายถึง บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้น โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา
3. มาตรา หมายถึง หมายถึง บทบัญญัติในกฎหมายที่แบ่งออกเป็นข้อๆ โดยมีเลขกำกับเรียงตามลำดับ
4. วรรค หมายถึง ย่อหน้าหนึ่งๆ ของบทบัญญัติในแต่ละมาตราของกฎหมาย (วรรคทวิ วรรคตรี วรรคจัตวา เป็นต้น)
5. วาจนากรรม หมายถึง การกระทำที่เกิดขึ้นโดยเจตนาของผู้พูดซึ่งแสดงออกจากรูปของคำพูดหรือเขียน

6. สาระ หมายถึง ส่วนสำคัญที่เป็นแก่นหรือใจความในข้อพระราชบัญญัติที่ผู้ตราพระราชบัญญัติต้องการสื่อความให้ผู้รับสารได้ทราบ
7. หมวด หมายถึง หัวข้อใหญ่ของแต่ละมาตรา ในพระราชบัญญัติ

บทที่ 2

ความเป็นมาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์

การศึกษาภาษากฎหมาย กรอบแนวคิด

และทฤษฎีในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการศึกษาสาระและการเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแยกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์
2. กรอบแนวคิด ทฤษฎีในการวิจัย
3. การศึกษาภาษากฎหมาย

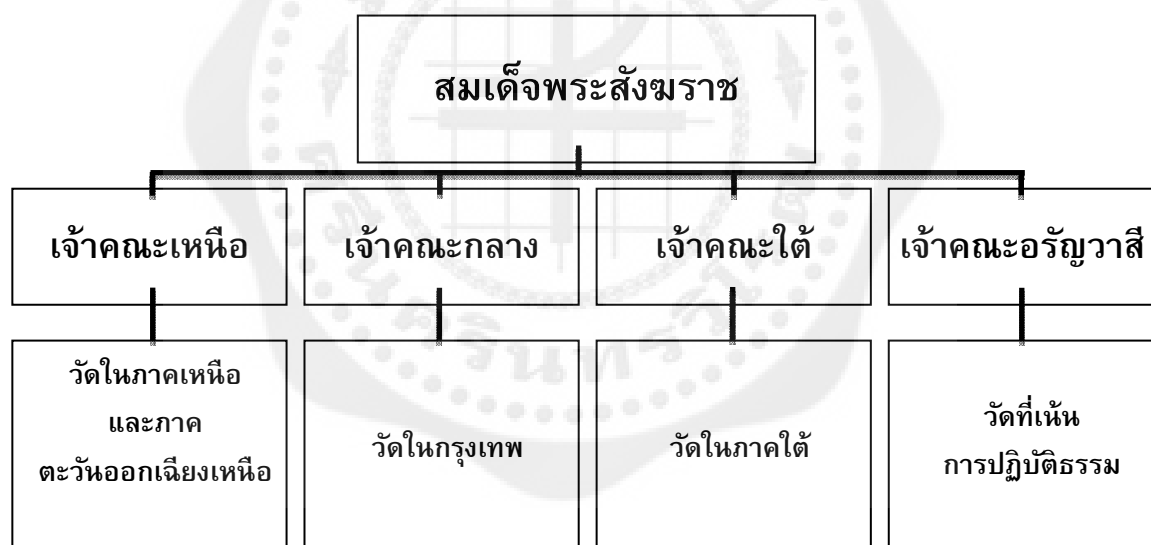
1. ประวัติความเป็นมาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

พุทธศาสนิกชนชาวไทยยึดมั่นตามหลักคำสอนของพระพุทธองค์ และเคารพศรัทธาพระสงฆ์ผู้เป็นสาวกเผยแผ่พระธรรมของพระพุทธเจ้า กิจของพระสงฆ์จึงมีความสำคัญควบคู่กับพระพุทธศาสนาเสมอมา ประเทศไทยมีการตรากฎหมายเกี่ยวกับพระสงฆ์เรียกว่า “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์” เพื่อให้อำนาจรัฐในการอุปถัมภ์ดูแลพระพุทธศาสนาได้อย่างเต็มที่ ประวัติการตรากฎหมายเกี่ยวกับคณะสงฆ์เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 การตรากฎหมายดังกล่าวเรียกว่า “กฎพระสงฆ์” รวมอยู่ในกฎหมายตราสามดวง ซึ่งทรงให้ชำระรวบรวมขึ้นในปีจุลศักราช 1166 (พ.ศ. 2347) (ปลื้ม โชติธรรมชยางกูร. 2550: 27) มีวัตถุประสงค์ในการควบคุมความประพฤติของพระสงฆ์ให้เคร่งครัดตามพระธรรมวินัยโดยมีข้อกำหนดเพียง 10 ข้อเท่านั้น ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 มีวาลักษณะแตกต่างอยู่บ้างตรงที่เมื่อสมเด็จพระสังฆราช (สุก) วัดมหาธาตุ ซึ่งเป็นสมเด็จพระสังฆราชรูปที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์สิ้นพระชนม์ ได้มีการสถาปนาสมเด็จพระพนรัตน์ (มี) วัดราชบูรณะ ขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราชรูปที่ 3 พร้อมทั้งโปรดอาราธนาไปสถิตอยู่ ณ วัดมหาธาตุ จนกลายเป็นประเพณีว่า วัดมหาธาตุ เป็นที่สถิตของสมเด็จพระสังฆราชทุกพระองค์ติดต่อกันจนมาถึง พ.ศ. 2394 ประเพณีนี้จึงเปลี่ยนแปลงไป (แสง อุดมศรี. 2533: 72)

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 มีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยในโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ แตกต่างจากรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ที่มีการแบ่งแยกการปกครองจาก 3 คณะ คือ คณะคามวาสีฝ่ายซ้าย ปกครองคณะสงฆ์หัวเมืองเหนือ คณะอรัญวาสี ปกครองพระปฏิบัติธรรมทั่วราชอาณาจักร และคณะคามวาสีฝ่ายขวา ปกครองคณะสงฆ์หัวเมืองใต้

ส่วนในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แบ่งออกเป็น 4 คณะ คือ คณะกลาง มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในกรุงเทพมหานครทั้งหมด คณะเหนือ ปกครองคณะสงฆ์ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คณะใต้ ปกครองคณะสงฆ์ภาคใต้ทั้งหมด คณะอรัญวาสี ปกครองวัดที่มุ่งเน้นในการปฏิบัติธรรม

พระเมธีธรรมาภรณ์ (2539: 24-25) ได้สรุปภาพรวมการปกครองคณะสงฆ์ในช่วงรัชกาลที่ 1 ถึง รัชกาลที่ 3 ไว้ว่า ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 มีนิกายสงฆ์ใหม่ชื่อว่า ธรรมยุติกนิกาย และพยายามแยกคณะเป็นอิสระจากคณะทั้ง 4 แต่ถึงกระนั้น คณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายยังรวมอยู่ภายใต้การปกครองของเจ้าคณะกลางตลอดรัชสมัย เมื่อคณะเพิ่มขึ้น ตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่จึงมี 4 ตำแหน่ง โดยเจ้าคณะใหญ่แต่ละรูปมีอำนาจปกครองกิจการคณะสงฆ์ในคณะของตน แต่ทั้ง 4 คณะก็ต้องขึ้นตรงต่อสมเด็จพระสังฆราช ผู้เป็นประมุขสงฆ์ทั่วราชอาณาจักร ทำให้คณะสงฆ์ยังคงมีเอกภาพ เพราะรวมกันอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของสมเด็จพระสังฆราชพระองค์เดียวกัน สามารถแสดงแผนภูมิการปกครองคณะสงฆ์ในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึง รัชกาลที่ 3 ได้ดังนี้

ภาพประกอบ 1 แผนภูมิโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ช่วงรัชกาลที่ 1 ถึง รัชกาลที่ 3

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ก็ยังคงใช้กฎพระสงฆ์ที่ตราขึ้นมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 เป็นหลัก เพียงแต่หากมีสิ่งใดเพิ่มเติมก็ใช้วิธีออกประกาศเป็นครั้งคราวไป พระเมธีธรรมาภรณ์ (2539: 26) กล่าวถึงโครงสร้างการปกครองที่มีการเปลี่ยนแปลงคือ การเจริญเติบโตของคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย ที่มีอิสระในการบริหารกิจการคณะของตน เจ้าคณะใหญ่ธรรมยุตในสมัยนั้นคือ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ สมัยดำรงสมณศักดิ์

ที่กรมหมื่นบวรวิริยดิษฐ์ มีตำแหน่งเป็นรองเจ้าคณะกลาง มีสิทธิ์ขาดในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย โดยปราศจากการแทรกแซงของผู้ที่ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะกลางในยุคนั้นคือ สมเด็จพระพรหมญาณสังขโมลี เป็นเหตุให้เขาแห่งการแบ่งแยกชัดเจนมากยิ่งขึ้น

กฎพระสงฆ์ที่มีอยู่เดิมเริ่มมีการปรับเปลี่ยนในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการปฏิรูปการปกครองทั้งในส่วนของอาณาจักรและศาสนจักร เพื่อให้บ้านเมืองมีระบบระเบียบที่ชัดเจนในการปฏิบัติ เพื่อให้พระศาสนาเป็นที่เจริญศรัทธาอย่างมั่นคง แก่ฝ่ายราชอาณาจักรและประชาชนทั่วไป พระราชบัญญัติคณะสงฆ์เกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ขณะนั้นมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครองในส่วนราชอาณาจักรจนมีความเรียบร้อยบริบูรณ์แล้ว พระองค์จึงเห็นสมควรให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองในฝ่ายพุทธจักรด้วยเช่นกัน เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยในการปกครอง เป็นที่เจริญศรัทธาแก่ฝ่ายราชอาณาจักรและประชาชนทั่วไป พระองค์จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติเกี่ยวกับคณะสงฆ์ขึ้นเป็นฉบับแรกในสมัยรัตนโกสินทร์ พระมหาบัญชา ลักษณะจันทร์ (2549) สรุปความสำคัญของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์กับการเมืองการปกครองไทย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ คือ ภาพสะท้อนโครงสร้างอำนาจของสังคมไทย ซึ่งมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงตามการปกครองฝ่ายอาณาจักร ศาสนาในสังคมถูกจัดเป็นหน่วยทางสังคม รัฐบาลเป็นฝ่ายปกครองคุ้มครองมาตลอดในประวัติศาสตร์ไทย ในปัจจุบันมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสิ้นแล้ว 4 ฉบับ

1.1 พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ รัตนโกสินทรศก 121

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์รัตนโกสินทรศก 121 ฉบับนี้มีลักษณะเป็นธรรมนูญการปกครองคณะสงฆ์ที่กำหนดโครงสร้างการบริหาร และการจัดองค์กรไว้อย่างเป็นระบบ นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การปกครองคณะสงฆ์ไทยที่มีกฎหมายกำหนดระบอบการปกครองคณะสงฆ์ พระเมธีธรรมาภรณ์ (2539: 23) กล่าวถึงเหตุผลสำคัญประการหนึ่งในการประกาศใช้คือ ความจำเป็นที่รัฐบาลต้องอาศัยคณะสงฆ์โดยเฉพาะคณะสงฆ์ในต่างจังหวัดให้ช่วยจัดการศึกษาของชาติ ตามโครงการปฏิรูปการศึกษาให้ทันสมัย การที่พระสงฆ์จะสามารถสนองความต้องการของรัฐบาลในเรื่องนี้ได้จะต้องปฏิรูปการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และจัดการให้พระสงฆ์ในต่างจังหวัดอยู่ภายใต้ระบบบริหารเดียวกัน เหตุผลข้อนี้ปรากฏอยู่ในประกาศการใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ดังความตอนหนึ่งว่า

“ด้วยเมื่อรัตนโกสินทรศก 117 ได้โปรดให้พระราชกฤษฎีกาออกไปจัดการศึกษาตามอารามในหัวเมือง และได้ทรงอาราธนาพระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นวชิรญาณวโรรส ที่สมเด็จพระราชาคณะเจ้าคณะใหญ่ให้ทรงรับภาระดำเนินการนั้นในฝ่ายสมณะ และได้โปรดให้พระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงดำรงราชานุภาพทรงรับหน้าที่อุดหนุนการนั้นในส่วนหน้าที่ที่เจ้าพนักงานฝ่ายฆราวาส ความแจ้งอยู่ในประกาศจัดการเล่าเรียนในหัวเมือง ได้ออกเมื่อ ณ วันที่ 1 พฤศจิกายน ร.ศ. 117 นั้นแล้ว

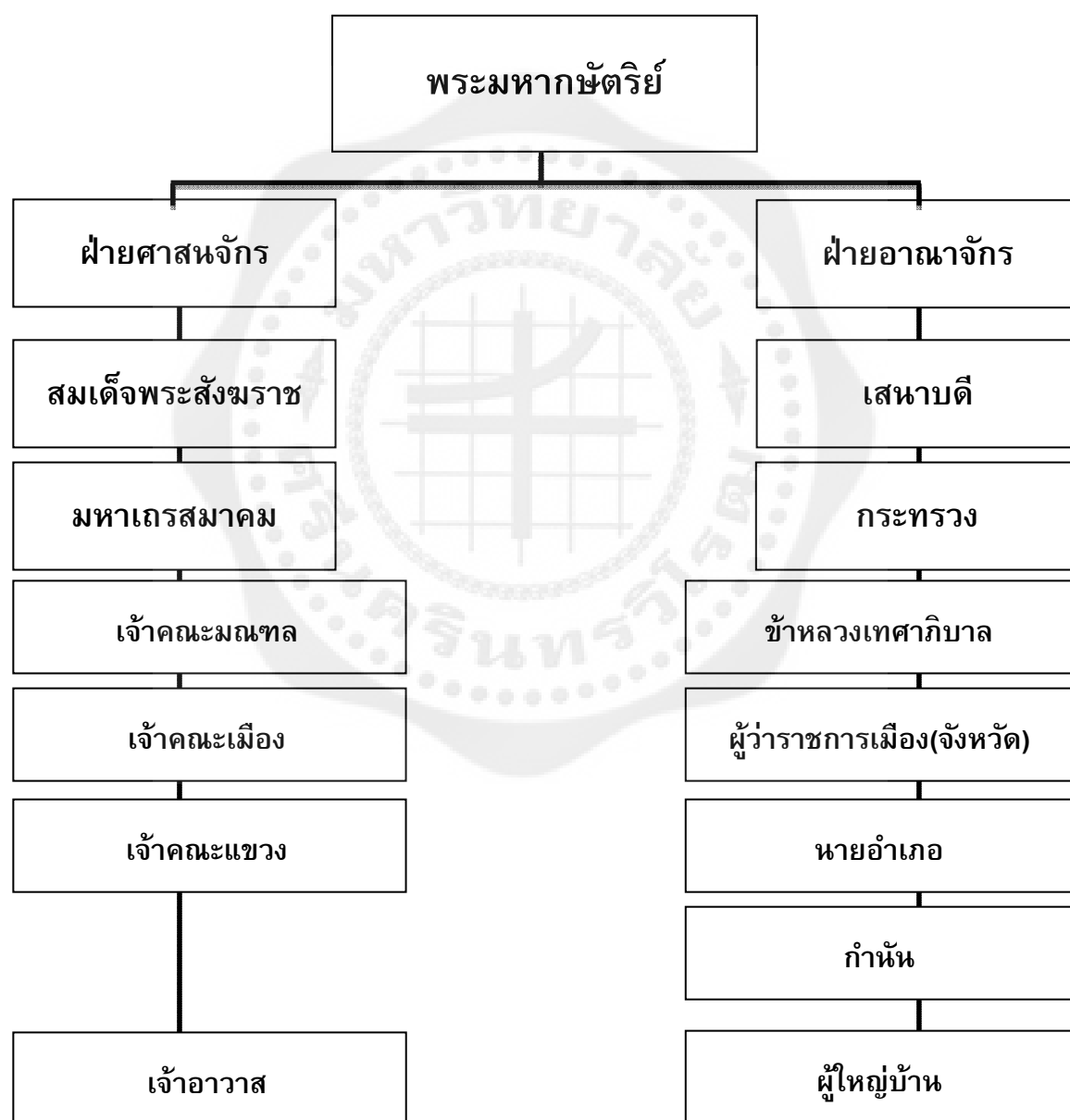
พระสงฆ์เถระและเจ้าพนักงานในฝ่ายฆราวาสได้ช่วยกันจัดและอำนวยความสะดวกตามพระราชดำริ ด้วยความสามารถและอุตสาหะอันเป็นที่พอพระราชหฤทัยได้เห็นผลความเจริญในการเล่าเรียนตลอดจนความเรียบร้อยในการปกครองสังคมทูลขึ้นโดยลำดับมา บัดนี้ทรงพระราชดำริเห็นว่าถึงเวลาอันสมควรจะตั้งเป็นแบบแผนการปกครองคณะสงฆ์ให้มั่นคงเรียบร้อยแล้ว จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ขึ้น เมื่อวันที่ 16 เดือนมิถุนายน ร.ศ. 121 ความแจ้งอยู่ในพระราชบัญญัตินั้นแล้ว" (โชติ ทองประยูร. 2536: 275)

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2445 (ร.ศ. 121) รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระองค์ทรงโปรดให้มีการปฏิรูประบบราชการใหม่ในด้านโครงสร้างการบริหารแผ่นดิน เพื่อรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง สำหรับเสริมสร้างเอกภาพของชาติเอาไว้ต่อต้านภัยคุกคามจากจักรวรรดินิยมตะวันตก พระองค์ได้ปฏิรูปการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ ทั้งในการบริหาร การศึกษา การปฏิบัติและการเผยแผ่ธรรม

นอกจากนั้นแล้ว พระเมธีธรรมาภรณ์ (2539: 33) ก็ได้กล่าวถึงรูปธรรมแห่งการปฏิรูปการปกครองคณะสงฆ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 คือการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ใน พ.ศ. 2445 พระราชบัญญัตินี้มีลักษณะเป็นธรรมนูญการปกครองคณะสงฆ์ที่กำหนดโครงสร้างการบริหารและการจัดองค์กรไว้อย่างเป็นระบบ นับเป็นครั้งแรกในประวัติการปกครองคณะสงฆ์ไทยที่มีกฎหมายกำหนดระบบการปกครองคณะสงฆ์ พระราชบัญญัตินี้มีบังคับใช้มาถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8

ในหนังสือการปกครองคณะสงฆ์ไทย (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2556: 223) ได้กล่าวถึงข้อดีของพระราชบัญญัติลักษณะปกครองฉบับนี้คือ ให้คณะสงฆ์รวมกันเป็นปึกแผ่น ภายใต้การบังคับบัญชาที่ชัดเจนของสมเด็จพระสังฆราช ให้วัดเป็นศูนย์กลางของการจัดการศึกษาแก่ประชาชนทั่วประเทศ โดยให้พระสงฆ์เป็นครูสอนหนังสือแก่นักเรียนทั่วประเทศ ทำให้พระพุทธศาสนากับการศึกษารวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียว ยังผลให้ชาวพุทธ มีจริยธรรม ศีลธรรม และคุณธรรมที่ดีงาม ข้อเสียของพระราชบัญญัติฉบับนี้คือ กิจการด้านพระศาสนา ซึ่งเคยเป็นเรื่องของชุมชน กลับไปอยู่ในมือของรัฐจนเกือบหมด สิ่งที่ตามมาคือคณะสงฆ์กลายเป็นของรัฐไปด้วย เพราะรัฐเข้ามาควบคุมอย่างเต็มที่ในสมัยรัชกาลที่ 5 มหาเถรสมาคมทำหน้าที่คล้ายกับคณะเสนาบดีที่ทรงปรึกษาฝ่ายการพระศาสนา เสนาบดีกระทรวงธรรมการทำหน้าที่เป็นศูนย์กลาง การประสานงานติดต่อระหว่างพระมหากษัตริย์กับมหาเถรสมาคม ตามพระราชบัญญัตินี้ พระมหากษัตริย์ในฐานะองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ได้ทรงปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เพราะมีการสถาปนาสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ให้ดำรงตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายก มีอำนาจหน้าที่บัญชาการคณะสงฆ์เองโดยลำพังพระองค์เอง ส่วนมหาเถรสมาคมยังคงทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เท่านั้น มิใช่เป็นข้อผูกพันเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 คือการจัดระเบียบคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคควบคู่ไปกับการบริหารราชการแผ่นดิน กล่าวคือ มีการแบ่งส่วนการปกครองคณะสงฆ์ออกเป็นสังฆมณฑล มีเจ้าคณะมณฑลที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากพระราชอาณัติเป็นผู้ดูแลกิจการคณะสงฆ์ในสังฆมณฑลนั้นๆ เจ้าคณะมณฑลเทียบได้กับข้าหลวงเทศาภิบาล ทำหน้าที่ปกครองประชาชน และบริหารราชการแผ่นดินในมณฑลของฝ่ายบ้านเมือง รองจากเจ้าคณะมณฑล มีเจ้าคณะเมืองหรือจังหวัดที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง รองจากเจ้าคณะเมืองคือเจ้าคณะแขวงหรืออำเภอ เป็นผู้ปกครองเจ้าอาวาส ดังแผนภูมิ

ภาพประกอบ 2 แผนภูมิโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ช่วงรัชกาลที่ 5
เปรียบเทียบกับโครงสร้างการปกครองของฝ่ายอาณาจักร

มีข้อสังเกตประการหนึ่งในพระราชบัญญัติฉบับนี้ ในมาตรา 4 กล่าวถึงเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต แสดงว่าคณะธรรมยุติกนิกายซึ่งเคยขึ้นอยู่กับเจ้าคณะกลางของฝ่ายมหานิกายในรัชกาลที่ 4 ได้แยกคณะเป็นอิสระโดยมีเจ้าคณะใหญ่ปกครองกันเอง เจ้าคณะใหญ่ของฝ่ายมหานิกายไม่มีอำนาจในการบังคับบัญชาวัดในสังกัดธรรมยุติกนิกาย เนื่องจากในมาตรา 3 ได้บัญญัติว่า

“พระราชบัญญัตินี้ไม่เกี่ยวข้องกับนิกายสงฆ์ กิจและลัทธิเฉพาะในนิกายนั้นๆ ซึ่งเจ้าคณะหรือสังฆนายกในนิกายนั้นได้เคยมีอำนาจว่ากล่าวบังคับมาแต่ก่อนประการใด ก็ให้คงเป็นไปตามเคยทุกประการ”

จากข้อความนี้แสดงว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้รับรองการแบ่งนิกายของคณะสงฆ์ไทยออกเป็นมหานิกายและธรรมยุติกนิกาย

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 พระมหากษัตริย์มิได้ทรงปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชเช่นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เพราะมีการสถาปนาสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ให้ดำรงตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายก มีอำนาจหน้าที่บัญชาการคณะสงฆ์ทั่วราชอาณาจักร ใน พ.ศ. 2453 เมื่อได้ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชแล้ว มหาเถรสมาคมซึ่งเคยทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์ตามความในมาตรา 4 จึงเป็นอันต้องงดไปโดยนิตินัยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 และต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 การปกครองคณะสงฆ์ยังคงยึดตามแบบอย่างเดิม กล่าวคือ สมเด็จพระสังฆราชทรงมีพระราชอำนาจสูงสุดในการบัญชาคณะสงฆ์ โดยมีมหาเถรสมาคมทำหน้าที่เป็นกรรมการที่ปรึกษา ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระเมธีธรรมาภรณ์ (2539: 39) ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ก่อนการเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ว่า ในช่วงรัชกาลที่ 7 กระแสประชาธิปไตยรุนแรงขึ้น สถานการณ์บ้านเมืองเดินมาถึงจุดเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ทรงสละราชสมบัติ มีการเปลี่ยนระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นประชาธิปไตย ในพ.ศ. 2475 ส่งผลกระทบให้มีพระภิกษุกลุ่มหนึ่งเรียกร้องความเท่าเทียมกันระหว่างคณะสงฆ์ทั้งสองนิกาย จนนำไปสู่การยกเลิกพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์รัตนโกสินทรศก 121 ในพ.ศ. 2484 อีกมูลเหตุของการยกเลิกพระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ มีการปกครองในรูปแบบอัตตาธิปไตย คล้ายกับการปกครองราชอาณาจักรตามระบอบประชาธิปไตยในสมัยนั้น ทำให้มีความเหลื่อมล้ำต่ำสูงหลายประการ แม้จะมีความคล่องตัวแต่ก็มีควคล้ายเผด็จการ จึงทำให้เกิดคณะปฏิสังขรณ์พระพุทธศาสนา พ.ศ. 2477

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์รัตนโกสินทรศก 121 บังคับใช้เป็นเวลา 39 ปี ถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484

1.2 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484

ในสมัยรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม (แปลก พิบูลสงคราม) ซึ่งต้องการสร้างความชอบธรรมให้กับการปกครองในระบบ “ประชาธิปไตย” อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข จึงได้เปลี่ยนแปลงการปกครองคณะสงฆ์ให้มีรูปแบบเป็นประชาธิปไตยด้วย รัฐบาลจึงได้ดำเนินการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ผู้แทนราษฎร ในหนังสือประวัติการปกครองคณะสงฆ์ไทยและลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ไทย (2521: 19) ได้กล่าวถึงพระราชบัญญัติฉบับนี้ว่า ถือเป็นธรรมนูญปกครองฉบับใหม่ที่ออกมาแทนที่พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์รัตนโกสินทรศก 121 รัฐบาลได้ออกแถลงการณ์ชี้แจงเหตุผลในการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 ให้ประชาชนทราบ ความตอนหนึ่งว่า “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์นี้ได้รับความเห็นชอบของคณะสงฆ์และได้ผ่านสภาผู้แทนราษฎรมาแล้วโดยราบรื่น ความสำคัญในพระราชบัญญัติก็คือได้จัดการปกครองคณะสงฆ์ให้อนุโลมระบอบการปกครองบ้านเมืองเท่าที่ไม่ขัดกับพระธรรมวินัย”

โดยหลักการของพระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช ผู้ดำรงตำแหน่งประมุขแห่งสังฆมณฑล แต่สมเด็จพระสังฆราชไม่สามารถทรงบัญชาการคณะสงฆ์โดยลำพังพระองค์เองได้ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ดังนั้นอำนาจการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ถูกแบ่งออกเป็น 3 ฝ่าย ดังนี้

1. ฝ่ายสังฆสภา ทำหน้าที่นิติบัญญัติ คล้ายรัฐสภาของฝ่ายบ้านเมือง มีอำนาจหน้าที่ในการบัญญัติสัญญาบัตรหรือกฎระเบียบสำหรับใช้ในการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ สังฆสภาประกอบด้วยสมาชิกรวมกันได้ไม่เกิน 45 รูป สมาชิกสังฆสภามาจากการสรรหาและแต่งตั้ง

2. ฝ่ายสังฆมนตรี เทียบได้กับรัฐมนตรีของฝ่ายอาณาจักร คือทำหน้าที่เป็นรัฐบาลบริหารคณะสงฆ์ คณะสังฆมนตรีประกอบด้วยสังฆนายก (เทียบได้เท่ากับนายกรัฐมนตรี) และสังฆมนตรีอื่นไม่เกิน 9 รูป คณะสังฆมนตรีแบ่งงานภายใต้ความรับผิดชอบ ออกเป็นหน่วยงาน 4 องค์การ ดังนี้

2.1 องค์การปกครอง

2.2 องค์การศึกษา

2.3 องค์การเผยแผ่

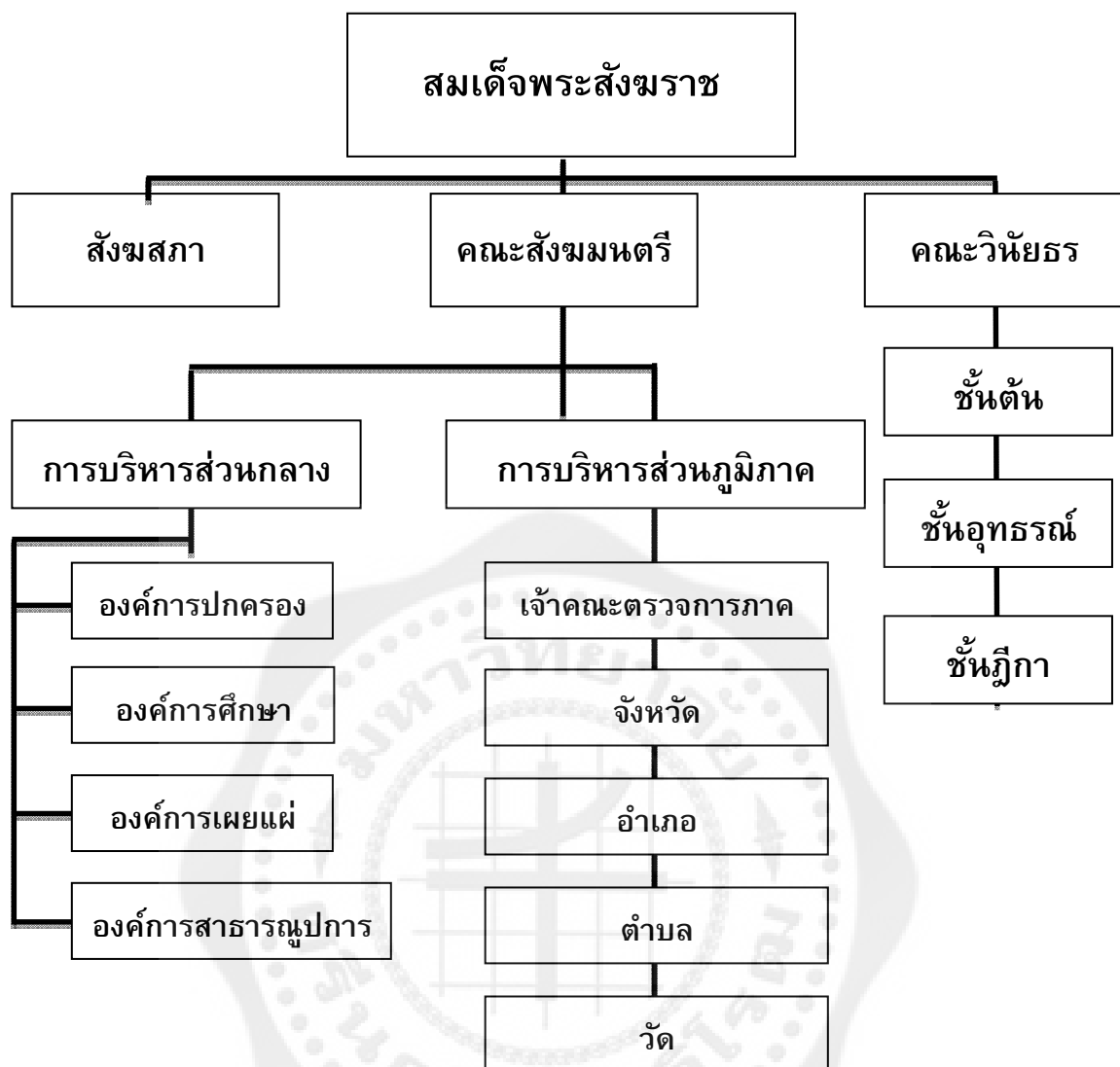
2.4 องค์การสาธารณูปการ

สมเด็จพระสังฆราช ทรงแต่งตั้งสังฆนายกและสังฆมนตรี กำหนดว่าสังฆนายกต้องเป็นสมาชิกสังฆสภาและสังฆมนตรีไม่น้อยกว่า 4 รูป ต้องเป็นสมาชิกสังฆสภา รูปแบบคล้ายราชอาณาจักร

3. ฝ่ายคณะวินัยธร ทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยคดีความหรืออธิกรณ์ ดีความกฏหมาย สัญญาบัตร และระเบียบคณะสงฆ์ต่าง ๆ ซึ่งคณะวินัยธรแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นต้น ชั้นอุทธรณ์ และชั้นฎีกา

ในส่วนภูมิภาค แบ่งเขตการปกครองเป็นภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล มีเจ้าคณะตรวจการ
คณะกรรมการสงฆ์จังหวัด คณะกรรมการสงฆ์อำเภอ เจ้าคณะตำบล เป็นผู้บริหาร กำหนดวัดเป็น 2
คือ วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้ว และสำนักสงฆ์

การปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ เป็นระบบกระจายอำนาจ คือ อำนาจ
บัญญัติสังฆานัติ (นิติบัญญัติ) เป็นหน้าที่ของสังฆสภา แต่บัญญัติได้ไม่เป็นอิสระ เพราะมีมาตรา 21
ล้อมกรอบไว้ อำนาจบริหารการคณะสงฆ์ (อำนาจบริหาร) เป็นหน้าที่ของคณะสังฆมนตรี อำนาจ
วินิจัยอธิกรณ์ (อำนาจตุลาการ) เป็นหน้าที่ของคณะวินัยธร ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการถ่วงดุลแห่งอำนาจ
ดังเช่นการปกครองราชอาณาจักรในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีองค์พระมหากษัตริย์เป็นประมุข
คณะสงฆ์ใช้พระราชบัญญัติดังกล่าวมาจนถึงพุทธศักราช 2505 เป็นเวลา 21 ปี เพราะระบบดังกล่าว
เป็นการถ่วงดุลอำนาจ คณะสงฆ์จึงเกิดอุปสรรคในการบริหาร ทั้งยังไม่สามารถดำเนินการให้เป็นไป
ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและรัฐบาลได้ อาทิ ไม่อาจทำสังคายนาพระธรรมวินัยตามมาตรา 60
และไม่สามารถรวมนิกายสงฆ์เข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังที่รัฐบาลออกแถลงการณ์ไว้ อีกทั้งเกิดความ
ขัดแย้งและความวุ่นวาย จนนำมาสู่การยกเลิกโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505

ภาพประกอบ 3 แผนภูมิโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2484

1.3 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505

สถานการณ์ของคณะสงฆ์ในช่วงนี้ได้เดินมาถึงยุคของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ได้ทำการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์เพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบการปกครองของประเทศ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เห็นว่าการแยกการปกครองเป็น 3 ฝ่ายเป็นระบบที่มั่นคง ทอนประสิทธิภาพ ทำให้มีความล่าช้า ด้วยเหตุผลดังกล่าว คณะรัฐมนตรีจึงได้ลงมติแต่งตั้งคณะกรรมการร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่ขึ้นใน พ.ศ. 2503 เมื่อคณะกรรมการทำงานเสร็จรัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ

“โดยที่การจัดดำเนินกิจการคณะสงฆ์ มิใช่เป็นกิจการอันแบ่งแยกอำนาจ ดำเนินการ ด้วย วัตถุประสงค์ เพื่อการถ่วงดุลอำนาจที่เป็นอยู่ตามกฎหมายในปัจจุบัน และโดยระบบเดิมเป็นผลบั่นทอน ประสิทธิภาพแห่งการดำเนินกิจการ จึงสมควรแก้ไขปรับปรุงเสียใหม่ ให้สมเด็จพระสังฆราช องค์สกล มหาสังฆปริณายกทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมายและพระธรรมวินัย ทั้งนี้เพื่อความเจริญแห่งพระพุทธศาสนา”

ในหนังสือการปกครองคณะสงฆ์ไทย (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย. 2556: 225-226) กล่าวว่าพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้เป็นการรวมอำนาจคณะสงฆ์ ไว้ ที่มหาเถรสมาคม โดยมีสมเด็จพระสังฆราชทรงบัญชาการปกครองทั่วสังฆมณฑล เป็นประธาน สูงสุด ทรงปฏิบัติหน้าที่ทั้งในส่วนฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการไปพร้อมกัน

การตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งมอบอำนาจการปกครองทั้งหมดไว้กับ มหาเถรสมาคม เช่นนี้ ด้วยเหตุผลที่ต้องการเพิ่มพูนประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลในการดำเนิน กิจการคณะสงฆ์ส่วนดีของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 นี้เพื่อให้มีส่วนช่วยลดความขัดแย้ง ระหว่างมหานิกายและธรรมยุติกนิกาย และทำให้มีเอกภาพเกิดขึ้นในคณะสงฆ์ไทยระดับหนึ่ง ส่วน เสียของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 คือ สร้างปัญหาให้กับการบริหารคณะสงฆ์ ทั้งนี้พร้อม มีการยกเลิกองค์การหรือกระทรวงแล้วมอบงานทั้งหมดให้อยู่ในความรับผิดชอบของกรมการมหา เถรสมาคม การวินิจฉัยแต่ละครั้งต้องอาศัยมติร่วมกันของมหาเถรสมาคม หลายครั้งที่มีความสับสนวุ่น วังการคณะสงฆ์ คณะสงฆ์เกิดปัญหาบางเรื่อง แต่กรมการมหาเถรสมาคมยังไม่สามารถทำอะไรได้ จนกว่าจะมีการประชุมกรมการมหาเถรสมาคมและพิจารณาเรื่องนั้น

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 มีผลบังคับใช้เป็นเวลานานถึง 30 ปี จึงมีการ แก้ไขเพิ่มเติมใน พุทธศักราช 2535

1.4 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มีผลบังคับใช้มาเป็นเวลานาน บทบัญญัติบางมาตรา ไม่ชัดเจน ไม่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน และในบางกรณีได้มีบัญญัติไว้ทำให้เกิด ปัญหาในทางปฏิบัติ รัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535 โดย คำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ในฐานะรัฐสภา พระราชบัญญัติฉบับหลังนี้แก้ไข เพิ่มเติมรายละเอียดของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ไม่มีการปรับเปลี่ยนด้านโครงสร้าง การปกครองคณะสงฆ์ ข้อความนี้ปรากฏชัดเจนอยู่ในเหตุผลของการประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะ สงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 คือ

“...โดยที่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้วสมควรปรับปรุง บทบัญญัติว่าด้วยการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช และการแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราช การแต่งตั้งถอดถอนสมณศักดิ์ของพระภิกษุ อำนาจหน้าที่และการปฏิบัติหน้าที่ของมหาเถร สมาคม การปกครอง การสละสมณเพศของคณะสงฆ์ และคณะสงฆ์อื่น วัด การดูแลรักษาทรัพย์สินของ

วัด และศาสนสมบัติกลาง ตลอดจนปรับปรุงบทกำหนดโทษให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้”

มีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติให้มีความเหมาะสม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เพิ่มเติมบทนิยามให้มีความชัดเจน สะดวกในการตีความ ปรับปรุงบทบัญญัติว่าด้วยการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชให้มีอำนาจสูงสุดในการปกครองคณะสงฆ์เพียงพระองค์เดียว เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาขัดแย้งในคณะสงฆ์ กำหนดขั้นตอนการแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราช กำหนดอำนาจหน้าที่การปฏิบัติหน้าที่ของมหาเถรสมาคมไว้อย่างชัดเจน กำหนดให้มีเจ้าคณะใหญ่เพื่อทำหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ ปรับปรุงบทบัญญัติว่าด้วยการสละสมณเพศของพระภิกษุ พร้อมทั้งกำหนดให้พระภิกษุผู้ต้องคำวินิจฉัยให้สละสมณเพศต้องสึกภายในสามวันหลังจากได้รับคำวินิจฉัยนั้น เพิ่มเติมบทบัญญัติให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล และให้เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนวัด เนื่องจากได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 72 มีผลให้วัดไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงต้องบัญญัติให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายนี้ เพื่อประโยชน์ในการปกครองดูแลศาสนสมบัติของวัด เพิ่มเติมบทบัญญัติว่าด้วยการดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัดร้าง ซึ่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มิได้บัญญัติไว้ ปรับปรุงบทบัญญัติว่าด้วยการโอนกรรมสิทธิ์ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ และที่ศาสนสมบัติส่วนกลาง ให้แก่ส่วนราชการหรือส่วนรัฐวิสาหกิจ เมื่อมหาเถรสมาคมไม่ขัดข้อง และได้รับค่าผาติกรรมแล้ว ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกาเพื่อให้การดำเนินงานสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น และได้บัญญัติเพิ่มเติม ห้ามมิให้ผู้ใดยกอายุความขึ้นต่อสู้ที่ ศาสนสมบัติกลาง พร้อมทั้งกำหนดให้เป็นทรัพย์สินซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี เพื่อเป็นการคุ้มครองที่ศาสนสมบัติกลางอันเป็นทรัพย์สินของพระพุทธศาสนา เพิ่มเติมบทกำหนดโทษผู้ที่หมิ่นประมาท ดูหมิ่นหรืออาฆาตมาดร้ายต่อสมเด็จพระสังฆราช เนื่องจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มิได้บัญญัติไว้ อีกทั้งปรับปรุงบทกำหนดโทษให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน

ภาพประกอบ 4 แผนภูมิโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

อุตร ปาณะศรี (2559) ศึกษาการศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในจังหวัดปัตตานี เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปัตตานี ตามบทบาทของพระสังฆาธิการ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณะสงเคราะห์ โดยผลวิจัยพบดังนี้

1. บทบาทของพระสังฆาธิการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีค่าเฉลี่ยสูงสุด ด้านสาธารณะสงเคราะห์มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด
2. พระสังฆาธิการที่มีอายุพรรษา และระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นในการพัฒนาชุมชนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ไม่แตกต่างกัน
3. ปัญหาการแสดงบทบาทของพระสังฆาธิการ ได้แก่ บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ เช่น การจัดให้มีห้องสมุดชุมชน มีหนังสือน้อย ไม่หลากหลาย ทางวัดมีบุคลากรน้อย ขาดงบประมาณ ไม่มี

งบประมาณในการจัดอบรมได้อย่างเพียงพอ บางกิจกรรมมีคนเข้าร่วมน้อยทำให้กิจกรรมไม่ประสบผลสำเร็จ สำหรับแนวทางการส่งเสริม ได้แก่ ควรส่งเสริมการปกครองแบบมีส่วนร่วม แบบพี่แบบน้อง เน้นความสามัคคีเป็นหลัก ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ด้านศาสนามากขึ้น ควรมีห้องสมุดแบบออนไลน์ ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี สนับสนุนให้มีการมาร่วมทำบุญ และปฏิบัติกรรมฐาน

สมบุรณ์ วชิรบุรณสุข (2551) ศึกษาการควบคุมการใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 โดยศาลปกครอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้อำนาจขององค์กรพุทธศาสนาตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 สถานะทางกฎหมายขององค์กรพุทธศาสนาและการกระทำขององค์กรพุทธศาสนา รวมถึงศึกษาให้เห็นเขตแดนของการใช้อำนาจ และหาแนวทางควบคุม โดยจากการศึกษาพบว่า ก่อนการมีศาลปกครอง มีการยื่นฟ้องคดีความระหว่างองค์กรพุทธศาสนาด้วยกันเองหรือกับหน่วยงานอื่นต่อศาลยุติธรรม ซึ่งศาลยุติธรรมก็รับฟ้อง และมีการพิจารณา ทำให้เห็นได้วก่อนมีศาลปกครอง การใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ยังถูกตรวจสอบและควบคุมโดยศาลยุติธรรม แต่เมื่อมีศาลปกครอง ศาลปกครองไม่รับฟ้อง โดยให้เหตุผลว่า คณะสงฆ์หรือองค์กรพุทธศาสนามีกระบวนการเยียวยาและสร้างความเป็นธรรมภายในองค์กร ศาลปกครองจึงไม่จำเป็นต้องเข้าไปควบคุม การใช้อำนาจดังกล่าว เมื่อพิจารณาแล้วองค์กรของพุทธศาสนามี 2 ส่วน คือส่วนที่อาศัยพระธรรมวินัยโดยเฉพาะ ซึ่งศาลปกครองไม่ควรเข้าไปตรวจสอบหรือควบคุม และอีกส่วนคือการใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งศาลปกครองไม่สามารถปฏิเสธได้ ทั้งนี้ผู้ทำวิจัยได้ให้ข้อเสนอ 4 ข้อ ดังนี้

1. แก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับปัจจุบันให้มีมาตรฐานที่จะนำสู่กลไกการควบคุมตรวจสอบได้ ไม่ว่าจะเป็น การตรวจสอบโดยองค์กรภายในหรือภายนอก
2. ให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการปกครอง พ.ศ. 2539 และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ให้สามารถเข้าควบคุมการกระทำขององค์กรพุทธศาสนาได้ด้วย
3. ให้มหาเถรสมาคมออกกฎหมายมหาเถรสมาคม ว่าด้วยเรื่องวิธีการลงโทษและวิธีปฏิบัติกิจการคณะสงฆ์ โดยกำหนดให้มีองค์กรอิสระหรือผู้ตรวจการคณะสงฆ์ เพื่อเป็นองค์กรที่จะควบคุมการใช้อำนาจขององค์กรพุทธศาสนา
4. ให้มีหน่วยฝึกอบรมและพัฒนาคณะสงฆ์ พระสังฆาธิการ เพื่อให้เข้าใจกระบวนการ และการใช้สิทธิของตนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 อย่างถูกต้องและเป็นธรรม

พระมหาปัญญา ลักษณะจันทร์ (2549) ศึกษาวิเคราะห์กำเนิดและพัฒนาการของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากำเนิดและพัฒนาการของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ โครงสร้างการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และบทบาทขององค์กรคณะสงฆ์ที่มีความสัมพันธ์กับการเมืองการปกครองไทย และศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 กับร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับมหาเถรสมาคม และฉบับกรมการศาสนา ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการจัดโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์แต่ละยุค ล้วนเป็นผลจากการริเริ่มและความพยายามของอำนาจรัฐ คณะสงฆ์มีสิทธิใช้รูปแบบการปกครองตนเองที่ไม่

ขัดกับระบอบการปกครองของอาณาจักรในสมัยนั้น เป็นปรากฏการณ์ทั่วไปที่พบได้ในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลัก การที่รัฐจะตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ซึ่งส่งเสริมการบริหารคณะสงฆ์ให้มีความคล่องตัว โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาทำหน้าที่อุปถัมภ์ดูแลมากกว่าการควบคุม ก่อนการเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์แต่ละครั้ง รัฐควรทำวิจัยผลได้ผลเสีย พร้อมประชุมพระสงฆ์และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อตราพระราชบัญญัติที่เหมาะสม

2. กรอบแนวคิด ทฤษฎีในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการศึกษาสาระและการเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ ผู้วิจัยนำทฤษฎีเรื่องวัจนกรรม (Speech Acts) มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์สาระในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ เพื่อให้เห็นเจตนาคณะผู้ตราพระราชบัญญัติ และนำทฤษฎีเรื่องการเชื่อมโยงความ (Cohesion) มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์การเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ เพื่อให้เห็นความเป็นเอกภาพของตัวบทพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

2.1 แนวคิดเรื่องวัจนกรรม (Speech Acts)

สุจริตลักษณ์ ดีผดุง (2552: 61) กล่าวถึงวัจนกรรม (Speech Acts) ว่าเป็นแนวคิดหนึ่งในวัจนปฏิบัติศาสตร์ กล่าวถึงการกระทำที่เกิดขึ้นเมื่อผู้พูดหรือผู้เขียน กล่าวถ้อยคำใดถ้อยคำหนึ่งกับผู้ฟังหรือผู้อ่าน หรือผู้รับสารในบริบทใดบริบทหนึ่ง สามารถจำแนกเป็นประเภทต่างๆ ได้ตามเจตนาของผู้พูดหรือผู้เขียน เช่น การบอกเล่า การสั่ง การถาม เป็นต้น

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2532: 90) ได้กล่าวถึงวัจนกรรม หมายถึง การกระทำโดยเจตนาของผู้พูดซึ่งแสดงออกในรูปของคำพูด เช่น คำสั่ง ขอร้อง ขอร้อง เป็นต้น ประโยคที่มีโครงสร้างทางไวยากรณ์เหมือนกันทุกประการอาจเป็นวัจนกรรมที่ต่างกันก็ได้ เพียรศิริ วงศ์วิภาณนท์ (2544: 349) ได้ยกตัวอย่างประโยค “แกงนี้ยังจืดอยู่เลย” ความหมายประจำรูปของประโยคนี้ คือ การให้เนื้อความเกี่ยวกับเรื่องแกงว่ามีรสชาติจืด วัจนกรรมตรงหรือเจตนาที่สอดคล้องกับความหมายประจำรูปนี้คือการบอกให้ผู้ฟังทราบว่าแกงมีสภาวะเช่นไร แต่ผู้พูดอาจนำประโยคนี้ไปใช้ด้วยวัจนกรรมที่ไม่สอดคล้องกับความหมายประจำรูปประโยคได้ คือ นำไปใช้ด้วยวัจนกรรมอ้อมให้เป็นคำตำหนิหรือเป็นคำสั่งก็ได้ ฉะนั้นประโยค “แกงนี้ยังจืดอยู่เลย” จึงอาจใช้เป็นวัจนกรรมที่ต่างกันได้ในทางกลับกัน ประโยคที่มีโครงสร้างทางไวยากรณ์ต่างกันก็อาจเป็นวัจนกรรมเดียวกัน เช่น “ไปหยิบน้ำมาหน่อย” กับ “หิวน้ำจัง” แสดงให้เห็นว่า ทั้ง 2 ประโยคล้วนแสดงวัจนกรรมแบบคำสั่งเช่นเดียวกัน

แนวคิดวัจนกรรมของจอห์น แอล ออสติน (John L. Austin)

ออสตินเป็นผู้บุกเบิกแนวคิดเรื่องวัจนกรรม ในช่วงทศวรรษ 1940 มีศิษย์คนสำคัญ คือ เอช พี ไกรซ์ (H.P. Grice) และ จอห์น เซอร์ล (John Searle) โดยทั้งหมดเป็นนักปรัชญาสำนักภาษารธรรมชาติ พวกเขาไม่สนใจที่จะสร้างภาษาในอุดมคติที่มีความสมบูรณ์และมีความเป็นเหตุเป็น

ผลดังเช่นภาษาของนักตรรกวิทยาเนื่องจากภาษาอุดมคติเช่นนั้นละเลยความน่าสนใจของภาษาธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม พวกเขายอมรับว่าภาษาธรรมชาติมีความไม่สมบูรณ์ เต็มไปด้วยความกำกวม และความขัดแย้ง ด้วยเหตุนี้ พวกเขาจึงสนใจว่าคนทั่วไปใช้ภาษากันอย่างไรและด้วยความกำกวมและความไม่แม่นยำของภาษาธรรมชาติเช่นนี้ทำไมจึงสื่อสารกันรู้เรื่อง (กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์; ชีรณัฐ โชคสุวณิช. 2551: 93-94)

สุจิตลักษณ์ ดีผดุง (2552: 94) กล่าวถึงผลงานการศึกษาของออสติน ในหนังสือเรื่อง *How to Do Things with Words* ซึ่งเป็นการรวบรวมบทบรรยายของออสติน มีสาระสำคัญว่า ผู้พูดไม่ได้ใช้เพียงภาษาเพื่อสื่อความ แต่ยังใช้ภาษาเพื่อกระทำการสิ่งต่างๆ สำหรับออสติน วัจนกรรมเป็นเรื่องของการใช้ภาษา ไม่ใช่เรื่องของการพิสูจน์จริงเท็จ ออสตินแบ่งถ้อยคำเป็น 2 ประเภท คือ

- ถ้อยคำแสดงความจริงเท็จ (constatives) เป็นถ้อยคำที่ตัดสินค่าความเท็จได้ มีการใช้ภาษาในลักษณะการพรรณนาหรือบอกเล่า ถ้อยคำชนิดนี้ทำหน้าที่สื่อความ บรรยายถึงสรรพสิ่งและกิจกรรมต่างๆ ซึ่งอาจเป็นจริงหรือเท็จก็ได้ ขึ้นอยู่กับว่า สรรพสิ่งและกิจกรมนั้นมีสภาพเป็นจริงตามที่ผู้พูดกำลังอธิบายอยู่หรือไม่ ตัวอย่างเช่น ผู้พูดกล่าวว่า “ผมมีบ้าน 3 หลัง” การวิเคราะห์ถ้อยคำจะเป็นความจริงก็ต่อเมื่อผู้พูดมีบ้าน 3 หลังจริง แต่ถ้าผู้พูดมีบ้านน้อยกว่า หรือมากกว่า 3 หลัง หรือแท้จริงแล้วไม่มีบ้าน แต่มีเปียโน 3 หลัง ถ้อยคำนี้อาจจะกลายเป็นเท็จ

- ถ้อยคำบ่งการกระทำ (performatives) เป็นถ้อยคำที่ตัดสินค่าความจริงเท็จไม่ได้ โดยถ้อยคำนั้นไม่ได้สื่อแต่เพียงความหมายเท่านั้น ออสตินยกตัวอย่างไว้ดังนี้

“I bet six pence it will rain tomorrow.” ผู้พูดกล่าวถ้อยคำนี้ ไม่ได้เพียงต้องการบอกว่าฝนจะตกพรุ่งนี้ แต่มีจุดประสงค์เพื่อพนันกับเพื่อน เพราะฉะนั้นหากผู้ฟังรับคำท้า การพนันจึงเกิดขึ้น

“I shall resign from the presidency of the United States of America.” เป็นคำพูดของประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน ที่ประกาศผ่านทางโทรทัศน์เมื่อตัดสินใจลาออกจากตำแหน่ง เมื่อกล่าวถ้อยคำนี้ นิกสันไม่สามารถเปลี่ยนใจไม่ลาออกได้

ออสติน แบ่งถ้อยคำบ่งการกระทำออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

- ถ้อยคำบ่งการกระทำแบบชัดเจน เป็นถ้อยคำที่มีกริยาแสดงวัจนกรรมปรากฏอยู่และแสดงให้เห็นชัดว่าผู้พูดต้องการแสดงการกระทำอะไร เช่น แสดงการสัญญาในถ้อยคำ “ผมสัญญาว่าจะเป็นคนดี” แสดงคำสั่งในถ้อยคำ “ห้ามถ่ายรูปบนเวที” เป็นต้น โดยเป็นที่น่าสังเกตว่าถ้อยคำประเภทนี้ในภาษาอังกฤษมีโครงสร้างชัดเจน ประกอบด้วย ประธานเป็นสรรพนามบุรุษที่หนึ่ง เอกพจน์ และกริยาแสดงวัจนกรรม ซึ่งอาจมีคำวิเศษณ์ ช่วยเน้นย้ำเจตนา ทำให้ถ้อยคำมีความหนักแน่นมากขึ้น

- ถ้อยคำบ่งการกระทำอย่างไม่ชัดเจน ถ้อยคำประเภทนี้ไม่มีกริยาแสดง วัจนกรรม หากพิจารณาเพียงผิวเผินมีลักษณะคล้ายประโยคบอกเล่า แต่ถ้อยคำนั้นแฝงเจตนาที่ต้องอาศัยบริบทเป็นส่วนประกอบในการตีความ ตัวอย่างเช่น “บ้านนี้สุขนิจ” ถ้อยคำนี้อาจเป็นการเตือน ขู่ หรือ เชิญชวน โดยที่ไม่มีกริยาเตือน ขู่ เชิญชวน ปรากฏแต่อย่างใด การตีความหมายของถ้อยคำนี้จึงมี

หลากหลายขึ้นอยู่กับบริบท รวมทั้งน้ำเสียง หน้าตาของผู้พูด รวมถึงความร้ายแรงของเหตุการณ์ และความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง อาทิ บ้านนี้สุนัขดุ ระวังด้วย (เตือน) บ้านนี้สุนัขดุ เตียวโดนกัด หรอก (ขู่) บ้านนี้สุนัขดุ แต่ขนสวยมากเลย คุณสิ (เชิญชวนให้ดู) เป็นต้น

นอกจากนี้ ออสตินกล่าวเพิ่มเติมว่า การสื่อสารจะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ ก็ต่อเมื่อคู่สนทนาและบริบทรอบข้างต้องมีสภาพเป็นไปตามเงื่อนไขความเหมาะสม ซึ่งสามารถแยกหัวย่อยได้ ดังนี้

- เงื่อนไขขั้นตอน วัจนกรรมต้องมีขั้นตอนและผลที่เป็นแบบแผนที่ยึดถือต่อกันมาในสังคม สถานการณ์การพูดและบุคคลที่เกี่ยวข้องต้องมีความเหมาะสม ตัวอย่างเช่น ในประเทศอังกฤษ การแต่งงานของคนที่นับถือศาสนาคริสต์จะถือว่าไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หากพิธีแต่งงานไม่ครบตามขั้นตอน เช่น ต้องมีการเตรียมพิธีทางศาสนาที่โบสถ์ในเวลาที่กำหนดไว้ และยังต้องมีบุคคลอย่างน้อย 2 คน ร่วมเป็นสักขีพยาน เป็นต้น

- เงื่อนไขความถูกต้อง มีใจความว่า ขั้นตอนดังกล่าวข้างต้นต้องปฏิบัติตามถูกต้องและสมบูรณ์ เนื้อหาของเงื่อนไขนี้จะเน้นไปที่รายละเอียดที่เฉพาะเจาะจงกว่า นอกจากทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องและสถานการณ์การพูดต้องเป็นไปตามเงื่อนไขขั้นตอนแล้ว กิจกรรมและคำพูดที่ใช้ก็ควรอยู่ในลำดับที่ถูกต้องด้วย เช่น ว่าที่เจ้าบ่าวเจ้าสาวต้องไม่สวมแหวนให้กันจนกว่าจะถึงเวลาที่เหมาะสม และเมื่อประธานพิธีถามว่าทั้งสองยินดีที่จะเป็นคู่สามีภรรยาให้กันหรือไม่ ทั้งสองจะต้องผลัดกันกล่าวว่า “I do” เป็นต้น

- เงื่อนไขความตั้งใจจริง บุคคลที่เกี่ยวข้องต้องมีความคิด ความรู้สึก และความแน่วแน่ว่ากล่าวสิ่งใดออกไป ตัวอย่างเช่น การกล่าวปฏิญาณตนในพิธีแต่งงานจะถือว่าถูกต้องเฉพาะในกรณีที่คู่บ่าวสาวต้องประสงค์ที่จะร่วมชีวิตกันตลอดไปจริงๆ หรือการกล่าวขอโทษจะถือว่าไม่สมบูรณ์หากผู้พูดกล่าวเพื่อขอไปทีและไม่รู้สึกว่าจะตนได้กระทำความผิดลงไป เป็นต้น

สุจริตลักษณ์ ดีผดุง (2552: 85) กล่าวถึงวัจนกรรมตามแนวคิดของออสติน มีองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่

1. วัจนกรรมตรงตามคำ (Locutionary act) คือ พฤติการณ์ของการพูดบางสิ่งบางอย่าง กล่าวคือเป็นการกล่าวถ้อยคำที่ประกอบด้วยเสียง ซึ่งสามารถสื่อความหมายได้ตามกฎไวยากรณ์ และความหมายของคำในภาษานั้น และบางทีก็มีคำทางความจริงด้วย

2. วัจนกรรมปฏิบัติ (Illocutionary act) คือ การกระทำที่ผู้พูดตั้งใจจะให้ประสบผลในการพูดบางสิ่งบางอย่าง โดยพลังหรือความตั้งใจของผู้พูดจะเป็นไปตามแบบแผน หรือสิ่งที่ปฏิบัติกันในสังคมนั้น เมื่อได้ยินหรือได้รับรู้ถ้อยคำนั้น

3. ผลวัจนกรรม (Perlocutionary act) คือ การกระทำที่เป็นประสิทธิผล จากการกล่าวถ้อยคำใดถ้อยคำหนึ่ง ซึ่งจากจะอยู่นอกเหนือจากสิ่งที่ปฏิบัติกันตามแบบแผนโดยทั่วไปในสังคมนั้นๆ ก็ได้

ทั้งนี้ ออสตินแบ่งวัจนกรรมออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. การกล่าวตัดสิน (Verdictives) คือ วัจนกรรมชี้ขาด คำตัดสิน การคาดการณ์ คำนวณ ประเมิน หรือให้คำตอบ

2. การกล่าวแนะนำ (Exercitives) คือ วัจนกรรมที่เกิดจากการใช้อำนาจ สิทธิหรืออิทธิพล
3. การกล่าวผูกพัน (Commissives) คือ วัจนกรรมของการสัญญาหรือรับรองว่าจะทำอะไรบางอย่างโดยมีการประกาศ และแสดงความตั้งใจ
4. การกล่าวแสดงอาการ (Behabivitives) คือ วัจนกรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม ทักษะคติ
5. การกล่าวแสดงเหตุผล (Expositives) คือ วัจนกรรมที่เกี่ยวข้องกับการโต้แย้ง การแสดงความเห็นในการสนทนา

แนวคิดวัจนกรรมของ จอห์น อาร์ เซอร์ล (John R. Searle)

เซอร์ลได้ปรับปรุงสานต่อแนวคิดเรื่องวัจนกรรมของออสติน โดยเสนอว่าในการกล่าวถ้อยคำแต่ละครั้ง ผู้พูดจะมีการกระทำ 3 ประการ คือ

1. การกล่าวถ้อยคำ (utterance acts) คือ การกระทำที่เป็นการกล่าวถ้อยคำนับตั้งแต่การเปล่งเสียงออกมาครั้งหนึ่งๆ มีผลของการกระทำนั้นๆ เป็นคำ หรือเป็นประโยค
2. การนำเสนอความ (propositional acts) คือ การกระทำที่เป็นการนำเสนอความซึ่งอ้างสรรพสิ่ง และลักษณะอาการต่างๆ
3. จากแสดงเจตนา (illocutionary acts) คือ การกระทำที่เป็นการนำเสนอความใช้คำพูดแฝงไปด้วยเจตนาต่างๆ

นอกจากนี้ เซอร์ล ยังแบ่งวัจนกรรมออกเป็น 5 ประเภท (กฤษฎาวรรณ หงส์ลัดดารมภ์; ธีรนุช โชคสุวนิช. 2551: 103-105) ได้แก่

1. วัจนกรรมบรรยายเหตุการณ์ (Representative) เป็นการบรรยายเหตุการณ์หรือสภาพทิศทางของวัจนกรรมประเภทนี้คือจากโลกไปสู่คำพูด (world to word) โดยที่ “โลก” หมายถึงเหตุการณ์หรือการกระทำต่างๆ และ “คำพูด” หมายถึงสิ่งที่ผู้พูดกล่าวออกมา เช่น ถ้อยคำบอกเล่าต่างๆ การรายงานข่าว
2. วัจนกรรมกำหนดให้ทำ (Directive) เป็นการที่ผู้พูดสั่ง ขอร้อง หรือแนะนำให้ผู้ฟังกระทำการใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นที่พูดปรารถนาหรือคิดว่าเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง ทิศทางของวัจนกรรมคือจากคำพูดสู่โลก (word to world) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง เป็นการทำให้โลกเป็นไปตามคำพูดของผู้พูด ตัวอย่างเช่น การสั่ง การขอร้อง และการแนะนำ
3. วัจนกรรมผูกมัด (Commissive) เป็นการที่ผู้พูดสัญญา รับประกัน หรือทำการกระทำบางอย่างซึ่งแสดงว่าผู้พูดผูกมัดตัวเอง ทิศทางของวัจนกรรมเป็นแบบเดียวกันกับวัจนกรรมกำหนดให้ทำ คือโลกเป็นไปตามคำพูด (เนื่องจากจะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดหลังจากกล่าวถ้อย) ตัวอย่างเช่น การสัญญา การรับประกัน การสาบาน รวมทั้งการพนันและการรับคำท้าพนัน
4. วัจนกรรมการแสดงอารมณ์ความรู้สึก (Expressive) เป็นการแสดงอารมณ์ความรู้สึกของผู้พูดไม่เกี่ยวกับทั้งการใช้คำพูดเพื่อบรรยายโลกหรือการทำให้โลกเป็นไปตามคำพูด นั่นคือ

วจนกรรมประเภทนี้ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างโลกกับคำพูด ตัวอย่างเช่น การขอโทษ การขอบคุณ และการแสดงความยินดี

5. วจนกรรมประกาศ (Declaration) เป็นการที่ผู้พูดประกาศที่จะทำบางสิ่งบางอย่าง เช่น ประกาศสงคราม ตั้งชื่อเรือ ไล่ออก ประกาศเลิกประชุม เป็นต้น ทิศทางของวจน กรรมเกี่ยวข้องกับ ทั้งโลกและคำพูดคือโลกเป็นไปตามคำพูด (เพราะฉะนั้นถ้อยคำประเภทนี้จึงมักอยู่ในรูปประโยคบอกเล่า) และคำพูดเป็นไปตามโลก (เหตุการณ์ที่ระบุในถ้อยคำยังไม่เกิดขึ้น)

นอกจากเซอร์ลจะแบ่งวจนกรรมตามประเภทของการกระทำออกเป็น 5 ประเภทแล้ว ยังได้แบ่งออกเป็น 2 ชนิด ได้แก่

1. วจนกรรมตรง (Direct Illocutionary Acts) หมายถึง ความหมายที่แสดงเจตนาของผู้พูดสอดคล้องกับความหมายประจักษ์รูปของประโยค

2. วจนกรรมอ้อม (Indirect Illocutionary Acts) หมายถึง ความหมายที่แสดงเจตนาของผู้พูดไม่สอดคล้องกับความหมายประจักษ์รูปของประโยค

การแบ่งวจนกรรม 5 ประเภท ตามที่เซอร์ลนำเสนอ นั้น อาจจะมีผู้รู้ท่านอื่นที่จัดแบ่งวจนกรรมแตกต่างกันไปได้ ทั้งยังอาจจะเรียกชื่อประเภทแตกต่างกันไปด้วย

ผู้วิจัยได้สำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการศึกษาวจนกรรมในภาษากฎหมาย พบว่า มีผู้วิจัยหลายท่านให้ความสนใจศึกษาวจนกรรมในภาษากฎหมาย โดยนำมาเป็นเกณฑ์ในการแบ่งสารของตัวบทกฎหมาย ดังต่อไปนี้

มลลื พรโชคชัย (2538) ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาวจนลีลาของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทย” เป็นการศึกษาและจำแนกชนิดของสารในมาตราต่างๆ รวมทั้งศึกษารูปวากยสัมพันธ์ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทย นอกจากนี้ยังศึกษาศัพท์และสำนวนเฉพาะที่ใช้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทยด้วย ผลการศึกษาพบว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทย สามารถจำแนกชนิดของสารได้ 4 ชนิด ได้แก่ 1) สารที่เป็นคำสั่งหรือข้อบังคับ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ชนิดย่อย คือ แบบที่มีเงื่อนไขและแบบที่ไม่มีเงื่อนไขในการปฏิบัติตาม 2) สารที่เป็นคำอนุญาต 3) สารที่เป็นคำจำกัดความ 4) สารที่เป็นการแจ้งความให้ทราบ ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้เกณฑ์วจนกรรม (Speech Act) ในการจำแนกโดยพิจารณาเจตนาของผู้ร่างกฎหมาย และเมื่อวิเคราะห์ด้านวากยสัมพันธ์ พบว่า สารแต่ละชนิดมีรูปวากยสัมพันธ์ที่เป็นลักษณะเฉพาะแตกต่างกันไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชนิดของสารและรูปวากยสัมพันธ์ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทยมีความสัมพันธ์กัน สำหรับศัพท์และสำนวนนั้นก็ก็มีลักษณะเฉพาะที่ทำให้ภาษาในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แตกต่างกับภาษาปกติทั่วไป

กฤติกา ผลเกิด (2546) ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาวจนลีลาของประมวลกฎหมายอาญา” ซึ่งก็ได้ศึกษาและจำแนกชนิดของสารในมาตราต่างๆ ในประมวลกฎหมายอาญาผลการศึกษาพบว่าประมวลกฎหมายอาญา ประกอบด้วยชนิดของสาร 4 ชนิด ได้แก่สารชนิดที่เป็นข้อบังคับ สารชนิดที่เป็นคำอนุญาต สารชนิดที่เป็นคำจำกัดความ และสารชนิดที่เป็นการแจ้งความให้ทราบ

ทั้งนี้สาระชนิดที่เป็นข้อบังคับยังสามารถแบ่งย่อยได้ 2 แบบ คือ สาระชนิดที่เป็นข้อบังคับแบบไม่มีเงื่อนไขกับสาระชนิดที่เป็นข้อบังคับแบบมีเงื่อนไข

รัชนิญญา กลิ่นน้ำหอม (2546) ทำปฏิญญาพันธเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ภาษาในประมวลกฎหมายอาญา” โดยศึกษาวิเคราะห์ภาษาในประมวลกฎหมายอาญามุ่งศึกษาลักษณะของภาษาที่ใช้ในประมวลกฎหมายอาญา อันเป็นคุณลักษณะเฉพาะของประมวลกฎหมายโดยศึกษาจากเอกสาร ประมวลกฎหมายอาญา วิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้ก็ได้ศึกษาข้อความในแต่ละมาตราเสนอสาระสำคัญที่แตกต่างกัน จำแนกได้ 4 ประเภท คือ สาระสำคัญที่เป็นคำสั่งหรือบังคับ สาระสำคัญที่เป็นคำอนุญาต สาระสำคัญที่เป็นคำจำกัดความ และสาระสำคัญที่เป็นการแจ้งให้ทราบ สาระสำคัญแต่ละลักษณะมีองค์ประกอบและโครงการทางวากยสัมพันธ์ที่ต่างกัน

จากการศึกษางานวิจัยในเรื่องการจำแนกชนิดของสาระตามมาตรา ผู้วิจัยสังเกตได้ว่าโดยส่วนมากผู้ที่ทำวิจัยเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภาษาในกฎหมายเลือกที่จะศึกษาประเภทชนิดของสาระตามมาตราเป็นลำดับแรกๆ อาจเนื่องจาก ชนิดสาระของมาตราสามารถบอกวัตถุประสงค์ เจตนา และบริบทของตัวกฎหมายได้อย่างชัดเจน ซึ่งก็สอดคล้องกับงานของ มลลื พรโชคชัย อันเป็นการศึกษาลักษณะเฉพาะแบบของภาษากฎหมายประเภทหนึ่งที่พิจารณาเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายเป็นเกณฑ์ในการจำแนกชนิดของสาระ ซึ่งสอดคล้องกับการทำความเข้าใจกฎหมายที่ต้องพิจารณาภาษาและเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายควบคู่กันเพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้ใช้กฎหมายและผู้ใช้ภาษา สำหรับสาระของมาตราที่ผู้วิจัยพบในทุกงานวิจัย คือ สาระสำคัญที่เป็นคำสั่งหรือบังคับ สาระสำคัญที่เป็นคำอนุญาต สาระสำคัญที่เป็นคำจำกัดความ และสาระสำคัญเป็นการแจ้งให้ทราบตามลำดับ

2.2 แนวคิดเรื่องการเชื่อมโยงความ (Cohesion)

เป็นการศึกษาการเรียบเรียงข้อความที่ต่อเนื่องกันด้วยการใช้กลวิธีการเชื่อมโยงความ (Cohesion) โดยการศึกษาการเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากแนวคิดของนักภาษาศาสตร์หลายท่าน อาทิ ฮัลลidayและฮาซัน (Halliday and Hasan) พัลทริดจ์ (Paltridge) สมทรง บุรุษพัฒน์ ชลธิชา บำรุงรักษ์ เพียรศิริ วงศ์วิภาณนที

ในส่วนของ ฮัลลidayและฮาซัน (Halliday and Hasan) กล่าวว่า การเชื่อมโยงความเป็นกลไกทางภาษาที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างประโยคหลายประโยคที่เรียงร้อยกันเป็นข้อความ และมีความสัมพันธ์กันทางความหมาย การเชื่อมโยงความจะเกิดขึ้นเมื่อการตีความรูปภาษาหนึ่งต้องอาศัยรูปภาษาอื่นหรือบริบทของภาษา โดยที่รูปภาษาหนึ่งทำหน้าที่เป็นตัวอ้างอิงหรือสัมพันธ์กับรูปภาษาอื่น แบ่งได้ 5 ประเภท ดังนี้

1. การอ้างถึง (Reference) คือการแสดงความสัมพันธ์ทางด้านความหมายระหว่างรูปภาษาที่ไม่มีความหมายอิสระในตัวเอง การตีความต้องอาศัยความหมายของรูปภาษาอื่นเพื่ออ้างถึงคำหรือวลีที่กล่าวไปแล้วหรือกำลังจะกล่าวถึง ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเป็นความสัมพันธ์ทาง

ความหมาย ซึ่งการอ้างถึงมี 3 ชนิด คือ การอ้างถึงด้วยบุรุษ การอ้างถึงด้วยการชี้เฉพาะ และการอ้างถึงโดยการเปรียบเทียบ

- การอ้างถึงด้วยบุรุษ (Personal Reference) คือการใช้บุรุษสรรพนาม อ้างถึงบุคคลหรือสิ่งที่กล่าวไปแล้ว หรือกำลังจะกล่าวในบริบท แบ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ บุรุษสรรพนาม ตัวบ่งชี้ที่เป็นส่วนขยายของนามที่แสดงความเป็นเจ้าของ และสรรพนามแสดงความเป็นเจ้าของ

- การอ้างถึงด้วยการชี้เฉพาะ (Demonstrative Reference) คือ การอ้างถึงบุคคล สิ่งของ หรือสถานที่ โดยใช้การกระเษะทั้งในแง่ของเวลาและระยะทาง

- การอ้างถึงด้วยการเปรียบเทียบ (Comparative Reference) คือ การอ้างถึงโดยใช้การเปรียบเทียบ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การเปรียบเทียบทั่วไป เป็นการเปรียบเทียบในเรื่องความเหมือนหรือแตกต่าง และการเปรียบเทียบแบบเฉพาะเจาะจง ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบคุณสมบัติเฉพาะของสิ่งต่างๆ ในเรื่องของปริมาณและคุณภาพ โดยสามารถสังเกตได้จากคำคุณศัพท์ หรือคำวิเศษณ์ทั่วไปที่อยู่ในรูปของการเปรียบเทียบ

2. การแทนที่ (Substitution) เป็นการเชื่อมโยงความโดยใช้รูปภาษาทำหน้าที่ทางไวยากรณ์เหมือนหรือคล้ายกับรูปเดิม มี 3 ชนิด คือ

- การแทนที่หน่วยนาม (Nominal Substitution)
- การแทนที่หน่วยกริยา (Verbal Substitution)
- การแทนที่หน่วยอนุพากย์ (Clausal Substitution)

3. การละ (Ellipsis) คือ การแสดงความสัมพันธ์ที่เกิดจากการแทนที่รูปภาษาหนึ่งด้วยการละหรือการไม่ปรากฏรูปภาษาใดๆ มี 3 ประเภท คือ

- การละหน่วยนาม (Nominal Ellipsis)
- การละหน่วยกริยา (Verbal Ellipsis)
- การละหน่วยอนุพากย์ (Clausal Ellipsis)

4. การเชื่อม (Conjunction) คือ การแสดงความสัมพันธ์ทางความหมายของประโยคหรือข้อความที่ปรากฏต่อเนื่องกัน แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

- การเชื่อมความแบบคล้อยตามกัน (Additive)
- การเชื่อมความแบบขัดแย้ง (Adversative)
- การเชื่อมความเพื่อแสดงเหตุผล (Causal)
- การเชื่อมความแสดงเวลา (Temporal)

5. การเชื่อมโยงคำ (Lexical cohesion) คือ การแสดงความสัมพันธ์โดยใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องมี 2 ประเภท คือ

- การซ้ำ (Reiteration) คือการใช้คำศัพท์ซ้ำรูปเดิมทั้งหมด การใช้คำพ้องความหมาย การใช้คำที่มีความหมายทั่วไป

- การใช้คำเข้าชุดกัน (Collocation) คือ การใช้คำศัพท์ที่มีความเกี่ยวข้องกันทางความหมายที่มักปรากฏร่วมกัน อาจเป็นคำที่เข้าชุดอยู่ในกลุ่มเดียวกัน หรือเป็นส่วนย่อยของส่วนใหญ่ หรือเป็นคำที่มีความหมายตรงข้ามกัน

การวิเคราะห์รูปภาษาที่ปรากฏในข้อความนั้นจำเป็นต้องอาศัยคำอธิบายในแง่ของลักษณะทางโครงสร้างและลักษณะทางไวยากรณ์ของภาษา โดยทั่วไปแล้ว เป็นที่เห็นพ้องต้องกันของนักภาษาศาสตร์ที่ศึกษาโครงสร้างของข้อความว่า ข้อความเป็นรูปภาษาที่ประกอบด้วยประโยคหรือข้อความย่อยที่ซ่อนอยู่ภายในข้อความใหญ่ที่เห็นได้อย่างชัดเจน และการที่ข้อความจะเป็นข้อความใด จะต้องอาศัยองค์ประกอบของข้อความที่จะต้องสัมพันธ์กัน ดังที่จันทิมมา อังคพณิชกิจ (2557: 89) กล่าวว่า ข้อความจะต้องมีเอกภาพหรือมีการเชื่อมทางสาระ หรือที่เพียร์ศิริ วงศ์วิภาณนท์ เรียกว่า วรรณเอกภาพ หมายถึง การกล่าวถึงเนื้อหาสาระเรื่องเดียวกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ข้อความทั้งหน่วยนั้นจะต้องมีความโยงสอดคล้องไปในทำนองเดียวกัน ดังนั้น ลักษณะกลไกสำคัญที่จะทำให้ภายในข้อความมีการเชื่อมกันหรือเป็นเอกภาพได้จึงต้องมีการเชื่อมโยงเกิดขึ้น โดยได้พิจารณาจากขอบเขตและการจัดการข้อความในตัวบท ทั้งนี้ จันทิมมา อังคพณิชกิจ (2557: 93) ได้แบ่งระดับของการเชื่อมโยงความเป็น 2 ระดับ ได้แก่ระดับจุลภาคและระดับมหัพภาค

1. การเชื่อมโยงจุลภาค (micro-cohesion) เป็นการเชื่อมโยงภายในข้อความที่มีขอบเขตเฉพาะภายในข้อความ ซึ่งโดยส่วนใหญ่ของการศึกษาการเชื่อมโยงความก็มักจะเป็นการเชื่อมโยงความระดับจุลภาค เช่น งานของ พัลทริดจ์ (Paltridge) ได้แบ่งการเชื่อมโยงความระดับนี้เป็น 4 ลักษณะ ได้แก่ การอ้างถึง การละ การใช้คำเชื่อม และการเชื่อมด้วยคำศัพท์

1.1 การอ้างถึง เป็นการแสดงการเชื่อมโยงความในภาษาระดับข้อความในกรณีที่หน่วยทางภาษาในข้อความนั้นไม่สามารถตีความหมายได้จากรูปประโยคเดี่ยวๆ แต่จะต้องอ้างถึงจากที่อื่น และการอ้างถึงนี้จะต้องเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง หน้าที่ของการอ้างถึงก็เพื่อจะคงสาระของข้อความที่เป็นมูลบท ให้สามารถหาหน่วยเชื่อมโยงในข้อความต่อไปภายในตัวบทเดียวกันได้ โดยอย่างยิ่งเฉพาะข้อความประเภทการเขียน การอ้างถึงสามารถบ่งชี้สิ่งที่ผู้เขียนต้องการแนะนำให้ผู้อ่านติดตามสิ่งที่เขียนในตัวบทได้โดยไม่หลง รูปภาษาที่ใช้ในการอ้างถึงแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ การอ้างถึงด้วยบุรุษ การอ้างถึงด้วยการชี้เฉพาะ และการอ้างถึงด้วยการเปรียบเทียบ

1.2 การละ และการแทนที่ การอ้างถึงโดยการแทนที่และการละไว้ในฐานที่เข้าใจหรือสรรพนามศูนย์ การเชื่อมโยงความโดยการแทนที่ซึ่งอาจเป็นการเลือกใช้คำอื่นมาแทนที่สิ่งที่กล่าวถึงนั้น หรือการใช้สรรพนามศูนย์เพื่อละไว้ในฐานที่เข้าใจนี้ เกิดขึ้นเมื่อต้องการจะกล่าวถึงอีกข้อความหนึ่งโดยไม่ต้องกล่าวซ้ำคำต่อคำ การตีความนั้นจะต้องอ้างถึงข้อความที่นำมาก่อนหน้า การแทนที่นั้นสามารถแทนได้ทั้งหน่วยนาม หน่วยกริยา และหน่วยอนุภาคหรือประโยค

1.3 การใช้คำเชื่อม ในที่นี้เป็นการเชื่อมในระดับข้อความ มิใช่คำเชื่อมระดับประโยค บางครั้งเรียกอีกอย่างว่า คำเชื่อมระดับข้อความ คำเชื่อมระดับข้อความเป็นศัพท์ที่ใช้เชื่อมระหว่างข้อความ ย่อหน้า หรือเชื่อมเนื้อความในตัวบทนั้นเพื่อให้เนื้อความในตัวบทมีความต่อเนื่องและเป็น

เรื่องเดียวกัน การใช้คำเชื่อมสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ การคล้ายตามกัน การขัดแย้งกัน การแสดงเหตุผล และการแสดงเวลา

1.4 การเชื่อมด้วยศัพท์ เป็นวิธีการแสดงการเชื่อมโยงความโดยอาศัยคำศัพท์เป็นหลัก ซึ่งอาจจะเป็นคำเดี่ยว กลุ่มคำ หรือวลีก็ได้ เพื่อให้การสร้างข้อความต่อเนื่องสัมพันธ์กันไปเป็นดัวบทเดียวกัน ทำให้การจัดการข้อความมีรูปแบบเป็นระบบ ดัวบทในภาษาระดับข้อความจะมีศัพท์ที่เป็นคำหรือกลุ่มคำที่กล่าวถึง หรือเกี่ยวข้องในเรื่องเดียวกันปรากฏอยู่ คำหรือกลุ่มคำที่รวมกลุ่มกันนั้นจะมีความหมายใกล้เคียงกันหรือมีความหมายสัมพันธ์กันก็ได้ การจัดกลุ่มของศัพท์ที่ปรากฏในข้อความนั้น สามารถใช้ความสัมพันธ์ทางความหมายเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา การแสดงความสัมพันธ์โดยการใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกัน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การซ้ำ และการใช้คำเข้ชุดกัน

2. การเชื่อมโยงมหัพภาค เป็นการเชื่อมโยงระดับโครงสร้างที่แสดงภาพรวมของข้อความนั้นทั้งหมด เป็นการแสดงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง ร่วมกับความสัมพันธ์เชิงความหมาย ระหว่างส่วนต่างๆ ของข้อความ เป็นการเชื่อมโยงที่เป็นผลจากการเรียบเรียงเนื้อหาในข้อความส่วนต่างๆ ประกอบเข้าด้วยกันโดยมีแก่นความ มี 4 ส่วน ได้แก่ การเริ่มเรื่องหรือนำเรื่อง การเรียงเรื่อง การขีดขอบเขตเรื่อง การสรุปเรื่องหรือจบเรื่อง และการเชื่อมโยงทางโครงสร้างข้อความ

สมทรง บุรุษพัฒน์ (2537: 118) ได้กล่าวถึงการเชื่อมโยงความหรือวจนะสัมพันธ์ สรุปได้ว่าการเชื่อมโยงความหรือวจนะสัมพันธ์เป็นลักษณะสำคัญของวจนะที่ทำให้ข้อความในวจนะเดียวกันมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การเชื่อมโยงความจะเกิดขึ้นเมื่อข้อความตอนใดตอนหนึ่งต้องอ้างอิงจากข้อความอื่น จึงจะเกิดความเข้าใจในข้อความนั้น

การเชื่อมโยงความอาจจะเป็นการเชื่อมโยงความในระหว่างประโยค ระหว่างย่อหน้าหรือระหว่างส่วนต่างๆ ของวจนะก็ได้ เนื่องจากการเชื่อมโยงความจำแนกออกได้เป็นหลายแบบด้วยกัน ซึ่งวิธีการวิเคราะห์ภาษาในระดับที่สูงกว่าของสมทรง บุรุษพัฒน์ ในหนังสือวจนะวิเคราะห์นั้นยึดแนวความคิดหลักของ Robert E. Longacre เป็นหลัก ทั้งนี้ สมทรง บุรุษพัฒน์ ได้จำแนกลักษณะการเชื่อมโยงความออกเป็น 7 แบบ ได้แก่

1. การเชื่อมโยงความด้านโครงสร้างของวจนะ โครงสร้างของวจนะและลักษณะทางไวยากรณ์เป็นกลไกการเชื่อมโยงความอย่างหนึ่ง เช่น นิทาน ซึ่งเป็นเรื่องเล่าจึงมีโครงสร้างหรือเค้าโครงของเรื่อง ส่วนประกอบของเค้าโครงเรื่องจะแสดงโดยรูปภาษาหรือลักษณะทางไวยากรณ์ที่แตกต่างกันไป การเชื่อมโยงความนี้เกิดขึ้นเพราะส่วนต่างๆ ของวจนะประกอบเข้าด้วยกันและมีใจความสำคัญเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน องค์ประกอบทางความหมายของวจนะ เช่น การนำเรื่อง เหตุการณ์ยั่ว การเพิ่มความขัดแย้ง จุดตึงเครียด เหล่านี้จะช่วยให้รู้เรื่องเล่าตอนที่กำลังอ่านอยู่นั้นเป็นตอนอะไร เพราะว่าวจนะมีสูตรพื้นฐาน คือ $\pm$ การนำเรื่อง $\pm$ ตัวเรื่อง $\pm$ การสรุป ความแตกต่างของวจนะแต่ละประเภทจะอยู่ที่ลักษณะไวยากรณ์ การเชื่อมโยงความด้านโครงสร้างของวจนะมี 2 ลักษณะ ได้แก่

1.1 โครงสร้างคล้าย จะประกอบด้วยตอนที่มีเค้าโครงเรื่องคล้ายกัน ข้อความที่คล้ายกัน เรียกว่า ข้อมูลเก่า ในโครงสร้างคล้ายแต่ละรอบจะมีการเพิ่มรายละเอียดแตกต่างกันไปในแต่ละรอบ ส่วนฉากใหญ่จะคงเดิม

1.2 โครงสร้างซ้อน มีลักษณะคล้ายการขยายความที่มีขนาดยาว โครงสร้างนี้จะมีการกล่าวซ้ำข้อความทั้งหมด และจะมีรายละเอียดเพิ่มเติม เหมือนกับการเล่าวนไปมาแต่การกล่าวซ้ำก็จำเป็นที่จะต้องกล่าวซ้ำคำต่อคำ แต่อาจจะเป็นการกล่าวซ้ำที่เสริมรายละเอียดเพิ่มเติม

2. การเชื่อมโยงความที่เป็นแก่น หมายถึง ข้อความที่แสดงในกริยาวลี मुख्यประโยค ไม่รวมข้อความที่เป็นตัวแสดงในนามวลี ซึ่งจัดเป็นการเชื่อมโยงความประเภทการอ้างอิงโดยข้อความที่เป็นแก่น เมื่อเรียงร้อยกันจะเกิดการเชื่อมโยงความ เพราะการตีความจะขึ้นอยู่กับข้อความที่นำมาข้างหน้า เหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์เกิดขึ้นต่อเนื่องกันตามกาลเวลา และเรียงร้อยกันเป็นการดำเนินเรื่อง ทำให้เกิดการเชื่อมโยงความ เหตุการณ์เหล่านั้นจะมีข้อความที่ไม่ใช่การดำเนินเรื่องแทรกอยู่ทั่วไป

3. การเชื่อมโยงความประเภทอ้างอิง เกิดขึ้นเมื่อมีหน่วยในภาษาที่ไม่สามารถตีความหมายได้จากตัวของมันเอง แต่ต้องอ้างอิงจากที่อื่น และการอ้างอิงนี้จะต้องเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ จะต้องอ้างอิงถึงสิ่งเดียวกันต่อเนื่องกัน การอ้างอิงอาจจำแนกได้ 3 ประเภท ดังนี้

3.1 การอ้างอิงที่จำแนกตามบุรุษ รูปภาษาที่ใช้อ้างอิง ได้แก่ คำสรรพนาม คำเครือญาติ ชื่อเฉพาะ ชื่อแสดงตำแหน่งหรือฐานะ ชื่อแสดงอาชีพ รูปศูนย์ เป็นต้น

3.2 การอ้างอิงเชิงบ่งชี้ การอ้างอิงประเภทนี้จะเป็นการตีความคำประเภทบ่งชี้ เช่น นี่ นั่น โน่น โนน ที่นี้ ที่นั่น ตอนนี่ ตอนนั้น ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อความที่นำมาข้างหน้า

3.3 การอ้างอิงเชิงเปรียบเทียบ การเปรียบเทียบจำเป็นต้องมีการอ้างอิงถึงอีกสิ่งหนึ่งเพื่อเปรียบเทียบกัน อาจจำแนกการอ้างอิงเชิงเปรียบเทียบได้ 2 ลักษณะ คือการเปรียบเทียบทั่วไป และการเปรียบเทียบเฉพาะเจาะจง

4. การเชื่อมโยงความโดยการแทนที่และการละข้อความ การเชื่อมโยงความโดยการแทนที่ที่เกิดขึ้นเมื่อมีการแทนที่ข้อความหนึ่งด้วยข้อความอีกข้อความหนึ่ง เพื่อไม่ให้กล่าวซ้ำคำต่อคำ การตีความข้อความที่เข้าไปแทนที่นั้นจะขึ้นอยู่กับข้อความที่นำมาข้างหน้าซึ่งการแทนที่อาจจะเป็นการแทนที่นามวลี กริยาวลี อนุพากย์ หรือแม้แต่ย่อหน้าหรือตอนก็ได้ ส่วนการเชื่อมโยงความโดยการละข้อความ เป็นการแทนที่แบบหนึ่ง แต่แทนด้วยรูปศูนย์ (Ø) ในการละข้อความนั้น ข้อมูลไม่ได้หายไป แต่สามารถจะตีความข้อมูลที่ละไว้นั้นได้จากข้อความที่นำมาข้างหน้า การละไว้ในฐานที่เข้าใจอาจจะเป็นการละคำนาม คำกริยา หรืออนุพากย์ก็ได้

5. การเชื่อมโยงความโดยใช้การเชื่อมต่อข้อความ กลไกในการเชื่อมโยงความที่สำคัญประเภทหนึ่ง คือ การเชื่อมต่อข้อความในลักษณะที่จำแนกได้ ดังนี้

5.1 การเชื่อมต่อที่มีรูปภาพบ่งบอกชัดเจน มี 3 รูปแบบ คือ การใช้หน่วยคำเชื่อม การใช้โครงสร้างทางไวยากรณ์ที่คล้ายคลึง และการถอดความและกล่าวย้อน

- การใช้หน่วยคำเชื่อม หน่วยคำเชื่อมได้แก่คำ ก็ จึง ดังนั้น แต่ เพราะ ถ้า หาก เมื่อ หลังจาก ตอน จากนั้น เป็นต้น หน่วยคำเหล่านี้มีหน้าที่ต่างๆ กัน เช่น เพราะ เชื่อมด้วยข้อความที่เป็นเหตุ ดังนั้น เชื่อมด้วยข้อความที่เป็นผล เป็นต้น

- การใช้โครงสร้างทางไวยากรณ์ที่คล้ายคลึงกัน กลไกการเชื่อมโยงความนี้จะมีการกล่าวซ้ำข้อความบางส่วนของโครงสร้างที่นำมาก่อน

- การถอดความและการกล่าวย้อน การเชื่อมโยงความที่ใช้กลไกการถอดความและการกล่าวย้อนนั้น รูปแบบที่พบมาก คือ การเชื่อมต่อท้าย-หัว หรือ การเชื่อมต่อหัว-หัว

5.2 การเชื่อมต่อที่ไม่มีรูปภาษาบอกชัด การเชื่อมโยงความรูปแบบนี้จะไม่มียุทธศาสตร์เป็นตัวเชื่อม แต่สามารถตีความสัมพันธ์ของข้อความได้จากบริบท ความสัมพันธ์ดังกล่าวอาจจำแนกได้เป็นความสัมพันธ์เชิงเหตุผล และความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับการต่อเนื่องของเวลา ดังนี้

- ความสัมพันธ์เชิงเหตุผล มีหลายรูปแบบ เช่น ความสัมพันธ์เป็นเหตุเป็นผลกัน ความสัมพันธ์เชิงแย้งความ ความสัมพันธ์เชิงเงื่อนไข

- ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับการต่อเนื่องของเวลา เหตุการณ์หรือการกระทำที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกัน อาจไม่ปรากฏรูปภาษาแสดงการต่อเนื่องของเวลา จึงต้องอาศัยบริบทในการตีความ

5.3 การจัดกลุ่มข้อความ ข้อความที่มีเนื้อหาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจะจัดให้อยู่ในย่อหน้าเดียวกัน ย่อหน้าแต่ละย่อหน้าจะมีแก่นเดียวกันจึงทำให้เกิดการเชื่อมโยงความที่เป็นแก่นและมีการใช้คำที่อยู่ในแวดวงความหมายเดียวกัน ทำให้เกิดการเชื่อมโยงความโดยการใช้คำ ภายในย่อหน้าจะมีการเชื่อมต่อระหว่างประโยค ขอบเขตของย่อหน้าจะมีลักษณะไวยากรณ์บ่งบอก เช่น ต้นย่อหน้าอาจมีหน่วยคำเชื่อม และโครงสร้างไวยากรณ์บางชนิดเป็นตัวบ่งชี้ หรือท้ายย่อหน้าอาจมีการสรุปความการออกความเห็นเป็นตัวบ่งชี้ เป็นต้น

6. การเชื่อมโยงความโดยใช้คำศัพท์ การเชื่อมโยงความโดยการใช้คำศัพท์อาจจะเป็นการกล่าวซ้ำคำศัพท์บางคำหรืออาจจะใช้คำที่มีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน หรืออาจใช้คำศัพท์ที่อยู่ในแวดวงความหมายเดียวกัน

7. การเชื่อมโยงความโดยใช้กลไกที่นอกเหนือจากรูปภาษา บางครั้งอาจพบว่าการตีความข้อความไม่ได้ขึ้นอยู่กับบริบทที่เป็นรูปภาษาแต่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่นๆ ที่นอกเหนือจากรูปภาษา เช่น ข้อมูลที่ผู้พูดและผู้ฟังมีร่วมกันซึ่งไม่ได้ปรากฏในข้อความที่พูด เช่น เทศกาลตรุษจีนนี้' สงสารเปิดกับ'ไ่จ้งเลย ผู้ฟังจะสามารถตีความหมายและเข้าใจประโยคนี้ได้ ก็ต่อเมื่อผู้ฟังมีข้อมูลหรือมีความรู้ที่ผู้พูดคาดว่าผู้ฟังจะมีนั่นคือ เรื่องช่วงเทศกาลตรุษจีนจะมีการฆ่าเป็ดและไก่

ชลธิชา บำรุงรักษ์ (2539: 128) ศึกษาการเชื่อมโยงความที่ปรากฏในข้อเขียนภาษาไทย พบดังนี้

1. การเชื่อมโยงความโดยการอ้างถึง คือ การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาษาโดยที่การตีความรูปภาษาหนึ่ง (คือ รูปแทน) ต้องอาศัยหรืออ้างถึงอีกรูปภาษาหนึ่ง (คือ รูปหลัก)

1.1 การอ้างถึงหน่วยนาม

1.2 การอ้างถึงอนุภาคหรือประโยค

1.3 การอ้างถึงข้อความ

2. การเชื่อมโยงความโดยการใช้คำเชื่อม

2.1 ความสัมพันธ์แบบคล้ายตาม เป็นการเชื่อมโยงที่แสดงว่าเหตุการณ์หรือสถานการณ์ในประโยคหรือข้อความที่อยู่ต่อเนื่องกัน เป็นไปในทำนองเดียวกันหรือเป็นเรื่องเดียวกัน หรือมีความต่อเนื่องกันอย่างใดอย่างหนึ่ง

2.2 ความสัมพันธ์แบบขัดแย้ง เป็นการเชื่อมโยงความที่แสดงว่าประโยค หรือข้อความที่สัมพันธ์กันนั้นมีความแตกต่าง ขัดแย้ง หรือไม่เป็นไปในทำนองเดียวกัน

2.3 ความสัมพันธ์แบบเงื่อนไข ปรากฏในกรณีที่เหตุการณ์หนึ่งจะเกิดหรือไม่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของอีกเหตุการณ์หนึ่ง

2.4 ความสัมพันธ์แบบให้เลือก เป็นการแสดงการเชื่อมโยงที่ให้เลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง

2.5 ความสัมพันธ์แบบขยายความ เป็นการเชื่อมโยงความที่ขยายข้อความที่นำมาข้างหน้า ประโยคที่มีการเชื่อมโยงความลักษณะนี้จะมีโครงสร้างที่ซับซ้อน

2.6 ความสัมพันธ์แบบแจกแจงรายละเอียด เป็นการแสดงรายละเอียด หรือระบุให้ชัดเจนแน่นอนลงไป เช่น การให้ความหมาย

2.7 ความสัมพันธ์แบบสรุปความ เป็นการเชื่อมโยงความโดยใช้คำเชื่อมเพื่อแสดงการสรุปใจความหรือสาระสำคัญของเรื่องที่กล่าวมาแล้ว

3. การเชื่อมโยงความโดยการซ้ำ

3.1 การซ้ำรูป เกิดจากการที่บางส่วนของข้อความมีรูปภาพเหมือนกัน ซึ่งอาจเป็นการซ้ำในระดับคำ หรือระดับวลีก็ได้

3.2 การซ้ำความ เป็นการเชื่อมโยงความที่ใช้รูปภาพใหม่ที่มีความหมายคงเดิม หรือใกล้เคียงกับรูปภาพที่กล่าวนำมาก่อน

3.3 การซ้ำโครงสร้าง เป็นการเชื่อมโยงความที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาพที่ปรากฏในโครงสร้างภาษาที่เหมือนกัน อาจเป็นวลีหรือส่วนหนึ่งของประโยคก็ได้

นววรรณ พันธุเมธา (2554: 329) ได้กล่าวถึงการเชื่อมโยงความในลักษณะของประโยคสัมพันธ์ โดยสรุปได้ว่า ความคิดที่เราแสดงออกมาเป็นถ้อยคำมักจะไม่ใช่ประโยคๆ เดียว แต่เป็นประโยคหลายประโยคกล่าวติดต่อกันไป ประโยคเหล่านี้บางประโยคก็เชื่อมต่อกันเป็นประโยคความรวม บางประโยคก็ขยายความหมายกันเป็นประโยคความซ้อน บางประโยคเพียงแต่ต่อเนื่องกันไม่มีเครื่องหมายแสดงความสัมพันธ์ แต่ก็มักจะเกี่ยวข้อกันไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่งประโยคที่สัมพันธ์กันมี 5 ลักษณะ ดังนี้

1. การมีคำที่สัมพันธ์กัน คือ คำที่หมายถึงสิ่งที่อยู่ในประเภทเดียวกัน คำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน คำที่มีความหมายตรงข้ามกันหรือเป็นคู่กันหรือคำหนึ่งรวมความหมายของอีกคำไว้

2. การซ้ำคำ คือ ประโยคสัมพันธ์ที่มักมีคำนามหรือคำกริยาที่ซ้ำกัน

3. การละคำ คือ การละคำที่กล่าวหรือพูดซ้ำ คำที่ละอาจเป็นได้ทั้งคำนาม คำกริยา

4. การแทนคำ คือ การใช้คำหนึ่งแทนอีกคำหนึ่งที่ซ้ำได้ คำที่ใช้แทนมี 6 ประเภท คือ คำบอกบุรุษ คำบ่งชี้ คำไม่ชี้เฉพาะ คำบอกจำนวน คำบอกความต่าง คำบอกผู้ทำร่วม

5. การใช้คำเชื่อม คือคำที่ช่วยแสดงว่าประโยคนั้นๆ มีความสัมพันธ์กันในลักษณะต่างๆ ประโยคที่สัมพันธ์กันมักมีคำเชื่อมปรากฏอยู่ด้วย และได้จำแนกคำเชื่อมตามความหมายออกเป็น 17 ชนิด ได้แก่

5.1 คำเชื่อมบอกเจ้าของ ใช้หน้าคำนามที่บอกเจ้าของ ได้แก่ ของ แห่ง

5.2 คำเชื่อมบอกผู้มีส่วนร่วม ใช้หน้าคำนามที่บอกผู้มีส่วนร่วม ได้แก่ กับ กะ

5.3 คำเชื่อมบอกเครื่องมือ ใช้หน้าคำนามที่บอกเครื่องมือ ได้แก่ ด้วย กับ โดย

5.4 คำเชื่อมบอกแหล่ง ใช้หน้าคำนามที่บอกแหล่งของสิ่งต่างๆ เช่น ใน นอก เหนือ บน ใกล้ ใกล้ ตาม ที่ หน้า หลัง ข้างนอก ข้างใน เป็นต้น

5.5 คำเชื่อมบอกเวลา ใช้หน้าคำนามหรือประโยคที่บอกเวลา เช่น เมื่อ ตอน พอ ตั้งแต่ จน ก่อนหน้า เมื่อก่อน แล้ว เป็นต้น

5.6 คำเชื่อมบอกลักษณะ ใช้หน้าคำนามหรือประโยคที่บอกลักษณะ ได้แก่ โดย ด้วย

5.7 คำเชื่อมบอกความคล้ายตาม ใช้หน้าคำนามหรือประโยคที่บอกความหมายทำนองเดียวกัน ไม่ขัดกัน เช่น ก็ รวมทั้ง ทั้ง และ อีกประการหนึ่ง ก็ตาม นอกจาก เป็นต้น

5.8 คำเชื่อมบอกการเปรียบเทียบ ใช้หน้าคำนามหรือประโยคที่บอกการเปรียบเทียบ เช่น กว่า เท่าที่ อย่างกับ ราว กว่าที่ ประดุจ เป็นต้น

5.9 คำเชื่อมบอกสิ่งกำหนด ใช้หน้าคำนามที่กำหนดให้กริยาเป็นเช่นนั้น ได้แก่ ตาม เป็นต้น

5.10 คำเชื่อมบอกความขัดแย้ง ใช้หน้าประโยคที่มีความหมายขัดแย้งกับประโยคที่กล่าวมาแล้ว ได้แก่ แต่ แต่ว่า ส่วน ทว่า เป็นต้น

5.11 คำเชื่อมบอกความให้เลือกเอา ใช้หน้าคำนามหรือประโยคที่มีความหมายให้เลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น หรือ หรือว่า ไม่เช่นนั้น เป็นต้น

5.12 คำเชื่อมบอกเหตุ ใช้หน้าประโยคที่แสดงเหตุ เช่น เพราะ ด้วยเหตุที่ เพราะว่า เนื่องจาก ด้วย ก็เพราะ เป็นต้น

5.13 คำเชื่อมบอกผล ใช้หน้าประโยคที่แสดงผล เช่น จึง เลย จน ดังนั้น ก็เลย ด้วย เหตุนี้ ฉะนั้น เพราะฉะนั้น ผลที่สุด เป็นต้น

5.14 คำเชื่อมบอกจุดมุ่งหมาย ใช้หน้าคำนามหรือประโยคที่แสดงจุดมุ่งหมาย ได้แก่ เพื่อ ก็เพื่อ เพื่อที่ เพื่อว่า เพื่อ สำหรับ ให้ เป็นต้น

5.15 คำเชื่อมบอกเนื้อความ ใช้หน้าคำนามหรือประโยคที่บอกเนื้อความ ได้แก่ ว่า เป็นต้น

5.16 คำเชื่อมบอกการจำกัด ใช้หน้าประโยคซึ่งใช้จำกัดความหมายของคำนามหรือคำกริยาให้แคบเข้า ได้แก่ ที่ ซึ่ง อัน เป็นต้น

5.17 คำเชื่อมแสดงตัวอย่าง ใช้หน้าคำหรือประโยคที่แสดงตัวอย่าง ได้แก่ เป็นต้นว่า เช่น ดังเช่น อาทิเช่น เป็นต้น

ผู้วิจัยพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเชื่อมโยงความในภาษากฎหมาย ดังนี้ กาญจนา โรจนพานิช (2539) ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ภาษากฎหมายไทย: การศึกษาแนวภาษาศาสตร์สังคม” เป็นการศึกษาลักษณะภาษากฎหมายไทยด้านการเรียงคำในประโยครูปประโยค และการเรียบเรียงสัมพันธสาร ทั้งนี้ได้นำผลที่วิเคราะห์ไปเปรียบเทียบกับภาษาบทบรรณาธิการหนังสือพิมพ์รายวันในด้านความถี่ของการปรากฏ ผลการศึกษา พบว่า ภาษากฎหมายไทยมีรูปแบบการเรียงคำในประโยคที่มีลักษณะเป็นแบบ กริยา ห้าม / ให้ – กรรม และปรากฏรูปประโยคแบบอนุประโยคมากที่สุด ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะที่สำคัญของภาษากฎหมายไทย เพราะมีความต่างในการปรากฏอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเทียบกับภาษาบทบรรณาธิการหนังสือพิมพ์รายวัน ส่วนด้านรูปแบบการเรียบเรียงสัมพันธสารในภาษากฎหมายไทยใช้กลไกทางภาษา 2 ลักษณะ คือ การเชื่อมโยงความโดยการแทนที่ และการเชื่อมโยงความโดยใช้คำเชื่อมระหว่างประโยค

พิมพา จิตตประสาธศีล (2548) ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาลักษณะภาษาในกฎหมายไทย: ประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะประโยค และการเชื่อมโยงความโดยการอ้างถึง การใช้คำเชื่อม และการซ้ำ ผลการศึกษาในเรื่องกาเชื่อมโยงความที่ได้คือ พบการเชื่อมโยงความด้วยการซ้ำมากที่สุด รองลงมาคือ การใช้คำเชื่อม และการอ้างถึง การเชื่อมโดยการอ้างถึงปรากฏ 3 ประเภท คือ การอ้างถึงด้วยสรรพนาม การอ้างถึงด้วยการชี้เฉพาะ และการอ้างถึงด้วยการเปรียบเทียบ การอ้างถึงด้วยสรรพนามพบการใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 เท่านั้น การอ้างถึงด้วยการชี้เฉพาะ พบ 3 ประเภท คือ การอ้างถึงนามวลี การอ้างถึงหน่วยอนุภาคหรือประโยค และการอ้างถึงข้อความ การอ้างถึงด้วยการเปรียบเทียบพบ 2 ประเภท คือ การอ้างถึงในด้านคุณภาพ และการอ้างถึงในด้านปริมาณ ด้านการเชื่อมโยงความโดยการซ้ำพบ 3 ประเภท คือ การซ้ำทุกส่วน การซ้ำบางส่วน และการซ้ำโครงสร้าง โดยพบการซ้ำทุกส่วนมากที่สุดและเป็นการซ้ำในระดับความมากกว่าระดับด้านการเชื่อมโยงความโดยใช้คำเชื่อม พบการใช้คำเชื่อม 12 ประเภท คือ คำเชื่อมแสดงความคล้ายตาม คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง คำเชื่อมแสดงความให้เลือก คำเชื่อมแสดงเงื่อนไข คำเชื่อมแสดงเหตุ คำเชื่อมแสดงผล คำเชื่อมแสดงตัวอย่าง คำเชื่อมแสดงการขยายความ คำเชื่อมแสดงวิธีการ คำเชื่อมแสดงวัตถุประสงค์ คำเชื่อมแสดงเวลา และคำเชื่อมแสดงความต่างตอน โดยพบการใช้คำเชื่อมแสดงความให้เลือกมากที่สุดและพบการใช้คำเชื่อมแสดงตัวอย่างน้อยที่สุด จากผลการศึกษา ทำให้สามารถเห็นลักษณะบางประการที่ปรากฏในภาษากฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการเชื่อมโยงความ คือ ปรากฏการใช้รูปภาษาซ้ำ การใช้คำเชื่อมในอัตราสูง เพื่อความชัดเจนและหลีกเลี่ยงความกำกวม

กฤติกา ผลเกิด ศึกษาภาษาในประมวลกฎหมายอาญา โดยผลการวิจัยในการเชื่อมโยงความ พบว่า มี 3 ประเภท คือการอ้างอิง การใช้คำเชื่อม และการซ้ำ ซึ่งพบเช่นเดียวกันกับ พิมพา จิตตประสาธศีล มีเพียงรชัญญ์ กลิ่นน้ำหอม ที่ศึกษาวิเคราะห์ภาษาในประมวลกฎหมายอาญา พบว่าการเชื่อมโยงความ 5 ลักษณะ คือการเชื่อมโยงความด้วยการอ้างถึง การเชื่อมโยงความด้วยการละ การ

เชื่อมโยงความด้วยการซ้ำ การเชื่อมโยงความด้วยการใช้คำศัพท์ และการเชื่อมโยงความด้วยการใช้หน่วยเชื่อมข้อความ

3. การศึกษาภาษากฎหมาย

ภาษากฎหมายจัดอยู่ในประเภทภาษาเฉพาะ (sublanguage) ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้เฉพาะคนในวงอาชีพเดียวกัน เพื่อจุดประสงค์เฉพาะ คือเป็นภาษาที่ใช้ในวงการนักกฎหมาย เพื่อทำกิจกรรมทางกฎหมายหรือนิติกรรมต่างๆ เนื้อหา มีขอบเขตจำกัด โดยมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเรื่องของกฎหมาย และบังคับใช้กฎหมาย

พัชรินทร์ เปี่ยมสมบูรณ์ (2517) ศึกษาการปฏิรูปกฎหมายของประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2411 ถึง พ.ศ. 2478 โดยสรุปว่าภาษากฎหมายไทย มีการเปลี่ยนแปลงด้านการใช้คำ วลี และถ้อยคำสำนวนที่เกิดจากปัจจัยทางสังคมและการปกครองมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย กฎหมายในสมัยสุโขทัยนิยมใช้คำไทยแท้เป็นส่วนมาก และไม่มีการใช้คำราชาศัพท์ ทั้งนี้เพราะสังคมในสมัยสุโขทัยไม่มีความซับซ้อน การปกครองอยู่ในลักษณะพ่อปกครองลูก ภาษากฎหมายในสมัยนี้จึงมีลักษณะเหมือนข้อบังคับในครอบครัว นั่นคือ มีลักษณะเข้าใจง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตอนต้นมีการประมวลกฎหมายจากสมัยอยุธยาโดยใช้ชื่อว่า กฎหมายตราสามดวง ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีอิทธิพลของต่างประเทศเข้ามามีบทบาทต่อคนในสังคมและส่งผลกระทบทางความคิดแก่คนในสังคมเป็นอย่างมาก ภาษากฎหมายมีการเปลี่ยนแปลงจากสำนวนโวหารและถ้อยคำอย่างโบราณแท้ มาเป็นภาษาเรียบง่ายที่ประชาชนทั่วไปเข้าใจได้มากขึ้น การปฏิรูประบบกฎหมายและการศาลไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 ทำให้มีการปฏิรูปภาษากฎหมายตามไปด้วย โวหาร สำนวน และถ้อยคำในภาษาจากลักษณะวรรณคดีเปลี่ยนมาเป็นลักษณะวิชาการ

ผู้วิจัยพบว่าการศึกษาภาษาในกฎหมายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีผู้สนใจศึกษาอย่างกว้างขวางทั้งนักภาษาและนักกฎหมาย โดยภาพรวมเป็นการศึกษาด้านการใช้ภาษาและแสดงลักษณะรูปแบบของภาษาในกฎหมาย เช่น การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ การศึกษาวัจนลีลา การใช้ถ้อยคำ รูปประโยคการเชื่อมโยงความ เป็นต้น ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นการศึกษาออกไว้ 2 ประการ คือ ภาษาที่ใช้ในกฎหมาย และคำศัพท์เฉพาะทางกฎหมาย

3.1 ภาษาที่ใช้ในกฎหมาย

ธานินทร์ กรัยวิเชียร (2543: 87) ได้ศึกษาความเป็นมาและลักษณะเฉพาะของภาษากฎหมายไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงปัจจุบันในหนังสือ “ภาษากฎหมายไทย” ว่าภาษากฎหมายไทยเป็นภาษาที่มีลักษณะเฉพาะและมีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ กล่าวคือ ภาษากฎหมายในสมัยสุโขทัยนับเป็นภาษาวรรณคดีได้เพราะมีความไพเราะ สละสลวย ดังปรากฏในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงเป็น การใช้สำนวนอย่างง่าย ๆ สั้น ๆ ใช้คำไทยแท้เป็นส่วนมาก รูปประโยคนิยมใช้แบบ

เอกรรณประโยค ส่วนในสมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นภาษากฎหมายแม้จะไม่ดีเด่นเท่ากับสมัยสุโขทัยก็ยังนับเป็นวรรณคดีร้อยแก้วของไทยที่สำคัญ ครั้นเมื่อมีการปฏิรูประบบกฎหมายจากเดิมมาสู่ปัจจุบันภาษาอังกฤษประเภทฟังก์ชันเนล อิงลิช (Functional English) มามีอิทธิพลต่อภาษากฎหมายไทยทางด้านวากยสัมพันธ์ ส่วนทางด้านศัพท์กฎหมายไทยยังมีลักษณะคงเดิมจนถึงปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่าภาษากฎหมายไทยในระบบกฎหมายปัจจุบันมิใช่ภาษาประเภทวรรณคดี หากเป็นภาษาทางวิชาการที่มีลักษณะเฉพาะแบบ ประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 6 ประการ คือ

ประการที่ 1 แจ่มชัดและปราศจากช่องโหว่ กล่าวคือ ภาษาที่ใช้ต้องถูกต้อง เข้าใจง่าย ถ้อยคำที่เลือกใช้ต้องตรงกับความหมายที่มุ่งหมายจะพูดหรือเขียน ภาษานั้นต้องแสดงความแน่นอนแห่งวัตถุประสงค์ของกฎหมายหรือของผู้กล่าว และต้องปราศจากข้อสงสัยในทางกฎหมาย รวมทั้งต้องอุดช่องโหว่ในแง่ของกฎหมายและภาษาอีกด้วย

ประการที่ 2 สั้นกะทัดรัด กล่าวคือ โวหารกฎหมายที่ดีต้องมีความกะทัดรัด ใช้คำโดยประหยัด ทุกคำที่เขียนต้องมีความหมาย เพราะถ้อยคำเพียงคำเดียวหากขาดหรือเกินอาจก่อให้เกิดปัญหาด้านการตีความได้ในภายหลัง

ประการที่ 3 ใช้ถ้อยคำในภาษากฎหมายให้เป็นระเบียบเดียวกันโดยตลอด กล่าวคือ ในกฎหมายประเภทเดียวกัน ฉบับเดียวกันหรือแม้จะต่างฉบับกัน หากกล่าวถึงเรื่องเดียวกันก็ควรใช้ถ้อยคำเดียวกัน เว้นแต่จะมีความมุ่งหมายให้มีความหมายต่างกัน

ประการที่ 4 ใช้ถ้อยคำที่ใช้ในดับทกฎหมาย เมื่อผู้ร่างกฎหมายใช้ถ้อยคำนั้นก็หมายความว่าได้ยอมรับให้ถ้อยคำมีความหมายเช่นนั้น ถ้าประสงค์จะให้มีความหมายอย่างอื่นก็ต้องหาถ้อยคำอื่นมาใช้หรือเขียนบทวิเคราะห์ศัพท์แสดงความหมายไว้ให้ชัดเจนว่าประสงค์จะให้มีความหมายอย่างนั้น

ประการที่ 5 สุกาพุ่มนวล กล่าวคือ เป็นเรื่องสามัญสำนึกซึ่งกฎหมายจะใช้ก็ต่อเมื่อมีความขัดแย้งหรือมีข้อพิพาทกัน การใช้ถ้อยคำที่รุนแรงย่อมเป็นเรื่องที่ผิดทั้งมารยาทและพลาดด้านจิตวิทยา

ประการที่ 6 สามารถจูงใจผู้ฟังผู้อ่านให้คล้อยตามได้ กล่าวคือ ตามปกติน้ำเสียงของภาษากฎหมายควรเรียบง่าย หนักแน่น และสม่าเสมอ ถ้าหากจะมีการเน้นหรือการจูงใจผู้อ่านก็สมควรปรับน้ำเสียงให้เหมาะสมกับเรื่องที่กล่าวนั้นโดยเฉพาะ ตรงกันข้ามหากใช้น้ำเสียงไม่เหมาะสมก็อาจทำให้โวหารเสียไป ขาดน้ำหนักในการจูงใจ ซึ่งการจูงใจเพื่อให้คล้อยตามนั้นควรเป็นไปในลักษณะการยอมรับเหตุผลและข้อเท็จจริงตามกฎหมายเป็นสำคัญ

3.2 คำศัพท์เฉพาะทางกฎหมาย

ภาษากฎหมายต้องมีการบัญญัติศัพท์เฉพาะและการนิยามศัพท์ เพื่อกำหนดความหมายของคำ เมื่อมีการใช้คำทั่วไปในความหมายพิเศษ เพราะการบัญญัติศัพท์และการให้นิยามศัพท์นี้มี

ขึ้นเพื่อให้คำหรือสำนวนที่ใช้ในความหมายเฉพาะสำหรับใช้อธิบายหลักกฎหมายซึ่งเป็นคุณลักษณะประการสำคัญของภาษากฎหมาย นั่นคือความแน่นอนของกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อเป็นการช่วยไม่ให้เกิดความคลาดเคลื่อนเข้าใจไม่ตรงกัน และเพื่อไม่ให้ศาลหรือผู้ใช้กฎหมายเกิดความสับสนในการตีความกฎหมาย ธานินทร์ กรัยวิเชียร (2543: 47) แบ่งคำศัพท์เฉพาะในทางกฎหมายเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ศัพท์กฎหมาย (legal terms) ในภาษากฎหมายจะมีศัพท์ที่ใช้เฉพาะ และมีความหมายเฉพาะในทางกฎหมาย เช่น คำว่า “นิติกรรม” “กรรมสิทธิ์” “สิทธิเรียกร้อง” “บุริมสิทธิ์” “ทรัพย์สิน” เป็นต้น คำศัพท์เฉพาะเหล่านี้เป็นคำศัพท์ที่บัญญัติขึ้นโดยนักนิติศาสตร์ที่มีหน้าที่ในการร่างกฎหมายเพื่อใช้กับหลักกฎหมายใหม่ๆ

2. คำศัพท์ที่มีความหมายจำเพาะ (words of art) คำศัพท์อีกประเภทเป็นคำศัพท์ที่เกิดจากการนำคำที่ใช้กันในภาษาธรรมดา มาใช้ในวงกฎหมายโดยการนิยามศัพท์ให้มีความหมายเฉพาะต่างจากความหมายธรรมดา หรือเรียกว่า “ความหมายจำเพาะ” คำที่มีความหมายจำเพาะเป็นคำที่มีลักษณะพิเศษ มีความหมายไม่ตรงกับความหมายธรรมดา

ข้อสังเกตสำหรับคำที่มีความหมายจำเพาะมี 2 ประการ คือ การใช้คำโดยการนิยามศัพท์และการใช้คำโดยประเพณี เช่นคำว่า “ป่า” ที่ปรากฏในพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 4 มีการกำหนดไว้ในแผนที่ท้ายพระราชกฤษฎีกาว่า จากจุดนั้นถึงจุดนั้นให้ถือว่าเป็นป่า แม้ในบริเวณดังกล่าวจะไม่ปรากฏว่ามีต้นไม้เลยแม้แต่ต้นเดียวก็ตาม เป็นการให้คำนิยามศัพท์ ส่วนตัวอย่างการใช้โดยประเพณีที่เห็นชัดที่สุด ได้แก่ ศัพท์กฎหมาย คำว่า “แก้ไขเพิ่มเติม” ซึ่งใช้เมื่อมีกฎหมายที่ออกมาเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายฉบับที่ออกมาก่อนแล้ว มีความหมายว่ากฎหมายฉบับหลังเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติของกฎหมายฉบับที่ออกมาบางส่วน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ อาจจะมีแต่การแก้ไข ไม่มีการเพิ่มเติมเลย หรือกลับกันมีแต่การเพิ่มเติมไม่มีการแก้ไข หรือไม่มีทั้งการแก้ไขหรือเพิ่มเติมแต่เป็นเพียงการตัดข้อความออกบางส่วน ก็ยังคงใช้คำศัพท์กฎหมาย “แก้ไขเพิ่มเติม” อันมีความหมายจำเพาะอยู่นั่นเอง (ธานินทร์ กรัยวิเชียร; และวิชา มหาคุณ. 2539: 187)

ผู้วิจัยพบว่าผู้ศึกษาลักษณะภาษาของกฎหมายในด้านคำศัพท์ คือ ดุลยการณ์ กรณธ์แสง (2537) ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์การนิยามคำศัพท์ภาษากฎหมาย: กฎหมายครอบครัวและมรดก” เป็นการศึกษาวเคราะห์ความหมายของศัพท์กฎหมายในเรื่องครอบครัวและมรดกด้านองค์ประกอบทางความหมาย โดยมุ่งที่จะรวบรวมการอธิบายองค์ประกอบทางความหมายจากเอกสารที่เกี่ยวกับกฎหมายต่างๆ อาทิ ประมวลกฎหมาย คำพิพากษาศาลฎีกา เพื่อเปรียบเทียบกับการนิยามคำศัพท์ของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ผลการศึกษาพบว่า การอธิบายความหมายของศัพท์ส่วนใหญ่ในเอกสารกฎหมายมีความสมบูรณ์ตามองค์ประกอบทางความหมาย และเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับคำนิยามศัพท์ในพจนานุกรม พบว่า พจนานุกรมกฎหมายบางเล่มไม่ได้อธิบายองค์ประกอบทางความหมายที่สำคัญของศัพท์ ซึ่งมีทั้งการขาดองค์ประกอบที่สำคัญทุกประการและการอธิบายความหมายไม่ชัดเจน พจนานุกรมกฎหมายบางเล่มให้ความหมายของศัพท์แคบกว่าความหมายทั่วไป พจนานุกรมกฎหมายบางเล่มให้ความหมายทั่วไป

และความหมายในทางกฎหมาย พจนานุกรมกฎหมายบางเล่มใช้ศัพท์ที่เข้าใจยาก และบางเล่มก็มีได้อธิบายความหมายของศัพท์ เป็นเพียงการซ้ำศัพท์ที่ต้องการอธิบายนอกจากนี้ลักษณะการนิยามคำศัพท์กฎหมายที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 พบว่า ศัพท์ที่อธิบายความหมายในทางกฎหมายบางศัพท์ยังไม่สามารถอธิบายความหมายได้ชัดเจน เนื่องจากความหมายไม่ครอบคลุมตามที่กฎหมายประสงค์ มีการใช้คำอธิบายอ้างอิงซึ่งกันและกัน (Cross reference) และไม่ได้ให้รายละเอียดทางความหมายของศัพท์ ทั้งนี้ศัพท์ที่มีความหมายทั่วไปบางศัพท์ก็ไม่สามารถนำมาอ้างอิงความหมายในทางกฎหมายได้ เนื่องจากความหมายกว้างกว่าที่กฎหมายประสงค์ ดังนั้นการใช้คำอธิบายอ้างอิงซึ่งกันและกันก็ไม่มี ความหมายเหมือนกันทุกประการ

สุกัญญา สุวิทยะรัตน์ (2553) ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ภาษาในกฎหมายลักษณะอาญา กับประมวลกฎหมายอาญา: การศึกษาเชิงเปรียบเทียบต่างสมัย” มีวัตถุประสงค์เพื่อจะวิเคราะห์ลักษณะทางภาษาและความสัมพันธ์ ระหว่างการใช้ภาษาในกฎหมายลักษณะอาญา และประมวลกฎหมายอาญากับบริบททางการเมือง สังคมและระบอบการปกครองของประมวลกฎหมายทั้ง 2 ฉบับ ในด้านโครงสร้างของประมวลกฎหมาย ชนิดของสาระ โครงสร้างของประโยค และการใช้คำ วลี และถ้อยคำสำนวน ข้อมูลเก็บจากประมวลกฎหมายที่ประกาศใช้ฉบับแรกโดยไม่รวมส่วนที่แก้ไขเพิ่มเติม ภายหลังทุกมาตรา ในกฎหมายลักษณะอาญา จำนวน 340 มาตรา และประมวลกฎหมายอาญา จำนวน 398 มาตรา ผลการศึกษาพบว่าประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายลักษณะอาญามีความแตกต่างกันในด้าน โครงสร้างของตัวบทกฎหมาย วากยสัมพันธ์ของประโยค และการใช้คำ วลี และถ้อยคำสำนวน โดยประมวลกฎหมายอาญามีความเป็นระบบแบบแผนในการยกร่างมากกว่ากฎหมายลักษณะ อาญา และพบสาระที่เป็นคำสั่งหรือข้อบังคับแบบไม่มีเงื่อนไขมากที่สุดในทั้งสองฉบับ ในประมวลกฎหมายอาญา มีจำนวนสาระที่เป็นคำสั่งหรือข้อบังคับแบบไม่มีเงื่อนไขมากกว่า สาระที่เป็น คำสั่งหรือข้อบังคับแบบมีเงื่อนไขอย่างเห็นได้ชัด

ผลการศึกษาพบประโยคความซ้อนรวมในกฎหมายลักษณะอาญาเป็นจำนวนมากและมีจำนวน มากกว่าประโยคความซ้อนรวมที่พบในประมวลกฎหมายอาญา ส่วนหน่วยสร้างประโยคกรรม การใช้นามวลีแปลงและ ประโยคละประธาน พบในประมวลกฎหมายอาญามากกว่าในกฎหมายลักษณะอาญาอย่างเห็นได้ชัด กฎหมายทั้งสองฉบับมีการเชื่อมความภายในประโยคมากกว่าการเชื่อมความระหว่างประโยค โดยมีความแตกต่างในประมวลกฎหมายอาญามากกว่าประมวลกฎหมายอาญา มีความคงที่ในการใช้คำและมีการใช้คำศัพท์เฉพาะทางกฎหมายมากกว่ากฎหมายลักษณะอาญา โดยปรากฏว่ามีการบัญญัติศัพท์ขึ้นใหม่ในประมวลกฎหมายอาญา และการเลิกใช้ศัพท์กฎหมายบางคำที่เคยปรากฏใช้ในกฎหมายลักษณะอาญาไป ในด้านการใช้คำ วลี และถ้อยคำสำนวนทั่วไป พบว่า กฎหมายลักษณะอาญา มีการใช้ภาษาแบบเก่า และภาษาที่แสดงความสำคัญและพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ รวมถึงการใช้คำสรรพนาม “ท่าน” “ เขา” และ “มัน” ส่วนประมวลกฎหมายอาญากล่าวถึงพระมหากษัตริย์แบบทั่วไปและน้อยครั้งและไม่มี การกล่าวอ้างถึงพระราชอำนาจในการเป็นผู้ปกครอง คำสรรพนามพบคำว่า “เขา” ครั้งเดียว ผล

การศึกษาแสดงให้เห็นว่าภาษาที่ใช้ในกฎหมายสามารถสะท้อนให้เห็นความแตกต่าง ของสภาพสังคม และระบอบการปกครองของสังคมนั้นได้ เช่น ภาษาในกฎหมายลักษณะอาญาสะท้อนให้เห็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ และระบบชนชั้นทางสังคมที่ชัดเจน ส่วนภาษาในประมวลกฎหมายอาญาสะท้อนสถานะของพระมหากษัตริย์ที่ทรงอยู่ใต้รัฐธรรมนูญ และความเท่าเทียมกันของสังคม งานวิจัยนี้สนับสนุนแนวคิดในงานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่เชื่อว่า หน้าที่หนึ่งของภาษาคือการสะท้อนภาพสังคมของภาษานั้น และมองว่าภาษาเป็นสิ่งที่สะท้อนวิถีปฏิบัติทางสังคม และสังคมก็เป็นตัวกำหนด การใช้ภาษาของคนในสังคม

จากการศึกษาเอกสารและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่ายังไม่มีผู้วิจัยท่านใดศึกษาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในมิติทางด้านภาษา ที่มีผู้ศึกษาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์จะเป็นในส่วนของ การศึกษามิติทางด้านสังคมและวัฒนธรรม หรือในทางนิติศาสตร์ เช่น อุดร ปาณะศรี ศึกษาการศึกษา บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาชุมชนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี (2559) ธรรมวัตร อนุตรอรียกุล ศึกษาการประพุดิผิดและการคุ้มครองสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2): ศึกษากรณีการละเมิดพระวินัยประณตปาราชิก (ข้อเสพเมถุน) (2547) เป็นต้น แต่เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาในด้านการศึกษาภาษาของกฎหมายพบว่ามีผู้ทำวิจัยไว้หลายท่าน เช่น พิมพา จิตตประสารทศีล ศึกษาการศึกษาลักษณะภาษาในกฎหมายไทย: ประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (2548) มลลลี พรโชคชัย ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาวัจนลีลาของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทย (2538) เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดเป็น การศึกษาภาษาของกฎหมายในช่วงระยะเวลาใดระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ทั้งนี้สามารถพบได้ว่างานวิจัยที่มีผู้ศึกษาส่วนมากจะศึกษาในส่วนของ การเชื่อมโยงความ (cohesion) และวัจนกรรม (speech acts) ผู้วิจัยจึงได้ทำการรวบรวมทฤษฎีที่เกี่ยวข้องของทั้งสองเรื่องเพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการทำวิจัย และนอกจากนี้ผู้วิจัยจะทำการศึกษาภาษาตามกรอบแนวคิดทฤษฎีในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์แต่ละฉบับแล้ว เนื่องด้วยในงานวิจัยเป็นการศึกษาจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ปรากฏในสมัยรัตนโกสินทร์ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์จากบริบทในยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาระยะและการเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เข้าใจสาระและการเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งแสดงถึงจุดมุ่งหมายและเจตนาของการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ อันสะท้อนให้เห็นบทบาทของพระสงฆ์ในบริบทที่เปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ซึ่งผู้วิจัยศึกษาแหล่งข้อมูลจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ จำนวน 4 ฉบับ คือ

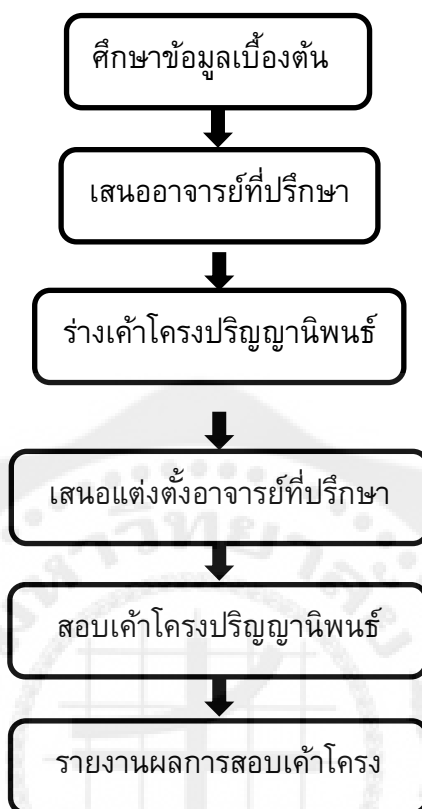
1. พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ รัตนโกสินทรศก 121
2. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484
3. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505
4. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535

ซึ่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้ง 4 ฉบับ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากการรวบรวมของ พระธรรมเจดีย์ (ประกอบ ธรรมเสฏฐโฐ ป.ธ. 9) เนื่องจากเป็นการรวบรวมกฎหมาย คำสั่ง ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ในสมัยรัตนโกสินทร์ทั้งหมด ทั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาวิเคราะห์ทุกมาตรา โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. เตรียมการ
2. รวบรวมข้อมูล ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้
 - 2.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์
 - 2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัจนกรรม
 - 2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเชื่อมโยงความ
 - 2.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภาษากฎหมาย
3. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
4. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล แล้วนำเสนอเชิงพรรณนาวิเคราะห์

1. ขั้นตอนการเตรียมการ

ผู้วิจัยดำเนินการเตรียมการตามขั้นตอนดังนี้

2. ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

- ประวัติความเป็นมาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์
- ประวัติพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ รัตนโกสินทรศก 121
- ประวัติพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484
- ประวัติพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505
- ประวัติพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัจนกรรม

- แนวคิดเรื่องวัจนกรรม โดยรวบรวมแนวคิดของนักภาษาศาสตร์ เช่น จอห์น แอล ออสติน (John L. Austin) จอห์น อาร์ เซอร์ล (John R. Searle) อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ เป็นต้น
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเชื่อมโยงความ

- แนวคิดเรื่องการเชื่อมโยงความ โดยรวบรวมแนวคิดของนักภาษาศาสตร์ เช่น ฮัลลiday และฮาซาน (Halliday and Hasan) พัลทริดจ์ (Paltridge) สมทรง บุรุษพัฒน์ ชลธิชา บำรุงรักษ์ เป็นต้น

- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภาษากฎหมาย

- ภาษาที่ใช้ในกฎหมาย

- คำศัพท์เฉพาะทางกฎหมาย

- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

- ผู้วิจัยวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในบริบทของสังคมที่เปลี่ยนไป โดยวิเคราะห์จาก ตัวบทพระราชบัญญัติทุกมาตรา แยกหัวข้อตามหน้าที่ของพระสังฆาธิการ (เจ้าคณะผู้ปกครอง) 5 ประการ คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และด้าน สาธารณูปการ

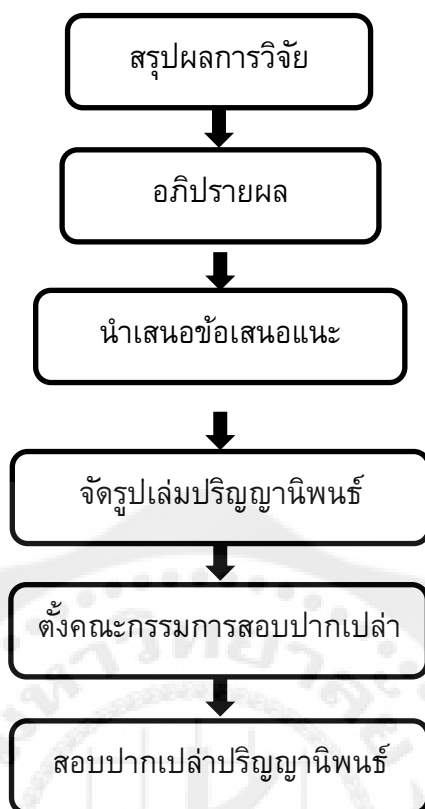
- ผู้วิจัยวิเคราะห์สาระในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์โดยนำแนวคิด ทฤษฎีวิจักษณ์กรรมเป็น เกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อวิเคราะห์ครบทุกมาตราแล้ว ผู้วิจัยใช้การนับจำนวนครั้งที่ปรากฏ เพื่อแสดงจำนวนในรูปแบบแผนภูมิ อีกทั้งนำจำนวนข้อมูลที่พบทั้งหมดไปคิดเป็นร้อยละ เพื่อ ความชัดเจนในการเปรียบเทียบข้อมูล

- ผู้วิจัยวิเคราะห์การเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์โดยนำแนวคิด ทฤษฎี การเชื่อมโยงความเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ เมื่อวิเคราะห์ครบทุกมาตราแล้ว ผู้วิจัยใช้การนับ จำนวนครั้งที่ปรากฏ แล้วแสดงจำนวนในตารางแสดงความถี่ของการปรากฏ

- ผู้วิจัยแสดงความหมายของคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา ที่ปรากฏในข้อ พระราชบัญญัติ ที่อาจเป็นปัญหาในการตีความไว้ในเชิงอรรถ โดยแปลความหมายตามพจนานุกรม พุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ในกรณีที่พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ไม่ได้ให้ ความหมายไว้ ผู้วิจัยจะใช้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ในการให้ความหมาย

4. ขั้นตอนการสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล แล้วนำเสนอเชิงพรรณนาวิเคราะห์

เมื่อผู้วิจัยทำการวิเคราะห์พระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ ตามวัตถุประสงค์ เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาศาสนะและการเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เข้าใจสาระและการเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งแสดงถึงจุดมุ่งหมายและเจตนาของการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ อันสะท้อนให้เห็นบทบาทของพระสงฆ์ในบริบทที่เปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ซึ่งผู้วิจัยศึกษาแหล่งข้อมูลจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ จำนวน 4 ฉบับ โดยทำการวิเคราะห์วิเคราะห์ทุกมาตรา โดยผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. บทบาทของพระสงฆ์ในบริบทที่เปลี่ยนแปลงของสังคมไทย
2. การศึกษาศาสนะในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์
3. การศึกษาการเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์

1. บทบาทของพระสงฆ์ในบริบทที่เปลี่ยนแปลงของสังคมไทย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาความสอดคล้องผลของการวิจัยที่สะท้อนบทบาทของพระสงฆ์ในบริบทที่เปลี่ยนแปลงของสังคมไทย โดยศึกษาจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้ง 4 ฉบับ และวิเคราะห์แยกออกเป็น 4 ประเด็น คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่ และด้านการสาธารณสงเคราะห์

1.1 บทบาทด้านการปกครอง

สมเด็จพระสังฆราช เป็นตำแหน่งสูงสุดในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย ในกรุงรัตนโกสินทร์มีสมเด็จพระสังฆราชมาแล้วทั้งหมด 19 พระองค์ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2543: 450) กล่าวถึงตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ว่ายังไม่มีแบ่งนิกายอย่างชัดเจนในปัจจุบัน ตรากษัตริย์สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระเจ้านั่งยาเธอ เจ้าฟ้ามงกุฎสมมติวงศ์ พระวชิรญาณมหาเถร ได้เริ่มการปฏิรูปพระพุทธศาสนาโดยการตั้งคณะธรรมยุติกนิกาย จึงทำให้คณะสงฆ์ไทยมี 2 นิกาย ได้แก่ มหานิกาย และธรรมยุติกนิกาย เนื่องด้วยตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช เป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น การสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชจึงต้องมีระเบียบ แบบแผน จนกลายเป็นข้อพระราชบัญญัติ เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยในหมู่สงฆ์ทั้ง 2 นิกาย แต่เมื่อพิจารณาในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ รัตนโกสินทรศก 121 ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับแรกในสมัยรัตนโกสินทร์ พบว่าไม่มีข้อพระราชบัญญัติใดกล่าวถึงการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชเลย ทั้งนี้สืบเนื่องจากในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส สิ้นพระชนม์ ก็ได้มีการ

สถาปนาสมเด็จพระสังฆราชอีกเลยตลอดรัชกาลของพระองค์ ทั้งนี้พระองค์ทรงบัญชาการคณะสงฆ์จนสิ้นรัชกาล เมื่อเข้าสู่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชมาโดยลำดับ จนเมื่อสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (สา) ลี้นพระชนม์ ก็มีได้มีการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชอีกเลยจนสิ้นรัชกาล ธีระพงษ์ มีโสง (2559: 80) ทำการศึกษาว่าททรรมอำนาจพระสงฆ์ไทยว่าด้วยสังฆราช แล้วพบว่าตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชไม่ได้มีเพียงตำแหน่งเดียวที่สถาปนาขึ้นในรัฐไทย แต่พึงได้รับการเปลี่ยนให้เป็นตำแหน่งสูงสุดเพียงตำแหน่งเดียวในรัชกาลที่ 5 เมื่อมีการออกพระราชบัญญัติจึ่งรวบอำนาจการปกครองคณะสงฆ์จากท้องถิ่นเข้าสู่ส่วนกลาง ด้วยเหตุเช่นนี้ จึงไม่มีการบัญญัติในเรื่องการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช และเมื่อเริ่มรัชสมัยพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใหม่หรือเมื่อตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชว่างก็จะเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการสถาปนาสมเด็จพระราชาคณะรูปใดขึ้นดำรงตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช พระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ รัตนโกสินทรศก 121 บังคับใช้มาเป็นระยะเวลายาวนาน จนหลังการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบบประชาธิปไตย จึงมีการออกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 ในข้อพระราชบัญญัติมีการตราเรื่องบทบัญญัติ หน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับสมเด็จพระสังฆราชไว้ชัดเจน และได้กำหนดไว้ชัดเจนในมาตราที่ 5 พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช เช่นเดียวกับในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 ที่กำหนดไว้ในมาตรา 7 พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช จนเมื่อรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช โปรดเกล้า ฯ ให้แก้ไขเกี่ยวกับวิธีการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช เป็น

มาตรา 7 พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชองค์หนึ่ง

ในกรณีที่ตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชว่างลง ให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคมเสนอนามสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ขึ้นทูลเกล้า ฯ เพื่อทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช

ในกรณีที่สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคมเสนอนามสมเด็จพระราชาคณะรูปอื่นผู้มีอาวุโสโดยสมณศักดิ์รองลงมาตามลำดับ และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ขึ้นทูลเกล้า ฯ เพื่อทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช

เห็นได้ชัดเจนว่าในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535 มีการเปลี่ยนแปลงผู้เลือกสมเด็จพระราชาคณะที่จะดำรงตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชเป็นมหาเถรสมาคมแล้วจึงให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้า ฯ เพื่อทรงสถาปนา อีกทั้งการเลือกนั้นจะเลือกจากสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสโดยสมณศักดิ์ จนเมื่อวันที่ 6 มกราคม พุทธศักราช 2560 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร โปรดเกล้า ฯ ให้แก้ไขวิธีการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชอีกครั้ง โดยประกาศเป็นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2560 แก้ไขเฉพาะมาตรา 7 พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชองค์หนึ่ง และให้นายกรัฐมนตรีลง

นามรับสนองพระบรมราชโองการ จากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2560 แสดงเจตนาและจุดมุ่งหมายของการตราไว้อย่างชัดเจน

ในส่วนของการปกครองสังฆมณฑล หรือการปกครองคณะสงฆ์ เป็นเรื่องสำคัญที่ถูกบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยดังงามแห่งสังฆมณฑลจึงมีการแบ่งการปกครองออกไปตามหัวเมือง ท้องถิ่น ให้มีความครอบคลุม ดังปรากฏในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ รัตนโกสินทรศก 121 จำนวน 6 หมวด คือ หมวดที่ 2 ว่าด้วยคณะใหญ่หรือมหาเถรสมาคมผู้ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์ในการที่จะทรงบัญชาการคณะสงฆ์ หมวดที่ 4 ว่าด้วยเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นการมอบหมายให้ภิกษุในวัดนั้นๆ ปกครองวัดของตน พร้อมทั้งระบุอำนาจและหน้าที่ไว้ในข้อพระราชบัญญัติอย่างชัดเจน หมวดที่ 5 ว่าด้วยคณะแขวง หมวดที่ 6 ว่าด้วย คณะเมือง หมวดที่ 7 ว่าด้วยคณะมณฑล หมวดที่ 4 – 7 ว่าด้วยการปกครองดูแลในท้องถิ่นของตนตามลำดับชั้น ในข้อพระราชบัญญัติกำหนดอำนาจหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน พร้อมทั้งกำหนดฐานานุศักดิ์ในการตั้งฐานานุกรมเพื่อเป็นระบุนช่วยในการปฏิบัติศาสนกิจของเจ้าคณะ และหมวดที่ 8 ว่าด้วยอำนาจ เป็นการกล่าวถึงขอบเขตอำนาจหน้าที่ ที่ไม่ได้กล่าวถึงในหมวดที่ 4 - 7 พร้อมทั้งบทบัญญัติการลงโทษ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 มีการเปลี่ยนรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์จากของเดิมจนหมดสิ้น เป็นการเปลี่ยนให้สอดคล้องกับรูปแบบประชาธิปไตย คือมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประมุขของศาสนจักร โดยอำนาจหน้าที่เป็นไป หมวดที่ 1 มาตราที่ 6 7 8 9 และ 10 สังฆสภาซึ่งประกอบด้วยสังฆนายก สังฆมนตรี มีคณะวินัยรทำหน้าที่คล้ายฝ่ายตุลาการของฝ่ายอาณาจักร ซึ่งถูกกำหนดไว้ในหมวดที่ 2 3 และ 6 โดยวัตถุประสงค์นอกจากจะให้ความคล้ายกับการปกครองฝ่ายอาณาจักร ยังเป็นการถ่วงดุลอำนาจของของมหานิกายและธรรมยุติกนิกาย ยุคของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ได้ทำการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์เพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบการปกครองของประเทศ ซึ่งเห็นว่าการแยกการปกครองเป็น 3 ฝ่ายเป็นระบบที่มั่นคงมีประสิทธิภาพ ทำให้มีความล่าช้า (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2556: 225) รัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 ซึ่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้เป็นการรวมอำนาจคณะสงฆ์ ไว้ที่มหาเถรสมาคม โดยมีสมเด็จพระสังฆราชทรงบัญชาการปกครองทั่วสังฆมณฑล เป็นประธานสูงสุด ทรงปฏิบัติหน้าที่ทั้งในส่วนฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการไปพร้อมกัน ตามอำนาจในมาตราที่ 8 และ 9 มีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุดในการพิจารณาเรื่องราวต่างๆ ซึ่งในพระราชบัญญัติมีการกำหนดระเบียบวิธี อำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมไว้ในหมวดที่ 2 ทั้งนี้ได้แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคเพื่อให้เกิดความครอบคลุมในการปกครองดูแลให้ทั่วทั้งสังฆมณฑล ในส่วนพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535 ไม่ได้มีแก้ไขในส่วนของการปกครองไว้มาก มีเพียงการเพิ่มตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ในการปกครองชั้นสุดท้ายเพื่อพิจารณาก่อนนำเรื่องเข้ามหาเถรสมาคม

1.2 บทบาทด้านการศึกษา

การศึกษาถือได้ว่าเป็นเรื่องของการฝึกฝนและพัฒนาตน การให้ความสำคัญในส่วนของการศึกษาจะเห็นได้อย่างชัดเจนในกลุ่มพระภิกษุ สามเณร ซึ่งเมื่อบรรพชาหรืออุปสมบทเข้ามาในพระพุทธศาสนาก็จะนิยมเรียกว่า “บวชเรียน” นอกจากการบรรพชาอุปสมบทเพื่อให้ได้เล่าเรียนแล้ว ในอดีตการศึกษาก็เริ่มต้นจากในวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคมในการพบปะ เป็นศูนย์กลาง การศึกษาศิลปวิทยา บ้านใดมีบุตรหลานที่อายุพอหัดเรียนเขียนอ่าน ก็นำลูกหลานไปถวายตัวเป็น ลูกศิษย์กับภิกษุที่ตนเองเคารพนับถือเพื่อฝึกเรียนเขียนอ่าน ตามภูมิรัฐภูมิธรรมของภิกษุ ตลอดจนถึง รับการอบรมกิริยามารยาท ศีลธรรม โดยแลกกับการอุปฐากรับใช้ปัดกวาดเช็ดถูกุฏิหรือบริเวณวัด ตลอดถึงจนถึงถวายภัตตาหารเป็นการตอบแทน ความสำคัญในด้านการศึกษาเช่นนี้ปรากฏชัด ในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ซึ่งพระองค์มีพระราชดำริในการ ปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะการตั้งโรงเรียนในวัด ดังมีปรากฏในราชกิจจานุเบกษา (จ.ศ. 1237: 111) ความตอนหนึ่งว่า

“...ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าตั้งพระราชอาณัติ พระครูฐานานุกรม เปรี๊ยะ ที่ได้รับ พระราชทานนิตยภัตรตามถานาศักดิ์ ไว้ในพระอารามหลวง สำหรับจะได้สั่งสอนพระภิกษุ สามเณรในวัด เพื่อจะให้เปนครุณเป็นประโยชน์แก่กุลบุตรผู้ที่จะเล่าเรียน แลอาจารย์ผู้สั่ง สอนให้ถาวรรวัฒนาการขึ้นกว่าแต่ก่อน เพราะหนังสือไทยเป็นประโยชน์ที่จะเล่าเรียน พระไตรปิฎกต่อไป เปนการเกื้อกูลแก่พระศาสนา”

ดังนั้นในข้อพระราชบัญญัติจึงมีการกำหนดในส่วนของผู้ศึกษาหรือ คฤหัสถ์ ผู้มาอาศัยใน วัดนั้น โดยในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทุกฉบับกำหนดให้เป็นหน้าที่เจ้าอาวาส ซึ่งถือว่าเป็นผู้อยู่ ใกล้เคียงชุมชนและเป็นผู้ดูแลปกครองวัดในชั้นปฐมภูมิเป็นรับผิดชอบดูแล อาทิ พระราชบัญญัติ ลักษณะปกครองสงฆ์ ร.ศ. 121 มาตรา 13 ว่าด้วยหน้าที่ของเจ้าอาวาส ในข้อ 6 ที่กำหนดให้เจ้า อาวาสเป็นธุระสงเคราะห์กุลบุตรซึ่งเป็นศิษย์ในวัดให้ได้ร่ำเรียนวิชาความรู้ตามสมควร หรือ อย่างในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 มาตรา 43 ข้อ 3 กำหนดให้เจ้าอาวาสเป็นธุระในการ อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทุกฉบับกำหนดให้ เจ้าอาวาสคอยดูแลสอดส่องความเป็นอยู่ ความเรียบร้อยของคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัดพร้อมทั้งให้มีอำนาจ ในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในกรณีที่ไม้อยู่ในโอวาท ทั้งนี้จึงพอสรุปได้ว่าในอดีตพระภิกษุเป็นผู้นำ ทางด้านการศึกษา

แต่หากพิจารณาแล้วจะพบว่า ในปัจจุบันพระภิกษุไม่ใช่ผู้นำทางการศึกษาอีกต่อไป เนื่องจากในปัจจุบันศิลปวิทยา ความรู้ต่าง ๆ พัฒนามากขึ้น ในขณะที่รอบความรู้ของพระภิกษุ ไม่ได้ต่างไปจากเดิม หรือแม้แต่วพระภิกษุบางรูปเองก็มีความรู้ความเข้าใจในส่วนคำสอนของ พระพุทธศาสนาเพียงผิวเผิน จึงทำให้การสั่งสอนหรือชักชวนให้พุทธศาสนิกชนเข้ามาศึกษา หรือมี

ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาห่างออกไป นอกจากนั้นแล้ววิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนก็ห่างออกจากวัดไปทุกขณะเช่นกัน ความตกต่ำในเรื่องการศึกษาของคณะสงฆ์เริ่มปรากฏชัดเจนมากขึ้นเพียงแต่พิจารณาในส่วนของการปริมาณการส่งสอบนักธรรมหรือพระบาลีในแต่ละปีจะพบว่ามีน้อยลง หรือแม้แต่การจำนวนผู้สอบได้ในแต่ละกิลดน้อยถอยลงด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วจึงทำให้เห็นบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการศึกษามีเมื่อการศึกษาเริ่มพัฒนามากขึ้น บทบาทของพระสงฆ์ด้านการศึกษาก็ลดน้อยลงเช่นกัน

1.3 บทบาทด้านการเผยแผ่

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นการนำหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไปเผยแผ่ให้พุทธศาสนิกชนปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง เช่น การแสดงพระธรรมเทศนา การอบรมเยาวชน การเข้าไปสอนศีลธรรมในโรงเรียน เป็นต้น ซึ่งนับได้ว่าเป็นหน้าที่ของภิกษุในพระพุทธศาสนา เพื่อให้พระศาสนามีความมั่นคงสถาพร ในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ที่มีการปฏิรูปการศึกษา พระองค์ก็ทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้งโรงเรียนไว้ในวัดนอกจากจะให้พระภิกษุได้สอนหนังสือแก่เยาวชนแล้ว พระองค์ยังมีความตั้งพระราชหฤทัยว่าจะให้เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่เยาวชนด้วย เพื่อไม่ให้เยาวชนขาดคุณธรรมและศีลธรรม สอดคล้องกับที่ วุฒิชัย มูลศิลป์ (2554: 145) สรุปได้ว่าเพราะเมื่อเยาวชนเข้าไปเล่าเรียนในวัดแล้ว พระภิกษุก็จะได้อสอนศีลธรรม ประกอบกับเด็กมีสิ่งแวดล้อมที่ดี จึงทำให้เยาวชนสนใจในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น และเมื่อเยาวชนเหล่านั้นโตขึ้นอายุครบบวช ก็จะได้ใช้ความรู้ที่ตนเรียนมาศึกษาพระธรรมคำสอนต่อไป ซึ่งทำให้พระพุทธศาสนาแพร่หลายและทำให้คนได้ใกล้ชิดวัดมากยิ่งขึ้น เมื่อยุคสมัยเริ่มเปลี่ยนไปการศึกษาเริ่มออกจากวัด แต่การเผยแผ่พระธรรมคำสอนไม่ได้หยุดไปตาม พระภิกษุยังคงแสดงพระธรรมเทศนา ออกไปจัดการอบรมค่ายคุณธรรมให้แก่เยาวชน สอนศีลธรรมในโรงเรียน เพื่อเป็นการเผยแผ่พระศาสนา นอกจากนี้แล้วยังมีการเผยแผ่พระศาสนาไปบนที่ราบสูง นั่นคือโครงการพระธรรมจาริกบนที่ราบสูง ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเผยแผ่พระศาสนาเข้าสู่ชาวเขาชนเผ่าต่างๆ นอกจากนี้ยังมีโครงการอบรมธรรมทูต เพื่อส่งไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ดังนั้น บทบาทของพระสงฆ์ในด้านการเผยแผ่จึงมีมาอย่างต่อเนื่อง แต่เพิ่มเติมจากมุ่งเน้นไปที่การศึกษาเป็นหลัก เป็นการเผยแผ่พระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้แก่บุคคลที่ไม่มีศาสนา หรือบุคคลต่างศาสนา

1.4 บทบาทด้านการสาธารณูปการ

งานด้านสาธารณูปการเป็นการดูแลศาสนสมบัติของพระศาสนา ตลอดจนจนถึงการบูรณปฏิสังขรณ์ การพัฒนาวัด ศาสนสมบัติถือได้ว่าเป็นสมบัติของพระศาสนา ไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของ ไม่สามารถโอนกรรมสิทธิ์หรือขายได้ เจ้าอาวาสเป็นเพียงผู้ดูแลรักษามีให้ศาสนสมบัตินั้นชำระ สุนัข หาย ตลอดจนถึงรักษาผลประโยชน์ของวัด ดังนั้น ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์จึงมีการตราข้อ

พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาศาสนสมบัติไว้มากมาย พระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ ร.ศ. 121 ได้บัญญัติไว้ในหมวดที่ 3 เช่น

มาตรา 6 ที่วัดและที่ขึ้นวัดนั้น จำแนกตามพระราชบัญญัตินี้เป็น 3 อย่าง คือ ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ ที่กัลปนา

1. ที่วัดนั้น คือ ที่ซึ่งตั้งจนตลอดเขตวัดนั้นเรียกว่าที่วัด
2. ที่ธรณีสงฆ์นั้น คือ ที่แห่งใดๆ ซึ่งเป็นสมบัติของวัด
3. ที่กัลปนานั้น คือ ที่แห่งใดๆ ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินได้ทรงพระราชอุทิศเงินอากรค่าที่แห่งนั้นขึ้นวัดก็ดี หรือที่ซึ่งเจ้าของมิได้ถวายกรรมสิทธิ์แต่ผลประโยชน์อันเกิดแต่ที่วัดนั้นก็ดี ที่เช่นนั้นเรียกว่า ที่กัลปนา

ซึ่งเนื้อหาจะว่าด้วยวัด ยังมีการกล่าวถึงการสร้างวัด การยุบรวม ตลอดจนการจัดการที่ดินของวัด พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ได้กำหนดระเบียบวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องศาสนสมบัติไว้ชัดเจน ในหมวด 5 ว่าด้วยวัด ซึ่งในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ก็มีการตราไว้เช่นเดียวกัน ต่างเพียงผู้ปฏิบัติและระเบียบวิธีเพียงเล็กน้อย อันเนื่องมาจากยุคสมัยที่เปลี่ยนไป สังเกตได้ว่าจะเป็นในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการที่ดินของวัด จะมีการตราขอพระราชบัญญัติให้สอดคล้องกับประมวลกฎหมายแพ่ง เช่นในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 35 ที่วัดและที่ธรณีสงฆ์เป็นทรัพย์สินซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี หรืออย่างในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 34 ความตอนหนึ่งว่า ...ห้ามมิให้บุคคลโดยกายุความขึ้นต่ออยู่กับวัดหรือกรมการศาสนา แล้วแต่กรณีในเรื่องทรัพย์สินอันเป็นที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง ทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าบทบาทในด้านสาธารณูปการมีมาอย่างชัดเจน ต่อเนื่อง และครอบคลุมในทุกพระราชบัญญัติ ทั้งนี้ในส่วนของพระภิกษุที่จะขอรับพระราชทานสมณศักดิ์ ก็จะต้องรายงานในประวัติของผู้ขอสมณศักดิ์ว่าตนบำรุงดูแลด้านสาธารณูปการมากน้อยเพียงใด

จากการวิเคราะห์ บทบาทของพระสงฆ์ในบริบทที่เปลี่ยนแปลงของสังคมไทย พบว่าบทบาทของพระภิกษุที่ปรากฏในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ทั้ง 4 ด้านนั้น เป็นส่วนหนึ่งของบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการ (พระภิกษุชั้นปกครอง) จากทั้งหมด 5 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งในด้านสาธารณสงเคราะห์นั้นกล่าวถึง การทำประโยชน์ให้สังคม เช่น สร้างโรงพยาบาล สร้างโรงเรียน ตั้งทุนการศึกษา แจกทุนการศึกษา เป็นต้น ซึ่งไม่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ แต่มีกำหนดไว้ในกฎหมายมหาชน และยังเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาการขอรับพระราชทานสมณศักดิ์อีกด้วย ในส่วนของด้านการปกครอง จะกล่าวถึงหลักเกณฑ์การตั้งสมเด็จพระสังฆราช โดยมีอยู่ในพระราชบัญญัติทุกฉบับ ตลอดจนถึงการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมตามยุคสมัยอีกหลายครั้ง นอกจากนี้ยังกล่าวถึงระบบการปกครองที่มีการเปลี่ยนแปลงตามสังคมและระบบการเมืองในขณะนั้นด้วย ด้านการศึกษาเป็นอีกด้านหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน จากในยุคสมัยของรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นยุคของการปฏิรูปการศึกษา โดยมีพระราชดำริให้เริ่มการศึกษาจากภายในวัด หลังจากนั้น

เป็นต้นมาเมื่อการศึกษาเริ่มพัฒนามากยิ่งขึ้นก็เริ่มจะกระจายออกจากวัด พระภิกษุจากที่เคยเป็นผู้นำทางการศึกษา วัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ กลายเป็นพระภิกษุต้องออกไปแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากโลกภายนอก วัดเป็นเพียงสถานที่พึ่งทางจิตใจ เป็นสถานที่ในบำเพ็ญกุศล ด้านการเผยแผ่ ยังคงเป็นบทบาทที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องแต่มีการเปลี่ยนรูปแบบจากการเผยแผ่ศีลธรรมผ่านการเข้ามาศึกษาเล่าเรียน เปลี่ยนเป็นการออกไปสอนศีลธรรมในโรงเรียน การนำศาสนาเข้าสู่ชุมชน และออกไปเผยแผ่ต่างประเทศ และสุดท้ายด้านสาธารณูปการพระภิกษุมิบทบาทหน้าที่ดูแลรักษาศาสนสมบัติ โดยมีพระราชบัญญัติเป็นส่วนสนับสนุน ซึ่งในส่วนของพระราชบัญญัติก็มีการปรับเปลี่ยนให้ครอบคลุม เหมาะสมกับยุคสมัยและกฎหมายของบ้านเมือง

2. การศึกษาสาระในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์

การศึกษาสาระในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ เป็นการศึกษาเพื่อให้เห็นใจความสำคัญของเนื้อหาในข้อพระราชบัญญัติ ซึ่งเป็นภาษาระดับข้อความที่ต้องการให้ผู้รับสารรับทราบและเข้าใจเพื่อปฏิบัติตามเจตนารมณ์ผู้ตราพระราชบัญญัติ โดยผู้วิจัยนำทฤษฎีวัจนกรรม (Speech Acts) มาเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ เนื่องจากวัจนกรรมเป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง รูปภาษาที่มีความสัมพันธ์ในทางปฏิบัติระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ซึ่งในส่วนของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในสมัยรัตนโกสินทร์ทั้ง 4 ฉบับ มีความแตกต่างของระยะเวลาในการตราพระราชบัญญัติ จึงอาจทำให้เกิดข้อแตกต่างกันในด้านเจตนารมณ์ของการตราและจุดประสงค์ที่ต้องการให้ปฏิบัติตาม อาทิ ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ที่ตราในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนรูปแบบของการตราพระราชบัญญัติจากการใช้สำนวน โวหาร อย่างในกฎหมายตราสามดวง เป็นการใช้ถ้อยคำตามอิทธิพลที่ได้รับมา เป็นต้น

ทั้งนี้ในส่วนของคำว่า สาระ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2554: 1123) ให้ความหมายไว้ว่า ส่วนสำคัญ, ข้อใหญ่ใจความ โดยในงานวิจัยนี้คำว่า สาระ จึงหมายถึงสาระสำคัญที่เป็นแก่นหรือใจความในข้อพระราชบัญญัติที่ผู้ตราพระราชบัญญัติต้องการสื่อความให้ผู้รับสารได้รับทราบ เนื่องจาก ในข้อพระราชบัญญัติมีการแบ่งใจความเป็นวรรค บางข้อพระราชบัญญัติมีวรรคเดียวสามารถสื่อใจความสำคัญได้ชัดเจน บางข้อพระราชบัญญัติอาจมีหลายวรรคโดยในแต่ละวรรคมีใจความที่แตกต่างกันซึ่งอาจจะสามารถนำมาเสนอได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทในข้อพระราชบัญญัติ โดยบทนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาจำแนกสาระในข้อพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในสมัยรัตนโกสินทร์ทั้ง 4 ฉบับ โดยมีผลการศึกษาตามลำดับดังนี้

2.1 สารที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่ง

สารสำคัญที่ปรากฏในข้อพระราชบัญญัติ เป็นข้อความที่กำหนดให้ทำหรือเป็นระเบียบแบบแผนที่ต้องปฏิบัติหรือดำเนินการตาม ดังต่อไปนี้

2.1.1 สารที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่งแบบไม่มีเงื่อนไข

สารสำคัญที่ปรากฏในข้อพระราชบัญญัติ เป็นข้อความที่กำหนดให้ทำหรือเป็นระเบียบแบบแผนที่ต้องปฏิบัติหรือดำเนินการตามโดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ ภายใต้ข้อบังคับหรือคำสั่งนั้น มีโครงสร้างดังนี้

(เรื่องที่บังคับหรือสั่ง) + ข้อบังคับหรือคำสั่ง

สารนี้มีองค์ประกอบสำคัญของโครงสร้าง 2 ส่วน คือ เรื่องที่บังคับหรือสั่ง (อาจมีหรือไม่มีก็ได้) และ ข้อบังคับหรือคำสั่ง ในแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียด ดังนี้

1. องค์ประกอบในส่วนเรื่องที่บังคับหรือสั่ง คือ ส่วนของข้อความที่บ่งบอกถึงเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ต้องการให้ปฏิบัติตาม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง 1

มาตรา 7 ที่วัด กิติ ที่ธรณีสงฆ์ กิติ เป็นสมบัติสำหรับพระศาสนา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงเป็นอรรคศาสนูปถัมภกทรงปกครอง รักษาโดยพระบรมเดชานุภาพ ผู้ใดผู้หนึ่งจะโอนกรรมสิทธิ์นั้นไม่ได้

(พรบ.สงฆ์ ร.ศ. 121)

ตัวอย่าง 2

มาตรา 27 การโฆษณาข้อความที่เกี่ยวกับการประชุมสังฆสภา คณะกรรมการสังฆสภา คณะสงฆมนตรี หรือคณะกรรมการที่คณะสงฆมนตรีตั้งขึ้นให้พิจารณาเป็นการลับ จะทำได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2484)

¹พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ให้ความหมายว่า ที่ซึ่งตั้งวัดตลอดจนถึงเขตของวัดนั้น

²พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ให้ความหมายว่า ที่ซึ่งเป็นสมบัติของวัด

ตัวอย่าง 3

มาตรา 16 ในเมื่อประธานกรรมการมหาเถรสมาคมไม่อาจมาประชุมหรือไม่อยู่ในที่ประชุมมหาเถรสมาคม และมีได้มอบหมายให้สมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทน ให้มหาเถรสมาคมแต่งตั้งสมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทน การประชุมมหาเถรสมาคมเพื่อการแต่งตั้งนี้ให้กรรมการซึ่งเป็นสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสโดยพรรษาเป็นประธานแห่งที่ประชุม

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2505)

ตัวอย่าง 4

มาตรา 15 ทวิ การแต่งตั้งกรรมการมหาเถรสมาคมตามมาตรา 12 และการให้กรรมการมหาเถรสมาคมพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา 15 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2535)

ตัวอย่าง 5

มาตรา 44 ตริ ผู้ใดใส่ความคณะสงฆ์หรือคณะสงฆ์อื่นอันอาจก่อให้เกิดความเสียหายหรือความแตกแยก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2535)

จากตัวอย่างที่ 1-5 เป็นข้อพระราชบัญญัติที่พบบ่อยประกอบในส่วนเรื่องที่บังคับหรือสั่งซึ่งพบว่าองค์ประกอบดังกล่าวจะปรากฏในวรรคแรกหรือปรากฏในส่วนหน้าขององค์ประกอบในส่วนข้อบังคับหรือคำสั่งเท่านั้น จากการศึกษาไม่พบการปรากฏขององค์ประกอบนี้ในวรรคท้ายหรือหลังองค์ประกอบในส่วนข้อบังคับหรือคำสั่ง

2. องค์ประกอบในส่วนข้อบังคับหรือคำสั่ง คือ ส่วนของข้อความที่บ่งบอกถึงข้อบังคับหรือคำสั่งที่ต้องการให้ผู้รับสารปฏิบัติตาม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง 6

มาตรา 8 วัดใดร้างสงฆ์ไม่อาศัย ให้เจ้าพนักงานฝ่ายพระราชอาณาจักรเป็นผู้ปกครองรักษาวัดนั้น ทั้งที่ธรณีสงฆ์ซึ่งขึ้นวัดนั้นด้วย

(พรบ.สงฆ์ ร.ศ. 121)

ตัวอย่าง 7

มาตรา 11 วัดในจังหวัดกรุงเทพมหานคร วัดหลวงก็ดี วัดราษฎร์ก็ดี ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ทรงเลือกและตั้งเจ้าอาวาส ให้เป็นหน้าที่ของพระราชาคณะผู้กำกับแขวง ที่วัดนั้น

ตั้งอยู่ที่จะปรึกษาสงฆ์และสัปบุรุษ³ ทายก ... พระภิกษุรูปใดสมควรจะเป็นเจ้าอาวาส ก็ให้มีอำนาจที่จะทำตราตั้งพระภิกษุรูปนั้นเป็นเจ้าอาวาสวัดนั้น และตราตั้งนั้นต้องให้ผู้บัญชาการกระทรวงธรรมการ ประทับตราเป็นสำคัญในฝ่ายพระราชอาณาจักรด้วย

(พรบ.สงฆ์ ร.ศ. 121)

ตัวอย่าง 8

มาตรา 13 ให้อธิบดีกรมการศาสนาเป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่งและให้กรมการศาสนาทำหน้าที่สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2505)

ตัวอย่าง 9

มาตรา 7 พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชองค์หนึ่ง

ในกรณีที่ตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชว่างลง ให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคมเสนอนามสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อทรงสถาปนาให้เป็นสมเด็จพระสังฆราช

ในกรณีที่สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคมเสนอนามสมเด็จพระราชาคณะรูปอื่นผู้มีอาวุโสโดยสมณศักดิ์รองลงมาตามลำดับ และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2535)

ตัวอย่าง 10

มาตรา 9 สมเด็จพระสังฆราชทรงวินิจฉัยอธิกรณ์⁴ทางคณะวินัยธร⁵

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2484)

จากตัวอย่างที่ 6-10 เป็นข้อพระราชบัญญัติที่พระองค์ประกอบในส่วนข้อบังคับหรือคำสั่งซึ่งพบว่าองค์ประกอบดังกล่าวจะปรากฏได้ใน 2 ลักษณะ คือ ปรากฏในวรรคหลังขององค์ประกอบในเรื่องที่บังคับหรือสั่ง และปรากฏโดยลำพังเป็นประโยคเดี่ยวสั้นๆ จากการสังเกตจะพบว่า การปรากฏโดยลำพังขององค์ประกอบในส่วนข้อบังคับหรือคำสั่งจะปรากฏใช้กับข้อพระราชบัญญัติที่มี

³ พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ให้ความหมายว่า คฤหัสถ์ผู้มีความศรัทธาในพระศาสนา เฉพาะอย่างยิ่งผู้ไปร่วมกิจกรรมทางบุญทางกุศล รักษาศีลฟังธรรมประจำที่วัดใดวัดหนึ่ง

⁴ พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ให้ความหมายว่า เรื่องที่เกิดขึ้นแล้วจะต้องจัดต้องทำ, เรื่องที่สงฆ์ต้องดำเนินการ 4 อย่าง

⁵ พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ให้ความหมายว่า ผู้ทรงวินัย, ภิกษุผู้ชำนาญวินัย

ความเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ สมเด็จพระสังฆราช หรือพระราชบัญญัติเพียงเท่านั้น และยังพบว่าโดยส่วนมากจะใช้คำว่า “ให้” “ต้อง” เป็นคำบังคับการกระทำ ยกเว้นในตัวอย่างที่ 9 พระราชบัญญัติได้กำหนดให้พระมหากษัตริย์มีอำนาจและบทบาทหน้าที่ในการสถาปนาผู้ที่สมควรดำรงตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช โดยเลี่ยงการใช้คำบังคับการกระทำคือ คำว่า “ให้” จึงเป็นข้อความที่ถวายพระเกียรติยศอย่างสูงสุด เนื่องจากพระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจและเกียรติยศสูงสุดของแผ่นดินที่ผู้ใดจะละเมิดมิได้ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ เช่นเดียวกับในตัวอย่าง 10 ที่กำหนดให้สมเด็จพระสังฆราชวินิจฉัยอธิกรณ์ทางคณะวินัยธร แต่ด้วยสมเด็จพระสังฆราชเป็นพระประมุขแห่งสังฆมณฑล ฉะนั้นหากใช้คำว่า “ให้” ย่อมเป็นการไม่สมควรเพราะเป็นการบังคับหรือสั่งให้พระมหากษัตริย์หรือสมเด็จพระสังฆราชกระทำ ดังนั้น การใช้ถ้อยคำในข้อพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์และสมเด็จพระสังฆราชในส่วนของการบังคับหรือกำหนดให้ทำ จะเป็นการใช้ถ้อยคำที่แตกต่างจากการกำหนดบทบาทหน้าที่ของ สมเด็จพระราชาคณะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ฯลฯ

2.1.2 สารที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่งแบบมีเงื่อนไข

สาระสำคัญที่ปรากฏในข้อพระราชบัญญัติ เป็นข้อความที่กำหนดให้ทำหรือเป็นระเบียบแบบแผนที่ต้องปฏิบัติหรือดำเนินการตามโดยมีเงื่อนไขภายใต้ข้อบังคับหรือคำสั่งนั้น มีโครงสร้างดังนี้

(เรื่องที่บังคับหรือสั่ง) + ข้อบังคับหรือคำสั่ง + เงื่อนไข + (กรณียกเว้น)

สารนี้มีองค์ประกอบสำคัญของโครงสร้าง 4 ส่วน คือ

2.1.2.1 เรื่องที่บังคับหรือสั่ง (อาจมีหรือไม่มีก็ได้)

2.1.2.2 ข้อบังคับหรือคำสั่ง

2.1.2.3 เงื่อนไข

2.1.2.4 กรณียกเว้น (อาจมีหรือไม่มีก็ได้)

ในแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียด ดังนี้

1. องค์ประกอบในส่วนเรื่องที่บังคับหรือสั่ง คือ ส่วนของข้อความที่บ่งบอกถึงเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ต้องการให้ปฏิบัติตาม มีลักษณะเช่นเดียวกันกับสารที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่งแบบไม่มีเงื่อนไข ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง 11

มาตรา 29 พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว และเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ (พรบ.สงฆ์. พ.ศ. 2505)

2. องค์ประกอบในส่วนข้อบังคับหรือคำสั่ง คือ ส่วนของข้อความที่บ่งบอกถึงข้อบังคับหรือคำสั่งที่ต้องการให้ผู้รับสารปฏิบัติตาม มีลักษณะเช่นเดียวกันกับสาระที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่งแบบไม่มีเงื่อนไข ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง 12

มาตรา 23 ให้พระราชกฤษฎีกากับแขวงในจังหวัดกรุงเทพมหานคร มีฐานานุศักดิ์ตั้งฐานานุกรมตำแหน่งพระสังฆราชได้อีกรูปหนึ่ง เว้นแต่ถ้าพระราชกฤษฎีกานั้นมีฐานานุศักดิ์ควรตั้งฐานานุกรมเกิน 3 รูปอยู่แล้ว ก็ไม่ต้องตั้ง

(พรบ.สงฆ์. ร.ศ. 121)

องค์ประกอบในส่วนเงื่อนไข

คือ ส่วนของข้อความที่แสดงเงื่อนไขในการบังคับหรือการสั่ง โดยต้องปฏิบัติตามอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น อาจมีเงื่อนไขเดียว หรือมีหลายเงื่อนไข และอาจอยู่หน้าหรือหลังขององค์ประกอบในส่วนข้อบังคับหรือคำสั่งก็ได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง 13

มาตรา 18 ผู้ใดจะอุทธรณ์คำสั่งของเจ้าอาวาส ถ้าวัดในกรุงเทพมหานคร ให้อุทธรณ์ต่อพระราชกฤษฎีกากับแขวง ถ้าวัดในหัวเมือง ให้อุทธรณ์ต่อเจ้าคณะแขวง

(พรบ.สงฆ์. ร.ศ. 121)

ตัวอย่าง 14

มาตรา 10 ถ้าไม่มีสมเด็จพระสังฆราช หรือสมเด็จพระสังฆราชไม่ทรงสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ชั่วคราว ให้สังฆนายกหรือสังฆมนตรีผู้รักษาการแทน ทำหน้าที่บัญชาการคณะสงฆ์แทนสมเด็จพระสังฆราช

(พรบ.สงฆ์. พ.ศ. 2484)

ตัวอย่าง 15

มาตรา 10 ในเมื่อไม่มีสมเด็จพระสังฆราช ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยพรรษาปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ในเมื่อสมเด็จพระสังฆราช จะไม่ประทับอยู่ในราชอาณาจักร หรือไม่อาจทรงปฏิบัติหน้าที่ได้ สมเด็จพระสังฆราชจะได้ทรงแต่งตั้งให้สมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทน ถ้า มิได้ทรงแต่งตั้งไว้ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยพรรษาปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ในกรณีที่สมเด็จพระราชาคณะซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราชไม่อาจปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชได้ ให้สมเด็จพระราชาคณะรูปอื่นผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยพรรษาปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ในกรณีที่สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยพรรษาไม่อาจปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชได้ ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสรองลงมาโดยพรรษาลำดับ ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ประกาศพระนามสมเด็จพระราชาคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชตามมาตรา 11 ในราชกิจจานุเบกษา

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2505)

ตัวอย่าง 16

มาตรา 15 นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา 14 กรรมการมหาเถรสมาคมซึ่ง สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) มรณภาพ
- (2) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ
- (3) ลาออก
- (4) สมเด็จพระสังฆราชมีพระบัญชาให้ออก

ในกรณีที่กรรมการมหาเถรสมาคมพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ สมเด็จพระสังฆราชอาจทรงแต่งตั้ง พระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งเป็นกรรมการแทน

กรรมการซึ่งได้รับแต่งตั้งตามความในวรรคก่อนอยู่ในตำแหน่งตามวาระของผู้ซึ่งตนแทน

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2505)

ตัวอย่าง 17

มาตรา 10 ในเมื่อไม่มีสมเด็จพระสังฆราช ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ถ้าสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการ มหาเถรสมาคมที่เหลืออยู่เลือกสมเด็จพระราชาคณะรูปหนึ่งผู้มีอาวุโสโดยสมณศักดิ์รองลงมา ตามลำดับและสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ในเมื่อสมเด็จพระสังฆราช ไม่ประทับอยู่ในราชอาณาจักร หรือไม่อาจทรงปฏิบัติหน้าที่ได้ สมเด็จพระสังฆราชจะได้ทรงแต่งตั้งให้สมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทน

ในกรณีที่สมเด็จพระสังฆราชมิได้ทรงแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนตามวรรคสาม หรือสมเด็จพระราชา คณะซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราชไม่อาจปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชได้ ให้นำความในวรรคหนึ่ง และวรรคสองมาบังคับใช้โดยอนุโลม

ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ประกาศพระนามสมเด็จพระราชาคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชตามมาตรา 11 ในราชกิจจานุเบกษา

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2535)

จากตัวอย่างที่ 13-17 เป็นข้อพระราชบัญญัติที่พระองค์ประกอบในส่วนเงื่อนไข ซึ่งพบว่า องค์ประกอบดังกล่าวจะปรากฏในวรรคแรกของข้อพระราชบัญญัติ หรือปรากฏระหว่างองค์ประกอบอื่นๆ หรือปรากฏในวรรคสุดท้ายของข้อพระราชบัญญัติ โดยส่วนมากแล้วจะพบคำว่า “ถ้า” เป็นคำที่แสดงความเป็นเงื่อนไข หรืออาจจะไม่ปรากฏคำที่แสดงความเป็นเงื่อนไขดังในตัวอย่างที่ 16 ก็ได้

2.4 องค์ประกอบในส่วนของกรณียกเว้น

คือ ส่วนของข้อความที่แสดงว่าไม่ต้องปฏิบัติตามสิ่งใดสิ่งหนึ่งในส่วนข้อบังคับหรือคำสั่งก็ได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง 18

มาตรา 23 ให้พระราชกฤษฎีกากับแขวงในจังหวัดกรุงเทพมหานคร มีฐานานุศักดิ์ตั้งฐานานุกรมตำแหน่งพระสังฆราชได้อีกรูปหนึ่ง เว้นแต่ถ้าพระราชกฤษฎีกานั้นมีฐานานุศักดิ์ควรตั้งฐานานุกรมเกิน 3 รูปอยู่แล้ว ก็ไม่ต้องตั้ง

(พรบ.สงฆ์. ร.ศ. 121)

ตัวอย่าง 19

มาตรา 29 สังฆนายกและสังฆมนตรีอย่างน้อยสี่รูป ต้องเลือกจากสมาชิกของสังฆสภา นอกนั้นจะเลือกจากพระภิกษุผู้มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษ แม้มิได้เป็นสมาชิกของสังฆสภาก็ได้

สังฆมนตรีผู้มีได้เป็นสมาชิกสังฆสภา ย่อมมีสิทธิเข้าประชุมและแสดงความเห็นในสังฆสภาได้ แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน

(พรบ.สงฆ์. พ.ศ. 2484)

ตัวอย่าง 20

มาตรา 22 การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้มีพระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามชั้น ตามลำดับดังต่อไปนี้

- (1) เจ้าคณะภาค
- (2) เจ้าคณะจังหวัด
- (3) เจ้าคณะอำเภอ
- (4) เจ้าคณะตำบล

เมื่อมหาเถรสมาคมเห็นสมควร จะจัดให้มีรองเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอ และรองเจ้าคณะตำบล เป็นผู้ช่วยเจ้าคณะนั้น ๆ ก็ได้

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2505)

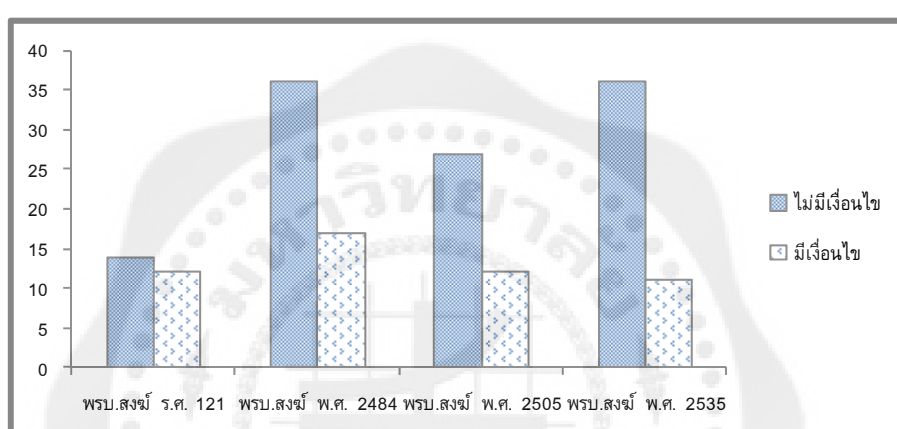
ตัวอย่าง 21

มาตรา 36 วัดหนึ่งให้มีเจ้าอาวาสรูปหนึ่ง และถ้าเป็นการสมควรจะให้มีรองเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสด้วยก็ได้

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2535)

จากตัวอย่างที่ 18-21 เป็นข้อพระราชบัญญัติที่พบองค์ประกอบในส่วนกรณียกเว้น โดยจะพบองค์ประกอบนี้ในสาระที่เป็นบังคับแบบมีเงื่อนไข ซึ่งพบว่าองค์ประกอบดังกล่าวจะปรากฏในวรรคสุดท้ายของข้อพระราชบัญญัติเท่านั้น มีค่าที่เป็นการบ่งชี้ว่าเป็นข้อยกเว้นอย่างชัดเจน คือ “เว้นแต่” “นอกนั้น” “ก็ได้”

จากการศึกษาสาระที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่ง ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ สามารถแสดงจำนวนข้อพระราชบัญญัติที่พบ ดังปรากฏในแผนภูมิ

ภาพประกอบ 5 แผนภูมิแท่งแสดงจำนวนสาระที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่ง

จากแผนภูมิแสดงให้เห็นว่า ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 มีจำนวนข้อพระราชบัญญัติที่เป็นคำสั่งหรือข้อบังคับมากที่สุดรวมกันจำนวน 53 ข้อ อาจเนื่องมาจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 เป็นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ถูกตราในช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้ข้อพระราชบัญญัติมีความรัดกุม สะดวกต่อผู้ปฏิบัติ จึงออกเป็นคำสั่งไว้อย่างชัดเจน รองลงมาคือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 จำนวน 47 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 จำนวน 39 ข้อ และพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 จำนวน 26 ข้อ ตามลำดับ ซึ่งสาเหตุที่พระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ ร.ศ. 121 มีจำนวนข้อพระราชบัญญัติที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่งน้อย เนื่องจากเป็นพระราชบัญญัติฉบับแรกที่มีนัยยะสำคัญคือ สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นผู้บัญชาการคณะสงฆ์เอง โดยมีมหาเถรสมาคมเป็นผู้ถวายคำปรึกษา ดังนั้นสาระที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่งจึงมีปรากฏน้อย

2.2. สารที่เป็นการแจ้งให้ทราบ

สาระสำคัญที่ปรากฏในข้อพระราชบัญญัติ เป็นข้อความที่บอกกล่าวให้ผู้รับสารทราบเพียงเท่านั้น ไม่ได้กำหนดให้ทำอะไร มีโครงสร้างดังนี้

(เรื่องที่ต้องการแจ้งให้ทราบ) + ข้อความที่แจ้งให้ทราบ

สารนี้มีองค์ประกอบสำคัญของโครงสร้าง 2 ส่วน คือ เรื่องที่ต้องการแจ้งให้ทราบ (อาจมีหรือไม่มีก็ได้) และ ข้อความที่แจ้งให้ทราบ ในแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียด ดังนี้

2.2.1 องค์ประกอบในส่วนเรื่องที่ต้องการแจ้งให้ทราบ

คือ ส่วนของข้อความที่บ่งบอกถึงเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ต้องการให้ทราบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง 22

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้มีนามว่าพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ รตนโกสินทรศก 121 และพระราชบัญญัตินี้จะโปรดให้ใช้ในมณฑลเมื่อใด จะได้ประกาศในหนังสือพิมพ์ราชกิจจานุเบกษาเป็นสำคัญ

(พรบ.สงฆ์. ร.ศ. 121)

ตัวอย่าง 23

มาตรา 38 วัดมีสองอย่าง

- (1) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา⁶
- (2) สำนักสงฆ์⁷

(พรบ.สงฆ์. พ.ศ. 2484)

ตัวอย่าง 24

มาตรา 35 ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ และที่ศาสนสมบัติกลาง เป็นทรัพย์สินซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2535)

⁶พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ให้ความหมายว่า แดนแผนกหนึ่งจากแดนบ้าน คือ แยกต่างหากจากเขตบ้าน,ที่ดินที่พระเจ้าแผ่นดินประกาศพระราชทานแก่สงฆ์

⁷พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายว่า ที่พักสงฆ์ที่ยังไม่ได้รับวิสุงคามสีมา

จากตัวอย่างที่ 22-24 เป็นข้อพระราชบัญญัติที่พบบ่องค์ประกอบในส่วนเรื่องที่ต้องการแจ้งให้ทราบ ซึ่งพบว่าองค์ประกอบดังกล่าวจะปรากฏในวรรคแรกหรือปรากฏในส่วนหน้าขององค์ประกอบในส่วนข้อความที่ต้องการแจ้งให้ทราบเท่านั้น ไม่พบการปรากฏขององค์ประกอบนี้ในวรรคท้ายหรือหลังองค์ประกอบในส่วนข้อความที่ต้องการแจ้งให้ทราบ มีลักษณะเช่นเดียวกับองค์ประกอบเรื่องที่บังคับ

2.2.2 องค์ประกอบในส่วนข้อความที่ต้องการแจ้งให้ทราบ คือ ส่วนของข้อความที่แจ้งให้ทราบหรือข้อความที่สอดคล้องกับเรื่องที่ต้องการแจ้งให้ทราบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง 25

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505”

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2505)

ตัวอย่าง 26

มาตรา 35 ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ และที่ศาสนสมบัติกลาง เป็นทรัพย์สินซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดชอบ
แห่งการบังคับคดี

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2535)

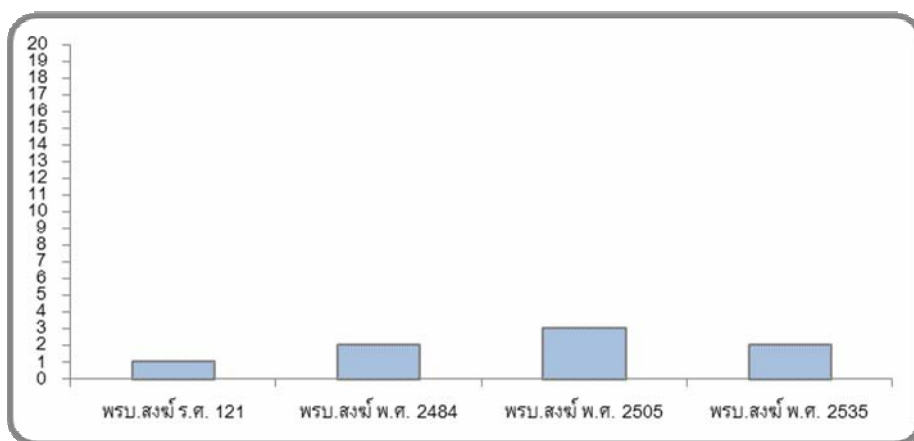
ตัวอย่าง 27

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้มีนามว่าพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ รัตนโกสินทรศก
121 และพระราชบัญญัตินี้จะโปรดให้ใช้ในมณฑลเมื่อใด จะได้ประกาศในหนังสือพิมพ์ราชกิจจานุ
เบกษาเป็นสำคัญ

(พรบ.สงฆ์. ร.ศ. 121)

จากตัวอย่างที่ 25-27 เป็นข้อพระราชบัญญัติที่พบบ่องค์ประกอบในส่วนข้อความที่ต้องการแจ้งให้ทราบ ซึ่งพบว่าองค์ประกอบดังกล่าวจะปรากฏได้ใน 2 ลักษณะ คือ ปรากฏในวรรคหลังขององค์ประกอบในเรื่องที่ต้องการแจ้งให้ทราบ และปรากฏโดยลำพังเป็นประโยคเดี่ยวสั้นๆ มีลักษณะเช่นเดียวกับองค์ประกอบที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่ง ต่างกันเพียงไม่ปรากฏคำที่เป็นการบังคับ

จากการศึกษาสาระที่การแจ้งให้ทราบ ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ สามารถแสดงจำนวนข้อพระราชบัญญัติที่พบ ดังปรากฏในแผนภูมิ

ภาพประกอบ 6 แผนภูมิแท่งแสดงจำนวนสาระที่เป็นการแจ้งให้ทราบ

จากแผนภูมิแสดงให้เห็นว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์มีสาระที่เป็นการแจ้งให้ทราบในปริมาณที่น้อยมาก พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มีจำนวนข้อพระราชบัญญัติที่เป็นการแจ้งให้ทราบมากที่สุดจำนวน 3 ข้อ รองลงมาคือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 มีจำนวนเท่ากันคือ 2 ข้อ สุดท้ายคือพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 จำนวน 1 ข้อ ตามลำดับ สาเหตุที่สาระที่เป็นการแจ้งให้ทราบมีจำนวนน้อย เนื่องจากเจตนาหลักในตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในสมัยรัตนโกสินทร์คือการสั่งหรือบังคับให้เกิดการปฏิบัติตามข้อพระราชบัญญัติโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ ดังนั้นจึงพบข้อพระราชบัญญัติที่มีสาระที่เป็นการแจ้งให้ทราบในจำนวนที่น้อย

2.3 สาระที่เป็นการอนุญาต

สาระสำคัญที่พบในข้อพระราชบัญญัติ เป็นข้อความที่อนุญาตให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในข้อพระราชบัญญัตินั้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจะทำหรือไม่ทำก็ได้ มีโครงสร้าง ดังนี้

(เรื่องที่จะอนุญาต) + (เงื่อนไข) + คำอนุญาต + (กรณีเฉพาะ)

สาระนี้มีองค์ประกอบสำคัญของโครงสร้าง 4 ส่วน คือ

2.3.1 เรื่องที่จะอนุญาต (อาจมีหรือไม่มีก็ได้)

2.3.2 เงื่อนไข (อาจมีหรือไม่มีก็ได้)

2.3.3 คำอนุญาต

2.3.4 กรณีเฉพาะ (อาจมีหรือไม่มีก็ได้)

ในแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียด ดังนี้

2.3.1 องค์ประกอบในส่วนเรื่องที่จะอนุญาต

คือ ส่วนของข้อความที่กล่าวถึงบุคคล เรื่องราว หรือเหตุการณ์ ที่จะอนุญาตให้ปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือแสดงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะถูกกระทำในการให้อนุญาต ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง 28

มาตรา 21 พระราชาคณะผู้กำกับแขวงในจังหวัดกรุงเทพมหานครนี้ โปรดให้พระราชาคณะรูปใดเป็นผู้กำกับคณะแขวงใดแล้วแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร เสนอต่อเจ้าคณะมณฑล แล้วแต่เจ้าคณะมณฑลจะเห็นสมควรและให้เจ้าคณะมณฑลมีอำนาจที่จะทำตราตั้งเจ้าคณะแขวง และตราตั้งนั้นต้องให้ข้าหลวงใหญ่ ซึ่งสำเร็จราชการมณฑลประทับตรากำกับเป็นสำคัญข้างฝ่ายพระราชอาณัติจักรด้วย อนึ่ง เจ้าคณะแขวงนี้ ถ้าไม่ได้อยู่ในสมณศักดิ์ที่สูงกว่าให้มีสมณศักดิ์เป็นพระครู ถ้าทรงพระราชดำริเห็นสมควร จะทรงเลือกสรรหรือจะพระราชทานสัญญาบัตรราชทินนาม ตั้งเจ้าคณะแขวงให้มีสมณศักดิ์ยิ่งขึ้นไปได้

(พรบ.สงฆ์. ร.ศ. 121)

ตัวอย่าง 29

มาตรา 34 หัวเมืองใดมีกิจการมาก จะทรงพระกรุณาโปรดตั้งพระครูเจ้าคณะรองเป็นผู้ช่วยเจ้าคณะเมืองรูป 1 หรือหลายรูป ตามแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร

(พรบ.สงฆ์. ร.ศ. 121)

ตัวอย่าง 30

มาตรา 12 ทุกคราวประชุมสมัยสามัญ สมเด็จพระสังฆราชทรงตั้งสมาชิกในสังฆสภาตามมติของสังฆสภา ให้เป็นประธานสภาหนึ่งรูป เป็นรองประธานสภาหนึ่งรูป หรือหลายรูปก็ได้ ...

(พรบ.สงฆ์. พ.ศ. 2484)

จากตัวอย่างที่ 28-30 เป็นข้อพระราชบัญญัติที่พบองค์ประกอบในส่วนเรื่องที่จะอนุญาต ซึ่งพบว่าองค์ประกอบดังกล่าวจะปรากฏในวรรคแรกของข้อพระราชบัญญัติเท่านั้น ไม่พบการปรากฏขององค์ประกอบนี้ในวรรคท้ายหรือหลังองค์ประกอบในส่วนคำอนุญาต มีลักษณะเช่นเดียวกับองค์ประกอบเรื่องที่บังคับหรือสั่ง

2.3.2 องค์ประกอบในส่วนเงื่อนไข

คือ ส่วนของข้อความที่แสดงเงื่อนไขในการอนุญาต อาจมีเงื่อนไขเดียว หรือมีหลายเงื่อนไข และอาจอยู่หน้าหรือหลังขององค์ประกอบที่เป็นคำอนุญาตก็ได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง 31

มาตรา 21 พระราชาคณะผู้กำกับแขวงในจังหวัดกรุงเทพมหานครนี้ โปรดให้พระราชาคณะรูปใดเป็นผู้กำกับคณะแขวงใดแล้วแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร เสนอต่อเจ้าคณะมณฑล แล้วแต่เจ้าคณะมณฑลจะเห็นสมควรและให้เจ้าคณะมณฑลมีอำนาจที่จะทำตราตั้งเจ้าคณะแขวง และตราตั้งนั้นต้องให้ข้าหลวงใหญ่ ซึ่งสำเร็จราชการมณฑลประทับตรากำกับเป็นสำคัญข้างฝ่ายพระราชอาณาจักรด้วย อนึ่ง เจ้าคณะแขวงนี้ ถ้าไม่ได้อยู่ในสมณศักดิ์ที่สูงกว่าให้มีสมณศักดิ์เป็นพระครู ถ้าทรงพระราชดำริเห็นสมควร จะทรงเลือกสรรหรือจะพระราชทานสัญญาบัตรราชทินนาม ตั้งเจ้าคณะแขวงให้มีสมณศักดิ์ยิ่งขึ้นไปได้

(พรบ.สงฆ์. ร.ศ. 121)

ตัวอย่าง 32

มาตรา 28 เจ้าคณะแขวงมีฐานานุศักดิ์ตั้งฐานานุกรมผู้ช่วยการคณะได้ 2 รูป คือ พระสมุห์ 1 พระใบฎีกา 1 ถ้าเจ้าคณะแขวงนั้นได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นพระครูราชทินนาม ตั้งพระปลัดได้อีกรูป 1

(พรบ.สงฆ์. ร.ศ. 121)

ตัวอย่าง 33

มาตรา 18 มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย เพื่อการนี้ ให้มีอำนาจตรากฎหมายมหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับ วางระเบียบ หรือออกคำสั่ง โดยต้องไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย เป็นใช้ได้

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2505)

จากตัวอย่างที่ 31-33 เป็นข้อพระราชบัญญัติที่พบองค์ประกอบในส่วนเงื่อนไข ซึ่งพบว่าองค์ประกอบดังกล่าวจะปรากฏในวรรคท้ายของข้อพระราชบัญญัติเท่านั้น ต่างจากองค์ประกอบในส่วนเงื่อนไขของสาระที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่งแบบมีเงื่อนไขที่สามารถปรากฏส่วนไหนของข้อพระราชบัญญัติก็ได้ โดยส่วนมากแล้วจะพบคำว่า “ถ้า” เป็นคำที่แสดงความเป็นเงื่อนไข

2.3.3 องค์ประกอบในส่วนคำอนุญาต

คือ ส่วนของข้อความที่แสดงการอนุญาตให้ปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่ปฏิบัติก็ได้ หรืออนุญาตให้ปฏิบัติหากเป็นไปตามเงื่อนไข ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง 34

มาตรา 9 ในกรณีที่สมเด็จพระสังฆราชทรงลาออกจากตำแหน่งหรือพระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดให้ออกจากตำแหน่ง พระมหากษัตริย์จะทรงแต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษาของสมเด็จพระสังฆราชหรือตำแหน่งอื่นใดตามพระราชอัธยาศัยก็ได้

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2535)

ตัวอย่าง 35

มาตรา 20 เมื่อเป็นการจำเป็น สมเด็จพระสังฆราชจะทรงเรียกประชุมวิสามัญสังฆสภาก็ได้
อนึ่ง สมเด็จพระสังฆราชจะทรงเรียกประชุมวิสามัญสังฆสภา เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
ศึกษาธิการร้องขอ...

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2484)

ตัวอย่าง 36

มาตรา 5 ตริ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการแต่งตั้งสถาปนาและถอดถอน
สมณศักดิ์ของพระภิกษุในคณะสงฆ์

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2535)

จากตัวอย่างที่ 34-36 เป็นข้อพระราชบัญญัติที่พบบ่อยประกอบในส่วนคำอนุญาต ซึ่งพบว่าองค์ประกอบดังกล่าวจะปรากฏในวรรคแรกของข้อพระราชบัญญัติ หรือปรากฏในวรรคสุดท้ายของข้อพระราชบัญญัติก็ได้ โดยส่วนมากแล้วจะพบคำว่า “ก็ได้” เป็นคำที่แสดงการอนุญาต หรืออาจจะไม่ปรากฏคำที่แสดงการอนุญาตดังในตัวอย่างที่ 36 ก็ได้ ทั้งนี้เนื่องจากในตัวอย่างที่ 36 เป็นการกล่าวถึงพระมหากษัตริย์ ที่มีอำนาจในการแต่งตั้งหรือถอดถอนสมณศักดิ์ซึ่งจะกระทำหรือไม่กระทำก็ได้ซึ่งเป็นพระราชอำนาจของพระองค์

2.3.4 องค์ประกอบในส่วนกรณีเฉพาะ

คือ ส่วนของข้อความที่แสดงการเจาะจงเพื่ออนุญาตให้ปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ในเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกรณีนั้น ดังตัวอย่าง

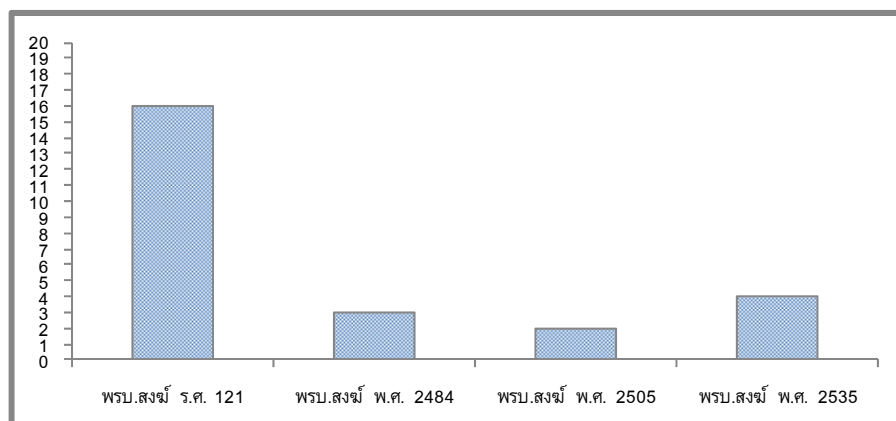
ตัวอย่าง 37

มาตรา 9 ในกรณีที่สมเด็จพระสังฆราชทรงลาออกจากตำแหน่งหรือพระมหากษัตริย์ทรง
พระกรุณาโปรดให้ออกจากตำแหน่ง พระมหากษัตริย์จะทรงแต่งตั้งให้เป็นที่พักพิงของสมเด็จพระ
สังฆราชหรือตำแหน่งอื่นใดตามพระราชอัธยาศัยก็ได้

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2535)

จากตัวอย่างที่ 37 เป็นข้อพระราชบัญญัติที่พบบ่อยประกอบในส่วนกรณีเฉพาะ ซึ่งพบว่าองค์ประกอบดังกล่าวจะปรากฏในวรรคแรกของข้อพระราชบัญญัติ โดยพบคำว่า “ในกรณี” เป็นคำที่แสดงความเป็นกรณีเฉพาะ จากการศึกษาข้อพระราชบัญญัติทั้งหมด พบว่าองค์ประกอบในส่วนกรณีเฉพาะในสาระที่เป็นการอนุญาตมีเพียงมาตราเดียวเท่านั้น

จากการศึกษาสาระที่เป็นการอนุญาต ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ สามารถแสดงจำนวนข้อพระราชบัญญัติที่พบ ดังปรากฏในแผนภูมิ

ภาพประกอบ 7 แผนภูมิแท่งแสดงจำนวนสาระที่เป็นการอนุญาต

จากแผนภูมิแสดงให้เห็นว่า ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 มีจำนวนข้อพระราชบัญญัติที่การอนุญาตมากที่สุดจำนวน 16 ข้อ อาจเนื่องจาก พระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ ร.ศ. 121 ถูกตราขึ้นเป็นฉบับแรกในกรุงรัตนโกสินทร์ สอดคล้องกับในหนังสือพุทธศาสนาไทยในอนาคตแนวโน้มและทางออกจากวิกฤตที่ระบุว่า ทั้งนี้ตั้งแต่เมื่อรัชกาลที่ 4 ก็ได้ทรงแต่งตั้งผู้ใดรับตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชต่อจากสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส โดยทรงดำรงตนเป็นพระสังฆราชในทางพถินัย ในทำนองเดียวกัน ปลายสมัยของรัชกาลที่ 5 พระองค์ก็ทรงปฏิบัติหน้าที่พระสังฆราชนานถึง 11 ปี (พระไพศาล วิสาโล. 2552: 297) ดังนั้นการตราพระราชบัญญัติจึงเป็นไปเพื่อสะดวกต่อการบัญชาการคณะสงฆ์ที่มีมหาเถรสมาคมเป็นเพียงผู้ถวายคำปรึกษา และมีกรมธรรมการเป็นผู้ติดต่อประสานระหว่างคณะสงฆ์กับพระมหากษัตริย์ ในส่วน พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มีจำนวนข้อพระราชบัญญัติที่มีสาระที่เป็นการอนุญาตจำนวนไม่แตกต่างกัน เนื่องจากการปกครองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตย อีกทั้งมอบอำนาจให้มหาเถรสมาคมในการบัญชาการคณะสงฆ์อย่างชัดเจน

2.4. สาระที่เป็นคำจำกัดความ

สาระสำคัญที่พบในข้อพระราชบัญญัติ เป็นการอธิบายความหมายของคำศัพท์ มีโครงสร้างดังนี้

คำศัพท์ + คำกริยา + ความหมาย

สารนี้มีองค์ประกอบสำคัญของโครงสร้าง 3 ส่วน คือ

2.4.1 คำศัพท์

2.4.2 คำกริยา

2.4.3 ความหมาย

ในแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียด ดังนี้

2.4.1 องค์ประกอบในส่วนคำศัพท์

คือ คำในข้อพระราชบัญญัติที่ต้องการให้ความหมายใช้เฉพาะในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ หรือให้คำจำกัดความ คำศัพท์นี้จะปรากฏในตำแหน่งหน้าองค์ประกอบในส่วนกริยา ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง 38

มาตรา 40 ที่วัดและที่ซึ่งขึ้นต่อวัด มีดังนี้

- (1) ที่วัด คือ ที่ซึ่งตั้งวัดตลอดจนเขตวัดนั้น
- (2) ที่ธรณีสงฆ์ คือ ที่ซึ่งเป็นสมบัติของวัด
- (3) ที่กัลปนา คือ ที่ซึ่งมีผู้อุทิศแต่ผลประโยชน์ให้วัดหรือพระศาสนา

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2484)

3.4.2 องค์ประกอบในส่วนคำกริยา

คือ คำในข้อพระราชบัญญัติที่เป็นส่วนกริยาแสดงการให้ความหมายหรือคำจำกัดความ ของศัพท์ที่ปรากฏข้างหน้า ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง 39

มาตรา 40 ศาสนสมบัติแบ่งออกเป็น 2 ประเภท

- (1) ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ ทรัพย์สินของพระศาสนา ซึ่งมีใช้ของ วัดใดวัดหนึ่ง
- (2) ศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2505)

2.4.3 องค์ประกอบในส่วนความหมาย

คือ คำในข้อพระราชบัญญัติที่เป็นส่วนของข้อความที่แสดงความหมาย คำจำกัดความ หรือ คุณสมบัติขององค์ประกอบในส่วนคำศัพท์ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง 40

มาตรา 5 ทวิ ในพระราชบัญญัตินี้

คณะสงฆ์ หมายความว่า บรรดาพระภิกษุที่ได้รับบรรพชาอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ตามพระราชบัญญัตินี้ หรือตามกฎหมายที่ใช้บังคับก่อนพระราชบัญญัตินี้ ไม่ว่าจะปฏิบัติศาสนกิจในหรือนอกราชอาณาจักร

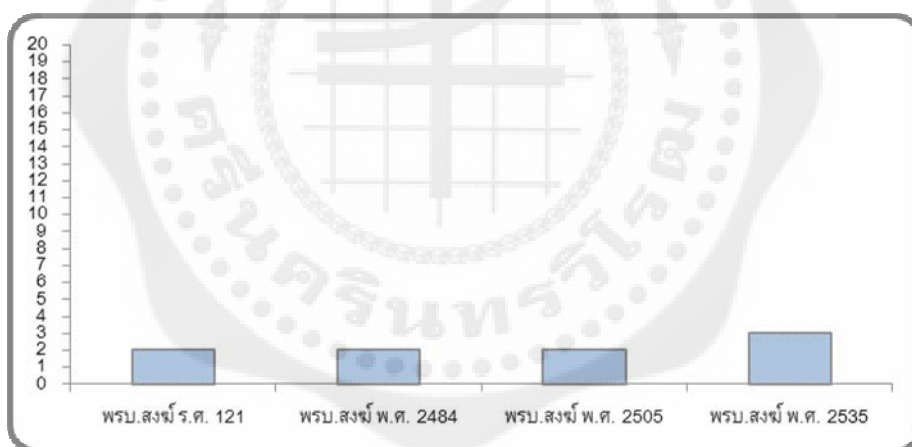
คณะสงฆ์อื่น หมายความว่า บรรดาบรรพชิตจีนิกาย หรือ อหัมมิกาย

พระราชคณะ หมายความว่า พระภิกษุที่ได้รับแต่งตั้งและสถาปนาให้มีสมณศักดิ์ ตั้งแต่ชั้นสามัญจนถึงชั้นสมเด็จพระราชาคณะ

สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ หมายความว่า สมเด็จพระราชาคณะที่ได้รับสถาปนา ก่อนสมเด็จพระราชาคณะรูปอื่น ถ้าได้รับสถาปนาในวันเดียวกันให้ถือรูปที่ได้รับสถาปนาในลำดับก่อน

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2535)

จากการศึกษาสาระที่เป็นคำจำกัดความ ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ สามารถแสดงจำนวนข้อพระราชบัญญัติที่พบ ดังปรากฏในแผนภูมิ

ภาพประกอบ 8 แผนภูมิแท่งแสดงจำนวนสาระที่เป็นคำจำกัดความ

จากแผนภูมิแสดงให้เห็นว่า ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 มีจำนวนข้อพระราชบัญญัติที่เป็นคำจำกัดความมากที่สุดจำนวน 3 ข้อ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มีจำนวนเท่ากันคือ 2 ข้อ เมื่อเปรียบเทียบจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้ง 4 ฉบับ เห็นได้ชัดชัดเจนว่าสาระที่เป็นคำจำกัดความมีจำนวนที่ไม่ต่างกันมากนัก เนื่องมาจากสาระที่เป็นคำจำกัด

ความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทำให้คำ กลุ่มคำ หรือประโยคให้ความชัดเจน ไม่ให้สามารถตีความเป็นอย่างอื่นไปได้ ไม่มีนัยยะใดสำคัญเป็นพิเศษ

นอกจากการศึกษาข้อพระราชบัญญัติโดยจำแนกเป็นสาระจำนวน 4 สาระ คือ สาระที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่ง สาระที่เป็นการแจ้งให้ทราบ สาระที่เป็นการอนุญาต และสาระที่เป็นคำจำกัดความ ผู้วิจัยยังพบว่า มีบางมาตราที่มีสาระต่างกันอยู่ในมาตราเดียวกัน เนื่องจากบางมาตรามีหลายวรรค ในแต่ละวรรคให้ความหมายที่แตกต่างกันออกไป โดยสาระสำคัญที่ปรากฏรวมมีดังนี้

1. สาระที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่ง – สาระที่เป็นการอนุญาต

สาระที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่ง	สาระที่เป็นการอนุญาต
มาตรา 14 ในการประชุมสังฆสภาทุกคราว ต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่ต่ำกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด จึงเป็นองค์ประชุมได้	ในการประชุมสังฆสภาทุกคราว ถ้าไม่มีข้อขัดข้องทางพระวินัย นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ หรือผู้แทนจะเข้าฟังการประชุมด้วยก็ได้ และจะเสนอคำชี้แจงอย่างใดในที่ประชุมนั้นก็ไ้

(พรบ.สงฆ์. พ.ศ. 2484)

2. สาระที่เป็นการอนุญาต – สาระที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่ง

สาระที่เป็นการอนุญาต	สาระที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่ง
มาตรา 15 จัตวา เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัยและเพื่อความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ มหาเถรสมาคมจะตรากฎมหาเถรสมาคม เพื่อกำหนดโทษหรือวิธีลงโทษทางการปกครองสำหรับพระภิกษุและสามเณรที่ประพฤติให้เกิดความเสียหายแก่พระศาสนาและการปกครองคณะสงฆ์ก็ได้	พระภิกษุและสามเณรที่ได้รับโทษตามวรรคหนึ่งถึงขั้นให้สละสมณเพศต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันทราบคำสั่งลงโทษ

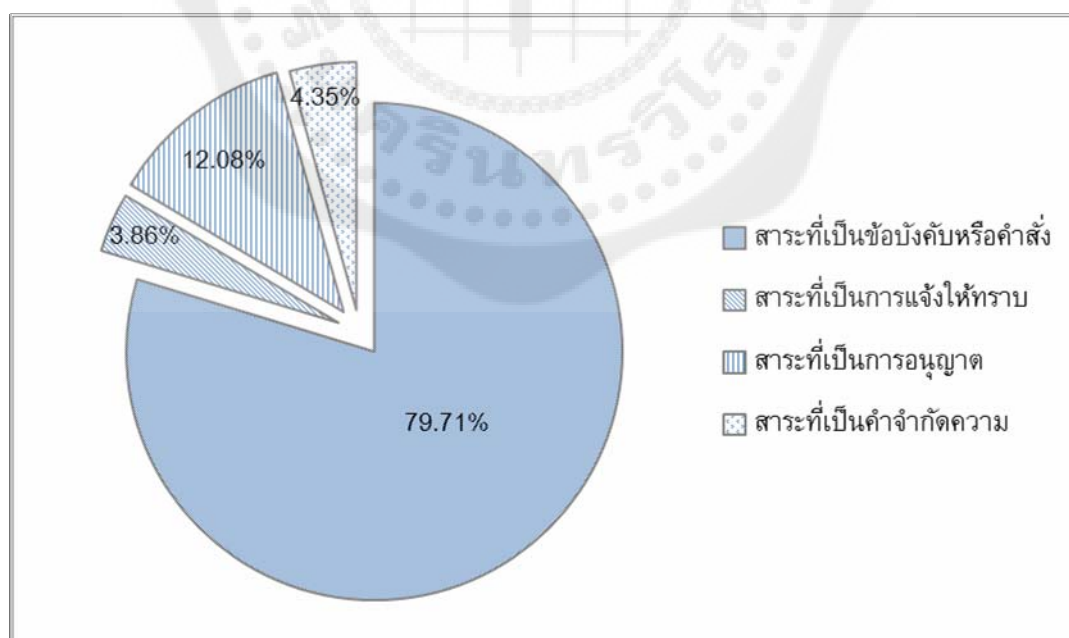
(พรบ.สงฆ์. พ.ศ. 2535)

3. สารที่เป็นคำจำกัดความ – สารที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่ง

สารที่เป็นคำจำกัดความ	สารที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่ง
มาตรา 40 ศาสนสมบัติแบ่งออกเป็น 2 ประเภท (1) ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ ทรัพย์สินของพระศาสนา ซึ่งมีใช้ของวัดใดวัดหนึ่ง (2) ศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง	การดูแลรักษาศาสนสมบัติกลาง ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมการศาสนา เพื่อการนี้ให้ถือว่ากรมการศาสนาเป็นเจ้าของศาสนสมบัติกลางนั้นด้วย การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ให้เป็นไปตามวิธีที่กำหนดในกฎกระทรวง

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2505)

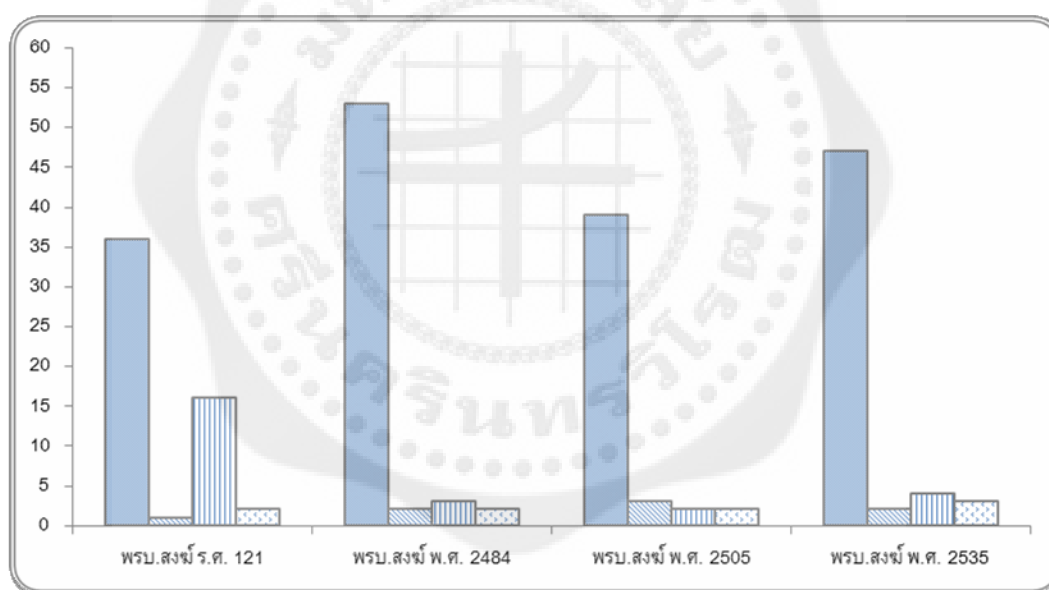
จากตัวอย่างทั้ง 3 แสดงให้เห็นว่า เนื่องจากในบางมาตรา มีการแบ่งออกเป็นหลายวรรค เพื่อให้ข้อกฎหมายมีความชัดเจน รัดกุม จึงทำให้ในหนึ่งมาตราสามารถมีสาระสำคัญได้มากกว่าหนึ่งสาระ ขึ้นอยู่กับบริบทในมาตรานั้น จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าสารที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่งจะมีการอยู่ร่วมกับสาระอื่นๆ ได้อีก ในขณะที่สารที่เป็นการแจ้งให้ทราบไม่มีการปรากฏร่วมกับสาระใดๆ เลย

ภาพประกอบ 9 แผนภูมิวงกลมเปรียบเทียบจำนวนสารทั้ง 4 สาร

จากแผนภูมิแสดงให้เห็นว่า เมื่อรวมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้ง 4 ฉบับแล้ว พบว่าสาระที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่งมีมากที่สุด รองลงมาคือสาระที่เป็นการอนุญาต สาระที่เป็นการแจ้งให้ทราบ และสาระที่เป็นคำจำกัดความ ตามลำดับ จึงทำให้ทราบเจตนาของผู้ตราพระราชบัญญัติได้ชัดเจนว่า โดยส่วนมากตราพระราชบัญญัติขึ้นเพื่อสั่งให้ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องปฏิบัติตาม และเมื่อผู้วิจัยได้พิจารณาในจากข้อพระราชบัญญัติแล้วพบว่า สาระที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่งส่วนมากจะเป็นเรื่องการปกครองของคณะสงฆ์ การสถาปนา การแต่งตั้ง การลงโทษ เป็นต้น สาระที่เป็นการอนุญาตพบในเรื่องของการให้มีอำนาจในทางปฏิบัติตามหน้าที่ของตน สาระที่เป็นการแจ้งให้ทราบพบในเรื่องของการออกนามพระราชบัญญัติ การแจ้งกำหนด การบอกสถานะ และสาระที่เป็นคำจำกัดความ เป็นการให้ความหมายของคำหรือคำศัพท์

เมื่อทราบเจตนาของผู้ตราพระราชบัญญัติแล้ว ผู้วิจัยได้แยกพิจารณาสาระทั้ง 4 ในแต่ละช่วงปีของการพระราชบัญญัติ เพื่อวิเคราะห์ตามความเปลี่ยนแปลงของเจตนาในการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ตามยุคสมัย ข้อมูลดังปรากฏในแผนภูมิ

ภาพประกอบ 10 แผนภูมิแท่งเปรียบเทียบจำนวนสาระทั้ง 4 ฉบับ

จากแผนภูมิแสดงให้เห็นว่า พระราชบัญญัติทุกฉบับมีข้อพระราชบัญญัติที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่งมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุของการตราพระราชบัญญัติเป็นไปเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยในคณะสงฆ์ ดังข้อความที่ปรากฏในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ตอนหนึ่งว่า “...การปกครองสังฆมณฑลย่อมเป็นการสำคัญทั้งในประโยชน์แห่งพระศาสนาและในประโยชน์ความเจริญของพระราชอาณาจักรด้วย ถ้าการปกครองสังฆมณฑลเป็นไปตามแบบแผนอัน

เรียบร้อย พระศาสนาก็จะเจริญรุ่งเรืองถาวร...” (พระธรรมเจดีย์. 2558: 31) ดังนั้นในพระราชบัญญัติทั้ง 4 ฉบับจึงพบสาระที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่งมากที่สุด แต่ทั้งนี้เรื่องที่บังคับหรือสั่งส่วนมากจะเกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ เนื่องจากรูปแบบการปกครองสงฆ์ในพระธรรมวินัยไม่ครอบคลุมตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ในส่วนข้อบังคับหรือคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับความประพฤติ การปฏิบัติของสงฆ์ปรากฏเพียงไม่กี่มาตรา เนื่องจากพระสงฆ์ มีพระธรรมวินัยเป็นแนวทางในปฏิบัติโดยครอบคลุมถึงการลงโทษภิกษุที่ประพฤติผิดพระธรรมวินัยอยู่แล้ว ซึ่งพบใน 2 ฉบับคือพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 โดยบัญญัติเพิ่มขึ้นมาเป็นหมวดอีกหมวดหนึ่ง คือ นิคหกรรมและการสละสมณเพศ ทั้งนี้ก็เพื่อให้มีการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด จากแผนภูมิผู้วิจัยพบจุดที่น่าสนใจในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 คือพบการปรากฏของสาระที่เป็นการอนุญาตมากกว่าพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับอื่นๆ สืบเนื่องจากพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 เป็นพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์โดยเฉพาะเป็นฉบับแรก ลักษณะการปกครองบ้านเมืองในสมัยนั้นยังมีการแบ่งเป็นหัวเมือง การปกครองสงฆ์จึงต้องมีความสอดคล้องกับฝ่ายราชอาณาจักร คือมอบให้หัวเมืองมีอำนาจปกครองได้อย่างเต็มที่ อีกนัยหนึ่งคือหลังจากที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทโว) สมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ 9 ทรงสิ้นพระชนม์ในปี พ.ศ. 2442 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มิได้ทรงสถาปนาสมเด็จพระราชาคณะรูปใดขึ้นดำรงตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช แต่พระองค์ทรงบัญชาการคณะสงฆ์เป็นเวลายาวนานกว่า 11 ปี โดยมีมหาเถรสมาคมทำหน้าที่คล้ายกับคณะเสนาบดีที่ทรงปรึกษาฝ่ายการพระศาสนา เสนาบดีกระทรวงธรรมการทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการประสานงานติดต่อระหว่างพระมหากษัตริย์กับมหาเถรสมาคม ดังนั้นการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 จึงเป็นไปเพื่อเอื้อต่อการบัญชาการคณะสงฆ์ของพระมหากษัตริย์ ในส่วนของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติที่เกิดขึ้นหลังจากมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตย ดังนั้นลักษณะการตราพระราชบัญญัติจะมีความคล้ายคลึงกับพระราชบัญญัติของฝ่ายอาณาจักร โดยเฉพาะ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ที่มีการวางระบบรูปแบบการปกครองให้คล้ายเคียงกับฝ่ายอาณาจักร เพื่อเป็นทั้งการถ่วงดุลอำนาจของทั้ง 2 ไปด้วย

จากการศึกษาสาระในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ จึงทำให้ทราบได้ว่าเจตนาลักษณะของการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในสมัยรัตนโกสินทร์เป็นไปเพื่อการสั่งให้ผู้เกี่ยวข้องปฏิบัติตาม โดยมีเจตนาเพื่อส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ในสังฆมณฑลให้มีความเรียบร้อยเอื้อเพื่อต่อหลักพระธรรมวินัย โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ของคนในสังคมทุกยุคสมัยไว้อย่างชัดเจน กล่าวคือ พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตนในฐานะองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก มีรัฐบาลโดยเฉพาะ เสนาบดีกระทรวงธรรมการหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (ในปัจจุบันเป็นหน้าที่ของรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี) เป็นผู้ประสานติดต่อระหว่างพระมหากษัตริย์ มีสมเด็จพระสังฆราชในการบัญชาการคณะสงฆ์ มีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุดของคณะสงฆ์ มีพระสงฆ์

ผู้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอยู่ภายใต้กรอบแห่งพระราชบัญญัติ และมีพุทธศาสนิกชนอุปถัมภ์ พระพุทธศาสนาให้พระสงฆ์สามารถดำรงอยู่ในพระธรรมวินัยและกรอบแห่งพระราชบัญญัติ

3. การศึกษาการเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์

การเชื่อมโยงความ (Cohesion) หมายถึง กระบวนการแสดงความสัมพันธ์กันทาง ความหมายของประโยคและเนื้อความของภาษาระดับข้อความ โดยมีกลไกหลายประเภท เช่น การ อ้างถึง การซ้ำ การละ เป็นต้น การศึกษาเรื่องการเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัย รัตนโกสินทร์ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อพระราชบัญญัติในแต่ละมาตรา การเชื่อมโยงความที่พบจึงเป็นการ เชื่อมโยงความตามมาตรา ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงแบบจุลภาค จากการศึกษาการเชื่อมโยงความใน พระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ พบว่ามีลักษณะการเชื่อมโยงความ ดังนี้

3.1 การอ้างถึง

เป็นการแสดงความเชื่อมโยงของภาษาระดับข้อความในกรณีที่ข้อความนั้นไม่สามารถ ตีความหมายได้จากรูปประโยคเดี่ยวๆ จะต้องมีการอ้างถึงจากที่อื่นและจะต้องเกิดอย่างต่อเนื่อง จากการศึกษาศึกษาการเชื่อมโยงความด้วยการอ้างถึง พบดังนี้

3.1.1 การอ้างถึงโดยใช้คำบ่งชี้

เป็นการใช้คำบ่งชี้หรือกลุ่มคำชี้เฉพาะที่ต้องการชี้ชัดหรือแยกแยะสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกมา อย่างชัดเจน เพื่อแสดงการชี้เฉพาะไปถึงสิ่งที่อ้างถึงที่อยู่ข้างหน้าเท่านั้น เป็นการสร้างขอบเขต เฉพาะของจุดที่มีการอ้างถึง จากการศึกษาในพระราชบัญญัติจะพบคำว่า **นี้** และ **นั้น** ที่ใช้เป็น คำบ่งชี้

ตัวอย่าง 41

มาตรา 2 ตั้งแต่วันที่ใช้พระราชบัญญัตินี้ในที่ใด ให้ยกเลิกบรรดากฎหมาย แบบแผน ประเพณีที่ ขัดขวางต่อพระราชบัญญัตินี้ มิให้ใช้ในที่นั้นสืบไป

(พรบ.สงฆ์ ร.ศ. 121)

ตัวอย่าง 42

มาตรา 26 สังฆสมามีอำนาจตั้งข้อบังคับการประชุมและการปรึกษาของสังฆสภา เพื่อดำเนินการ ตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2484)

ตัวอย่าง 43

มาตรา 41 ให้กระทรวงศึกษาธิการจัดทำคำของบประมาณประจำปีของศาสนสมบัติกลางด้วยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม เมื่อได้รับประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้งบประมาณนั้นได้

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2505)

ตัวอย่าง 44

มาตรา 27 เจ้าคณะแขวง มีอำนาจดังนี้ คือ

ข้อ 1 มีอำนาจที่จะตัดสินข้ออุทธรณ์ หรือการเกี่ยงแย้งในคำสั่งและคำวินิจฉัยของเจ้าอาวาสวัดขึ้นในแขวงนั้น

ข้อ 2 มีอำนาจที่จะบังคับว่ากล่าวพระภิกษุสามเณรตลอดท้องที่แขวงนั้นในกิจอันชอบด้วยพระวินัยบัญญัติ และพระราชบัญญัติ

(พรบ.สงฆ์ ร.ศ. 121)

ตัวอย่าง 45

มาตรา 32 ทวิ วัดใดเป็นวัดร้างที่ไม่มีพระภิกษุอยู่อาศัยในระหว่างที่ยังไม่มีการยุบเลิกวัด ให้กรมการศาสนามีหน้าที่ปกครองดูแลรักษาวัดนั้น รวมทั้งที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ และทรัพย์สินของวัดนั้นด้วย

การยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดที่มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2535)

จากตัวอย่าง 41 – 45 พบคำบ่งชี้ **นี้** และ **นั้น** ในข้อพระราชบัญญัติ โดยคำว่า **นี้** บ่งชี้จำเพาะลงในพระราชบัญญัติที่บังคับใช้ในระยะเวลานั้น ส่วนคำว่า **นั้น** ในข้อพระราชบัญญัติเป็นการบ่งชี้สถานที่ของการใช้พระราชบัญญัติ ยกเว้นในตัวอย่างที่ 43 ที่กล่าวถึงงบประมาณ ทั้งนี้ผู้วิจัยสังเกตได้ว่า การใช้คำว่า **นี้** ใช้บ่งชี้ในส่วนของพระราชบัญญัติที่ผู้ตราได้ตราขึ้นเท่านั้น ส่วนคำว่า **นั้น** ใช้บ่งชี้กับสถานที่เป็นส่วนมาก หรือในส่วนที่ผู้ตราไม่มีส่วนในการตัดสินใจ

3.1.2 การอ้างถึงโดยการละ

เป็นการอ้างถึงโดยการละไว้ในฐานที่เข้าใจหรือสรุพนามศูนย์ **๑** เกิดขึ้นต่อเมื่อต้องการจะกล่าวถึงอีกข้อความหนึ่งโดยไม่ต้องกล่าวซ้ำคำต่อคำ การตีความจะต้องอ้างถึงข้อความที่นำมาก่อนหน้า

ตัวอย่าง 46

มาตรา 4 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้ **๑** มีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2484)

จากตัวอย่าง 46 เป็นการอ้างถึงโดยละคำหรือข้อความที่มีความสัมพันธ์อยู่ในข้อพระราชบัญญัตินั้นๆ จากประโยค ให้ ๑ มีอำนาจออกกฎกระทรวง เป็นการละบุคคลที่กล่าวมาแล้วในข้อพระราชบัญญัติคือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ตัวอย่าง 47

มาตรา 30 เมื่อจะต้องจำคุก กักขัง หรือขัง พระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้และให้ ๑ รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น (พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2535)

จากตัวอย่าง 47 เป็นการอ้างถึงโดยละคำหรือข้อความที่มีความสัมพันธ์อยู่ในข้อพระราชบัญญัตินั้นๆ จากประโยค ให้ ๑ รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น เป็นการละบุคคลที่กล่าวมาแล้วในข้อพระราชบัญญัติคือ พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่

ตัวอย่าง 48

มาตรา 31 เจ้าคณะเมืองมีหน้าที่ ดังนี้

ข้อ 1 ๑ ที่จะตรวจตราอำนวยการวัดและการสงฆ์บรรดาอยู่ในเขตเมืองนั้นให้เรียบร้อย เป็นไปตามพระวินัยบัญญัติและพระราชบัญญัติ

ข้อ 2 ๑ ที่จะตั้งรองเจ้าคณะแขวง เจ้าอาวาส และรองเจ้าอาวาส วัดในเขตเมืองนั้น ซึ่งมีอำนาจตั้งได้ตามพระราชบัญญัตินี้

ข้อ 3 ๑ ที่จะตรวจตราทำนุบำรุงการสั่งสอนพระศาสนา และการศึกษาในบรรดาวัดในเขตเมืองนั้น

ข้อ 4 ๑ ที่จะช่วยแก้ไขความขัดข้องของเจ้าคณะแขวง และระงับอธิกรณ์ วินิจฉัยข้ออุทธรณ์ คำสั่ง และคำวินิจฉัยของเจ้าคณะแขวงในเมืองนั้น

ข้อ 5 ๑ ที่จะเลือกเจ้าอาวาสซึ่งสมควรเป็นเจ้าคณะแขวงเสนอต่อเจ้าคณะมณฑล

(พรบ.สงฆ์ ร.ศ. 121)

จากตัวอย่าง 48 เป็นการอ้างถึงโดยละคำหรือข้อความที่มีความสัมพันธ์อยู่ในข้อพระราชบัญญัตินั้นๆ จากประโยค ๑ ที่จะตรวจตราอำนวยการวัด หรือประโยค ๑ ที่จะตั้งรองเจ้าคณะแขวง และเป็นการละนามวลีที่กล่าวมาแล้วในข้อพระราชบัญญัติคือ เจ้าคณะเมืองมีหน้าที่

จากการศึกษาการเชื่อมโยงคำโดยการละ ผู้วิจัยพบว่า ในส่วนของการละจะเป็นการละประธานของประโยค อาจเป็นคำนามหรือนามวลีก็ได้

3.1.3 การอ้างถึงด้วยมาตราของกฎหมาย

เป็นการอ้างอิงจากรรคหรือมาตราในพระราชบัญญัติ

ตัวอย่าง 49

มาตรา 44 ผู้ใดพ้นจากความเป็นพระภิกษุเพราะต้องอาบัติปาราชิกมาแล้ว ไม่ว่าจะมีความวินิจฉัยตาม **มาตรา 25** หรือไม่ก็ตาม แต่มารับบรรพชาอุปสมบทใหม่โดยกล่าวความเท็จหรือปิดบังความจริงต่อพระอุปัชฌาย์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2535)

จากตัวอย่าง 49 พบการอ้างถึงมาตรา 25 ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 เป็นการกำหนดให้ปฏิบัติตามมาตราดังกล่าว

ตัวอย่าง 50

มาตรา 45 ให้ถือว่าพระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์และไวยาวัจกร เป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2505)

จากตัวอย่าง 50 พบการอ้างถึงประมวลกฎหมายอาญาในข้อพระราชบัญญัติ เป็นการกำหนดสถานะและหน้าที่ตามประมวลกฎหมายนั้น

ตัวอย่าง 51

มาตรา 34 การโอนกรรมสิทธิ์ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง ให้กระทำได้อีกแต่โดย **พระราชบัญญัติ** เว้นแต่เป็นกรณีตามวรรคสอง

การโอนกรรมสิทธิ์ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลางให้แก่ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ เมื่อมหาเถรสมาคมไม่ขัดข้อง และได้รับคำผาติกรรมจากส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานนั้นแล้ว ให้กระทำโดย**พระราชกฤษฎีกา** ...

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2535)

จากตัวอย่าง 51 พบการอ้างถึงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 อ้างถึงวรรคสองในมาตราที่ 34 พระราชบัญญัติฉบับเดียวกัน และการอ้างถึงพระราชกฤษฎีกา ในพระราชบัญญัติเป็นการกำหนดหลักปฏิบัติของพระราชบัญญัตินั้น

ตาราง 1 ความถี่ของการเชื่อมโยงความโดยการอ้างถึง

การอ้างถึง	ร.ศ. 121	พ.ศ. 2484	พ.ศ. 2505	พ.ศ. 2535	รวม
1. ใช้คำบ่งชี้	116	37	27	39	219
2. การละ	42	32	26	29	129
3. อ้างด้วยมาตรา	17	16	13	23	69
รวม	175	85	66	91	

จากตาราง 1 แสดงให้เห็นว่า การเชื่อมโยงความโดยการอ้างถึงด้วยการใช้คำบ่งชี้ (ดังตัวอย่าง 41 - 45) ถูกนำมาใช้มากที่สุด ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทุกฉบับ เนื่องจากการบ่งชี้เป็นการแสดงความเป็นเฉพาะของข้อกฎหมายได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับที่ จันทิมา อังคพณิชกิจ (2557: 97) กล่าวถึงการอ้างถึงด้วยรูปบ่งชี้ไว้ว่า “คำบ่งชี้เป็นคำหรือกลุ่มคำที่เฉพาะที่ต้องการชี้ชัดหรือแยกแยะสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกมาอย่างชัดเจน” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ ร.ศ. 121 ที่มีการใช้การเชื่อมโยงความด้วยคำบ่งชี้ถึง 116 ครั้ง อาจเนื่องจากเป็นยุคสมัยแรกของการร่างพระบัญญัติ รองลงมาคือการเชื่อมโยงความด้วยการละ (ดังตัวอย่าง 46 - 48) ที่เป็นการละข้อความไว้ในฐานที่เข้าใจ เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซาก และสุดท้ายคือการอ้างด้วยมาตรา (ดังตัวอย่าง 49 - 51) ตามลำดับ

3.2 การซ้ำ

การใช้รูปภาษาซ้ำกัน คือ การใช้รูปภาษาซ้ำกับรูปเดิม อาจจะเป็นการซ้ำทั้งหมด หรือซ้ำเฉพาะบางส่วน ซึ่งหมายรวมถึงการซ้ำโครงสร้างด้วย จากการศึกษาการเชื่อมโยงความด้วยการซ้ำดังนี้

3.2.1 การซ้ำรูปภาษาทั้งหมด

เป็นการซ้ำรูปภาษาเดิมโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปภาษา ความหมาย หรือประเภทของคำ จากการศึกษาพบการซ้ำคำนาม คือ การใช้รูปคำนามซ้ำกับรูปคำนามที่กล่าวไปแล้ว โดยไม่มีเปลี่ยนแปลงรูปคำหรือความหมาย

ตัวอย่าง 52

มาตรา 10 ถ้าไม่มีสมเด็จพระสังฆราช หรือสมเด็จพระสังฆราชไม่ทรงสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ชั่วคราว ให้สังฆนายกหรือสังฆมนตรีซึ่งรักษาการแทน ทำหน้าที่บัญชาการคณะสงฆ์แทนสมเด็จพระสังฆราช

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2484)

จากตัวอย่าง 52 พบการซ้ำรูปคำนาม คือ **สมเด็จพระสังฆราช**

ตัวอย่าง 53

มาตรา 3 พระราชบัญญัตินี้ไม่เกี่ยวกับนิกายสงฆ์ กิจและลัทธิเฉพาะในนิกาย นั้นๆ ซึ่งเจ้าคณะสังฆนายกในนิกายนั้นได้เคยมีอำนาจว่ากล่าวบังคับมาแต่ก่อนประการใด ก็ให้คงเป็นไปตามเคยทุกประการ แต่การปกครองอันเป็นสามัญทั่วไปในนิกายทั้งปวงให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

(พรบ.สงฆ์ ร.ศ. 121)

จากตัวอย่าง 53 พบการซ้ำรูปคำนาม คือ **พระราชบัญญัติ**

ตัวอย่าง 54

มาตรา 24 พระภิกษุจะต้องรับนิคหกรรม ก็ต่อเมื่อกระทำการล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และนิคหกรรมที่จะลงแก่พระภิกษุก็ต้องเป็นนิคหกรรมตามพระธรรมวินัย

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2505)

จากตัวอย่าง 54 พบการซ้ำรูปคำนาม คือ **พระภิกษุ** และ **พระธรรมวินัย**

3.2.2 การซ้ำรูปภาษาบางส่วน

เป็นการซ้ำรูปภาษาเดิมเพียงบางส่วนแต่ใช้คำต่างชนิดกัน ทำให้มีการเปลี่ยนไปจากรูปภาษาเดิม

ตัวอย่าง 55

มาตรา 27 พระภิกษุรูปใดต้องคำวินิจจยให้รับนิคหกรรมไม่ถึงให้สึก ไม่ยอมรับนิคหกรรมนั้น หรือประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาจณ หรือไม่สังกัดอยู่วัดใดวัดหนึ่งกับทั้งไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง มหาเถรสมาคมมีอำนาจวินิจจยและมีคำสั่งให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้

พระภิกษุผู้ต้องคำวินิจจยให้สละสมณเพศตามความในวรรคก่อน ต้องสึกภายในเจ็ดวัน นับแต่วันที่ได้ทราบคำวินิจจยนั้น

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2505)

จากตัวอย่าง 55 ในข้อพระราชบัญญัติคำว่า **วินิจจย** เป็นคำกริยา ส่วนคำว่า **คำวินิจจย** เป็นคำนาม ซึ่งเป็นการซ้ำรูปภาษาบางส่วนโดยใช้คำต่างชนิดกัน

ตัวอย่าง 56

มาตรา 55 พระราชาคณะหรือสังฆนายก ซึ่งโปรดให้ปกครองคณะพิเศษนอกจากที่ได้กล่าวมาในพระราชบัญญัตินี้ เช่นพระราชาคณะซึ่งได้กล่าววัดในจังหวัดกรุงเทพ ฯ หลายวัด แต่มิได้กำกับเป็นแขวงเป็นต้นก็ดี มีอำนาจและหน้าที่ในการปกครองวัดขึ้น เหมือนพระราชาคณะผู้กำกับแขวงฉะนั้น

(พรบ.สงฆ์ ร.ศ. 121)

จากตัวอย่าง 56 ในข้อพระราชบัญญัติคำว่า **ปกครอง** เป็นคำกริยา ส่วนคำว่า **การปกครอง** เป็นคำนาม ซึ่งเป็นการซ้ำรูปภาษาบางส่วนโดยใช้คำต่างชนิดกัน

ตัวอย่าง 57

มาตรา 31 คณะสงฆ์ต้องออกจากหน้าที่บริหารการคณะสงฆ์ เมื่อได้รับหน้าที่การบริหารการคณะสงฆ์มาเป็นเวลาครบสี่ปี หรือลาออกทั้งคณะ หรือความเป็นสังฆนายกได้สิ้นสุดลง คณะสงฆ์ที่ออกนั้น ต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินการต่อไป จนกว่าคณะสงฆ์ที่ตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่ นอกจากนี้ ความเป็นสังฆมนตรีจะสิ้นสุดลง เฉพาะรูปเมื่อ

- (1) ถึงมรณภาพ
- (2) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ
- (3) ลาออก
- (4) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการถวายความเห็นให้ลาออก

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2484)

จากตัวอย่าง 57 ในข้อพระราชบัญญัติคำว่า **ลาออก** เป็นกริยาวิเศษณ์ ส่วนคำว่า **ออก** เป็นคำกริยา ซึ่งเป็นการซ้ำรูปภาษาบางส่วนของวลีเดียวกันคือ กริยาวิเศษณ์

ตัวอย่าง 58

มาตรา 29 แขวงใดจังหวัดกรุงเทพ ฯ กิตติ ในหัวเมืองกิตติ มีวัดมาก พระราชาคณะผู้กำกับแขวงในจังหวัดกรุงเทพ ฯ หรือเจ้าคณะเมืองนั้น เห็นสมควรจะมีผู้ช่วยตรวจตราการอยู่ประจำท้องที่แขวง จะตั้งเจ้าอาวาสวัดใดวัดหนึ่งในแขวงนั้น ให้เป็นรองเจ้าคณะแขวงกำกับตรวจตราการวัดในตำบลหนึ่งหรือหลายตำบลก็ได้และในแขวงหนึ่งจะมีรองเจ้าคณะแขวงกี่รูปก็ได้ตามสมควร แต่รองเจ้าคณะแขวงรูปหนึ่ง ต้องมีจำนวนวัดอยู่ในหมวดนั้นไม่น้อยกว่า 5 วัดจึงควรตั้ง และรองเจ้าคณะแขวงมีหน้าที่ฟังคำสั่งและเป็นผู้ช่วยเจ้าคณะแขวง อนึ่ง รองเจ้าคณะแขวงนั้น ถ้าไม่ได้อยู่ในสมณศักดิ์ที่สูงกว่า ให้มีสมณศักดิ์เป็นเจ้าอธิการ

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2484)

จากตัวอย่าง 58 ในข้อพระราชบัญญัติ คำว่า **รองเจ้าคณะแขวง** **ผู้ช่วยเจ้าคณะแขวง** **ผู้กำกับแขวง** เป็นนามวลี และคำว่า **แขวง** เป็นคำนาม ซึ่งเป็นการซ้ำรูปภาษาบางส่วนของนามวลี

3.2.3 การซ้ำโครงสร้างประโยค

เป็นการเชื่อมโยงความที่ใช้การจัดเรียงอนุภาค หรือประโยคเหมือนกัน เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของรูปภาษาที่มีโครงสร้างแบบเดียวกัน ช่วยเน้นย้ำว่าสิ่งที่กล่าวนั้นเป็นเรื่องเดียวกัน

ตัวอย่าง 59

มาตรา 38 เจ้าอาวาสมีอำนาจ ดังนี้

- (1) ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่ได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยภายในวัด
- (2) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด
- (3) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2505)

จากตัวอย่าง 59 พบการซ้ำโครงสร้างประโยค (2) (3) คือ **สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์**

ตัวอย่าง 60

มาตรา 25 พระราชกฤษฎีกากำกับแขวงในจังหวัดกรุงเทพมหานคร มีอำนาจดังนี้ คือ

ข้อ 1 รองเจ้าคณะแขวงก็ดี เจ้าอาวาสก็ดี รองเจ้าอาวาสก็ดี ที่พระราชกฤษฎีกานั้นตั้งได้ตามพระราชบัญญัตินี้ แม้ไม่สมควรจะอยู่ในตำแหน่งต่อไป เพราะความประพฤติก็ดี เพราะไม่สามารถก็ดี พระราชกฤษฎีกากำกับแขวงมีอำนาจหน้าที่จะเอาออกจากตำแหน่งได้

ข้อ 2 มีอำนาจที่จะตัดสินข้ออุทธรณ์หรือการเกี่ยงแย้งในคำสั่งและคำวินิจฉัยของเจ้าอาวาสขึ้นในแขวงนั้น

ข้อ 3 มีอำนาจที่จะบังคับว่ากล่าวพระภิกษุสามเณรในวัดซึ่งขึ้นอยู่ในแขวงนั้น ในกิจอันชอบด้วยพระวินัยบัญญัติ และพระราชบัญญัติ

(พรบ.สงฆ์ ร.ศ. 121)

จากตัวอย่าง 60 พบการซ้ำโครงสร้างในข้อ 1 ด้วยคำว่า **...ก็ดี ...ก็ดี ...ก็ดี** และพบการซ้ำโครงสร้างในข้อ 2 และ ข้อ 3 คือ **มีอำนาจหน้าที่ ... ในแขวงนั้น**

ตัวอย่าง 61

มาตรา 10 ในเมื่อไม่มีสมเด็จพระสังฆราช (1) ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยพรรษาปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ในเมื่อสมเด็จพระสังฆราช จะไม่ประทับอยู่ในราชอาณาจักร หรือไม่อาจทรงปฏิบัติหน้าที่ได้ สมเด็จพระสังฆราชจะได้ทรงแต่งตั้งให้สมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทน ถ้ามิได้ทรงแต่งตั้งไว้

(2) ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยพรรษาปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

(3) ในกรณีที่สมเด็จพระราชาคณะซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราชไม่อาจปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชได้ ให้สมเด็จพระราชาคณะรูปอื่นผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยพรรษาปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

(4) ในกรณีที่สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยพรรษาไม่อาจปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชได้ ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสรองลงมาโดยพรรษาลำดับปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ประกาศนามสมเด็จพระราชาคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชตามาตรานี้ ในราชกิจจานุเบกษา

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2505)

จากตัวอย่าง 61 พบการซ้ำโครงสร้าง (1) (2) ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยพรรษาปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช และ (3) (4) ในกรณีที่สมเด็จพระราชาคณะ ... ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ตาราง 2 ความถี่ของการเชื่อมโยงความโดยการซ้ำ

การซ้ำ	ร.ศ. 121	พ.ศ. 2484	พ.ศ. 2505	พ.ศ. 2535	รวม
1. ซ้ำรูปทั้งหมด	254	189	158	172	773
2. ซ้ำรูปบางส่วน	168	105	82	97	452
3. ซ้ำโครงสร้าง	45	51	32	39	167
รวม	467	345	272	308	

จากตาราง 2 แสดงให้เห็นว่า การเชื่อมโยงความโดยการซ้ำรูปภาษาทั้งหมด (ดังตัวอย่าง 52 - 54) มีการนำมาใช้มากที่สุด ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทุกฉบับ อาจเนื่องจากการซ้ำรูปภาษาทั้งหมดสามารถทำให้ข้อความในข้อพระราชบัญญัติมีความชัดเจน รองลงมาคือการเชื่อมโยงความโดยการซ้ำรูปภาษาบางส่วน (ดังตัวอย่าง 55 - 58) ซึ่งมีความแตกต่างจากการซ้ำรูปภาษาทั้งหมด คือเป็นการซ้ำรูปภาษาเดิมเพียงบางส่วนแต่ใช้คำต่างชนิดกัน ทำให้มีการเปลี่ยนไปจากรูปภาษาเดิม และสุดท้ายคือการเชื่อมโยงความโดยการซ้ำโครงสร้าง (ดังตัวอย่าง 59 - 61) ซึ่งพบน้อยที่สุด แต่การซ้ำโครงสร้างมีลักษณะที่แตกต่าง คือทำให้ข้อความในข้อพระราชบัญญัติมีความสมบูรณ์ มีทิศทาง ของความหมายไปในทางเดียวกัน

3.3 การใช้คำเชื่อม

การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อความหรือประโยค เพื่อช่วยให้เกิดความต่อเนื่องและเป็นเรื่องเดียวกัน จากการศึกษาการเชื่อมโยงความด้วยการใช้คำเชื่อม พบดังนี้

3.3.1 การใช้คำเชื่อมแสดงความคล้ายตาม

คำเชื่อมที่ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ที่สอดคล้องกัน มีทิศทางความหมายไปในทางเดียวกัน จากการศึกษาคำเชื่อมแสดงความคล้ายตามจำนวน 14 คำ คือ “และ” “ทั้ง” “ก็” “ดี” “กับ” “ก็” “และ...ก็” “นอกจาก” “แล้ว” “รวมทั้ง” “โดย” “แล้วแต่” “ตามแต่” “นอกจาก” “นอกนั้น”

ตัวอย่าง 62

มาตรา 6 สมเด็จพระสังฆราชทรงดำรงตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายก และทรงบัญชาการคณะสงฆ์โดยบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2484)

จากตัวอย่าง 62 พบคำว่า และ เป็นคำที่ใช้ในการเชื่อมโยงข้อความ ให้ข้อความในมาตราวรรคแรกและวรรคหลังคล้ายตาม

ตัวอย่าง 63

มาตรา 7 ที่วัดกิติ ที่ธรณีสงฆ์กิติ เป็นสมบัติสำหรับพระศาสนา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงเป็นอรรคศาสนูปถัมภกทรงปกครองรักษาโดยพระบรมเดชานุภาพ ผู้ใดผู้หนึ่งจะโอนกรรมสิทธิ์นั้นไม่ได้

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2484)

จากตัวอย่าง 63 พบคำว่า กิติ เป็นคำที่ใช้ในการเชื่อมโยงความ เพื่อแสดงให้เห็นว่า ที่วัดที่ธรณีสงฆ์ จัดอยู่ในประเภทเดียวกัน นั่นคือเป็นสมบัติของพระศาสนา ทำให้ข้อความในมาตราค่อยตามกัน

ตัวอย่าง 64

มาตรา 24 พระภิกษุจะต้องรับนิคหกรรม ก็ต่อเมื่อกระทำการล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และนิคหกรรมที่จะลงแก่พระภิกษุก็ต้องเป็นนิคหกรรมตามพระธรรมวินัย

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2535)

จากตัวอย่าง 64 พบคำว่า และ...ก็ เป็นคำที่ใช้ในการเชื่อมโยงข้อความ ทำให้ทราบถึงการคล้ายตามของมาตราได้ว่า เมื่อพระภิกษุล่วงละเมิดพระธรรมวินัยแล้วต้องได้รับนิคหกรรมตามวรรคแรกของข้อพระราชบัญญัติ ซึ่งนิคหกรรมนั้นต้องเป็นนิคหกรรมตามพระธรรมวินัยด้วย

ตัวอย่าง 65

มาตรา 32 ทวิ วัดใดเป็นวัดร้างที่ไม่มีพระภิกษุอยู่อาศัยในระหว่างที่ยังไม่มีการยุบเลิกวัด ให้กรรมการศาสนามีหน้าที่ปกครองดูแลรักษาวัดนั้น รวมทั้งที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ และทรัพย์สินของวัดนั้นด้วยการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีภิกษุจำพรรษา ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2535)

จากตัวอย่าง 65 พบคำว่า รวมทั้ง เป็นคำที่ใช้ในการเชื่อมโยงข้อความ แสดงให้เห็นความคล้ายคลึงกันว่า นอกจากวัดที่ถูกยุบร้างที่กรรมการศาสนาจะต้องดูแลนั้น ยังรวมถึงศาสนสมบัติของวัดนั้นด้วย

3.3.2 การใช้คำเชื่อมแสดงความสัมพันธ์แบบขัดแย้ง

การใช้คำหรือกลุ่มคำเชื่อมประโยคเพื่อแสดงความสัมพันธ์ว่าเหตุการณ์ในข้อพระราชบัญญัติตรงข้ามหรือขัดแย้งกัน จากการศึกษาพบคำเชื่อมแสดงความสัมพันธ์แบบขัดแย้งจำนวน 3 คำ คือ “แต่” “เว้นแต่” “แม้”

ตัวอย่าง 66

มาตรา 23 ให้พระราชกฤษฎีกากับแขวงในจังหวัดกรุงเทพมหานคร มีฐานานุศักดิ์ตั้งฐานานุกรมตำแหน่งพระสังฆราชได้อีกรูปหนึ่ง เว้นแต่ถ้าพระราชกฤษฎีกานั้นมีฐานานุศักดิ์ควรตั้งฐานานุกรมเกิน 3 รูปอยู่แล้ว ก็ไม่ต้องตั้ง

(พรบ.สงฆ์. ร.ศ. 121)

จากตัวอย่าง 66 พบคำว่า เว้นแต่ ในการแสดงความขัดแย้งในมาตรา ซึ่งในมาตราอนุญาตให้ตั้งฐานานุกรมเพิ่มเติมได้ แต่ถ้ามีอำนาจในการตั้งเกิน 3 ตำแหน่งอยู่แล้วก็ไม่ต้องตั้ง

ตัวอย่าง 67

มาตรา 17 การลงมติข้อปรีกษานั้น ถ้ามิได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในพระราชบัญญัตินี้ หรือในพระธรรมนูญ ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ

สมาชิกรูปหนึ่งย่อมมีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้ามีจำนวนเสียงในการลงคะแนนเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมมีสิทธิชี้ขาดให้เป็นไปทางฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือจะให้ระงับเรื่องนั้นไว้ก็ได้

แต่การตีความพระธรรมนูญ ถ้ามีข้อสงสัยให้ตีความไปในทางรักษาพระธรรมนูญให้เคร่งครัดโดยไม่ต้องลงมติ

(พรบ.สงฆ์. พ.ศ. 2484)

จากตัวอย่าง 67 พบคำว่า แต่ ในการแสดงความขัดแย้งในมาตรา การลงมติข้อปรึกษาทั่วไปให้ลงมติแล้วถือนมติข้างมาก แต่ถ้าหากเป็นการลงมติในการตีความพระธรรมนูญ ให้ยึดพระธรรมนูญเป็นหลัก โดยไม่จำเป็นต้องถือนมติข้างมาก

ตัวอย่าง 68

มาตรา 29 สังกนายกและสังฆมนตรีอย่างน้อยสี่รูป ต้องเลือกจากสมาชิกของสังฆสภา นอกนั้นจะเลือกจากพระภิกษุผู้มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษ แม้มิได้เป็นสมาชิกของสังฆสภาก็ได้

สังฆมนตรีผู้มิได้เป็นสมาชิกสังฆสภา ย่อมมีสิทธิเข้าประชุมและแสดงความเห็นสังฆสภาได้ แต่ไม่มีสิทธิออกคะแนนเสียง

(พรบ.สงฆ์. พ.ศ. 2484)

จากตัวอย่าง 68 พบคำว่า แม้ ในการแสดงความขัดแย้งในมาตรา กล่าวถึงการคัดเลือกพระภิกษุเข้ามาดำรงตำแหน่งสังฆนายกและสังฆมนตรี ต้องเลือกจากสังฆสภาอย่างน้อยสี่รูป ในส่วนที่เหลือคัดเลือกพระภิกษุที่มีความรู้ที่ไม่ได้อยู่ในสังฆสภาได้

3.3.3 การใช้คำเชื่อมแสดงเงื่อนไข

การใช้คำหรือกลุ่มคำเชื่อมประโยคเพื่อแสดงความสัมพันธ์ว่าเหตุการณ์ในข้อพระราชบัญญัติมีความเป็นเงื่อนไขกัน จากการศึกษาพบคำเชื่อมแสดงความสัมพันธ์แบบเงื่อนไข 7 คำ คือ “ถ้า” “เมื่อ” “ในเมื่อ” “ต่อเมื่อ” “ในกรณี” “ทั้งนี้” “อนึ่ง”

ตัวอย่าง 69

มาตรา 28 เจ้าคณะแขวงมีฐานานุศักดิ์ตั้งฐานานุกรมผู้ช่วยการคณะได้ 2 รูป คือ พระสมุห์ 1 พระใบฎีกา 1 ถ้าเจ้าคณะแขวงนั้น ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นพระครูราชทินนาม ตั้งพระปลัดได้อีก 1 รูป

(พรบ.สงฆ์. ร.ศ. 121)

จากตัวอย่าง 69 พบคำว่า ถ้า ในการแสดงเงื่อนไข ในมาตรากล่าวถึงเจ้าคณะแขวงมีอำนาจในการตั้งฐานานุกรมเพียง 2 รูป แต่เงื่อนไขว่า ถ้าได้รับพระราชทานสมณศักดิ์สามารถตั้งเพิ่มได้อีก 1 รูป

ตัวอย่าง 70

มาตรา 16 ในเมื่อประธานกรรมการมหาเถรสมาคมไม่อาจมาประชุมหรือไม่อยู่ในที่ประชุมมหาเถรสมาคม และมีได้มอบหมายให้สมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทน ให้มหาเถรสมาคมแต่งตั้งสมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทน การประชุมมหาเถรสมาคมเพื่อการแต่งตั้งให้กรรมการซึ่งเป็นสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยพรรษาเป็นประธานแห่งที่ประชุม

(พรบ.สงฆ์. พ.ศ. 2505)

จากตัวอย่าง 70 พบคำว่า ในเมื่อ ในการแสดงเงื่อนไข กล่าวคือ ในมาตรามีเงื่อนไขว่า ถ้า สมเด็จพระสังฆราชไม่ได้เสด็จเข้าร่วมประชุมและมีได้มอบหมาย ให้มหาเถรสมาคมประชุมโดยให้ สมเด็จพระราชาคณะที่มีอาวุโสสูงสุดโดยพรรษาเป็นประธาน เพื่อเลือกประธานในที่ประชุมมหาเถร สมาคมในคราวนั้น

ตัวอย่าง 71

มาตรา 7 พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชองค์หนึ่ง

ในกรณีที่ตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชว่างลง ให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของมหาเถร สมาคมเสนอสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อทรงสถาปนาเป็น สมเด็จพระสังฆราช

ในกรณีที่สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคมเสนอสมเด็จพระราชาคณะรูปอื่นผู้มีอาวุโสโดย สมณศักดิ์รองลงมาตามลำดับ และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระ สังฆราช

(พรบ.สงฆ์. พ.ศ. 2535)

จากตัวอย่าง 71 พบคำว่า ในกรณี ในการแสดงเงื่อนไข กล่าวคือ พระมหากษัตริย์จะทรง สถาปนาสมเด็จพระสังฆราชองค์หนึ่ง แต่มีเงื่อนไขว่า เมื่อตำแหน่งว่างลง ให้นายกรัฐมนตรีโดย ความเห็นชอบมหาเถรสมาคมเสนอสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ หรือใน เงื่อนไขที่ว่า ถ้าสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ เสนอรูปที่รองลงไปตามลำดับ

ตัวอย่าง 72

มาตรา 20 ในท้องที่อำเภอหนึ่ง ให้กำหนดตามพระราชบัญญัติขึ้นเป็นแขวงหนึ่ง ในจังหวัด กรุงเทพมหานคร จะโปรดให้พระราชาคณะเป็นผู้กำกับคณะแขวงละรูป ส่วนท้องที่ในหัวเมืองนอกจาก จังหวัดกรุงเทพมหานครนั้น แขวงหนึ่งให้มีเจ้าคณะแขวงรูปหนึ่ง แต่ถ้าแขวงใดมีวัดน้อยจะรวมหลาย แขวงไว้ในหน้าที่เจ้าคณะแขวงใดแขวงหนึ่งก็ได้ ทั้งนี้แล้วแต่เจ้าคณะมณฑลจะเห็นสมควร

(พรบ.สงฆ์. ร.ศ. 121)

จากตัวอย่าง 72 พบคำว่า ทั้งนี้ ในการแสดงเงื่อนไข กล่าวคือ การตั้งผู้กำกับแขวงใน กรุงเทพมหานครให้มีแขวงละรูป ในส่วนหัวเมืองถ้ามีวัดน้อยอาจจะรวมวัดเพื่อตั้งผู้กำกับแขวงก็ได้ เงื่อนไขที่กล่าวมานั้น แล้วแต่เจ้าคณะปกครองในเขตนั้นจะพิจารณา

ตัวอย่าง 73

มาตรา 20 เมื่อเป็นการจำเป็น สมเด็จพระสังฆราชจะทรงเรียกประชุมวิสามัญสังฆสภาก็ได้

อนึ่ง สมเด็จพระสังฆราชจะทรงเรียกประชุมวิสามัญสังฆสภา เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการร้องขอ

ในการนี้ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการลงนามรับสนอง

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2484)

จากตัวอย่าง 73 พบคำว่า อนึ่ง ในการแสดงเงื่อนไข กล่าวคือ ถ้ามีเหตุจำเป็นสมเด็จพระสังฆราชสามารถเรียกประชุมวิสามัญสังฆสภาได้ แต่มีเงื่อนไขว่าถ้ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการร้องขอสมเด็จพระสังฆราชก็จะทรงเรียกประชุมวิสามัญสังฆสภา

3.3.4 การใช้คำเชื่อมแสดงการให้เลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

การใช้คำหรือกลุ่มคำเชื่อมประโยคเพื่อแสดงความสัมพันธ์ว่าสถานการณ์ในข้อพระราชบัญญัติต้องเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยจะพบคำว่า “หรือ” เป็นคำที่แสดงการให้เลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ตัวอย่าง 74

มาตรา 5 เพื่อประโยชน์แห่งมาตรา 4 บรรดาอำนาจหน้าที่ซึ่งกำหนดไว้ในสังฆานัติ กติกาสงฆ์ กฎองค์การ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ข้อบังคับ และระเบียบเกี่ยวกับคณะสงฆ์ ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพระภิกษุตำแหน่งใดหรือคณะกรรมการสงฆ์ใด ซึ่งไม่มีในพระราชบัญญัตินี้ ให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจกำหนดโดยกฎหมายมหาเถรสมาคม ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพระภิกษุตำแหน่งใดรูปใดหรือหลายรูปร่วมกันเป็นคณะตามที่เห็นสมควรได้

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2535)

จากตัวอย่าง 74 พบคำว่า หรือ ในการให้เลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่ง กล่าวคือ ให้เลือกที่จะตั้งพระภิกษุหรือคณะกรรมการสงฆ์ ซึ่งไม่ได้กำหนดในพระราชบัญญัติ ให้มหาเถรสมาคมเป็นผู้เลือกที่จะตั้งพระภิกษุหรือคณะกรรมการสงฆ์ใดก็ได้

ตัวอย่าง 75

มาตรา 27 พระภิกษุรูปใดต้องคำวินิจฉัยให้รับนิคหกรรมไม่ถึงให้สึก ไม่ยอมรับนิคหกรรมนั้น หรือประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาชญา หรือไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่งกับทั้งไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง มหาเถรสมาคมมีอำนาจวินิจฉัยและมีคำสั่งให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้

พระภิกษุต้องคำวินิจฉัยให้สละสมณเพศตามความในวรรคก่อน ต้องสึกภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2484)

จากตัวอย่าง 75 พบคำว่า หรือ ในการให้เลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่ง กล่าวคือ ในมาตรากล่าวถึง ภิษุกระทำล่วงละเมิดพระธรรมวินัยอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจวินิจฉัยและให้ สละสมณเพศได้

ตัวอย่าง 76

มาตรา 13 ประธานสังฆสมาคมมีหน้าที่ดำเนินกิจการของสภาให้เป็นไปตามข้อบังคับ รองประธานมี หน้าที่กระทำการแทนประธาน ในเมื่อประธานไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

ในขณะที่ยังมิได้ตั้งประธานและรองประธาน หรือในเมื่อประธานและรองประธานไม่อยู่ในที่ประชุม ให้สมาชิกเลือกตั้งกันเองขึ้นเป็นประธานการประชุมในคราวประชุมนั้น

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2484)

จากตัวอย่าง 76 พบคำว่า หรือ ในการให้เลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่ง กล่าวคือ การประชุมสังฆสภาถ้า ประธานไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างใดอย่างหนึ่ง ให้รองประธานทำหน้าที่แทน แต่ถ้า ยังไม่มีประธานหรือรองประธาน หรือไม่อยู่ ให้ประชุมเลือกประธานได้

3.3.5 การใช้คำเชื่อมแสดงการขยายความ

การใช้คำหรือกลุ่มคำเชื่อมประโยคเพื่อแสดงการขยายความ โดยการให้ข้อมูลหรือ รายละเอียดเพิ่มเติมจากข้อความที่ปรากฏมาก่อนหน้า จากการศึกษาพบการใช้คำเชื่อมแสดงการขยาย ความ 6 คำ คือ “ที่” “ซึ่ง” “คือ” “ดังนี้” “ได้แก่” “หมายความว่า”

ตัวอย่าง 77

มาตรา 37 การตั้ง การถอน หรือโยกย้ายพระอุปัชฌาย์ และพระภิกษุอันเกี่ยวกับตำแหน่งการ บริหารคณะสงฆ์ ให้กระทำตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในสังฆานัติ

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2535)

จากตัวอย่าง 77 พบคำว่า ที่ ในการขยายความ โดยขยายความหลักเกณฑ์ของการตั้ง การถอน โยกย้าย พระอุปัชฌาย์ หรือตำแหน่งบริหารคณะสงฆ์ เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ในสังฆานัติ

ตัวอย่าง 78

มาตรา 32 เจ้าคณะเมืองมีอำนาจ ดังนี้ คือ

ข้อ 1 มีอำนาจหน้าที่จะบังคับบัญชาว่ากล่าวสั่งสมณฑลตลอดเมืองนั้น ในกิจอันชอบด้วยพระวินัย บัญญัติ และพระราชบัญญัติ

ข้อ 2 รองเจ้าคณะแขวงก็ดี เจ้าอาวาสก็ดี รองเจ้าอาวาสก็ดี ซึ่งเจ้าคณะเมืองได้ตั้งตาม พระราชบัญญัตินี้ ถ้าไม่สมควรจะคงอยู่ในตำแหน่งต่อไป เพราะความประพฤติที่ดี หรือเพราะขาด ความสามารถก็ดี เจ้าคณะเมืองมีอำนาจที่จะเอาออกจากตำแหน่งได้

ข้อ 3 มีอำนาจที่จะตัดสินข้ออุทธรณ์คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยของเจ้าคณะแขวง

(พรบ.สงฆ์ ร.ศ. 121)

จากตัวอย่าง 78 พบคำว่า ดังนี้ ในการขยายความ จากมาตราเป็นการขยายความอำนาจของพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะเมือง

ตัวอย่าง 79

มาตรา 46 ศาสนสมบัติแบ่งออกเป็นสองประเภท

- (1) ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ทรัพย์สินของพระศาสนาซึ่งยังมีใช้ของวัดใดวัดหนึ่ง
- (2) ศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2484)

จากตัวอย่าง 79 พบคำว่า ได้แก่ ในการขยายความ จากมาตราเป็นการขยายความคำว่า ศาสนสมบัติ ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ตัวอย่าง 80

มาตรา 6 ที่วัดและที่ขึ้นวัดนั้น จำแนกตามพระราชบัญญัตินี้เป็น 3 อย่าง คือ ที่วัด 1 ที่ธรณีสงฆ์ 1 ที่กัลปนา 1

1. ที่วัดนั้น คือ ที่ซึ่งตั้งวัดจนตลอดเขตวัดนั้นเรียกว่าที่วัด
2. ที่ธรณีสงฆ์นั้น คือ ที่แห่งใดๆ ซึ่งเป็นสมบัติของวัด
3. ที่กัลปนานั้น คือ ที่แห่งใดๆ ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินได้ทรงพระราชอุทิศเงินอากรค่าที่แห่งนั้นขึ้นวัดก็ดี หรือที่ซึ่งเจ้าของมิได้ถวายกรรมสิทธิ์อุทิศแต่ผลประโยชน์อันเกิดแต่ที่นั้นขึ้นวัดก็ดี ที่เช่นนั้นเรียกว่า ที่กัลปนา

(พรบ.สงฆ์ ร.ศ. 121)

จากตัวอย่าง 80 พบคำว่า คือ ในการขยายความ จากมาตราเป็นการขยายความในส่วน ศาสนสมบัติที่เป็นที่วัดและที่ขึ้นวัด ให้มีความชัดเจน และครอบคลุม

ตัวอย่าง 81

มาตรา 5 ทวิ ในพระราชบัญญัตินี้

คณะสงฆ์ หมายความว่า บรรดาพระภิกษุที่ได้รับบรรพชาอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ตามพระราชบัญญัตินี้ หรือตามกฎหมายที่ใช้บังคับก่อนพระราชบัญญัตินี้ ไม่ว่าจะปฏิบัติศาสนกิจในหรือนอกราชอาณาจักร

คณะสงฆ์อื่น หมายความว่า บรรดาบรรพชิตจีนิกาย หรือ อนัมนิกาย

พระราชกณะ หมายความว่า พระภิกษุที่ได้รับแต่งตั้งและสถาปนาให้มีสมณศักดิ์ตั้งแต่ชั้นสามัญจนถึงชั้นสมเด็จพระราชาคณะ

สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสโดยสมณศักดิ์ หมายความว่า สมเด็จพระราชาคณะที่ได้รับสถาปนาก่อนสมเด็จพระราชาคณะรูปอื่น ถ้าได้รับสถาปนาในวันเดียวกันให้ถือรูปที่ได้รับสถาปนาในลำดับก่อน

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2535)

จากตัวอย่าง 81 พบคำว่า หมายความว่า ในการขยายความ จากมาตราเป็นการขยายความคำที่ปรากฏในพระราชบัญญัติหรือเป็นการนิยามศัพท์ เป็นเบื้องต้น เพื่อความเข้าใจของผู้อ่านพระราชบัญญัติ

3.3.6 การใช้คำเชื่อมแสดงเวลาและลำดับเหตุการณ์

การใช้คำหรือกลุ่มคำเชื่อมประโยคเพื่อแสดงลำดับเวลา เวลา เหตุการณ์ของข้อความในข้อพระราชบัญญัตินั้น จากการศึกษาพบการใช้คำเชื่อมแสดงเวลาและลำดับเหตุการณ์ 3 คำ คือ “เมื่อ” “ต่อเมื่อ” “นับแต่” “ภายใน”

ตัวอย่าง 82

มาตรา 24 เมื่อสภมณฑลได้ร่างสัญญาขึ้นสำเร็จแล้ว ให้ส่งนายกราชขึ้นถวายสมเด็จพระสังฆราชเพื่อลงพระนามและเมื่อได้ประกาศในแถลงการณ์คณะสงฆ์แล้วให้ใช้บังคับได้

ถ้าสมเด็จพระสังฆราชไม่ทรงเห็นชอบด้วยร่างสัญญานั้น จะได้ประทานคืนมายังสภมณฑลภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่ส่งนายกราชขึ้นถวายก็ดี หรือมิได้ประทานคืนมาภายในสิบห้าวันนั้นก็ดี สภมณฑลจะต้องปรึกษากันใหม่ และออกเสียงลงคะแนนลับ ถ้าและสภมณฑลลงมติตามเดิม ให้ร่างสัญญานั้นขึ้นถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อสมเด็จพระสังฆราชมิได้ลงพระนามภายในเจ็ดวันแล้ว ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการพิจารณา ถ้าเห็นสมควรก็ให้ร่างสัญญานั้นเสนอประธานสภมณฑลภายในเจ็ดวัน ในกรณีเช่นนี้ ให้ประธานสภมณฑลลงนามประกาศสัญญานั้น ใช้บังคับได้

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2484)

จากตัวอย่าง 82 พบคำว่า เมื่อ ในการลำดับเหตุการณ์ กล่าวคือเป็นการลำดับเหตุการณ์ว่าหลังจากที่ร่างสัญญาขึ้นสำเร็จแล้วจะถวายสมเด็จพระสังฆราชทรงลงพระนามในร่างสัญญาขึ้น หลังจากนั้นเมื่อประกาศในแถลงการณ์คณะสงฆ์แล้วจึงบังคับใช้ได้ พบคำว่า ภายใน ในการแสดงเวลา กล่าวคือ กำหนดระยะเวลาที่จะดำเนินการในกรณีที่สมเด็จพระสังฆราชไม่ทรงลงนามร่างสัญญาขึ้น และพบคำว่า นับแต่ ในการแสดงลำดับเวลา กล่าวคือ นับจากภายหลังจากที่ส่งนายกราชร่างสัญญาขึ้นถวายสมเด็จพระสังฆราช

ตัวอย่าง 83

มาตรา 24 พระภิกษุจะต้องรับนิคหกรรม ก็ต่อเมื่อกระทำการล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และนิคหกรรมที่จะลงแก่พระภิกษุก็ต้องเป็นนิคหกรรมตามพระธรรมวินัย

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2505)

จากตัวอย่าง 83 พบคำว่า ต่อเมื่อ ในการลำดับเหตุการณ์ กล่าวคือหลังจากที่พระภิกษุล่วงละเมิดพระธรรมวินัยแล้วจะต้องได้รับนิคหกรรม

ตัวอย่าง 84

มาตรา 60 ก่อนที่จะได้ทำสังคายนาพระธรรมวินัยให้ครบถ้วน แต่อย่างช้าต้องไม่เกินแปดปี นับแต่วันใช้พระราชบัญญัตินี้ ห้ามมิให้ออกสังฆานัติ กติกาสงฆ์ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช กฎกระทรวง หรือระเบียบใด ที่จะบังคับให้ต้องเปลี่ยนลัทธิอันได้นิยมนับถือและปฏิบัติกันมาเป็นเวลาช้านาน

(พรบ.สงฆ์ พ.ศ. 2484)

จากตัวอย่าง 84 พบคำว่า นับแต่ ในการแสดงลำดับเวลา กล่าวคือ หลังจากประกาศใช้พระราชบัญญัติแต่ไม่เกินแปดปี ห้ามมิให้มีการออกกฎ ข้อบังคับ คำสั่งที่ขัดต่อพระราชบัญญัติหรือสิ่งที่นับถือกันมาอย่างยาวนาน

ตาราง 3 ความถี่ของการเชื่อมโยงความโดยการใช้คำเชื่อม

การใช้คำเชื่อม	ร.ศ. 121	พ.ศ. 2484	พ.ศ. 2505	พ.ศ. 2535	รวม
1. คล้อยตาม	132	99	82	89	402
2. ขัดแย้ง	34	16	18	26	94
3. เจื่อนไข	18	9	5	8	40
4. เลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่ง	51	29	26	61	167
5. ขยายความ	104	21	62	87	274
6. ลำดับเหตุการณ์	2	9	10	15	36
รวม	341	183	203	286	

จากตาราง 3 แสดงให้เห็นว่า การเชื่อมโยงความโดยการใช้คำเชื่อมแสดงความคล้อยตาม (ดังตัวอย่าง 62 - 65) มีการนำมาใช้มากที่สุดในการพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทุกฉบับ อาจเนื่องมาจากการแสดงความคล้อยตามทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ที่สอดคล้องกัน มีทิศทางความหมายไปในทางเดียวกัน ดังที่ จันทิมา อังคพนิชกิจ(2557: 108) กล่าวว่า “เป็นคำเชื่อมข้อความที่ทำหน้าที่เชื่อมข้อความที่แสดงความหมายในทำนองเดียวกัน กล่าวเสริม หรือเพิ่มเติมเสริมขึ้นกับข้อความที่นำมาข้างหน้า” พบการนำมาใช้มากที่สุดในการพระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ ร.ศ. 121 รองลงมาคือการเชื่อมโยงความโดยการใช้คำเชื่อมแสดงการขยายความ (ดังตัวอย่าง 77 - 81) ซึ่งทำหน้าที่ขยายความโดยการขอให้มูลหรือรายละเอียดเพิ่มเติมจากข้อความที่ปรากฏมาก่อนหน้า เพื่อให้เกิดความชัดเจนในข้อพระราชบัญญัติมากยิ่งขึ้น ส่วนการเชื่อมโยงความโดยการใช้คำเชื่อมที่พบน้อยที่สุดคือ การเชื่อมโยงความโดยการใช้คำเชื่อมลำดับเหตุการณ์ (ดังตัวอย่าง 82 - 84) ทั้งนี้เนื่องจากข้อพระราชบัญญัติถูกกำหนดให้ใช้ได้ตลอดจนกว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงหรือ

ยกเลิก จึงไม่นิยมใช้คำเชื่อมแสดงลำดับเหตุการณ์ มีเพียงบางข้อพระราชบัญญัติที่จำเป็นต้องกำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติเพื่อให้รัดกุมชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ตาราง 4 สรุปความถี่ของการเชื่อมโยงความประเภทต่างๆ ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์

การเชื่อมโยงความ	ร.ศ. 121	พ.ศ. 2484	พ.ศ. 2505	พ.ศ. 2535	รวม
1. การอ้างถึง	175	85	66	91	417
2. การซ้ำ	467	345	272	308	1,392
3. การใช้คำเชื่อม	341	183	203	286	1,013
รวม	983	319	305	416	

จากตาราง 4 แสดงให้เห็นว่า การเชื่อมโยงความโดยการซ้ำมีการนำมาใช้มากที่สุด ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ สืบเนื่องมาจากการซ้ำเป็นลักษณะเด่นของภาษากฎหมายอย่างหนึ่ง ที่ทำให้ความหมายในข้อพระราชบัญญัติมีความชัดเจน ปราศจากช่องโหว่ ไม่เกิดความกำกวมหรือสามารถตีความเป็นอย่างอื่นไปได้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้คำหรือกลุ่มคำเดิม ซ้ำๆ กัน รองลงมาลงคือการเชื่อมโยงความโดยการใช้คำเชื่อม สาเหตุเพราะในข้อพระราชบัญญัติมีพระธรรมวินัย ข้อบังคับ ตลอดจนถึงเงื่อนไขที่มีความสอดคล้องเกี่ยวเนื่องกัน ดังนั้นเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์อย่างชัดเจนจึงต้องใช้คำเชื่อมในการเชื่อมโยงความ ส่วนการเชื่อมโยงความด้วยการอ้างถึงพบว่าการนำมาใช้น้อยที่สุด เนื่องมาจากการอ้างถึง เป็นการเชื่อมโยงความของภาษาระดับข้อความในกรณีที่ข้อความนั้นไม่สามารถตีความหมายได้จากรูปประโยคเดียวๆ จึงไม่นิยมนำมาใช้ในภาษากฎหมาย ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกรเชื่อมโยงความด้วยการซ้ำแล้ว อาจทำให้เกิดความไม่ชัดเจนเท่ากับการเชื่อมโยงความด้วยการซ้ำ ซึ่งภาษากฎหมายเป็นภาษาที่ต้องการความชัดเจน

ในส่วนของยุคสมัยที่ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ก็มีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดเจน ซึ่งพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองสงฆ์ ร.ศ. 121 มีการใช้การเชื่อมโยงความมากที่สุด เนื่องจากเป็นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับแรกในกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเกิดในยุคที่มีการออกพระราชบัญญัติตามแบบยุโรปตามที่ล้นเกล้ารัชกาลที่ 5 ทรงมีพระราชดำริ ซึ่งหนึ่งในนั้นคือ คณะสงฆ์ ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่ตรากฎหมายในยุคแรกจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเขียนข้อพระราชบัญญัติให้มีความชัดเจน รอบครอบ รัดกุมมากที่สุด เพื่อให้ผู้นำไปปฏิบัติได้โดยไม่มีข้อสงสัย รองลงมาคือพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นปีที่มีการแก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ให้ทันการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ลำดับที่สามคือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 เป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้จึงถูกตราขึ้นให้มีรูปแบบในส่วนของการประชาธิปไตย และลำดับสุดท้าย

คือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 สาเหตุที่มีการใช้การเชื่อมโยงความน้อยที่สุด อาจเนื่องจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้ถูกแก้ไขเพื่อรวบรวมอำนาจการบริหารไว้ที่มหาเถรสมาคม ดังนั้นในข้อพระราชบัญญัติจะกำหนดไว้อย่างชัดเจนและรัดกุมอยู่แล้ว

จากการศึกษาการเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ จึงทำให้เห็นความเป็นเอกภาพของตัวบทพระราชบัญญัติสงฆ์ คือ ทำให้เกิดความชัดเจนในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ที่มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นหลักในการบริหาร ซึ่งตัวพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในแต่ละยุคสมัยมีการปรับเปลี่ยนให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับการปกครองของฝ่ายอาณาจักร ในขณะนั้น การตราพระราชบัญญัติมีความรอบครอบ กะทัดรัด รัดกุม แจ่มชัด ปราศจากช่องโหว่ กล่าวคือ ภาษาที่ใช้ต้องถูกต้อง เข้าใจง่าย ปราศจากข้อสงสัยในทางกฎหมาย เพื่อให้ผู้นำไปปฏิบัติสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผล

ปริญญานิพนธ์ “การศึกษาสาระและการเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์” ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายในการศึกษาสาระในมาตราต่างๆ และศึกษาการเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งแสดงถึงจุดมุ่งหมายและเจตนาของการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ อันสะท้อนให้เห็นบทบาทของพระสงฆ์ในบริบทที่เปลี่ยนแปลงของสังคมไทย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์จากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในสมัยรัตนโกสินทร์ จำนวน 4 ฉบับ ที่รวบรวมโดยพระธรรมเจดีย์ (ประกอบ ธรรมเสฏฐโฐ ป.ธ. 9) โดยวิเคราะห์ทุกมาตรา ดังนี้

1. พระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ รัตนโกสินทรศก 121
2. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484
3. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505
4. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่2) พุทธศักราช 2535

ทฤษฎีที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาเพื่อให้ทราบเจตนาและจุดมุ่งหมายของการตราพระราชบัญญัติคือทฤษฎีวัจนกรรมซึ่งปรากฏในส่วนของการศึกษาสาระ ในส่วนของการศึกษาการเชื่อมโยงความผู้วิจัยใช้ทฤษฎีการเชื่อมโยงความ โดยศึกษาเฉพาะลักษณะของภาษาในข้อพระราชบัญญัติการจากศึกษาผู้วิจัยพบดังนี้

การศึกษาสาระในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์

1. สาระที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่ง
 - 1.1 สาระที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่งแบบไม่มีเงื่อนไข
 - 1.2 สาระที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่งแบบมีเงื่อนไข
2. สาระที่เป็นการแจ้งให้ทราบ
3. สาระที่เป็นการอนุญาต
4. สาระที่เป็นคำจำกัดความ

การศึกษาการเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์

1. การอ้างถึง
 - 1.1 การอ้างถึงโดยใช้คำบ่งชี้
 - 1.2 การอ้างถึงโดยการละ
 - 1.3 การอ้างถึงด้วยมาตราของกฎหมาย

2. การซ้ำ
 - 2.1 การซ้ำรูปภาษาทั้งหมด
 - 2.2 การซ้ำรูปภาษาบางส่วน
 - 2.3 การซ้ำโครงสร้างประโยค
3. การใช้คำเชื่อม
 - 3.1 การใช้คำเชื่อมแสดงความคล้ายตาม
 - 3.2 การใช้คำเชื่อมแสดงความสัมพันธ์แบบขัดแย้ง
 - 3.3 การซ้ำคำเชื่อมแสดงเงื่อนไข
 - 3.4 การใช้คำเชื่อมแสดงการให้เลือกลักษณะใดสิ่งหนึ่ง
 - 3.5 การใช้คำเชื่อมแสดงการขยายความ
 - 3.6 การใช้คำเชื่อมแสดงเวลาและลำดับเหตุการณ์

และในส่วนสุดท้าย ผู้วิจัยได้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในบริบทที่เปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ในส่วนที่มีความสอดคล้องกับผลการวิจัย

การศึกษาสาระในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์

1. สาระที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่ง สาระสำคัญที่ปรากฏในข้อพระราชบัญญัติ เป็นข้อความที่กำหนดให้ทำหรือเป็นระเบียบแบบแผนที่ต้องปฏิบัติหรือดำเนินการตาม

1.1 สาระที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่งแบบไม่มีเงื่อนไข สาระสำคัญที่ปรากฏในข้อพระราชบัญญัติ เป็นข้อความที่กำหนดให้ทำหรือเป็นระเบียบแบบแผนที่ต้องปฏิบัติหรือดำเนินการตามโดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ ภายใต้ข้อบังคับหรือคำสั่งนั้น มีโครงสร้างดังนี้

(เรื่องที่บังคับหรือสั่ง) + ข้อบังคับหรือคำสั่ง

1.2 สาระที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่งแบบมีเงื่อนไข สาระสำคัญที่ปรากฏในข้อพระราชบัญญัติ เป็นข้อความที่กำหนดให้ทำหรือเป็นระเบียบแบบแผนที่ต้องปฏิบัติหรือดำเนินการตามโดยมีเงื่อนไขภายใต้ข้อบังคับหรือคำสั่งนั้น มีโครงสร้างดังนี้

(เรื่องที่บังคับหรือสั่ง) + ข้อบังคับหรือคำสั่ง + เงื่อนไข + (กรณียกเว้น)

2. สาระที่เป็นการแจ้งให้ทราบ สาระสำคัญที่ปรากฏในข้อพระราชบัญญัติ เป็นข้อความที่บอกกล่าวให้ผู้รับสารทราบเพียงเท่านั้น ไม่ได้กำหนดให้ทำสิ่งใด มีโครงสร้างดังนี้

(เรื่องที่ต้องการแจ้งให้ทราบ) + ข้อความที่แจ้งให้ทราบ

3. สาระที่เป็นการอนุญาต สาระสำคัญที่พบในข้อพระราชบัญญัติ เป็นข้อความที่อนุญาตให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในข้อพระราชบัญญัตินั้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจะทำหรือไม่ทำก็ได้ มีโครงสร้าง ดังนี้

(เรื่องที่จะอนุญาต) + (เงื่อนไข) + คำอนุญาต + (กรณีเฉพาะ)

4. สาระที่เป็นคำจำกัดความ สาระสำคัญที่พบในข้อพระราชบัญญัติ เป็นการอธิบายความหมายของคำศัพท์ มีโครงสร้างดังนี้

คำศัพท์ + คำกริยา + ความหมาย

นอกจากการศึกษาข้อพระราชบัญญัติโดยจำแนกเป็นสาระจำนวน 4 สาระ คือ สาระที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่ง สาระที่เป็นการแจ้งให้ทราบ สาระที่เป็นการอนุญาต และสาระที่เป็นคำจำกัดความ ผู้วิจัยยังพบว่า มีบางมาตราที่มีสาระต่างกันอยู่ในมาตราเดียวกัน เนื่องจากบางมาตรามีหลายวรรค เพื่อให้ข้อกฎหมายมีความชัดเจน รัดกุม จึงทำให้ในหนึ่งมาตราสามารถมีสาระสำคัญได้มากกว่าหนึ่งสาระ ขึ้นอยู่กับบริบทในมาตรานั้น เช่น สาระที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่ง – สาระที่เป็นการอนุญาต, สาระที่เป็นการอนุญาต – สาระที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่ง, สาระที่เป็นคำจำกัดความ – สาระที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่ง เป็นต้น จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าสาระที่เป็นข้อบังคับหรือคำสั่งจะมีการอยู่ร่วมกับสาระอื่นๆ ได้อีก ในขณะที่สาระที่เป็นการแจ้งให้ทราบไม่มีการปรากฏรวมเลย

ผลการศึกษาสาระในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ ทำให้ทราบถึงเจตนาหลักของการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในสมัยรัตนโกสินทร์เป็นไปเพื่อการสั่งให้ผู้เกี่ยวข้องปฏิบัติตาม โดยมีเจตนาเพื่อส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ในสังฆมณฑลให้มีความเรียบร้อย เอื้อเพื่อต่อหลักพระธรรมวินัย โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ของคนในสังคมทุกยุคสมัยไว้อย่างชัดเจน กล่าวคือ พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตนในฐานะองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก มีรัฐบาลโดยเฉพาะเสนาบดีกระทรวงธรรมการหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (ในปัจจุบันเป็นหน้าที่ของรัฐมนตรี

ประจำสำนักนายกรัฐมนตรี) เป็นผู้ประสานติดต่อระหว่างพระมหากษัตริย์ มีสมเด็จพระสังฆราชในการบัญชาการคณะสงฆ์ มีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุดของคณะสงฆ์ มีพระสงฆ์ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอยู่ภายใต้กรอบแห่งพระราชบัญญัติ และมีพุทธศาสนิกชนอุปัฏฐัมพระพุทธานุภาพให้พระสงฆ์สามารถดำรงอยู่ในพระธรรมวินัยและกรอบแห่งพระราชบัญญัติ

การศึกษาการเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์

1. การอ้างถึง เป็นการแสดงความเชื่อมโยงของภาษาระดับข้อความในกรณีข้อความนั้นไม่สามารถตีความหมายได้จากรูปประโยคเดียว ๆ จะต้องมีการอ้างถึงจากที่อื่นและจะต้องเกิดอย่างต่อเนื่อง จากการศึกษาการเชื่อมโยงความด้วยการอ้างถึง พบดังนี้

1.1 การอ้างถึงโดยใช้คำบ่งชี้ เป็นการใช้คำบ่งชี้หรือกลุ่มคำชี้เฉพาะที่ต้องการชี้ชัดหรือแยกแยะสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกมาอย่างชัดเจน เพื่อแสดงการชี้เฉพาะไปถึงสิ่งที่อ้างถึงที่อยู่ข้างหน้าเท่านั้น เป็นการสร้างขอบเขตเฉพาะของจุดที่มีการอ้างถึง จากการศึกษาในพระราชบัญญัติจะพบคำว่า **นี้** และ **นั้น** ที่ใช้เป็นคำบ่งชี้

1.2 การอ้างถึงโดยการละ เป็นการอ้างถึงโดยการละไว้ในฐานที่เข้าใจหรือสรรพนามศูนย์ ๐ เกิดขึ้นต่อเมื่อต้องการจะกล่าวถึงอีกข้อความหนึ่งโดยไม่ต้องกล่าวซ้ำคำต่อคำ การตีความจะต้องอ้างถึงข้อความที่นำมาก่อนหน้า

1.3 การอ้างถึงด้วยมาตราของกฎหมาย เป็นการอ้างอิงจากวรรคหรือมาตราในพระราชบัญญัติ

2. การซ้ำ การใช้รูปภาษาซ้ำกัน คือ การใช้รูปภาษาซ้ำกับรูปเดิม อาจจะเป็นการซ้ำทั้งหรือซ้ำเฉพาะบางส่วน ซึ่งหมายรวมถึงการซ้ำโครงสร้างด้วย จากการศึกษาการเชื่อมโยงความด้วยการซ้ำ พบดังนี้

2.1 การซ้ำรูปภาษาทั้งหมด เป็นการซ้ำรูปภาษาเดิมโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปภาษา ความหมาย หรือประเภทของคำ จากการศึกษาพบการซ้ำคำนาม คือ การใช้รูปคำนามซ้ำกับรูปคำนามที่กล่าวไปแล้ว โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำหรือความหมาย

2.2 การซ้ำรูปภาษาบางส่วน เป็นการซ้ำรูปภาษาเดิมเพียงบางส่วนแต่ใช้คำต่างชนิดกัน ทำให้มีการเปลี่ยนไปจากรูปภาษาเดิม

2.3 การซ้ำโครงสร้างประโยค เป็นการเชื่อมโยงความที่ใช้การจัดเรียงอนุภาค หรือประโยคเหมือนกัน เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของรูปภาษาที่มีโครงสร้างแบบเดียวกัน ช่วยเน้นย้ำว่าสิ่งที่กล่าวนั้นเป็นเรื่องเดียวกัน

3. การใช้คำเชื่อม การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อความหรือประโยค เพื่อช่วยให้เกิดความต่อเนื่องและเป็นเรื่องเดียวกัน จากการศึกษาการเชื่อมโยงความด้วยการใช้คำเชื่อม พบดังนี้

3.1 การใช้คำเชื่อมแสดงความคล้ายตาม คำเชื่อมที่ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ที่สอดคล้องกัน มีทิศทางความหมายไปในทางเดียวกัน จากการศึกษาพบคำเชื่อมแสดง

ความคล้อยตามจำนวน 14 คำ คือ “และ” “ทั้ง” “ก็ดี” “กับ” “ก็” “และ...ก็” “นอกจาก” “แล้ว” “รวมทั้ง” “โดย” “แล้วแต่” “ตามแต่” “นอกจาก” “นอกนั้น”

3.2 การใช้คำเชื่อมแสดงความสัมพันธ์แบบขัดแย้ง การใช้คำหรือกลุ่มคำเชื่อมประโยค เพื่อแสดงความสัมพันธ์ว่าเหตุการณ์ในข้อพระราชบัญญัติตรงข้ามหรือขัดแย้งกัน จากการศึกษาพบ คำเชื่อมแสดงความสัมพันธ์แบบขัดแย้งจำนวน 3 คำ คือ “แต่” “เว้นแต่” “แม้”

3.3 การซ้ำคำเชื่อมแสดงเงื่อนไข การใช้คำหรือกลุ่มคำเชื่อมประโยคเพื่อแสดงความสัมพันธ์ว่าเหตุการณ์ในข้อพระราชบัญญัติมีความเป็นเงื่อนไขกัน จากการศึกษาพบคำเชื่อมแสดงความสัมพันธ์แบบเงื่อนไข 7 คำ คือ “ถ้า” “เมื่อ” “ในเมื่อ” “ต่อเมื่อ” “ในกรณี” “ทั้งนี้” “อเนิง”

3.4 การใช้คำเชื่อมแสดงการให้เลือกละหว่างสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การใช้คำหรือกลุ่มคำเชื่อมประโยค เพื่อแสดงความสัมพันธ์ว่าสถานการณ์ในข้อพระราชบัญญัติต้องเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยจะพบ คำว่า “หรือ” เป็นคำที่แสดงการให้เลือกละหว่างสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

3.5 การใช้คำเชื่อมแสดงการขยายความ การใช้คำหรือกลุ่มคำเชื่อมประโยคเพื่อแสดง การขยายความ โดยการขอให้มูลหรือรายละเอียดเพิ่มเติมจากข้อความที่ปรากฏมาก่อนหน้า จาก การศึกษาพบการใช้คำเชื่อมแสดงการขยายความ 6 คำ คือ “ที่” “ซึ่ง” “คือ” “ดังนี้” “ได้แก่” “หมายความว่า”

3.6 การใช้คำเชื่อมแสดงเวลาและลำดับเหตุการณ์ การใช้คำหรือกลุ่มคำเชื่อมประโยค เพื่อแสดงลำดับเวลา เวลา เหตุการณ์ของข้อความในข้อพระราชบัญญัตินั้น จากการศึกษาพบการใช้ คำเชื่อมแสดงเวลาและลำดับเหตุการณ์ 3 คำ คือ “เมื่อ” “ต่อเมื่อ” “นับแต่”

จากการศึกษาการเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ จึงทำให้ เห็นความเป็นเอกภาพของตัวบทพระราชบัญญัติสงฆ์ คือ ทำให้เกิดความชัดเจนในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ ที่มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นหลักในการบริหาร ซึ่งตัวพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ในแต่ละยุคสมัยมีการปรับเปลี่ยนให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับการปกครองของฝ่ายอาณาจักร ในขณะนั้น การตราพระราชบัญญัติมีความรอบครอบ กะทัดรัด รัดกุม แจ่มชัด ปราศจากช่องโหว่ กล่าวคือ ภาษาที่ใช้ต้องถูกต้อง เข้าใจง่าย ปราศจากข้อสงสัยในทางกฎหมาย เพื่อให้ผู้นำไปปฏิบัติ สามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

บทบาทของพระสงฆ์ในบริบทที่เปลี่ยนแปลงของสังคมไทย

จากการวิเคราะห์ บทบาทของพระสงฆ์ในบริบทที่เปลี่ยนแปลงของสังคมไทย พบว่า บทบาทของพระภิกษุที่ปรากฏในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ทั้ง 4 ด้านนั้น เป็นส่วน หนึ่งของบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ (พระภิกษุชั้นปกครอง) จากทั้งหมด 5 ด้าน คือ ด้านการ ปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งในด้านสาธารณสงเคราะห์นั้นกล่าวถึง การทำประโยชน์ให้สังคม เช่น สร้างโรงพยาบาล สร้างโรงเรียน ตั้งทุนการศึกษา แจกทุนการศึกษา เป็นต้น ซึ่งไม่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะ สงฆ์ แต่มีกำหนดไว้ในกฎหมายเถรสมาคม และยังเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาการขอรับพระราชทาน

สมณศักดิ์อีกด้วย ในส่วนของด้านการปกครอง จะกล่าวถึงหลักเกณฑ์การตั้งสมเด็จพระสังฆราช โดยมีอยู่ในพระราชบัญญัติทุกฉบับ ตลอดจนถึงมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมตามยุคสมัยอีกหลายครั้ง นอกจากนี้ยังกล่าวถึงระบบการปกครองที่มีการเปลี่ยนแปลงตามสังคมและระบบการเมืองในขณะนั้นด้วย ด้านการศึกษาเป็นอีกด้านหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน จากในยุคสมัยของรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นยุคของการปฏิรูปการศึกษา โดยมีพระราชดำริให้เริ่มการศึกษาจากภายในวัด หลังจากนั้นเป็นต้นมาเมื่อการศึกษาเริ่มพัฒนามากยิ่งขึ้นก็เริ่มจะกระจายออกจากวัด พระภิกษุจากที่เคยเป็นผู้นำทางการศึกษา วัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ กลายเป็นพระภิกษุต้องออกไปแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากโลกภายนอก วัดเป็นเพียงสถานที่พึ่งทางจิตใจ เป็นสถานที่ในบำเพ็ญกุศล ด้านการเผยแผ่ ยังคงเป็นบทบาทที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องแต่มีการเปลี่ยนรูปแบบจากการเผยแผ่ศีลธรรมผ่านการเข้ามาศึกษาเล่าเรียน เปลี่ยนเป็นการออกไปสอนศีลธรรมในโรงเรียน การนำศาสนาเข้าสู่ชุมชนและออกไปเผยแผ่ต่างประเทศ และสุดท้ายด้านสาธารณูปการพระภิกษุมีบทบาทหน้าที่ดูแลรักษา ศาสนสมบัติ โดยมีพระราชบัญญัติเป็นส่วนสนับสนุน ซึ่งในส่วนของพระราชบัญญัติก็มีการปรับเปลี่ยนให้ครอบคลุม เหมาะสมกับยุคสมัยและกฎหมายของบ้านเมือง

อภิปรายผล

การใช้ภาษาของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์นอกจากจะเป็นเรื่องภาษากฎหมายแล้ว ยังเป็นลักษณะของการใช้ภาษาเฉพาะกลุ่ม ภาษาในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์นอกจากจะมีความกระชับรัดกุม และต้องสอดคล้องกับพระธรรมวินัย การทำความเข้าใจกับภาษาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์นั้น ต้องอาศัยความรู้ทางภาษา การตีความทางภาษา ความรู้ด้านพระธรรมวินัย และความรู้ด้านพระพุทธศาสนาประกอบ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในลักษณะภาษาที่ใช้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ อีกทั้งทำให้ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงยุคต่าง ๆ อันจะสะท้อนบทบาทของพระสงฆ์ในช่วงยุคสมัยของสังคมที่เปลี่ยนไป จากการศึกษาสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากการศึกษาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในสมัยรัตนโกสินทร์ ในด้านรูปแบบการใช้ภาษาพบว่ามีความคล้ายคลึงกับการศึกษาภาษาในกฎหมายทั่วไป กล่าวคือ รอบครอบ กะทัดรัดรัดกุม แจ่มชัด ซึ่งสอดคล้องกับที่ธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้กล่าวไว้ในภาษากฎหมายไทย (2543) แต่จะมีความแตกต่างในส่วนของการใช้คำศัพท์เฉพาะทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ต้องมีความสอดคล้องกับพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ ข้อบังคับที่พระสงฆ์ทุกรูปต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ดังนั้นจะพบได้ว่าในบางข้อพระราชบัญญัติจะมีการใช้คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาที่เป็นภาษาบาลี เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการตีความทางกฎหมาย

2. การศึกษาสาระในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ พบว่ามีความสอดคล้องกันกับการศึกษาภาษาในกฎหมาย อาทิ วิทยานิพนธ์ของพิมพา จิตตประสาทศีล เรื่องการศึกษาลักษณะภาษาในกฎหมายไทย: ประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (2548) หรือปริญญาณิพนธ์ของรัชนิญญา กลิ่นน้ำหอม เรื่องการศึกษาวิเคราะห์ภาษาในประมวล

กฎหมายอาญา (2456) เนื่องจากสาระสำคัญของกฎหมายคือต้องการบังคับให้เกิดการปฏิบัติตามถึงแม้ในรัฐธรรมนูญ

3. จากการศึกษาเรื่องการเชื่อมโยงความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ เมื่อเทียบกับงานวิจัยที่ศึกษาภาษาในกฎหมายพบว่าไม่มีความแตกต่างกันมาก ทั้งนี้เนื่องจากการเชื่อมโยงความมีความสำคัญในเรียงร้อยข้อพระราชบัญญัติให้มีความเป็นเอกภาพ ซึ่งจากการผลการศึกษาที่พบว่ามีการใช้การเชื่อมโยงความโดยการซ้ำมากที่สุด ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สมัยรัตนโกสินทร์ สอดคล้องกับธานินทร์ กรวิเชียร (2543) สรุปได้ว่า “ในแง่ของกฎหมายและภาษา ใช้คำอย่างประหยัด ทุกคำที่เขียนต้องมีความหมาย เพราะถ้อยคำเพียงคำเดียวหากขาดหรือเกินอาจก่อให้เกิดปัญหาในการตีความ” ดังนั้น การซ้ำคำ จึงไม่ทำให้เกิดความฟุ่มเฟือยในการใช้คำ ซึ่งอาจทำให้ข้อความในพระราชบัญญัติกำกวม และทำให้เกิดปัญหาในการตีความ

4. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในสมัยรัตนโกสินทร์ทั้ง 4 ฉบับ สะท้อนบทบาทของพระสงฆ์ในบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลง คือ การตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับแรกถูกตราขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 เว้นระยะเป็นเวลาเกือบ 30 ปีจึงมีการยกเลิกแล้วตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ในรัชกาลที่ 8 ซึ่งเกิดหลังจากการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง ฉบับถัดมาคือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ 2505 และสุดท้ายคือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ซึ่ง 2 ฉบับที่เกิดขึ้นในรัชกาลที่ 9 จะสังเกตได้ชัดเจนว่าระยะเวลาในการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์แต่ละฉบับห่างกันกว่า 20 ปีขึ้นไป ดังนั้นเมื่อกาลเวลาผ่านไปความเปลี่ยนแปลงก็ย่อมเกิดขึ้น จากจุดที่วัดเคยเป็นศูนย์กลางของชุมชน ของการศึกษา เมื่อเวลาผ่านไปทุกอย่างก็เริ่มกระจายออกจากวัด ดังนั้นบทบาทของพระสงฆ์ในแต่ละยุคสมัยนั้นก็ถูกปรับเปลี่ยนตามไปด้วย แต่อย่างไรก็ดีบทบาทของพระสงฆ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็ยังคงมีอยู่ 5 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณสงเคราะห์ และด้านสาธารณูปการ

ข้อเสนอแนะ

1. การตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ควรให้คณะสงฆ์มีส่วนร่วมในการพิจารณา
2. การจะศึกษาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ให้เข้าใจควรศึกษาความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและพระธรรมวินัย
3. ควรมีการศึกษาลักษณะของภาษาในพระธรรมวินัย อันเป็นศีลของพระสงฆ์ที่ต้องยึดถือปฏิบัติตั้งแต่ครองสมณเพศ และความสอดคล้องระหว่างกฎ ระเบียบ คำสั่งของมหาเถรสมาคม
4. การใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องทางพระพุทธศาสนาในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ควรใช้ถ้อยคำที่บุคคลทั่วไปเข้าใจได้ง่าย หรือมีการนิยามศัพท์เพื่อให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น
5. ควรมีการศึกษาวาทกรรมที่เกี่ยวข้องตามยุคสมัยของการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ โดยเฉพาะช่วงเปลี่ยนผ่านพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

6. ควรศึกษาลักษณะภาษาที่ปรากฏในกฎพระสงฆ์ ในกฎหมายตราสามดวง เนื่องจากเป็นการตรากฎหมายแบบโบราณ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กาญจนา โรจนพานิช. (2539). *ภาษากฎหมายไทย: การศึกษาแนวภาษาศาสตร์สังคม*.
วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กฤติกา ผลเกิด. (2546). *การศึกษาจรรยาบรรณของประมวลกฎหมายอาญา*. วิทยานิพนธ์ อ.ม.
(ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- กฤษดาวรรณ หงส์ดามรงค์ และธีรณัฐ โชคสุวณิช. (2551). *วัจนปฏิบัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2556). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จันทิมา อังคพณิกิจ. (2557). *การวิเคราะห์ข้อความ*. กรุงเทพฯ: เอ็มแอนด์เอ็มเลเซอร์พริ้นต์.
- ชลธิชา บำรุงรักษ์. (2539). *การวิเคราะห์ภาษาระดับข้อความประเภทต่างๆ ในภาษาไทย เล่ม 1-2*.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดุษฎีการณ กรณต์แสง. (2537). *การวิเคราะห์การนิยามคำศัพท์ภาษากฎหมาย: กฎหมาย ครอบครัว
และมรดก*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ภาษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (2543). *ภาษากฎหมายไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธานินทร์ กรัยวิเชียร; และวิชา มหาคุณ. (2539). *การตีความกฎหมาย*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ:
ชวนพิมพ์
- ธีระพงษ์ มีไชย. (2549). *วาทกรรมอำนาจพระสงฆ์ไทยว่าด้วยสังฆราช*. ใน *ศิลปวัฒนธรรม ปีที่ 37*
ฉบับที่ 7. หน้า 80. นนทบุรี: มติชนปากเกร็ด.
- นววรรณ พันธุเมธา. (2527). *ไวยากรณ์ไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาสน์การพิมพ์.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2543). *ปากไก่และใบเรือ ว่าด้วยการศึกษาประวัติศาสตร์ – วรรณกรรมต้น
รัตนโกสินทร์*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ปลื้ม โชติขจร. (2550). *คำบรรยายกฎหมายคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.
- พระเทพปริยัติสุธี. (2545). *การคณะสงฆ์และการพระศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.
- พระธรรมเจดีย์(ประกอบ). (2558). *พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศมหา
เถรสมาคม ตลอดจนถึงกฎกระทรวงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์*.
กรุงเทพฯ: ประยูรสาส์นไทย.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2554). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ: พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- พระมหาปัญญา ปญญาสิริ (ลักษณะจันทร์). (2549). ศึกษาวิเคราะห์กำเนิดและพัฒนาการของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในสมัยรัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์ พธ.ม.(พระพุทธศาสนา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2539). ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระไพศาล วิสาโล. (2552). พระพุทธศาสนาในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: แปลนพริ้นท์ติ้ง.
- พิมพ์า จิตตประสาทศีล. (2548). การศึกษาลักษณะภาษาในกฎหมายไทย: ประมวลกฎหมาย อาญา และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.(ภาษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- พัชรินทร์ เปี่ยมสมบูรณ์. (2517). การปฏิรูปกฎหมายของประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2411 ถึง พ.ศ. 2478. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพียรศิริ วงศ์วิภาณนท์. (2544). ความหมายในบริบทของประโยค. ใน เอกสารการสอนชุดวิชา ภาษาไทย 3 หน่วยที่ 7 – 15 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. หน้า 349. พิมพ์ครั้งที่ 9. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มลลือ พรโชคชัย. (2538). การศึกษาวิจัยลีลาของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทย. วิทยานิพนธ์ อ.ม.(ภาษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัชเนียญา กลิ่นน้ำหอม. (2546). การศึกษาวิเคราะห์ภาษาในประมวลกฎหมายอาญา. ปริญญานิพนธ์ ศศ.ม.(ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2550, 24 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 124 ตอนที่ 47 ก. หน้า 3.
- (2550, 24 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 124 ตอนที่ 47 ก. หน้า 8.
- (2550, 24 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 124 ตอนที่ 47 ก. หน้า 23.
- (2560, 6 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 134 ตอนที่ 2 ก. หน้า 1.
- ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 2. จ.ศ. 1237. หน้า 111.
- วุฒิชัย มูลศิลป์, รองศาสตราจารย์. (2554). สมเด็จพระปิยมหาราช กับการปฏิรูปการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.
- สมทรง บุรุษพัฒน์. (2537). วนะวิเคราะห์ การวิเคราะห์ภาษาระดับข้อความ. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

- สุกัญญา สุวิทย์รัตน์. (2553). ภาษาในกฎหมายลักษณะอาญา กับ ประมวลกฎหมายอาญา: การศึกษาเชิงเปรียบเทียบต่างสมัย. วิทยานิพนธ์ อ.ด. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สุจริตลักษณ์ ดีผดุง. (2552). วจนปฏิบัติศาสตร์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สามลดา.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). การสำรวจสภาวะทางสังคม วัฒนธรรม และสุขภาพจิต (ความสุขคนไทย พ.ศ. 2557. สืบค้นเมื่อ 19 ตุลาคม 2558. จาก <http://service.nso.go.th/>
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2557). รายงานจำนวนพระภิกษุ-สามเณร ประจำปี พ.ศ. 2557. สืบค้นเมื่อ 19 ตุลาคม 2558. จาก <http://www.onab.go.th/>
- แสง อุดมศรี. (2533). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมบูรณ์ วชิรบูรณ์สุข. (2551). การควบคุมการใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 โดยศาลปกครอง. วิทยานิพนธ์ น.ม. (นิติศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2532). คำจำกัดความศัพท์ในภาษาศาสตร์สังคม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุดร ปาณะศรี. (2559). บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานี. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (บริหารการศึกษา). สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหาดใหญ่. ถ่ายเอกสาร.

ภาคผนวก

วันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๑๒๖๑

ราชกิจจานุเบกษา

เล่ม ๑๙ หน้า ๒๙๕

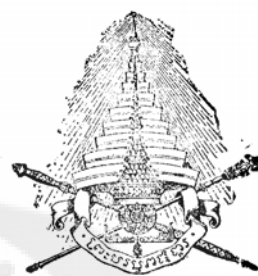
ประการหนึ่ง ความทราบ ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า คนทั้งสามนี้ เป็นผู้มีความประพฤติดี บริบูรณ์แล้ว แต่เป็นผู้ซึ่งเกิดภายในกรุงสยาม แต่เป็นผู้ซึ่งตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอันเป็นนิจ อยู่ในภายในพระราชอาณาเขต

อีกประการหนึ่ง ความประพฤติของคนทั้งสามนี้ แต่ทั้งความจงรักภักดีอันเสมอซึ่งได้มีในราชการ ตามตำแหน่งที่ได้รับพระราชทานมาแล้วนั้น ถึงแม้ว่าจะยังเป็นคนต่างประเทศอยู่ก็ตาม ย่อมเป็นประโยชน์แก่บ้านเมือง เห็นว่า จะเป็นข้าทูลละอองธุลีพระบาทอันแท้จริงได้ แต่ขอด้วยพระราชกำหนดกฎหมายสืบต่อไปมิได้ขาดแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราเป็นพระราชบัญญัติไว้ดังต่อไปนี้ว่า

ข้อ ๑ ให้กิตติมศักดิ์โก ตีเยชู แด อาเดโอตาโคตโคนิโอ ตีเยชู แด โยเสฟมาเรีย ตีเยชู ทั้งสามคนนี้ แปลงชาติเป็นคนในบังคับฝ่ายสยาม แต่ให้มีบรรดาศักดิ์อำนาจผลประโยชน์ทั้งหลาย และหน้าที่ทั้งปวงเหมือนอย่างคนที่เกิดมาเป็นคนในบังคับไทยนั้นทุกประการ

ข้อ ๒ ให้ราชเลขาธิการ ส่งสำเนาพระราชบัญญัตินี้ ให้แก่ กิตติมศักดิ์โก ตีเยชู แด อาเดโอตาโคตโคนิโอ ตีเยชู แด โยเสฟมาเรีย ตีเยชู ไว้ใช้เป็นหนังสือสำคัญในการที่ได้แปลงชาติแล้ว แต่ให้ส่งสำเนาพระราชบัญญัติ กับทั้งสำเนาเรื่องราวนี้ ไปลงทะเบียนเข้าเล่มไว้ ในศาลาที่ว่าการของเสนาบดี กระทรวงยุติธรรมด้วย

ประกาศมาแต่พระที่นั่งวิมานเมฆ ณ วันอังคารที่ ๓๕ เดือนกรกฎาคม วันโกสินทร ศก ๑๒๖๑ เป็นปีที่ ๓๕ ฉะพินวันที่ ๑๒๖๑๙ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

ประกาศใช้พระราชบัญญัติ ลักษณะ ปกครอง คณะสงฆ์

มีพระบรมราชโองการ ดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศจงทราบทั่วกันว่า ด้วยเมื่อวันโกสินทร ศก ๑๒๖๑ ได้โปรดให้พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ออกปัสการศึกษาตามอารามในหัวเมือง และให้ทรงอาราธนาพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส ที่สมเด็จพระราชาคณะเจ้าคณะใหญ่ ให้ทรงรับภาระธุระอำนวยการนั้นในฝ่ายสมณะ และได้โปรดให้พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ทรงรับหน้าที่อุปการณานี้ ในส่วนหน้าที่เจ้าพนักงานฝ่ายฆราวาส ความแจ้งอยู่ในประกาศจัดการเล่าเรียนในหัวเมืองซึ่งได้ออกเมื่อวันจันทร์ที่ ๑๓ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๓๗ นั้นแล้ว

พระสงฆ์เถรานุเถระ และเจ้าพนักงานในฝ่ายฆราวาส ได้ช่วยกันจัดและอำนวยการตามพระราชดำริห์ ด้วยความสามารถและอุสาหะอันเป็นที่พอพระราชหฤทัย ได้เห็นผลความเจริญ

เล่ม ๑๙ หน้า ๒๕๖

ราชกิจจานุเบกษา

วันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๑๑

ในการเล่าเรียน ตลอดจน ความเรียบร้อย ในการปกครอง สังคมชนชาติ ขึ้นโดยลำดับ มา จนบัดนี้ ทรงพระราชดำริเห็นว่า ถึงเวลาอันสมควร จะตั้งเป็นแบบแผน การปกครอง คณะสงฆ์ ให้มั่นคงเรียบร้อย ได้แล้ว จึงได้ทรง พระกรุณาโปรดให้ตรา พระราชบัญญัติ ปกครอง คณะสงฆ์ ขึ้น เมื่อวันที่ ๑๖ เดือน มิถุนายน ร.ศ. ๑๒๓ ความแจ้ง อยู่ใน พระราชบัญญัติ นั้น แล้ว

และบัดนี้ ทรง พระกรุณา โปรดให้ประกาศใช้ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๓ ขึ้น ใน มณฑล เหล่านี้ คือ,

- ๑ มณฑล กรุงเทพฯ
- ๒ มณฑล กรุงเก่า
- ๓ มณฑล พิจิตรโลก
- ๔ มณฑล นคร ศรีธรรมราช
- ๕ มณฑล นครราชสีมา
- ๖ มณฑล ราชบุรี
- ๗ มณฑล ปราจีนบุรี
- ๘ มณฑล นครสวรรค์
- ๙ มณฑล นครไชยศรี
- ๑๐ มณฑล ชุมพร
- ๑๑ มณฑล ภูเก็ต
- ๑๒ มณฑล จันทบุรี
- ๑๓ มณฑล อีสาน
- ๑๔ มณฑล บุรีพา

ตั้งแต่วันที่ ๒๐ กรกฎาคม ร.ศ. ๑๒๓ นี้
เป็นต้นสืบไป

เมื่อได้ใช้พระราชบัญญัตินี้แล้ว ให้เป็นอันยกเลิกหน้าที่ซึ่งพระเถรานุเถระ และเจ้าพนักงาน ได้จัดการ ตามประกาศ จัดการเล่าเรียน

ในหัวเมือง ร.ศ. ๑๒๓ นั้น ให้การเป็นไปตาม พระราชบัญญัติ ลักษณะ ปกครอง คณะสงฆ์ ทุกประการ

ประกาศ มา ณ วันที่ ๑๙ กรกฎาคม
รัตนโกสินทร ศก ๑๒๓

ประกาศตั้งพระราชาคณะเจ้าคณะมณฑล

มีพระบรมราชโองการ ให้ประกาศ ทราบทั่วกันว่า ตามความ ใน พระราชบัญญัติ ลักษณะปกครอง คณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๓ มาตรา ๔๕ ว่า จะทรงพระกรุณาโปรดให้ พระราชาคณะผู้ใหญ่ เป็นเจ้าคณะมณฑล นั้น บัดนี้ ได้ทรง พระกรุณา โปรดให้

พระสาสนโสภณ วัดราชประดิษฐ์ เป็นเจ้าคณะมณฑล กรุงเทพฯ ๑ ภายนอกจังหวัดในกรุง พระธรรมโกษาจารย์ วัดสุทัศน์เทพวราราม เป็นเจ้าคณะมณฑล นครไชยศรี ๑

พระธรรมไตรโลก วัดระฆังโฆสิตาราม เป็นเจ้าคณะมณฑล นครสวรรค์ ๑

พระธรรมราชานุวัตร วัดนิเวศน์ธรรมประวัติ เป็นเจ้าคณะมณฑล กรุงเก่า ๑

พระเทพกระวี วัดมกุฏกษัตริย์

เป็นเจ้าคณะมณฑล พิจิตรโลก ๑

พระเทพมุนี วัดประยุรวงศาวาส เป็นเจ้าคณะมณฑล นครราชสีมา ๑

วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๔ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘ หน้า ๑๔๑๕

แถลงการณ์

เรื่องพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

ด้วยบัดนี้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๕๕๔ ได้ออกประกาศใช้เป็นกฎหมายแล้ว รัฐบาลเห็นสมควรแถลงให้ประชาชนทราบดังต่อไปนี้

ประชาชนย่อมทราบอยู่แล้ว ว่ารัฐบาลนี้มีความสนใจเพียงไร ในการที่จะเชิดชูทะนุบำรุงพระบรมพุทธุศาสนาในทุกทางตลอดจนการสร้างวัดพระศรีมหาธาตุ การปรับปรุงระเบียบการปกครองทางคณะสงฆ์ และการตั้งคณะกรรมการพิจารณาหาทางบำรุงพระพุทธศาสนา กิจกรรมได้ดำเนินมาโดยลำดับ บัดนี้งานสำคัญที่ได้สำเร็จลุล่วงไป คือการออกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา พร้อมกันกับคำแถลงการณ์ฉบับนี้

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์นี้ ได้รับความเห็นชอบของคณะสงฆ์ และได้ผ่านสภาผู้แทนราษฎรมาแล้วโดยราบรื่น ความสำคัญในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ก็คือได้จัดการปกครองคณะสงฆ์ ให้อนุโลมตามระบอบการปกครองบ้านเมืองเท่าที่ไม่ขัดกับพระธรรมวินัย การจัดการคณะสงฆ์ ให้อนุโลมตามวิธีการของบ้านเมืองนั้น ก็เป็นวิธีการซึ่งพระพุทธเจ้าได้

เล่ม ๕๘ หน้า ๑๔๑๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๔๘๔

ทรงใช้มาแต่ครั้งยังทรงพระชนม์อยู่ ดังจะเห็นได้ในหลาย
เรื่องหลายกรณีสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติ
ให้วิธีการทางศาสนาอนุโลมตามวิธีการของบ้านเมือง เช่น
การนับฤดูกาล เป็นต้น ครั้นมาถึงรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุง
รัตนโกสินทร์ เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติปกครอง
คณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ก็ได้มีข้อความเป็นพระราชดำรัสใน
คำปรารภ ซึ่งแสดงว่าการปกครองคณะสงฆ์จะต้องแก้ไข
ทำนองเดียวกับการปกครองฝ่ายราชอาณาจักร

แต่อย่างไรก็ดี พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่นี้ ได้
ถือหลักพระธรรมวินัยเป็นข้อสำคัญ ดังจะเห็นได้ในข้อบัญญัติ
หลายมาตรา ที่ไม่ยอมให้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดให้ขัด
กับพระธรรมวินัย และถือหลักที่ว่า การกระทำทุกอย่างจะ
ต้องเป็นไปในทางรักษาพระวินัยให้เคร่งครัด

สิ่งที่ควรชื่นชมยินดีในพระราชบัญญัติฉบับนี้ ก็คือเป็น
การเปิดทางให้ได้ทำสังคายนาพระไตรปิฎกเป็นการใหญ่ และ
เมื่อการสังคายนาเสร็จสิ้นลง แต่อย่างช้าต้องไม่เกิน ๘ ปี
นับแต่วันใช้พระราชบัญญัตินี้ ก็อาจที่จะรวมนิกายสงฆ์เข้า
เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ความสามัคคีกลมเกลียวก็จะเกิดมี
แก่ชาติไทยทั้งในทางบ้านเมืองและทางพระศาสนา ข้อนี้น
ควรเป็นที่ปิติยินดีของชาวไทยและพุทธศาสนิกชนทั่วกัน.

ราชกิจจานุเบกษา

กฎหมายแผ่นดินพระบรมมหาราชวัง

เล่ม ๑๙ แผ่นที่ ๑๓ วันที่ ๒๙ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ ศก ๑๒๑๑ น้ ๒๑๓

สารบัญ

โรงพิมพ์บำรุงเบ็ดเตล็ด

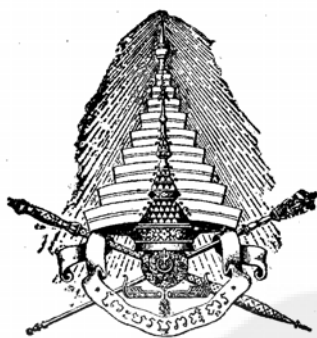
พระราชบัญญัติลักษณะปกครอง คณะสงฆ์	หน้า ๒๑๔
พระราชบัญญัติ ขนสัตว์	หน้า ๒๒๓
ประกาศกระทรวงเกษตรธิการ	หน้า ๒๒๖
ประกาศ บอทดวง	หน้า ๒๒๖
ใน ๓ หมู่บ้าน มอญ	หน้า ๒๒๖
วัดร้าง ๒ หมู่บ้าน	หน้า ๒๒๖
วัดร้าง ๓ หมู่บ้าน	หน้า ๒๒๖
แขวง เมือง กรุงเทพฯ	หน้า ๒๔๔

ประกาศ กระทรวง นคร มาต	เรื่อง เก็บเงิน ค่าน้ำ
จำนวน ศก ๑๒๐	หน้า ๒๔๔
แจ้งความกระทรวงมหาดไทย	หน้า ๒๔๕
แจ้ง ความ กระทรวง วจ	หน้า ๒๔๕
แจ้งความกระทรวงการต่างประเทศ	หน้า ๒๔๖
แจ้ง ความ กระทรวง ธรรมการ	หน้า ๒๔๗
พระราชทานสัญญาบัตรทหารบก	หน้า ๒๔๘
พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์	หน้า ๒๕๐
ตั้ง เครื่องราชอิสริยาภรณ์	หน้า ๒๕๐
บอก แก่	หน้า ๒๕๐
ข่าว พระราชทาน เสด็จ ศพ	หน้า ๒๕๐
ตั้ง ทิมศิลา	หน้า ๒๕๐

เดิม ๑๙ มิถุนายน ๑๙๑๔

ราชกิจจานุเบกษา

วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๑๙๑๔

พระ ราช บัญญัติ
ลักษณะปกครอง คณะ สังฆ

มี พระบรมราชโองการ ใน พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศ จงทราบทั่วกัน ว่า ทุกวันนี้ การปกครองข้างฝ่าย พระราชอาณาจักร ก็ได้ทรงพระราชดำริห์แก้ไข และจัดตั้งแบบแผน การปกครอง ให้เรียบร้อยเจริญดีขึ้น กว่าแต่ก่อน เป็นหลายประการแล้ว

และฝ่าย พระพุทธจักร นั้น การปกครองสังฆมณฑล ย่อมเป็น การสำคัญ ทั้งใน ประโยชน์แห่ง พระศาสนา และ ใน ประโยชน์ความเจริญของ พระราชอาณาจักร ด้วย ถ้า การปกครองสังฆมณฑล เป็น ไปตามแบบแผน อันเรียบร้อย พระศาสนา ก็ จะ รุ่งเรือง ถาวร และ จะชักนำประชาชน ทั้งหลาย ให้เลื่อมใส ศรัทธา ใน พระพุทธศาสนา นานา ประพฤติดีมี ปฏิบัติ และ ร่ำเรียน วิชาคุณ ใน สังฆสำนักยิ่งขึ้น อันมาก มี พระราชประสงค์ จะ ทรงทำนุบำรุงสังฆมณฑล ให้เจริญ คุณ สมบัติ มี ดัง

สืบ ไป ใน พระศาสนา จึ่ง ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราเป็น พระราชบัญญัติไว้สืบ ไป ดังนี้ ว่า

หมวดที่ ๑

ว่าด้วย นาม และ กำหนด ใช้ พระราชบัญญัติ
มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ ให้มี นาม ว่า พระราชบัญญัติ ลักษณะปกครอง คณะ สังฆ รัตนโกสินทร ศก ๑๒๑ และ พระราชบัญญัตินี้ จะโปรดให้ ใช้ ในมณฑลใด เมื่อใด จะได้ประกาศ ในหนังสือพิมพ์ ราชกิจจานุเบกษาเป็น สำคัญ

มาตรา ๒ ตั้งแต่วันที่ ใช้ พระราชบัญญัตินี้ ในที่ใด ให้ยกเลิกบรรดา กฎหมาย แบบแผน ประเพณี ที่ขัดขวาง ต่อ พระราชบัญญัตินี้ มิให้ ใช้ ในที่นั้น สืบไป

หมวดที่ ๒

ว่าด้วย คณะ ใหญ่

มาตรา ๓ พระราชบัญญัตินี้ ไม่เกี่ยวข้องกับ นิกลาสังฆ กิจและ ภารกิจเฉพาะ ใน นิกลาสนั้น ๆ ซึ่ง เจ้าคณะ หรือ สังฆนายก ใน นิกลาสนั้นได้ เคย มีอำนาจว่ากล่าวบังคับ มาแต่ ก่อนประกาศใช้ ก็ ให้คง เป็น ไป ตามเคย ทุก ประการ แต่การปกครอง อัน เป็น สำคัญ ทั้ง ไป ใน นิกลาทั้ง ปวง ให้เป็น ไป ตาม พระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ สมเด็จพระเจ้าคณะ ใหญ่ ทั้ง ๔ ตำแหน่ง คือ เจ้าคณะ ใหญ่คณะเหนือ ๑ เจ้าคณะ ใหญ่คณะใต้ ๑ เจ้าคณะ ใหญ่ คณะธรรมยุติก ๑ เจ้าคณะ ใหญ่คณะกลาง ๑ ทั้ง พระราชาคณะเจ้าคณะ รอง คณะเหนือ

วันที่ ๒๘ มิถุนายน ๑๒๑๑

ราชกิจจานุเบกษา

เล่ม ๑๘ หน้า ๒๑๕

คณะใต้ คณะธรรมยุติกา คณะกลาง ทั้ง ๔
ตำแหน่งนั้น ยกเป็น พระมหาเถระที่ ทรง
ปกครอง ในการ พระศาสนา และการ ปกครอง
บำรุง สงฆ มณฑล ทั้ง ไป ข้อ ภาวะ พระ ใน พระ
ศาสนา หรือ ใน สงฆ มณฑล ซึ่ง ได้ โปรด
ให้ พระมหาเถระทั้งนี้ ประชุม วินิจฉัย ใน ที่
มหาเถระสมาคม ตั้งแต่ ๕ พระองค์ ขึ้น ไป
คำตัดสิน ของ มหาเถระ สมาคมนั้น ให้เป็น สิทธิ
ขาด ผู้ใด จะอุทธรณ์ หรือโต้แย้ง ค่อไปอีก
ไม่ได้

หมวดที่ ๓

ว่าด้วย วัด

มาตรา ๕ วัด กำหนดตาม พระราชบัญญัติ
นี้เป็น ๓ อย่าง คือ พระอารามหลวง อย่าง ๑
อารามราษฎร์ อย่าง ๑ ที่ สำนักสังฆ อย่าง ๑
๑ พระอารามหลวง คือ วัดที่พระเจ้า
แผ่นดิน ทรง สร้าง หรือ ทรง พระกรุณา โปรด
ให้ เจ้าอาวาส ใน หมายนี้ นับว่า เป็น พระ
อารามหลวง

๒ อารามราษฎร์ นั้น คือ วัดซึ่ง ได้
พระราชทาน วิสุงคามสีมา แต่มิได้ เข้า หมายนี้
นับว่า เป็น วัดหลวง

๓ ที่ สำนัก สังฆ นั้น คือ วัดซึ่ง ยัง ไม่ได้
รับ พระราชทาน ที่ วิสุงคามสีมา

มาตรา ๖ ที่วัด และ ที่ขึ้น วัดนั้น จำแนก
ตาม พระราชบัญญัติ เป็น ๓ อย่าง คือ ที่วัด ๑
ที่ธรณีสงฆ์ ๑ ที่กัลปนา ๑

๑ ที่วัดนั้น คือ ที่ซึ่ง ตั้งวัดจน ตลอด
ตัววัดนั้น เรียก ว่า ที่วัด

๒ ที่ธรณีสงฆ์ นั้น คือ ที่แห่งใด ๆ
ซึ่ง เป็น สมบัติ ของวัด

๓ ที่กัลปนานั้น คือ ที่แห่งใด ๆ ซึ่ง
พระเจ้าแผ่นดิน ได้ ทรง พระราชอุทิศ เงิน อากว่ ค่า ที่
แห่งนั้น ขึ้น วัด ก่อตั้ง หรือ ที่ซึ่ง เจ้าของ มิได้
ถวาย กรรมสิทธิ์ อุทิศ แต่ ผลประโยชน์ เกิด
แต่ที่นั้น ขึ้น วัด ก่อตั้ง ที่เช่น นั้น เรียกว่า ที่กัลปนา

มาตรา ๗ ที่วัด ก่อตั้ง ที่ธรณีสงฆ์ ก่อตั้ง
เป็น สมบัติ สำหรับ พระศาสนา พระบาท สมเด็จพระเจ้า
พระเจ้า อยู่หัว ผู้เป็น อรรคสาสน ปกัม ภัก ทรง
ปกครอง รักษา โดย พระบรมราชา นุภาพ ผู้ใด
ผู้หนึ่ง จะ โอน กรรมสิทธิ์ ที่นั้น ไป ไม่ได้

มาตรา ๘ วัดใดร้าง สงฆ์ ไม่อาจ ใ้ เจ้า
พนักงานฝ่าย พระราช อาณาจักร เป็น ผู้ปกครอง
รักษา วัดนั้น ทั้ง ที่ ธรณีสงฆ์ ซึ่ง วัดนั้น ด้วย
มาตรา ๙ ผู้ใด จะ สร้าง วัดขึ้น ใหม่ต้อง
ได้รับ พระราช ทาน พระบรมราชา นุภาพ ก่อน
จึง จะ สร้าง ได้ และ พระบรมราชา นุภาพ นั้น
จะ พระราชทาน ดังนี้ คือ

ข้อ ๑ ผู้ใด จะ สร้าง ที่ สำนัก สังฆ ขึ้น ใหม่
ในที่แห่งใด ให้ ผู้นั้น มี จดหมายแจ้ง ความ
ก่อน นายอำเภอ ผู้ปกครอง ที่แห่งนั้น ให้
นายอำเภอ ปกษาคด้วย เจ้าคณะแขวงนั้น ตรวจ
และ พิเคราะห์ ข้อความ เหล่านี้ ก่อน คือ

๑ ที่ดิน ซึ่ง จะ เป็น วัดนั้น ผู้ขอ อนุญาต
มีอำนาจ โดย ชอบด้วย กฎหมาย ที่ จะ ยก ให้
ได้หรือไม่

๒ ถ้า สร้าง วัด ใน ที่นั้น จะ เป็น ความ
ขัดข้อง อันใด ใน ราชการ ฝ่าย พระราช อาณาจักร
หรือไม่

เล่ม ๑๙ หน้า ๒๑๖

ราชกิจจานุเบกษา

วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๑๒๑๑

๓ วัดสร้างในที่นั้น จะเป็นที่ควร สังฆ
อาไศรย หรือ ไม่

๔ สร้างวัดขึ้นในที่นั้น จะเป็นประโยชน์
แก่ประชนชน ในท้องที่นั้น หรือ ไม่

๕ วัดสร้างในที่นั้น จะเสื่อมประโยชน์
แห่ง พระศาสนาด้วยประการใดบ้าง เป็นอันว่า
จะพาให้วัดที่มีอยู่แล้ว ร่วงโรย หรือร้าง ไป
หรือไม่

ถ้า นายอำเภอและเจ้าคณะแขวง เห็น
พร้อมกัน ว่า ไม่มีข้อขัดข้อง อย่างใด
อย่างหนึ่ง ใน ๕ ข้อ นั้น แล้ว ก็ พระราชทาน
พระบรมราชานุญาต ให้เจ้าคณะแขวง มี
อำนาจ ที่จะทำหนังสืออนุญาต ให้สร้างที่สำนัก
สังฆนัสนั้น และให้นายอำเภอ ประทับตรา
กำกับ ในหนังสือนั้นด้วย และเจ้าของที่ดินนั้น
จะต้อง จดการ โอน โฉนด เนื้อที่วัด ถวายแก่สังฆ
คาม กฎหมายก่อน จึงจะสร้าง ที่สำนักสังฆ ได้
ข้อ ๒ ใน การ ที่ จะ ขอ รับ พระราชทาน
ที่วิสุงคามสีมา สำหรับอารามเดิมที่ได้ ก่อ
สร้าง ปฏิสังขรณ์ เหนือที่เดิม หรือจะสร้าง ที่
สำนักสังฆขึ้นเป็น อารามที่ดี ให้ผู้ขอทำ
จดหมายยื่นต่อผู้ว่าราชการเมืองนั้น ๆ ให้มี
ใบบอกเข้ามา กราบ บังคม ทูล ฯ ถ้า ใน จัง
หวัด กรุงเทพฯ ฯ ก็ให้ยื่นจดหมายนั้นต่อ
กระทรวงธรรมการ ให้มีความกราบ
บังคมทูล ฯ เพื่อจะได้ พระราชทาน ใบพระ
บรมราชานุญาต
ข้อ ๓ ถ้าจะสร้าง อารามขึ้นใหม่ ที่เดียว
ต้อง ขอ อนุญาต อย่าง สร้าง ที่สำนักสังฆ ก่อน

ก่อน ได้อนุญาตนั้นแล้ว จึง จะขอ รับ พระราช
ทาน ที่วิสุงคามสีมา ได้

หมวดที่ ๔

ว่าด้วยเจ้าอาวาส

มาตรา ๑๐ วัดหนึ่ง ให้มี พระภิกษุ เป็น
เจ้าอาวาส รูปหนึ่ง การเลือกสรร และตั้งเจ้า
อาวาส พระอาราม หลวงนั้น แล้วแต่จะทรง
พระราชดำริเห็นสมควร แม้ อารามราชวร
และที่สำนักสังฆแห่งใด ถ้า ทรงพระราชดำริ
เห็นสมควร จะทรงเลือกสรร และตั้งเจ้า
อาวาสก็ได้

มาตรา ๑๑ วัด ในจังหวัด กรุงเทพฯ ฯ วัด
หลวงก็ดี วัดราชวรก็ดี ที่พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไม่ทรงเลือก และตั้งเจ้า
อาวาส ให้เป็นหน้าที่ของ พระราชาคณะผู้
กำกับแขวงที่วัดนั้น ตั้งอยู่ ที่จะปลุกเสก สังฆ
และสัปปุญส ทายกแห่งวัดนั้น เลือกสรร
พระภิกษุ ซึ่งจะมอบเจ้าอาวาส ถ้า พระ
ราชาคณะนั้น เห็นว่า พระภิกษุรูปใดสมควร
จะเป็นเจ้าอาวาส ก็ให้มีอำนาจ ที่จะทำ
ตั้งพระภิกษุรูปนั้น เป็นเจ้าอาวาสวัดนั้น
และตราตั้งนั้น ต้อง ให้ผู้มีบัญชาการ กระทรวง
ธรรมการ ประทับตราเป็นสำคัญ ในฝ่าย พระราช
อาณาจักรด้วย

มาตรา ๑๒ การเลือกสรรเจ้าอาวาส
ในหัวเมือง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว ไม่ทรงเลือกและตั้งเองนั้น ให้
หน้าที่ของเจ้าคณะแขวง ที่จะปลุกเสก
และสัปปุญส ทายกแห่งวัดนั้น เลือกสรรพระ
ซึ่งสมควร จะเป็นเจ้าอาวาส ถ้าปลุก

วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๑๒๑๑

ราชกิจจานุเบกษา

เล่ม ๑๙ หน้า ๒๑๑๗

พร้อมกัน ใน พระภิกษุ รูป หนึ่ง รูปใด ก็ดี หรือ
เห็นแตกต่างกัน เปน พระภิกษุ หลาย รูป ก็ดี ให้
เจ้าคณะแขวง นำความ เสนอ ต่อ เจ้าคณะเมือง ๆ
เห็นว่า พระภิกษุ รูปใด สมควร จะ เปน เจ้าอาวาส
ก็ ให้ มี อำนาจ ที่จะ ทำ คราตั้ง พระภิกษุ รูป นั้น
เป้น เจ้า อาวาส วัด นั้น และ คราตั้ง นั้น ต้อง ให้
ผู้ว่าราชการ เมือง ประทับ คราตั้ง ตำแหน่ง เปน
สำคัญ ใน ฝ่าย พระราช อาณาจักร ด้วย

อนึ่ง เจ้าอาวาส ทั้งปวงนั้น ถ้าไม่ได้ อยู่ ใน สมณะ
ศักดิ์ ที่ สูงกว่า ก็ ให้ มี สมณะ ศักดิ์ เปน อธิการ

มาตรา ๓๓ เจ้าอาวาส มี หน้าที่ ดังนี้ คือ

ข้อ ๑ ที่จะทำนุบำรุง รักษา วัด นั้น ตาม
กำลัง และความ สามารถ

ข้อ ๒ ที่จะตรวจ ครา อย่า ให้ วัด นั้น
เป้น ที่ พานัก แอบแฝง ของ โจร ผู้ ร้าย

ข้อ ๓ ที่จะปก ครอง บรรพชิต และ คฤหัสถ์
ซึ่ง อาศัย อยู่ ใน วัด นั้น

ข้อ ๔ ที่จะรักษา ความ เรียบร้อย และ
ระบอบ อธิการ ใน หมู่ บรรพชิต และ คฤหัสถ์
ซึ่ง อาศัย อยู่ ใน วัด นั้น

ข้อ ๕ ที่จะ เปน ขุน ใน การ สั่งสอน
พระ สามเณร แก่ บรรพชิต และ คฤหัสถ์ ให้ เจริญ
ใน สัมมา ปฏิบัติ ตาม สมควร แก่ อุบาสก

ข้อ ๖ ที่จะ เปน ขุน ให้ กุลบุตร ซึ่ง อาศัย
เป้น ศิษย์ อยู่ ใน วัด นั้น ได้ วิชา เวียนวิชา ความ
รู้ ตาม สมควร

ข้อ ๗ ที่จะ เปน ขุน แก่ สัปบุรุษ และ ทายก
ไม่ ทำ บุญ ใน วัด นั้น ให้ ได้ บำเพ็ญ กุศล
โดย สดวก

ข้อ ๘ ที่จะ ทำ บุญ ชี บรรพชิต และ คฤหัสถ์
ซึ่ง อาศัย อยู่ ใน วัด นั้น และ ทำ รายงาน การ วัด
ขึ้น ต่อ เจ้าคณะ

ข้อ ๙ ถ้า พระภิกษุ สามเณร ใน วัด นั้น
ปรารถนา จะ ไป อยู่ วัด อื่น ก็ดี หรือ จะ ไป ทาง
ไกล ก็ดี เปน หน้าที่ ของ เจ้า อาวาส จะต้อง ให้
หนังสือ สรุทธิ ไป เปน สำคัญ เว้น แต่ ถ้า เจ้า
อาวาส เห็นว่า ภิกษุ สามเณร รูปใด จะ ไป
เพื่อ ประพฤติ อกาจาร ใน ที่ อื่น จะ ไม่ ยอม ให้
หนังสือ สรุทธิ ก็ได้ แต่ ต้อง แจ้ง เหตุ ให้ พระภิกษุ
หรือ สามเณร รูป นั้น ทราบ ด้วย

มาตรา ๓๔ เปน หน้าที่ ของ บรรพชิต และ
คฤหัสถ์ บรรดา ซึ่ง อาศัย อยู่ ใน วัด นั้น
จะต้อง ช่วย เจ้า อาวาส ในการ ทั้งปวง อัน เปน
ภาระ ของ เจ้า อาวาส นั้น

มาตรา ๓๕ บรรดา พระภิกษุ สามเณร ต้อง
มี สังกต อยู่ ใน บาญชี่ วัด ใด วัด หนึ่ง ทุก รูป

มาตรา ๓๖ คฤหัสถ์ ซึ่ง อาศัย อยู่ ใน วัด
ย่อม มี หน้าที่ และความ รับผิดชอบ ต่อ พระราช
กำหนด กฎหมาย เหมือน พดเมือง ทั้งปวง

มาตรา ๓๗ เจ้าอาวาส มี อำนาจ เหล่า นี้ คือ

ข้อ ๑ มี อำนาจ ที่จะ บังคับ ว่ากล่าว
บรรดา บรรพชิต และ คฤหัสถ์ ซึ่ง อยู่ ใน วัด นั้น

ข้อ ๒ อธิการ เกิด ขึ้น ใน วัด ใด ถ้า เปน
ความ ตาม คำ พัง พระวินัย เจ้าอาวาส วัด นั้น
มี อำนาจ ที่จะ พิพากษา ได้ ถ้า เปน ความ พัง
แม้ คู่ ความ ทั้ง สอง ฝ่าย ยอม ให้ เจ้า อาวาส
เปรียบ เทียบ ก็ เปรียบ เทียบ ได้

เล่ม ๑๙ หน้า ๒๑๙

ราชกิจจานุเบกษา

วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๑๒๑๑

ข้อ ๓ บรรพชิตกัณฑ์ กฤหัสถ์กัณฑ์ ถ้ามิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาส จะเข้าไปบวช หรือไปอยู่ในวัดนั้น ไม่ได้

ข้อ ๔ บรรพชิตกัณฑ์ กฤหัสถ์กัณฑ์ ที่อยู่ในวัดนั้น ถ้าไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาส จะไม่ให้อยู่ในวัดนั้นก็ได้

ข้อ ๕ ถ้าเจ้าอาวาส บังคับการ อันชอบด้วย พระวินัยบัญญัติ หรือ พระราชบัญญัติ และพระภิกษุสามเณร ในวัดนั้น ไม่กระทำการกัณฑ์ หรือฝ่าฝืนคำสั่งหมิ่นประมาทเจ้าอาวาส กัณฑ์ เจ้าอาวาส มีอำนาจที่จะกระทำการทัณฑกรรมแก่พระภิกษุสามเณร ผู้มีความผิดนั้นได้

ข้อ ๖ ถ้าเจ้าอาวาส กระทำการ ตามหน้าที่โดยชอบด้วย พระราชกำหนดกฎหมาย ถ้าและกฤหัสถ์ผู้ใด ขัดขืน หรือ ตบถ้างอำนาจ หรือ หมิ่น ประมาท เจ้าอาวาส ผู้ นั้น มีความผิดต้อง ระวังโทษปรับ ครั้งหนึ่ง เป็นเงินไม่เกิน ๒๐ บาท หรือจำคุก เดือนหนึ่ง หรือทั้งปรับและจำคุก ทั้ง ๒ สถาน

มาตรา ๑๘ ผู้ใด จะอุทธรณ์คำสั่งของเจ้าอาวาส ถ้าวัดในจังหวัด กรุงเทพฯ ฯ

ให้อุทธรณ์ต่อ พระราชาคณะ ผู้กำกับแขวง ถ้าวัดในหัวเมือง ให้อุทธรณ์ต่อเจ้าคณะแขวง

มาตรา ๑๙ วัดใดจำนวนสงฆ์มากกัณฑ์ หรือเจ้าอาวาสวัดใด ไม่สามารถจะกระทำการตามหน้าที่ได้ทุกอย่าง ด้วยความชราทุพพลภาพเป็นต้นกัณฑ์ ในจังหวัด กรุงเทพฯ ฯ

เมื่อ พระราชาคณะผู้กำกับแขวง เห็นสมควร

จะตั้ง พระภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง เป็นรองเจ้าอาวาสสำหรับรับภาระทั้งปวง หรือแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง ช่วยเจ้าอาวาส กัณฑ์ รองเจ้าอาวาสได้ รองเจ้าอาวาสจะมีอำนาจได้เท่าที่พระราชาคณะซึ่งกำกับแขวง ได้มอบนั้น แต่จะมีอำนาจเกินเจ้าอาวาส หรือกระทำการฝ่าฝืนอนุวัติของเจ้าอาวาส ไม่ได้ ส่วนวัดในหัวเมืองก็ให้เป็นอำนาจ และหน้าที่ของเจ้าคณะเมืองจะตั้งรองเจ้าอาวาส เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสได้ เหมือนเช่น นั้น รองเจ้าอาวาสนั้น ถ้าไม่ได้ อยู่ในสมณศักดิ์ที่สูงกว่า ให้มีสมณศักดิ์เป็นรองอธิการ

หมวดที่ ๕

ว่าด้วยคณะแขวง

มาตรา ๒๐ ในท้องที่อำเภอหนึ่ง ให้กำหนดตาม พระราชบัญญัตินี้ เป็นแขวงหนึ่งในจังหวัดกรุงเทพฯ ฯ จะโปรดให้พระราชาคณะเป็น ผู้กำกับคณะแขวงทุกรูป ส่วนท้องที่ในหัวเมือง นอกจังหวัด กรุงเทพฯ ฯ นั้น แขวงหนึ่ง ให้มีเจ้าคณะแขวงรูปหนึ่ง แต่ถ้าแขวงใดมีวัดน้อย จะรวมหลายแขวงไว้ในหน้าที่เจ้าคณะแขวงใดแขวงหนึ่งก็ได้ ทั้งนี้แล้วแต่เจ้าคณะมณฑลจะเห็นควร

มาตรา ๒๑ พระราชาคณะผู้กำกับแขวงในจังหวัดกรุงเทพฯ ฯ นี้ จะโปรดให้พระราชาคณะรูปใด เป็นผู้กำกับคณะแขวงใด แล้วแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร

ส่วน การเลือกตั้ง เจ้าคณะแขวงในหัวเมืองนั้น เป็นหน้าที่เจ้าคณะเมือง จะเลือกตั้ง

วัน ที่ ๒๙ มิถุนายน ๑๒๑๑

ราชกิจจานุเบกษา

เล่ม ๑๙ หน้า ๒๑๑๙

เจ้า อาวาส วัด ซึ่ง อยู่ใน แขวง นั้น เสนอ
ต่อ เจ้า คณะ มณฑล แล้ว แต่ เจ้า คณะ มณฑล
จะ เห็น สมควร และ ให้ เจ้า คณะ มณฑล มี อำนาจ
ที่จะ ทำ คร่า ตั้ง เจ้า คณะ แขวง และ คร่า ตั้ง นั้น
ต้อง ให้ ข้าราชการใหญ่ ซึ่ง สำเร็จ ราชการ มณฑล
ประทับ คร่า กำกับ เป็น สำคัญ ข้าง ฝ่าย พระ ราชอา
ณาจักร ด้วย อนึ่ง เจ้า คณะ แขวง นี้ ถ้า ไม่
ได้ อยู่ใน สมณะ ศักดิ์ ที่ สูง กว่า ให้ มี สมณะ
ศักดิ์ เป็น พระครู ถ้า ทรง พระราช คำ วิห์ เห็น
สมควร จะ ทรง เลื่อน ถวาย หรือ จะ พระราชทาน
สัญญาบัตร ราช ทินนาม ตั้ง เจ้า คณะ แขวง ให้
มี สมณะ ศักดิ์ ยิ่ง ขึ้น ไป ก็ได้

มาตรา ๒๒ บรรดา วัด ใน จังหวัด กรุงเทพมหานคร
อยู่ใน แขวง ไต ให้ ขึ้น อยู่ใน พระ ราชอา คณะ
ผู้ กำกับ แขวง นั้น ส่วน วัด ใน หัว เมือง วัด อยู่ใน
แขวง ไต ก็ ให้ ขึ้น อยู่ใน เจ้า คณะ แขวง นั้น เว้น
แต่ วัด ทั้ง ใน กรุงเทพมหานคร และ ใน หัว เมือง ที่
โปรด ให้ ขึ้น อยู่ ฉะเพาะ คณะ หรือ ฉะเพาะ พระ
ราชอา คณะ รูป ไต รูป หนึ่ง ซึ่ง ทรง พระราช คำ วิห์
เห็น สมควร

มาตรา ๒๓ ให้ พระ ราชอา คณะ ผู้ กำกับ แขวง
ใน จังหวัด กรุงเทพมหานคร ขี้ ถา นานู ศักดิ์ ตั้ง ถา นานู
นุกรม ตำแหน่ง พระ สังฆ วัณโณ ได้ อีก รูป หนึ่ง เว้น
แต่ ถ้า พระ ราชอา คณะ รูป นั้น มี ถา นานู ศักดิ์ ควร
ตั้ง ถา นานู นุกรม เกิน ๓ รูป อยู่ แล้ว ก็ ไม่ ต้อง ตั้ง

มาตรา ๒๔ พระ ราชอา คณะ ผู้ กำกับ แขวง มี
หน้าที่ ดังนี้ คือ

ข้อ ๑ ที่จะ ครอง คร่า อำนาจ ภาร วัด และ
ร สังฆ บรรดา ซึ่ง อยู่ใน ปก ครอง

ให้ เรียบร้อย เป็น ไป ตาม พระ วินัย บัญญัติ
และ พระ ราช บัญญัติ

ข้อ ๒ ที่จะ เลื่อน และ ตั้ง รอง เจ้า คณะ แขวง
เจ้า อาวาส และ รอง เจ้า อาวาส อัน มี อำนาจ
เลือก ตั้ง ได้ ตาม พระ ราช บัญญัติ นี้

ข้อ ๓ ที่จะ ครอง คร่า ทานู บำรุง การ ตั้ง
สอน พระ สังฆา และการ ศึกษา ใน วัด ซึ่ง อยู่ใน
ความ ปก ครอง

ข้อ ๔ ที่จะ ไป ดู แด ครอง คร่า การ ตาม วัด
ขึ้น ใน แขวง นั้น เป็น ครั้ง เป็น คราว ตาม สมควร

ข้อ ๕ ที่จะ ช่วย ระวัง บัณฑิต แก่ ไข ความ
ขัดข้อง ของ เจ้า อาวาส และ วินิจ ฉัย ข้อ อุทธรณ์
เจ้า อาวาส

มาตรา ๒๕ พระ ราชอา คณะ ผู้ กำกับ แขวง
ใน จังหวัด กรุงเทพมหานคร มี อำนาจ ดังนี้

ข้อ ๑ รอง เจ้า คณะ แขวง กิตติ เจ้า อาวาส
กิตติ รอง เจ้า อาวาส กิตติ ที่ พระ ราชอา คณะ
นั้น ตั้ง ได้ ตาม พระ ราช บัญญัติ นี้ แม้ ไม่ สมควร
จะ อยู่ใน ตำแหน่ง ต่อ ไป เพราะ ความ
ประพฤติ กิตติ เพราะ ไม่ สามารถ กิตติ พระ ราชอา
คณะ ผู้ กำกับ แขวง มี อำนาจ ที่จะ เกลา ออกจาก
ตำแหน่ง ได้

ข้อ ๒ มี อำนาจ ที่จะ คัด ฉิน ข้อ อุทธรณ์
หรือ การ เกี่ยง แย้ง ใน คำ สั่ง และ คำ วินิจ ฉัย ของ
เจ้า อาวาส วัด ขึ้น ใน แขวง นั้น

ข้อ ๓ มี อำนาจ ที่จะ มี คับ ว่า กล่าว
พระ ภิกษุ สามเณร ใน วัด ซึ่ง ขึ้น อยู่ใน แขวง นั้น
ใน กิจ อัน ขอบ ด้วย พระ วินัย บัญญัติ และ
พระ ราช บัญญัติ

เดิม ๑๙ มี ๒๒๐

ราชกิจจานุเบกษา

วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๑๒๑๑

มาตรา ๒๖ พระครูเจ้าคณะแขวง หัวเมือง
มีหน้าที่ดังนี้ คือ

ข้อ ๑ ที่จะตรวจตรา อำนวยการ วัด และ
การ สงฆ์ บรรดาที่อยู่ในปกครอง ให้เรียบร้อย
เป็นไป ตามพระวินัยบัญญัติ และพระราช
บัญญัติ

ข้อ ๒ ที่จะเลือกเจ้าอาวาส และ รอง
เจ้าอาวาส ตามความใน พระราช บัญญัตินี้

ข้อ ๓ ที่จะตรวจตรา ทำนุบำรุง การสั่งสอน
พระศาสนา และการ ศึกษา ในวัด ซึ่ง อยู่ใน
ปกครอง

ข้อ ๔ ที่จะไป ดูแลตรวจตราตาม วัดซึ่ง
ใน แขวง นั้น เป็นครั้ง เป็นคราว ตาม สมควร

ข้อ ๕ ที่จะช่วยแก้ไขความขัดข้อง ของเจ้า
อาวาส และวินิจฉัย ข้ออุทธรณ์ คำสั่ง ของ
เจ้าอาวาส

ข้อ ๖ ถ้าเกิดเหตุ หรือ อธิกรณ์ อย่างใดใน
การ วัด หรือ การ สงฆ์ ใน แขวง นั้น อัน
เหลือ ก่าตั้งที่จะระงับ ได้ ก็ให้ รับนำ ความ
เสนอต่อ เจ้า คณะ เมือง

มาตรา ๒๗ เจ้าคณะแขวง มี อำนาจดังนี้ คือ

ข้อ ๑ มี อำนาจ ที่จะตัดสิน ข้ออุทธรณ์
หรือ การ เกียง แย่ง ใน คำสั่ง และ คำวินิจฉัย
ของ เจ้า อาวาส วัด ซึ่ง ใน แขวง นั้น

ข้อ ๒ มี อำนาจ ที่จะบังคับว่ากล่าว พระ
ภิกษุ สามเณร ตลอดจน ท้อง ที่ แขวง นั้น ใน กิจ
อัน ชอบด้วย พระวินัย บัญญัติ และ พระราช บัญญัติ

มาตรา ๒๘ เจ้าคณะแขวงมี อำนาจ กักตึง
กำหนด อนุกรม ผู้ช่วย การ คณะ ได้ ๒ รูป คือ

พระสมุห์รูป ๑ พระใบฎีกา รูป ๑ ถ้าเจ้าคณะ
แขวง นั้น ได้รับ พระ ราชทาน สัญญาบัตรเป็น
พระครู มี ราชทินนาม ดัง พระ ปลัด ได้ อีก รูป ๑

มาตรา ๒๙ แขวงใด ใน จังหวัด กรุงเทพฯ
กักตึง ใน หัวเมืองกักตึง มี วัดมาก พระ ราช คณะ
ผู้กำกับ แขวง ใน จังหวัด กรุงเทพฯ หรือ เจ้า
คณะ เมือง นั้น เห็นสมควร จะมี ผู้ช่วย ตรวจ

ตรา การ อยู่ประจำ ท้อง แขวง จะตั้ง เจ้า อาวาส
วัดใด วัดหนึ่ง ใน แขวง นั้น ให้เป็น รองเจ้า

คณะแขวง กำกับ ตรวจตรา การวัด ใน ตำบล หนึ่ง
หรือ หลาย ตำบลก็ได้ และใน แขวง หนึ่ง จะมี

รองเจ้าคณะ แขวง กี่รูปก็ได้ ตามสมควร แต่
รองเจ้าคณะ แขวง รูป ๑ ต้อง มีจำนวน วัด

อยู่ใน หมอวัด นั้น ไม่น้อย กว่า ๕ วัด จึงควร ตั้ง
และ รองเจ้าคณะ แขวง มี หน้าที่ พัง คำสั่ง และ เป็น

ผู้ช่วยเจ้าคณะแขวง อนึ่ง รองเจ้าคณะ แขวง นั้น
ถ้า ไม่ได้ อยู่ใน สมณะ ศักดิ์ ที่ สูงกว่า ให้มี

สมณะ ศักดิ์ เป็น เจ้า อธิการ

หมอวัด ที่ ๒

ว่าด้วย คณะ เมือง

มาตรา ๓๐ หัวเมือง หนึ่ง ให้มี พระ ราช
คณะ หรือ พระครู เป็น เจ้า คณะ เมือง รูป ๑
การ เลือกสรร และ ตั้ง ตำแหน่ง เจ้า คณะ เมือง นี้
แล้วแต่จะทรง พระราช ดำริเห็น สมควร

มาตรา ๓๑ เจ้า คณะ เมือง มี หน้าที่ ดังนี้ คือ

ข้อ ๑ ที่จะ ตรวจตรา อำนวยการ วัด
และการ สงฆ์ บรรดาอยู่ใน เขต เมือง นั้น ให้
เรียบร้อย และ เป็น ไป ตาม พระวินัย บัญญัติ
และ พระราช บัญญัติ

วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๑๒๑๑

ราชกิจจานุเบกษา

เล่ม ๑๙ หน้า ๒๒๑๑

ข้อ ๒ ที่จะตั้ง รองเจ้าคณะแขวง เจ้า
อาวาส และ รองเจ้าอาวาส วัดใน เขตเมือง นั้น
ซึ่ง มีอำนาจ ดังได้ ตาม พระราชบัญญัตินี้

ข้อ ๓ ที่จะตรวจตรา ทำนุบำรุงการ ตั้งสอน
พระศาสนา และการ ศึกษา ใน บรรดา วัด
ใน เขตเมือง นั้น

ข้อ ๔ ที่จะช่วย แก้ไข ความขัดข้อง ของ
เจ้าคณะแขวง และ ระเบียบ อภิการณวินัย ข้อ
อุทธรณ์ คำสั่ง และ คำวินิจฉัย ของ เจ้าคณะ
แขวง ใน เมือง นั้น

ข้อ ๕ ที่จะเลือก เจ้า อาวาส ซึ่งสมควร เป็น
เจ้าคณะแขวง เลื่อน ต่อ เจ้าคณะ มณฑล

มาตรา ๓๒ เจ้าคณะเมือง มีอำนาจ ดังนี้ คือ

ข้อ ๑ มีอำนาจ ที่จะบังคับบัญชาว่ากล่าว
สั่งสอน มณฑล ตลอด เมือง นั้น ใน กิจ อัน ชอบ ด้วย
พระวินัย บัญญัติ และ พระราชบัญญัติ

ข้อ ๒ รองเจ้าคณะแขวง กัด เจ้าอาวาส
กัด รองเจ้าอาวาส กัด ซึ่ง เจ้าคณะเมือง
ตั้งได้ ตาม พระราชบัญญัตินี้ ถ้าไม่สมควร

จะคง อยู่ใน ตำแหน่งต่อไป เพราะ ความ ประพฤติ
กัด หรือ เพราะ ขาด ความ สามารถ กัด เจ้า
คณะเมือง มีอำนาจ ที่จะ เอา ออกจาก ตำแหน่งได้

ข้อ ๓ มีอำนาจ ที่จะตัดสินข้ออุทธรณ์ คำสั่ง
หรือ คำวินิจฉัย ของ เจ้าคณะแขวง

มาตรา ๓๓ เจ้าคณะเมือง มี กำนานุกัด ตั้ง
กำนานุกรม ได้ ๕ รูป คือ พระปลัด ๑
พระวินัย ๑ พระวินัยกรรม ๑ พระ
ผู้ ๑ พระใบฎีกา ๑ สำหรับช่วย ใน
การ คณะ

มาตรา ๓๔ หัวเมืองใด มี กิจการ มาก จะทรง
พระกรุณา โปรด ตั้ง พระครู เจ้า คณะ รอง
เป็นผู้ช่วย เจ้าคณะเมือง รูป ๑ หรือ หลาย รูป
ตาม แต่ จะ ทรง พระราชดำริ เห็น สมควร

หมวดที่ ๗

ว่าด้วย คณะ มณฑล

มาตรา ๓๕ หัวเมือง มณฑล ๑ จะทรง
พระกรุณา โปรด ให้ พระราชาคณะ ผู้ใหญ่ เป็น
เจ้าคณะ มณฑล รูป ๑ พระราชาคณะ รูปใด
ควร จะเป็น เจ้าคณะ มณฑล ใน นั้น แล้วแต่ จะ
ทรง พระราชดำริ เห็น สมควร

มาตรา ๓๖ ถ้า มณฑลใด มี กิจการ มาก
จะทรง พระกรุณา โปรด ให้ มี พระราชาคณะ
เป็น เจ้าคณะ รอง ผู้ช่วย กิจการ มณฑล นั้น อีก รูป ๑
หรือ หลาย รูป ทั้งนี้ แล้วแต่ จะ ทรง พระราช
ดำริ เห็น สมควร

มาตรา ๓๗ เจ้าคณะ มณฑล มี หน้า ที่ ดังนี้
คือ

ข้อ ๑ ที่จะรับ พระบรมราชานุญาต ไป จัด
การ ทำนุบำรุง พระศาสนา และ บำรุง การ ศึกษา
ตาม วัด ใน มณฑล นั้น ให้ เจริญ รุ่งเรือง ตาม
พระราชประสงค์

ข้อ ๒ ที่จะออกไป ตรวจตรา การ คณะ
สั่ง และการ ศึกษา ใน มณฑล นั้น ๆ บ้าง
เป็น ครั้ง เป็น คราว

ข้อ ๓ ที่จะตั้ง พระครู เจ้า คณะ แขวง ตาม
หัวเมือง ใน มณฑล นั้น บรรดา ซึ่งมี ได้รับ
พระราชทาน สัญญาบัตร

เล่ม ๑๙/หน้า ๒๒๒๒

ราชกิจจานุเบกษา

วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๑๒๑

ข้อ ๔ ที่จะช่วยแก้ไข ความขัดข้องของ
เจ้าคณะเมือง ใน มณฑล นั้น

มาตรา ๓๑ เจ้าคณะ มณฑล มีอำนาจ
ดังนี้ คือ

ข้อ ๑ มีอำนาจที่จะบังคับบัญชา พระภิกษุ
สามเณร ทั้ง ทั้ง มณฑล นั้น ในกิจอื่น ขอบด้วย
พระวินัยบัญญัติ และ พระราชบัญญัติ

ข้อ ๒ ที่จะมอบอำนาจ ให้เจ้าคณะ รอง
ออกไปตรวจจัดการใน มณฑล ได้ ตามเห็น
สมควรจะให้ มีอำนาจเท่าใด แต่มิให้เกินแก่
อำนาจ และอำนาจ อนุมัติ ของเจ้าคณะ มณฑล

ข้อ ๓ ผู้มีตำแหน่ง สมณะศักดิ์ชั้นใด ๆ
ใน มณฑล นั้น นอกจากที่ได้ รับ พระราชทาน
สัญญาบัตรแล้ว ถ้าไม่สมควรจะ อยู่ใน
ตำแหน่ง เพราะ ความประพฤติ ก่อ เพราะขาด
ความ สามารถ ก่อ เจ้า คณะ มณฑล มีอำนาจ
ที่จะเอาออกจากตำแหน่ง ได้

ข้อ ๔ เจ้า คณะ มณฑล มีอำนาจที่จะตัดสิน
ข้อ อุทธรณ์ คำสั่ง หรือ คำวินิจฉัย ของ
เจ้า คณะ เมือง

มาตรา ๓๒ เจ้า คณะ มณฑล มี อานา นุสั กดิ์
ตั้ง อานา นุกรรม ได้ ๖ รูป คือ
พระครู บัณฑิต ๑ พระครู วินัย ชร ๑ พระครู
วินัย ชรรม ๑ พระสังฆราช ๑ พระ สมุห์ ๑
พระใบฎีกา ๑ แต่ถ้า ใน อานา นุสั กดิ์ เติม มี
ตำแหน่งใดแล้ว ไม่ต้อง ตั้ง ตำแหน่ง นั้น

หมวดที่ ๙

ว่าด้วย อำนาจ

มาตรา ๔๐ เปนหน้าที่ ของ เจ้า กระ ทรวง

ธรรม การ และเจ้า พนักงาน ผู้ปกครอง ทั้งที่
จะช่วยอุดหนุนเจ้า คณะ ให้ ได้ ก่อตั้ง และ อานา จ
พอที่จะจัดการ ให้ เปนไป ตาม พระราช บัญญัตินี้

มาตรา ๔๑ พระภิกษุ สามเณร ต้อง พัง บัง
กับบัญชา เจ้า คณะ ซึ่ง ตน อยู่ใน ความปกครอง
ตาม พระราช บัญญัตินี้ ถ้าไม่ พัง บังกับ
บัญชา หรือ ห้าม เถมิต ค่อ อานา จ เจ้า คณะ มี
ความผิด เจ้า คณะ มี อำนาจที่จะ ทำโทษกรรม ได้

มาตรา ๔๒ ถ้าเจ้า คณะ กระทำการ ตาม
หน้าที่ ใน พระราช บัญญัติ และ กฎ กติ
ผู้ใด ละเมิด ขัด ขืน ค่อ อานา จ เจ้า คณะ ผู้ นั้น
มีความผิด ต้อง ระวางโทษ ฐาน ขัด อานา จ
เจ้า พนักงาน

มาตรา ๔๓ คดี ที่จำเลย เปน เจ้า อาวาส ก่อ ก่อ
หรือ เปน คดี อุทธรณ์ คำตัดสิน หรือ คำสั่ง
ของ เจ้า อาวาส ก่อ ก่อ หรือ จำเลย เปน รอง
เจ้า คณะ แฉวง หรือ เปน อานา นุกรรม ของ เจ้า
คณะ แฉวง ก่อ ก่อ หรือ อุทธรณ์ คำสั่ง รองเจ้า คณะ
แฉวง หรือ อานา นุกรรม เจ้า คณะ แฉวง ก่อ ก่อ
ถ้า ข้อ วินิจฉัย คดี นั้น อยู่ใน คำพิพากษา พระ วินัย
บัญญัติ หรือ ใน การ บังคับบัญชา ตาม พระราช
บัญญัตินี้ คดี เกิดขึ้น ใน แฉวงใด ให้เจ้า คณะ
แฉวง นั้น มี อำนาจที่จะ ตัดสิน คดี นั้น ได้

คดี เช่น นั้น ถ้า จำเลย หรือ ผู้ต้อง อุทธรณ์
เปน เจ้า คณะ แฉวง หรือ รองเจ้า คณะ เมือง
หรือ อานา นุกรรม เจ้า คณะ หัวเมืองใด ให้เจ้า
คณะ เมือง นั้น มี อำนาจที่จะ ตัดสิน ได้ ถ้า
จำเลย หรือ ผู้ต้อง อุทธรณ์ เปน เจ้า คณะ เมื
หรือ รองเจ้า คณะ มณฑล หรือ อานา นุ

วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๑๒๑๑

ราชกิจจานุเบกษา

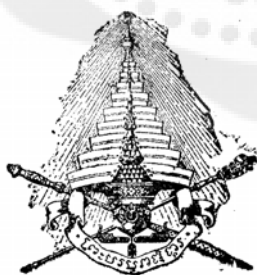
เล่ม ๑๔ หน้า ๒๒๓๓

ของเจ้าคณะ มณฑล ของ รอง เจ้าคณะ มณฑลใด ให้เจ้าคณะ มณฑลนั้น มีอำนาจ ตัดสิน ได้ ถ้าจำเลย หรือ ผู้ต้อง อุทธรณ์ เป็นเจ้าคณะ มณฑล หรือ เป็น พระราชาคณะ ผู้กำกับแขวง ให้ โจทย์ หรือผู้อุทธรณ์ ทำฎีกายื่น ต่อกระทรวง ธรรมการ ให้หา ความกราบบังคมทูลพระกรุณา

มาตรา ๔๔ พระราชาคณะ หรือสังฆนายก ซึ่ง โปรดให้ ปกครอง คณะพิเศษ นอก จากที่ได้กล่าวมาใน พระราชบัญญัตินี้ เช่น พระราชาคณะ ซึ่ง ได้ว่ากล่าว วัด ในจังหวัดกรุงเทพฯ ๖ หลาย วัด แต่มี ได้กำกับเป็น แขวงเป็น ต้น ก็ต้องมีอำนาจ และหน้าที่ ในการ ปกครอง วัดขึ้น เหมือน พระราชาคณะ ผู้กำกับแขวง นั้น

มาตรา ๔๕ ให้เป็น หน้าที่ เสนาบดี กระทรวง ธรรมการ ที่จะรักษาการ ให้เป็นไปตาม พระราชบัญญัตินี้

ประกาศ มา ณ วันที่ ๒๐ มิถุนายน
รัตนโกสินทร ศก ๑๒๓๑ เป็น วันที่ ๑๒๒๗๐
ใน รัชกาล บัณฑิต

พระราช บัญญัติ ชนมัตว์

มีพระบรมราชโองการ ใน พระบาท สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัว ให้ประกาศ ลง ทราบทั่วกันว่า การ ค้ำขาย ใน พระราช อาณาจักร ณบัดนี้ ย่อม สมบูรณ์ ขึ้น กว่าแต่ก่อน เป็น อัน มาก การ รับส่ง เงินทอง ซึ่ง เป็น ของกลางสำหรับ แลก เปลี่ยน ใน ระหว่าง สินค้า ทั้ง หลาย ย่อมมี จำนวน ที่รับจ่าย มากขึ้น การ ที่นำเงิน ไปมา คราว ละ มาก ๆ เช่นนั้น ย่อม ให้เป็น เครื่อง ลำบาก เสียเวลา ของ ชาณา ประชา รามชฎี ผู้ที่ รับจ่าย เงิน มาก ๆ เหนอ แยก ประการ โดย พระ มหากรุณาธิคุณ เพื่อ ประโยชน์ ต่อ ความ สดวก ของ ประชาชน จึง ทรง พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงาน กระทรวง พระคลัง มหา สมบัติ จัดทำ ตัว สำคัญ ที่ ใช้แทน เงิน เรียกว่า ชนมัตว์ ขึ้น เพื่อ รับแลก เงิน ของ ประชาชน เก็บ รักษา ไว้ แต่ จำหน่าย ชนมัตว์ ให้ ออก ใช้ จ่าย แทน เงิน เพื่อ สดวก ต่อ การ นับ แด่ ตรวจตรา หรือ จะ พา ไปมา ก็ง่าย กว่าที่ จะ ชน เงิน อัน มี จำนวน มาก ไปนั้น

แต่ ทรง พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งเจ้าพนักงาน กรม ชนมัตว์ ขึ้น อยู่ ใน กระทรวง พระคลัง มหาสมบัติ เพื่อ ได้จ่าย ชนมัตว์ ในเวลาที่ มี ผู้นำเงิน มาขอ แลก แต่ จ่ายเงิน ในเมื่อมี ผู้นำ ชนมัตว์ มาขอ แลก ให้ทัน แก่ความ ประสงค์ ของ ประชาชน แต่ ทรง พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตรา พระราชบัญญัติ เพื่อเป็น บรรทัด ฐาน ของ การ ออก ชนมัตว์ สำหรับ พระราช อาณาจักรสยาม ไว้ดังนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ ให้เรียกว่า พระราชบัญญัติชนมัตว์สยาม รัตนโกสินทรศก ๑๒๓๑

วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๔ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘ หน้า ๑๓๕๑

พระราชบัญญัติ

คณะสงฆ์

พุทธศักราช ๒๕๖๔

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎร
ลงวันที่ ๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๖๐)

อาทิตย์ทิพอาภา

พล.อ. พิชัย เชนทรโยธิน

ตราไว้ ณ วันที่ ๑๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔
เป็นปีที่ ๘ ในรัชกาลปัจจุบัน

เล่ม ๕๘ หน้า ๑๓๕๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๔๘๕

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติว่า สมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการคณะสงฆ์ ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

จึงมีพระบรมราชโองการให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

บททั่วไป

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๕”

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ตั้งแต่วันใช้พระราชบัญญัตินี้ ให้ยกเลิกบรรดากฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่น ในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๔ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘ หน้า ๑๓๕๓

หมวด ๑

สมเด็จพระสังฆราช

มาตรา ๕ พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช

มาตรา ๖ สมเด็จพระสังฆราชทรงดำรงตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายก และทรงบัญชาการ คณะสงฆ์ โดยบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๗ สมเด็จพระสังฆราชทรงบัญญัติสังฆานัติโดยคำแนะนำของสังฆสภา

มาตรา ๘ สมเด็จพระสังฆราชทรงบริหารการคณะสงฆ์ทางคณะสังฆมนตรี

มาตรา ๙ สมเด็จพระสังฆราชทรงวินิจฉัย อธิกรณ์ทางคณะวินัยธร

มาตรา ๑๐ ถ้าไม่มีสมเด็จพระสังฆราชหรือสมเด็จพระสังฆราชไม่ทรงสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ชั่วคราว ให้สังฆนายกหรือสังฆมนตรี ซึ่งรักษาการแทนทำหน้าที่บัญชาการคณะสงฆ์แทนสมเด็จพระสังฆราช

เล่ม ๕๘ หน้า ๑๓๕๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๔๔

หมวด ๒

สังฆสภา

มาตรา ๑๑ สังฆสภาประกอบด้วยสมาชิก มีจำนวนรวมกันไม่เกินสี่สิบห้ารูป คือ

- (๑) พระเถระชั้นธรรมจันไป
- (๒) พระคณาจารย์เอก
- (๓) พระเปรียญเอก

แต่ทั้งนี้ถ้ามีจำนวนเกินกว่าที่กำหนดให้เป็นสมาชิกตามลำดับ (๑) (๒) (๓) และตามลำดับอาวุโส

มาตรา ๑๒ ทุกคราวสมัยประชุมสามัญ สมเด็จพระสังฆราชทรงตั้งสมาชิกในสังฆสภาตามมติของสังฆสภา ให้เป็นประธานสภาหนึ่งรูป เป็นรองประธานหนึ่งรูปหรือหลายรูปก็ได้

ในการตั้งประธานและรองประธานสังฆสภา ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการลงนามรับรอง

มาตรา ๑๓ ประธานสังฆสภามีหน้าที่ดำเนินการของสภาให้เป็นไปตามข้อบังคับ รองประธานมีหน้าที่กระทำการ

วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๔๕ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘ หน้า ๑๓๕๕

การแทนประธานในเมื่อประธานไม่อยู่ หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

ในกรณีที่ยังมีได้ตั้งประธานและรองประธาน หรือในเมื่อประธานและรองประธานไม่อยู่ในที่ประชุม ให้สมาชิกเลือกตั้งกันเองขึ้นเป็นประธานการประชุมในคราวประชุมนี้

มาตรา ๑๔ ในการประชุมสังฆสภาทุกคราว ต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่ต่ำกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด จึงเป็นองค์ประชุมได้

ในการประชุมสังฆสภาทุกคราว ถ้าไม่มีข้อขัดข้องทางพระวินัย นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ หรือผู้แทนจะเข้าฟังการประชุมด้วยก็ได้ และจะเสนอคำชี้แจงอย่างใดในที่ประชุมนั้นก็ได้

มาตรา ๑๕ สมาชิกสภาแห่งสังฆสภาสิ้นสุดลง เมื่อ

- (๑) ถึงมรณภาพ
- (๒) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ
- (๓) ลาออก

เล่ม ๕๘ หน้า ๑๓๕๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๔๕

(๔) สภาสภาวินิจฉันท์ให้ออกโดยคะแนนเสียงเกินกว่าสองในสามของสมาชิกที่มาประชุม

มาตรา ๑๖ ญัตติที่จะรับเข้าปรึกษาในที่ประชุมสภานั้น จะเสนอได้สามทาง คือ ทางคณะสงฆมนตรีหนึ่ง ทางกระทรวงศึกษาธิการหนึ่ง และทางสมาชิกสภาหนึ่ง แต่ญัตติที่เสนอทางสมาชิกสภานั้น ต้องให้สังฆนายกรับรอง

มาตรา ๑๗ การลงมติข้อปรึกษานั้น ถ้ามิได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในพระราชบัญญัตินี้ หรือในพระธรรมวินัย ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ

สมาชิกรูปหนึ่งย่อมมีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้ามีจำนวนเสียงลงคะแนนเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมมีสิทธิชี้ขาดให้เป็นไปทางฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือจะให้ระงับเรื่องนั้นไว้ก็ได้

แต่การตีความพระธรรมวินัย ถ้ามีข้อสงสัยให้ตีความไปในทางรักษาพระธรรมวินัยให้เคร่งครัดโดยไม่ต้องลงมติ

มาตรา ๑๘ ในปีหนึ่งให้มีสมัยประชุมสามัญสมัยหนึ่งหรือหลายสมัยแล้วแต่สภาจะกำหนด สมัยประชุมสามัญ

วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๕ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘ หน้า ๑๓๕๗

หนึ่งให้มีกำหนดเวลาไม่เกินสามสิบวัน แต่สมเด็จพระ
สังฆราชจะโปรดให้ขยายเวลาออกไปก็ได้

วันเริ่มสมัยประชุมครั้งแรก ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
ศึกษาธิการเป็นผู้กำหนด

มาตรา ๑๕ สมเด็จพระสังฆราชทรงเรียกประชุมสังฆสภา
ตามสมัยประชุมและทรงเปิดปิดประชุม

การเปิดปิดประชุม สมเด็จพระสังฆราชจะเสด็จมาทรง
ทำหรือจะโปรดให้สังฆนายกทำแทนก็ได้

มาตรา ๒๐ เมื่อเป็นการจำเป็น สมเด็จพระสังฆราชจะ
ทรงเรียกประชุมวิสามัญสังฆสภาก็ได้

อนึ่ง สมเด็จพระสังฆราชจะทรงเรียกประชุมวิสามัญสัง
สภา เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการร้องขอ

ในการนี้ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการลงนาม
รับสนอง

มาตรา ๒๑ สัณนิษฐานติบ้อมบัญญัติได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) กำหนดวิธีการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย

(๒) กิจการที่มีบทกฎหมายกำหนดให้ทำเป็นสังฆานัติ

เล่ม ๕๘ หน้า ๑๓๕๘ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๔๘๔

มาตรา ๒๒ สังฆาตเถ กติกาสงฆ์ กฎองค์การ พระ
บัญชาตบเด็จพระสังฆราช กฎกระทรวง ข้อบังคับ และระเบียบ
ต้องไม่ขัดกับพระธรรมวินัย

สังฆาตเถ จะบัญญัติความผิดและกำหนดทัณฑ์กรรบก
บรรพชิตผู้ประพฤติกว้างละเมิดพระวินัยและสังฆาตเถไว้ ให้
เป็นโทษหนึ่งต่างหากจากโทษตามพระวินัยก็ได้

มาตรา ๒๓ กติกาธรรมที่จะบัญญัติไว้ในสังฆาตเถเกี่ยว
ด้วยการปฏิบัติล่วงละเมิดพระวินัย และสังฆาตเถนั้น ให้
กำหนดได้เจ็ดสถาน ดังนี้

- (๑) ให้สึกและห้ามอุปสมบท
- (๒) ให้สึก
- (๓) ให้บัพเพชนียกรรม
- (๔) ให้พักหรือเวนคืนตำแหน่งหน้าที่
- (๕) ให้กักบริเวณ
- (๖) ให้ทำงานภายในวัด
- (๗) ให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษ

วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๖๔ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘ หน้า ๑๓๕๕

มาตรา ๒๔ เมื่อสภาสภาได้ร่างสภามติขึ้นสำเร็จแล้ว ให้สภานายกนำขึ้นถวายสมเด็จพระสังฆราชเพื่อลงพระนาม และเมื่อได้ประกาศในแถลงการณ์คณะสงฆ์แล้วให้ใช้บังคับได้

ถ้าสมเด็จพระสังฆราชไม่ทรงเห็นชอบด้วยร่างสภามตินั้น จะได้ประธานคณายัสภมสภากายในสัปดาห์วัน นับแต่วันที่สภานายกนำขึ้นถวายก็ดี หรือมิได้ประธานคณายกในสัปดาห์วันนั้นก็ดี สภมสภจะต้องปรึกษากันใหม่ และออกเสียงลงคะแนนลับ ถ้าและสภมสภาลงมติตามเดิม ให้นำร่างสภามตินั้นขึ้นถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อสมเด็จพระสังฆราชมิได้ลงพระนามภายในเจ็ดวันแล้ว ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการพิจารณา ถ้าเห็นสมควร ก็ให้นำร่างสภามตินั้นเสนอประธานสภมสภากายในเจ็ดวัน ในกรณีเช่นนี้ให้ประธานสภมสภาลงนามประกาศสภามตินั้น ใช้บังคับได้

มาตรา ๒๕ สภมสภามีอำนาจเลือกสมาชิกสภมสภาคือเป็นคณะกรรมการสามัญ และมีอำนาจเลือกพระภิกษุซึ่งเป็นสมาชิกสภมสภหรือมิได้เป็นสมาชิกสภมสภก็ตาม ตั้งเป็นคณะกรรมการวิสามัญ เพื่อกระทำการกิจการหรือพิจารณา

เล่ม ๕๘ หน้า ๑๔๐๐ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๔๕

สอบสวนข้อความอันอยู่ในวงงานของสังฆสภา หรือที่เกี่ยวข้อง
กับการคณะสงฆ์

การประชุม คณะกรรมการ จะต้องมีกรรมการ เข้า
ประชุมไม่ต่ำกว่ากึ่งจำนวนจึงเป็นองค์ประชุมได้

มาตรา ๒๖ สังฆสภามีอำนาจตั้ง ข้อบังคับการประชุม
และการ ปฎิษาของสังฆสภา เพื่อดำเนินการตามบท แห่ง
พระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๒๗ การโฆษณาข้อความที่เกี่ยวกับการประชุม
สังฆสภา คณะกรรมการสังฆสภา คณะสังฆมนตรี หรือ
คณะกรรมการที่คณะสังฆมนตรี ตั้งขึ้นให้ พิจารณาเป็นการลับ
จะทำได้ต่อ เมื่อได้รับ อนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
ศึกษาธิการ

หมวด ๓

คณะสังฆมนตรี

มาตรา ๒๘ สมเด็จพระสังฆราชทรงตั้ง สังฆมนตรีขึ้น
คณะหนึ่ง ประกอบด้วยสังฆนายกูปหนึ่ง และสังฆมนตรี
อีกไม่เกินเก้ารูป

วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๔ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘ หน้า ๑๕๐๑

ในการตั้งคณะสังฆมนตรี ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
ศึกษาธิการ เป็นผู้ลงนามรับสนอง

มาตรา ๒๕ สังฆนายกและสังฆมนตรีอย่างน้อยสี่รูป
ต้องเลือกจากสมาชิกของสังฆสภา นอกนั้นจะเลือกจากพระ
ภิกษุผู้มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษ แม้มิได้เป็นสมาชิก
ของสังฆสภาก็ได้

สังฆมนตรีผู้มีได้เป็นสมาชิกสังฆสภา ย่อมมีสิทธิเข้า
ประชุมและแสดงความเห็นในสังฆสภาได้ แต่ไม่มีสิทธิออก
เสียงลงคะแนน

มาตรา ๓๐ สังฆนายกต้องรับผิดชอบในการบริหารการ
คณะสงฆ์ ส่วนสังฆมนตรีผู้ได้รับแต่งตั้งให้บริหารองค์การ
ใด ต้องรับผิดชอบในหน้าที่องค์การนั้น และสังฆมนตรีทุก
รูปจะได้รับแต่งตั้งให้บริหารองค์การใดหรือไม่ก็ตาม ต้องรับ
ผิดชอบร่วมกันในกิจการทั่วไปของคณะสังฆมนตรี

มาตรา ๓๑ คณะสังฆมนตรีต้องออกจากหน้าที่บริหาร
การคณะสงฆ์ เมื่อได้รับหน้าที่บริหารการคณะสงฆ์มาเป็น
เวลาครบสี่ปีแล้ว หรือลาออกทั้งคณะหรือความเป็นสังฆนายก
ได้สิ้นสุดลง คณะสังฆมนตรีที่ออกนั้นต้องอยู่ในตำแหน่ง

เล่ม ๕๘ หน้า ๑๔๐๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๔๙๔

เพื่อดำเนินการต่อไปจนกว่าคณะสังฆมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่

นอกจากนี้ ความเป็นสังฆมนตรีจะสิ้นสุดลง ฉะเพาะรูปเมื่อ

- (๑) ถึงมรณภาพ
- (๒) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ
- (๓) ลาออก
- (๔) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการถวายความเห็นให้ลาออก

มาตรา ๓๒ สมเด็จพระสังฆราชทรงไว้ซึ่งสิทธิที่จะทรงตรากติกาสงฆ์ตามที่ระบุไว้ในสังฆาณัติ

มาตรา ๓๓ ให้จัดระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลางเป็นองค์การต่าง ๆ คือ

- (๑) องค์การปกครอง
- (๒) องค์การศึกษา
- (๓) องค์การเผยแผ่
- (๔) องค์การสาธารณูปการ

วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๔ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘ หน้า ๑๕๐๓

นอกจากนี้จะให้มีสังฆานัติกำหนดให้มีองค์การอื่น เพิ่มขึ้นอีกก็ได้

ทุกองค์การต้องมีสังฆมนตรีรูปหนึ่งเป็นผู้ว่าการ บังคับบัญชารับผิดชอบ ถ้าจำเป็นจะมีสังฆมนตรีช่วยว่าการก็ได้

มาตรา ๓๔ ระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในสังฆานัติ

มาตรา ๓๕ ให้มีเจ้าคณะตรวจการในภาคต่าง ๆ ตามที่จะมีสังฆานัติกำหนดไว้

เจ้าคณะตรวจการมีอำนาจหน้าที่ควบคุม สั่งการ และแนะนำชี้แจงกิจการอันเกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย สังฆานัติ กติกาสงฆ์ กฎ องค์การ กฎหมาย ขอบบังคับ และระเบียบ

มาตรา ๓๖ ภายใต้อำนาจแห่งมาตรา ๑๒ มาตรา ๒๐ และมาตรา ๒๔ สังฆานัติ กติกาสงฆ์ และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช อันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์นั้น ต้องมีสังฆมนตรีรูปหนึ่งลงนามรับรอง

มาตรา ๓๗ การแต่งตั้ง ถอดถอน หรือโยกย้ายพระอุปัชฌายะและพระภิกษุอันเกี่ยวกับตำแหน่งการบริหารการคณะ

เล่ม ๕๘ หน้า ๑๔๐๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๔

สงฆ์ ให้กระทำตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ใน
สัณนิบาต

หมวด ๔

วัด

มาตรา ๓๘ วัดมีสองอย่าง

- (๑) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้ว
- (๒) สำนักสงฆ์

มาตรา ๓๙ การสร้าง การตั้ง การรวม การโอน การ
ย้าย และการยุบเลิกวัด ให้เป็นไปตามกฏกระทรวง

การพระราชทานวิสุงคามสีมา ให้กระทำโดยพระบรม
ราชโองการ

มาตรา ๔๐ ที่วัดและที่ซึ่งขึ้นต่อวัดมีดังนี้

- (๑) ที่วัด คือที่ซึ่งตั้งวัดจนตลอดเขตวัดนั้น
- (๒) ที่ธรณีสงฆ์ คือที่ซึ่งเป็นสมบัติของวัด
- (๓) ที่กัลปนา คือที่ซึ่งมีผู้อุทิศแด่ผลประโยชน์ให้วัด
หรือพระศาสนา

วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๔ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘ หน้า ๑๔๐๕

มาตรา ๔๑ ที่วัดและที่ธรณีสงฆ์จะโอนกรรมสิทธิ์ได้แต่
โดยพระราชบัญญัติ

มาตรา ๔๒ วัดหนึ่งให้มีเจ้าอาวาสรูปหนึ่ง และถ้าเป็น
การสมควรจะให้มรองเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสรูปหนึ่ง
หรือหลายรูปก็ได้

มาตรา ๔๓ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้

(๑) บำรุงรักษาจัดการวัด และสมบัติของวัดให้เป็นไป
โดยระเบียบเรียบร้อย ตามสังฆานัติ กติกาสงฆ์ กฎองค์การ
กฎหมาย ขอบบังคับ และระเบียบ

(๒) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มี
ถิ่นที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย
สังฆานัติ กติกาสงฆ์ กฎองค์การ กฎหมาย ขอบบังคับ และ
ระเบียบ

(๓) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรม
วินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

(๔) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

เล่ม ๕๘ หน้า ๑๔๐๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๔๕

มาตรา ๔๔ เจ้าอาวาสมีอำนาจดังนี้

(๑) ห้ามบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่ในวัดนั้น

(๒) ขับไล่บรรพชิตหรือคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสให้ออกจากวัดนั้น

(๓) กระทำทัณฑกรรมแก่บรรพชิตหรือคฤหัสถ์ที่มีถิ่นที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัดนั้นให้ทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย สังฆานัติ กติกาสงฆ์ กฎองค์การ กฎหมาย ข้อบังคับ หรือระเบียบ

มาตรา ๔๕ บรรพชิตต้องมีสังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่ง และมีถิ่นที่อยู่เป็นหลักแหล่ง

หมวด ๕

ศาสนสมบัติ

มาตรา ๔๖ ศาสนสมบัติแบ่งออกเป็นสองประเภท

(๑) ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ทรัพย์สินของพระศาสนา ซึ่งยังมีใช้ของวัดใดวัดหนึ่ง

วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๕๔ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘ หน้า ๑๕๐๗

(๒) ศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ ทรัพย์สินของวัดใด
วัดหนึ่ง

มาตรา ๔๗ การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลาง
ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ

มาตรา ๔๘ ให้กระทรวงศึกษาธิการจัดทำงบประมาณ
ประจำปีของศาสนสมบัติกลาง เมื่อได้รับความเห็นชอบของ
คณะรัฐมนตรีแล้ว ให้กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้
ประมาณนั้นได้

มาตรา ๔๙ ศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามระเบียบ
ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการจะได้ตราไว้ด้วยความเห็นชอบของ
คณะรัฐมนตรี

หมวด ๖

คณะวินัยธร

มาตรา ๕๐ การพิจารณาวินัยอัยการ ให้เป็นอำนาจ
และหน้าที่ของคณะวินัยธร

มาตรา ๕๑ ระเบียบการแต่งตั้งคณะวินัยธรที่ดี ระเบียบ
วิธีพิจารณาวินัยอัยการที่ดี ให้เป็นไปตามสัจฉาณัติ

เล่ม ๕๘ หน้า ๑๔๐๘ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๔

มาตรา ๕๒ คณะวินัยกรรมยอมเป็นอิสระในการพิจารณา
วินิจฉัยอธิการให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย และสังฆาคติ

หมวด ๗

บทกำหนดโทษ

มาตรา ๕๓ ผู้ใดกระทำการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติมาตรา ๒๗
มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน

มาตรา ๕๔ ผู้ใด

(๑) มิได้รับบรรพชาอุปสมบทโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย
แต่บังอาจแต่งกายเลียนแบบบรรพชิต

(๒) หมกสลัทธิที่จะได้รับบรรพชาอุปสมบท แต่มารับ
บรรพชาอุปสมบทโดยปิดบังความจริง

(๓) ต้องปาราชิกแล้วไม่สละการแต่งกายอย่างเพศ
บรรพชิต

(๔) ต้องคำวินิจฉัยถึงที่สุดให้สึกแล้วไม่สึก
มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน

มาตรา ๕๕ ผู้ใดใส่ความคณะสงฆ์ไทย หรือพระภิกษุสงฆ์
คณะใดคณะหนึ่ง อันอาจก่อให้เกิดความเสื่อมเสียหรือ
ความแตกแยก มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๕ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘ หน้า ๑๕๐๕

มาตรา ๕๖ ไวยาวัจกรผู้ใด กระทำการทุจริตต่อหน้าที่ที่มีความผิดต่อระหว่างโทษฐานเจ้าพนักงานใช้อำนาจและตำแหน่งหน้าที่ในทางทุจริตตามกฎหมายลักษณะอาญา

หมวด ๘

บทเปิดเตล็ด

มาตรา ๕๗ พระภิกษุ ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่าเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายลักษณะอาญา

มาตรา ๕๘ การปกครองคณะสงฆ์อื่น นอกจากคณะสงฆ์ไทย ให้เป็นไปตามกฎกระทรวง

มาตรา ๕๙ ให้กรมการศาสนาทำหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสังฆสภาและสำนักงานเลขาธิการคณะสังฆมนตรี เพื่อการนี้ให้มีสิทธิเสนอคำชี้แจงในคณะสังฆมนตรี

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๖๐ ก่อนที่จะได้ทำสังคายนาพระธรรมวินัยให้ครบถ้วน แต่อย่างช้าต้องไม่เกินแปดปี นับแต่วันขึ้นพระราชบัญญัตินี้ ห้ามมิให้ออกสังฆานัติ กติกาสงฆ์ พระบัญชา

เล่ม ๕๘ หน้า ๑๔๑๐ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๔

สมเด็จพระสังฆราช กฏกระทรวง หรือระเบียบใด ที่จะบังคับ
ให้ต้องเปลี่ยนลัทธิอันได้นิยมนับถือและปฏิบัติกันมาเป็นเวลา
ช้านานแล้ว

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

ฉบับพิเศษ หน้า ๒๘
เล่ม ๘๘ ตอนที่ ๑๑๕ ราชกิจจานุเบกษา ๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๕

พระราชบัญญัติ

คณะสงฆ์

พ.ศ. ๒๕๐๕

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๕

เป็นปีที่ ๑๓ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มี
พระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์
ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้น
ไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญใน
ฐานะรัฐสภา ดังต่อไปนี้

ฉบับพิเศษ หน้า ๓๐

เล่ม ๑๕ ตอนที่ ๑๑๕ ราชกิจจานุเบกษา ๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๕

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติ
คณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจาก
วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช
๒๔๘๔

มาตรา ๔ ภายในระยะเวลาหนึ่งปีนับแต่วันที่พระราช-
บัญญัตินี้ใช้บังคับ บรรดาภิกษุกระทรวง สังฆานัติ กติกาสงฆ์
กฎองค์การ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ข้อมบังคับและ
ระเบียบเกี่ยวกับคณะสงฆ์ที่ใช้บังคับอยู่ในวันประกาศพระราช-
บัญญัตินี้ในราชกิจจานุเบกษา ให้คงใช้บังคับต่อไปเท่าที่ไม่ขัด
หรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้จนกว่าจะมีกฎกระทรวง
กฤษฎาเทศมาคม พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ข้อมบังคับ
หรือระเบียบของมหาเถรสมาคมยกเลิก หรือมีความอย่างเดียวกัน
หรือขัดหรือแย้งกัน หรือกล่าวไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๕ เพื่อประโยชน์แห่งมาตรา ๔ บรรดาอำนาจหน้าที่
ซึ่งกำหนดไว้ในสังฆานัติ กติกาสงฆ์ กฎองค์การ พระบัญชา-
สมเด็จพระสังฆราช ข้อมบังคับและระเบียบเกี่ยวกับคณะสงฆ์
ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพระภิกษุตำแหน่งใดหรือคณะ-

ฉบับพิเศษ หน้า ๓๑

เล่ม ๗๕ ตอนที่ ๑๑๕ ราชกิจจานุเบกษา ๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๕

กรรมการสงฆ์ใดซึ่งไม่มีในพระราชบัญญัตินี้ ให้มหาเถรสมาคม
มีอำนาจกำหนดโดยกฎหมายมหาเถรสมาคมให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ
พระภิกษุตำแหน่งใด รูปใดหรือหลายรูปร่วมกันเป็นคณะตามที่
เห็นสมควรได้

มาตรา ๖ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการรักษา
การตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อ
ปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว
ให้ใช้บังคับได้

หมวด ๑

สมเด็จพระสังฆราช

มาตรา ๗ พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช

มาตรา ๘ สมเด็จพระสังฆราชทรงดำรงตำแหน่งสกล-
มหาสังฆปริณายก ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ และทรงตรา
พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมาย
พระธรรมนูญและกฎหมายมหาเถรสมาคม

มาตรา ๙ สมเด็จพระสังฆราชทรงดำรงตำแหน่งประธาน-
กรรมการมหาเถรสมาคม

ฉบับพิเศษ หน้า ๓๒

เล่ม ๗๕ ตอนที่ ๑๑๕ ราชกิจจานุเบกษา ๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๕

มาตรา ๑๐ ในเมื่อไม่มีสมเด็จพระสังฆราช ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยพรรษาปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ในเมื่อสมเด็จพระสังฆราชจะไม่ประทับอยู่ในราชอาณาจักรหรือไม่อาจทรงปฏิบัติหน้าที่ได้ สมเด็จพระสังฆราชจะได้ทรงแต่งตั้งให้สมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทนถ้ามิได้ทรงแต่งตั้งไว้ ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยพรรษาปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ในกรณีที่สมเด็จพระราชาคณะซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราชไม่อาจปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชได้ ให้สมเด็จพระราชาคณะรูปอื่นผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยพรรษาปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ในกรณีที่สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยพรรษาไม่อาจปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชได้ ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสรองลงมาโดยพรรษตามลำดับปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการประกาศนามสมเด็จพระราชาคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชตามมาตราในราชกิจจานุเบกษา

ฉบับพิเศษ หน้า ๓๓

เล่ม ๘๕ ตอนที่ ๑๑๕ ราชกิจจานุเบกษา ๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๕

มาตรา ๑๑ สมเด็จพระสังฆราชพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (๑) มรณภาพ
- (๒) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ
- (๓) ลาออก
- (๔) ทรงพระกรุณาโปรดให้ออก

หมวด ๒

มหาเถรสมาคม

มาตรา ๑๒ มหาเถรสมาคมประกอบด้วยสมเด็จพระสังฆราชซึ่งทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการโดยตำแหน่ง สมเด็จพระราชาคณะทุกรูปเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และพระราชาคณะซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งมีจำนวนไม่ต่ำกว่าสี่รูปและไม่เกินแปดรูปเป็นกรรมการ

มาตรา ๑๓ ให้อธิบดีกรมการศาสนาเป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่ง และให้กรมการศาสนาทำหน้าที่สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม

มาตรา ๑๔ กรรมการมหาเถรสมาคมซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้

ฉบับพิเศษ หน้า ๓๔

เล่ม ๗๕ ตอนที่ ๑๑๕ ราชกิจจานุเบกษา ๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๕

มาตรา ๑๕ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตาม
มาตรา ๑๔ กรรมการมหาเถรสมาคมซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรง
แต่งตั้งพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (๑) มรณภาพ
- (๒) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ
- (๓) ลาออก
- (๔) สมเด็จพระสังฆราชมีพระบัญชาให้ออก

ในกรณีที่กรรมการมหาเถรสมาคมพ้นจากตำแหน่งก่อน
วาระ สมเด็จพระสังฆราชอาจทรงแต่งตั้งพระราชาคณะรูปใด
รูปหนึ่ง เป็นกรรมการแทน

กรรมการซึ่งได้รับแต่งตั้งตามความในวรรคก่อนอยู่ใน
ตำแหน่งตามวาระของผู้ซึ่งตนแทน

มาตรา ๑๖ ในเมื่อประธานกรรมการมหาเถรสมาคมไม่อาจ
มาประชุมหรือไม่อยู่ในที่ประชุมมหาเถรสมาคมและมีได้มอบ
หมายให้สมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทน
ให้มหาเถรสมาคมแต่งตั้งสมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่ง
ปฏิบัติหน้าที่แทน การประชุมมหาเถรสมาคมเพื่อการแต่งตั้งนี้ ให้
กรรมการซึ่งเป็นสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยพรรษา
เป็นประธานแห่งที่ประชุม

ฉบับพิเศษ หน้า ๓๕

เล่ม ๓๕ ตอนที่ ๑๑๕ ราชกิจจานุเบกษา ๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๕

มาตรา ๑๗ การประชุมมหาเถรสมาคมต้องมีกรรมการโดยตำแหน่งและกรรมการโดยการแต่งตั้งรวมกันมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของกรรมการทั้งหมด จึงเป็นองค์ประชุม

ระเบียบการประชุมมหาเถรสมาคมให้เป็นไปตามกฎหมายมหาเถรสมาคม

มาตรา ๑๘ มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย เพื่อกำหนดให้มีอำนาจตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับ วางระเบียบหรือออกคำสั่งโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย ใช้บังคับได้

มาตรา ๑๙ การแต่งตั้งกรรมการมหาเถรสมาคมและการให้กรรมการมหาเถรสมาคมออกจากตำแหน่ง ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

หมวด ๓

การปกครองคณะสงฆ์

มาตรา ๒๐ การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม

ฉบับพิเศษ หน้า ๓๖

เล่ม ๗๕ ตอนที่ ๑๑๕ ราชกิจจานุเบกษา ๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๕

มาตรา ๒๑ การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้จัดแบ่งเขตปกครองดังนี้

- (๑) ภาค
- (๒) จังหวัด
- (๓) อำเภอ
- (๔) ตำบล

จำนวนและเขตปกครองดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายเถรสมาคม

มาตรา ๒๒ การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้มีพระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามชั้นตามลำดับ ดังต่อไปนี้

- (๑) เจ้าคณะภาค
- (๒) เจ้าคณะจังหวัด
- (๓) เจ้าคณะอำเภอ
- (๔) เจ้าคณะตำบล

เมื่อมหาเถรสมาคมเห็นสมควรจะจัดให้มีรองเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอ และรองเจ้าคณะตำบล เป็นผู้ช่วยเจ้าคณะนั้น ๆ ก็ได้

มาตรา ๒๓ การแต่งตั้ง ถอดถอนพระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุอันเกี่ยวข้องกับตำแหน่ง-

ฉบับพิเศษ หน้า ๓๗

เล่ม ๗๕ ตอนที่ ๑๑๕ ราชกิจจานุเบกษา ๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๕

ปกครองคณะสงฆ์ตำแหน่งอื่นๆ และไว้วางจักร ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม

หมวด ๔

นิคหกรรมและการสละสมณเพศ

มาตรา ๒๔ พระภิกษุจะต้องรับนิคหกรรมก็ต่อเมื่อกระทำการล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และนิคหกรรมที่จะลงแก่พระภิกษุก็ต้องเป็นนิคหกรรมตามพระธรรมวินัย

มาตรา ๒๕ ภายใต้งบกับมาตรา ๒๔ มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎหมายมหาเถรสมาคมกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้การลงนิคหกรรมเป็นไปโดยถูกต้อง สะดวก รวดเร็วและเป็นธรรม และให้ถือว่าเป็นการชอบด้วยกฎหมายที่มหาเถรสมาคมจะกำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคมให้มหาเถรสมาคมหรือพระภิกษุผู้ปกครองสงฆ์ตำแหน่งใดเป็นผู้มีอำนาจลงนิคหกรรมแก่พระภิกษุผู้ล่วงละเมิดพระธรรมวินัย กับทั้งการกำหนดให้การวินิจฉัยการลงนิคหกรรมให้เป็นอันยุติในชั้นใด ๆ นั้นด้วย

มาตรา ๒๖ พระภิกษุรูปใดล่วงละเมิดพระธรรมวินัยและได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุดให้ได้รับนิคหกรรมให้สึก ต้องสึกภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น

ฉบับพิเศษ หน้า ๓๘

เล่ม ๓๕ ตอนที่ ๑๑๕ ราชกิจจานุเบกษา ๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๕

มาตรา ๒๓ พระภิกษุรูปใดต้องคำวินิจฉัยให้รับนิคหกรรมไม่ถึงให้สึก ไม่ยอมรับนิคหกรรมนั้น หรือประพฤติดังละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาจณ หรือไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่ง กับทั้งไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง มหาเถรสมาคมมีอำนาจวินิจฉัย และมีคำสั่งให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้

พระภิกษุผู้ต้องคำวินิจฉัยให้สละสมณเพศตามความในวรรคก่อน ต้องสึกภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น

มาตรา ๒๔ พระภิกษุรูปใดต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้เป็นบุคคลล้มละลาย ต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันที่คดีถึงที่สุด

มาตรา ๒๕ พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้

มาตรา ๓๐ เมื่อจะต้องจำคุก กักขังหรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มี

ฉบับพิเศษ หน้า ๓๕

เล่ม ๑๕ ตอนที่ ๑๑๕ ราชกิจจานุเบกษา ๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๕

อำนาจหน้าที่ปฏิบัติให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น

หมวด ๕

วัด

มาตรา ๓๑ วัดมีสองอย่าง

- (๑) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา
- (๒) สำนักสงฆ์

มาตรา ๓๒ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิกวัด และการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณียุบเลิกวัด ทรัพย์สินของวัดที่ถูกยุบเลิกให้ตกเป็นศาสนสมบัติกลาง

มาตรา ๓๓ ที่วัดและที่ซึ่งขึ้นต่อวัด มีดังนี้

- (๑) ที่วัด คือที่ซึ่งตั้งวัดตลอดจนเขตของวัดนั้น
- (๒) ที่ธรณีสงฆ์ คือที่ซึ่งเป็นสมบัติของวัด
- (๓) ที่กัลปนา คือที่ซึ่งมีผู้อุทิศแต่ผลประโยชน์ให้วัด

หรือพระศาสนา

ฉบับพิเศษ หน้า ๔๐

เล่ม ๓๕ ตอนที่ ๑๑๕ ราชกิจจานุเบกษา ๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๕

มาตรา ๓๔ ที่วัดและที่ธรณีสงฆ์จะโอนกรรมสิทธิ์ได้ก็แต่โดยพระราชบัญญัติ และห้ามมิให้บุคคลโดยอาชญากรรมขึ้นต่อผู้กับวัดในเรื่องทรัพย์สินอันเป็นที่วัดและที่ธรณีสงฆ์

มาตรา ๓๕ ที่วัดและที่ธรณีสงฆ์เป็นทรัพย์สินซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

มาตรา ๓๖ วัดหนึ่งให้มีเจ้าอาวาสรูปหนึ่ง และถ้าเป็นการสมควรจะให้มีรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสด้วยก็ได้

มาตรา ๓๗ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้

(๑) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

(๒) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

(๓) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

(๔) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตรา ๓๘ เจ้าอาวาสมีอำนาจดังนี้

(๑) ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด

ฉบับพิเศษ หน้า ๔๑

เล่ม ๗๕ ตอนที่ ๑๑๕ ราชกิจจานุเบกษา ๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๕

(๒) สั่งให้บรรพชิตและภิกษุที่ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด

(๓) สั่งให้บรรพชิตและภิกษุที่ซึ่งมีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือภิกษุในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

มาตรา ๓๕ ในกรณีที่ไม่มีเจ้าอาวาสหรือเจ้าอาวาสไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แต่งตั้งผู้รักษาราชการแทนเจ้าอาวาส ให้ผู้รักษาราชการแทนเจ้าอาวาสมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าอาวาส

การแต่งตั้งผู้รักษาราชการแทนเจ้าอาวาส ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม

หมวด ๖

ศาสนสมบัติ

มาตรา ๔๐ ศาสนสมบัติแบ่งออกเป็นสองประเภท

(๑) ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ทรัพย์สินของพระศาสนาซึ่งมิใช่ของวัดใดวัดหนึ่ง

(๒) ศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง

ฉบับพิเศษ หน้า ๔๒

เล่ม ๓๕ ตอนที่ ๑๑๕ ราชกิจจานุเบกษา ๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๕

การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลาง ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมการศาสนา เพื่อกำหนดให้ถือว่ากรมการศาสนาเป็นเจ้าของศาสนสมบัติกลางนั้นด้วย

การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๔๑ ให้กระทรวงศึกษาธิการจัดทำงบประมาณประจำปีของศาสนสมบัติกลางด้วยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้งบประมาณนั้นได้

หมวด ๓
บทกำหนดโทษ

มาตรา ๔๒ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ วรรคสอง หรือมาตรา ๒๘ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน

มาตรา ๔๓ ผู้ใด

(๑) หมกสิทธิ์ที่จะได้รับบรรพชาอุปสมบทโดยต้องปาราชิกมาแล้ว แต่มารับบรรพชาอุปสมบทโดยปิดบังความจริง

(๒) ต้องปาราชิกแล้วไม่ละการแต่งกายอย่างเพศบรรพชิต

ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน

ฉบับพิเศษ หน้า ๔๓

เล่ม ๙๕ ตอนที่ ๑๑๕ ราชกิจจานุเบกษา ๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๕

มาตรา ๔๔ ผู้ใดใส่ความคณะสงฆ์ไทย อันอาจก่อให้เกิดความเสื่อมเสียหรือความแตกแยก ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือทั้งปรับทั้งจำ

หมวด ๘

เปิดเตล็ด

มาตรา ๔๕ ให้ถือว่าพระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์และไวยาวัจกร เป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา ๔๖ การปกครองคณะสงฆ์อื่นนอกจากคณะสงฆ์ไทยให้เป็นไปตามกฎกระทรวง

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ศ. ธนะรัชต์

นายกรัฐมนตรี

ฉบับพิเศษ หน้า ๔๔

เล่ม ๗๕ ตอนที่ ๑๑๕ ราชกิจจานุเบกษา ๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๕

หมายเหตุ:- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่การจัดดำเนินกิจการคณะสงฆ์ มิใช่เป็นกิจการอันพึงแบ่งแยกอำนาจดำเนินการด้วยวัตถุประสงค์เพื่อการถ่วงดุลย์แห่งอำนาจเช่นที่เป็นอยู่ตามกฎหมายในปัจจุบัน และโดยที่ระบบเช่นว่านั้นเป็นผลบั่นทอนประสิทธิภาพแห่งการดำเนินการ จึงสมควรแก้ไขปรับปรุงเสียใหม่ให้สมเด็จพระสังฆราชองค์สกลมหาสังฆปริณายกทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคม ตามอำนาจกฎหมายและพระธรรมวินัย ทั้งนี้ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา

เล่ม ๑๐๕ ตอนที่ ๑๖

หน้า ๕
ราชกิจจานุเบกษา

๔ มีนาคม ๒๕๓๕

พระราชบัญญัติ

คณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒)

พ.ศ. ๒๕๓๕

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๕

เป็นปีที่ ๔๑ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้
ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของ
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ทำหน้าที่รัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา
เป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๕ ทวิ และมาตรา ๕ ตริ แห่งพระราชบัญญัติ
คณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕

“มาตรา ๕ ทวิ ในพระราชบัญญัตินี้

“คณะสงฆ์” หมายความว่า บรรดาพระภิกษุที่ได้รับบรรพชาอุปสมบทจากพระ
อุปัชฌาย์ตามพระราชบัญญัตินี้ หรือตามกฎหมายที่ใช้บังคับก่อนพระราชบัญญัตินี้ไม่ว่าจะปฏิบัติ
ศาสนกิจในหรือนอกราชอาณาจักร

“คณะสงฆ์อื่น” หมายความว่า บรรดาบรรพชิตจีนนิกาย หรือ อนัมนิกาย

“พระราชกณะ” หมายความว่า พระภิกษุที่ได้รับแต่งตั้งและสถาปนาให้มีสมณศักดิ์ตั้งแต่ชั้นสามัญจนถึงชั้นสมเด็จพระราชกณะ

“สมเด็จพระราชกณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์” หมายความว่า สมเด็จพระราชกณะที่ได้รับสถาปนา ก่อนสมเด็จพระราชกณะรูปอื่น ถ้าได้รับสถาปนาในวันเดียวกันให้ถือรูปที่ได้รับสถาปนาในลำดับก่อน

มาตรา ๕ ตี พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการแต่งตั้งสถาปนาและถอดถอนสมณศักดิ์ของพระภิกษุในคณะสงฆ์”

มาตรา ๔ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๑ พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชองค์หนึ่ง

ในกรณีที่ตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชว่างลง ให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคมเสนอสมเด็จพระราชกณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช

ในกรณีที่สมเด็จพระราชกณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคมเสนอสมเด็จพระราชกณะรูปอื่นผู้มีอาวุโสโดยสมณศักดิ์รองลงมาตามลำดับ และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช”

มาตรา ๕ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๕ และมาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๕ ในกรณีที่สมเด็จพระสังฆราชทรงลาออกจากตำแหน่งหรือพระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดให้ออกจากตำแหน่ง พระมหากษัตริย์จะทรงแต่งตั้งให้เป็นที่พักพิงของสมเด็จพระสังฆราชหรือตำแหน่งอื่นใดตามพระราชอัชฌาศัยก็ได้

มาตรา ๑๐ ในเมื่อไม่มีสมเด็จพระสังฆราช ให้สมเด็จพระราชกณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ถ้าสมเด็จพระราชกณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการมหาเถรสมาคมที่เหลืออยู่เลือกสมเด็จพระราชกณะรูปหนึ่งผู้มีอาวุโสโดยสมณศักดิ์รองลงมาตามลำดับ และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ในเมื่อสมเด็จพระสังฆราชไม่ประทับอยู่ในราชอาณาจักร หรือไม่อาจทรงปฏิบัติหน้าที่ได้

สมเด็จพระสังฆราชจะได้ทรงแต่งตั้งให้สมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทน

ในกรณีที่สมเด็จพระสังฆราชมิได้ทรงแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนตามวรรคสาม หรือสมเด็จพระราชาคณะซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราชไม่อาจปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชได้ ให้นำความในวรรคหนึ่งและวรรคสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการประกาศนามสมเด็จพระราชาคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชตามมาตรา ๖ ในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๖ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๑๒ มหาเถรสมาคมประกอบด้วยสมเด็จพระสังฆราชซึ่งทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการโดยตำแหน่ง สมเด็จพระราชาคณะทุกรูปเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และพระราชาคณะซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งมีจำนวนไม่เกินสิบสองรูปเป็นกรรมการ ”

มาตรา ๑ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๑๕ ทวิ มาตรา ๑๕ ตี และมาตรา ๑๕ จัตวา แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕

“มาตรา ๑๕ ทวิ การแต่งตั้งกรรมการมหาเถรสมาคมตามมาตรา ๑๒ และการให้กรรมการมหาเถรสมาคมพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๑๕ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

มาตรา ๑๕ ตี มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม

(๒) ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร

(๓) ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์

(๔) รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา

(๕) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น

เพื่อการนี้ ให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎมหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับ วางระเบียบออกคำสั่ง มีมติหรือออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัยใช้บังคับได้ และจะมอบให้พระภิกษุรูปใดหรือคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการตามมาตรา ๑๕ เป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่ตามวรรคหนึ่งก็ได้

มาตรา ๑๕ จัตวา เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัยและเพื่อความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์

มหาเถรสมาคมจะตรากฎหมายมหาเถรสมาคม เพื่อกำหนดโทษหรือวิธีลงโทษทางการปกครอง สำหรับพระภิกษุและสามเณรที่ประพฤติให้เกิดความเสียหายแก่พระศาสนาและการปกครองของคณะสงฆ์ก็ได้

พระภิกษุและสามเณรที่ได้รับโทษตามวรรคหนึ่ง ถึงขั้นให้สละสมณเพศต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันทราบคำสั่งลงโทษ ”

มาตรา ๘ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๖ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ มาตรา ๑๖ ในกรณีที่ประธานกรรมการมหาเถรสมาคมไม่อาจมาประชุมหรือไม่อยู่ในที่ประชุมมหาเถรสมาคม และมีได้มอบหมายให้สมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทน ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ซึ่งอยู่ในที่ประชุมเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่แทน ”

มาตรา ๙ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๘ มาตรา ๑๙ และมาตรา ๒๐ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ มาตรา ๑๘ ในกรณีที่ยังไม่มีกรรมการมหาเถรสมาคมแทนตำแหน่งที่ว่างตาม มาตรา ๑๕ วรรคสอง ให้ถือว่ามหาเถรสมาคมมีกรรมการเท่าจำนวนที่เหลืออยู่ในขณะนั้น

มาตรา ๑๙ สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือคณะอนุกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ตามมติมหาเถรสมาคม ประกอบด้วยพระภิกษุหรือบุคคลอื่นจำนวนหนึ่ง มีหน้าที่พิจารณาถ้อยแถลง เรื่องที่จะเสนอต่อมหาเถรสมาคมและปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่มหาเถรสมาคมมอบหมาย โดยขึ้นตรงต่อมหาเถรสมาคม

การจัดให้มีคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการฝ่ายต่าง ๆ การแต่งตั้งกรรมการหรืออนุกรรมการพ้นจากตำแหน่งของกรรมการหรืออนุกรรมการ และระเบียบการประชุม ให้เป็นไปตามระเบียบมหาเถรสมาคม

มาตรา ๒๐ คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม

การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม ”

มาตรา ๑๐ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๒๐ ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕

“ มาตรา ๒๐ ทวิ เพื่อประโยชน์แก่การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ให้มีเจ้าคณะใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์

การแต่งตั้งและการกำหนดอำนาจหน้าที่เจ้าคณะใหญ่ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม ”

หน้า ๕

เล่ม ๑๐๕ ตอนที่ ๑๖

ราชกิจจานุเบกษา

๔ มีนาคม ๒๕๓๕

มาตรา ๑๑ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๗ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๒๗ เมื่อพระภิกษุรูปใดต้องด้วยกรณีข้อใดข้อหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(๑) ต้องคำวินิจฉัยตามมาตรา ๒๕ ให้รับนิคหกรรมไม่ถึงให้สึก แต่ไม่ยอมรับนิคหกรรมนั้น

(๒) ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาชญา

(๓) ไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่ง

(๔) ไม่มีวัดเป็นที่อยู่เป็นหลักแหล่ง

ให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายอาชญากรรม พระภิกษุผู้ต้องคำวินิจฉัยให้สละสมณเพศตามวรรคสอง ต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันที่ได้รับทราบคำวินิจฉัยนั้น ”

มาตรา ๑๒ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๓๑ วัดมีสองอย่าง

(๑) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา

(๒) สำนักสงฆ์

ให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล

เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป ”

มาตรา ๑๓ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๓๒ ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕

“มาตรา ๓๒ ทวิ วัดใดเป็นวัดร้างที่ไม่มีพระภิกษุอยู่อาศัย ในระหว่างที่ยังไม่มีการขุดเล็กวัดให้กรรมการศาสนามีหน้าที่ปกครองดูแลรักษาวัดนั้น รวมทั้งที่วัด ที่ธรณีสงฆ์และทรัพย์สินของวัดนั้นด้วยการขุดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ”

มาตรา ๑๔ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๓๔ และมาตรา ๓๕ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๓๔ การโอนกรรมสิทธิ์ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง ให้กระทำได้ก็แต่โดยพระราชบัญญัติ เว้นแต่เป็นกรณีตามวรรคสอง

การโอนกรรมสิทธิ์ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง ให้แก่ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ

หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ เมื่อมหาเถรสมาคมไม่ขัดข้องและได้รับคำผาติกรรมจากส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานนั้นแล้ว ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา

ห้ามมิให้บุคคลใดยกอายุความขึ้นต่อสู้กับวัดหรือกรรมการศาสนา แล้วแต่กรณี ในเรื่องทรัพย์สินอันเป็นที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง

มาตรา ๓๕ ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ และที่ศาสนสมบัติกลาง เป็นทรัพย์สินซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี ”

มาตรา ๑๕ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๔๒ มาตรา ๔๓ และมาตรา ๔๔ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ มาตรา ๔๒ ผู้ใดมิได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์ หรือถูกถอดถอนจากความเป็นพระอุปัชฌาย์ตามมาตรา ๒๓ แล้ว กระทำการบรรพชาอุปสมบทแก่บุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

มาตรา ๔๓ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๑๕ จัตวา วรรคสอง มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ วรรคสาม หรือมาตรา ๒๘ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

มาตรา ๔๔ ผู้ใดพ้นจากความเป็นพระภิกษุเพราะต้องปาราชิกมาแล้วไม่ว่าจะมีคำวินิจฉัยตามมาตรา ๒๕ หรือไม่ก็ตาม แต่มารับบรรพชาอุปสมบทใหม่โดยกล่าวความเท็จหรือปิดบังความจริงต่อพระอุปัชฌาย์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี ”

มาตรา ๑๖ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๔๔ ทวิ และมาตรา ๔๔ ตรี แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕

“ มาตรา ๔๔ ทวิ ผู้ใดหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายสมเด็จพระสังฆราช ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๔๔ ตรี ผู้ใดใส่ความคณะสงฆ์หรือคณะสงฆ์อื่นอันอาจก่อให้เกิดความเสื่อมเสียหรือความแตกแยก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ”

มาตรา ๑๗ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๔๖ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ มาตรา ๔๖ การปกครองคณะสงฆ์อื่นให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ”

มาตรา ๑๘ บรรดากฎหมายกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคมที่ออกตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ให้ยังคงใช้บังคับได้ต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือ

หน้า ๑๑

เล่ม ๑๐๕ ตอนที่ ๑๖

ราชกิจจานุเบกษา

๔ มีนาคม ๒๕๓๕

แย้งกับพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๘ วัดที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๒๐ ให้พระภิกษุที่ได้รับแต่งตั้งและสถาปนาให้มีสมณศักดิ์อยู่ก่อนวันใช้พระราชบัญญัตินี้ยังมีสมณศักดิ์นั้นต่อไป

ให้ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นกรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะใหญ่ กรรมการหรืออนุกรรมการใดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ หรือตามกฎหมายกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคมซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ยังคงดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนครบวาระการดำรงตำแหน่งหรือจนกว่ามหาเถรสมาคมจะมีมติเป็นประการอื่น

มาตรา ๒๑ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

อานันท์ ปันยารชุน

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว สมควรปรับปรุงบทบัญญัติว่าด้วยการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช และการแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราช การแต่งตั้งและถอดถอนสมณศักดิ์ของพระภิกษุอำนาจหน้าที่และการปฏิบัติหน้าที่ของมหาเถรสมาคม การปกครอง การสละสมณเพศของคณะสงฆ์และคณะสงฆ์อื่น วัด การดูแลรักษาวัด ทรัพย์สินของวัด และศาสนสมบัติกลาง ตลอดจนปรับปรุงบทกำหนดโทษให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัติ
คณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๓)
พ.ศ. ๒๕๖๐

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร

ให้ไว้ ณ วันที่ ๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐
เป็นปีที่ ๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของ
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๐”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา
เป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕
ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๗ พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชองค์หนึ่ง และให้นายกรัฐมนตรี
ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ”

ผู้รับสนองพระราชโองการ

พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่ตามโบราณราชประเพณีที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านานนั้น เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งต่อมาได้เริ่มมีบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ในมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔ เป็นต้นมา สมควรบัญญัติกฎหมายให้สอดคล้องเพื่อเป็นการสืบทอดและธำรงรักษาไว้ซึ่งโบราณราชประเพณีดังกล่าว โดยให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	พีระพล อ่อนลำเนา
วันเดือนปีเกิด	วันพฤหัสบดี ที่ 27 เดือนกรกฎาคม พุทธศักราช 2532
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	51/87 ซอยรังสิต-นครนายก 75 ถนนรังสิต – นครนายก ตำบลบึงยี่โก อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี 10230
ตำแหน่งการงาน	นักจัดการงานทั่วไป สังกัดสำนักงานพระสอนศีลธรรม
สถานที่ทำงาน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอลำลูกเกด จังหวัดพิจิตร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2547	สอบไล่ได้นักธรรมชั้นเอก จาก สำนักเรียนวัดศรีวิชัยนาราม
พ.ศ. 2551	สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีวิชัยนาราม
พ.ศ. 2552	สอบไล่ได้เปรียญธรรม 3 ประโยค จาก สำนักเรียนวัดศรีวิชัยนาราม
พ.ศ. 2556	สอบไล่ได้เปรียญธรรม 4 ประโยค จาก สำนักเรียนวัดพระพิเรนทร์
พ.ศ. 2556	พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาวิชาภาษาไทย (เกียรตินิยมอันดับสอง) จาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. 2560	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชาภาษาไทย จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ